FÖRSAMLINGSSKOLANS

LÄSEBOK

UTARBETAD AF

A. O. BERSELL

UNDER MEDVERKAN AF

S. P. A. LINDAHL OCH W. LJUNG.

LUTHERAN AUGUSTANA BOOK CONCERN.

BLOMGREN BROS & Co CHI

FÖRSAMLINGSSKOLANS

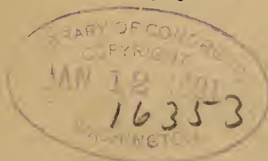
LÄSEBOK

UTARBETAD AF

A. O. BERSELL

UNDER MEDVERKAN AF

S. P. A. LINDAHL och W. LJUNG.

ROCK ISLAND, ILL.
THE LUTHERAN AUGUSTANA BOOK CONCERN.

Förord.

Föreliggande läsebok torde knapt behöfva någon ursäkt för sitt framträdande, Visserligen förefinnes ingen brist på svenska läseböcker för folkskolor, men bland all rikedom inom denna literatur hafva våra församlingsskolor här i landet hittills ej haft något, som varit särskildt afsedt och lämpadt för våra förhållanden. Att tillgodose våra församlingars behof i detta hänseende och på samma gång låta synoden sjelf fylla detta behof har varit ändamålet med denna boks utgifvande.

Detta särskilda ändamål har ock bestämt grundsatserna vid läsebokens utarbetande.

Vid rättstafningsöfningarna hafva inga regler angifvits, utan öfningarna grupperats så, att barnet så småningom och på ett praktiskt sätt blir bekant med de olika ordgrupperna. Hvad för öfrigt grundsatsen vid dessa stafföfningar vidkommer, har den s. k. "ljud- eller skrifläsemetoden" ej försökts, emedan dels denna metod under närvarande förhållanden skulle lända mera till förvirring än gagn, dels det egentligen grundläggande för stafningen i vanliga fall är undangjordt efter abc-bok, innan läseboken påbörjas, hvadan de här förekommande öfningarna egentligen endast äro en repetition af abc-boken och en öfvergång till rättstafningsläran.

I stafningssättet har den i våra skolor allmänt brukliga Sundéns rättstafningslära följts, utom i några fall, der Sundén gått längre, än det allmänna bruket ännu synts vilja följa med.

Vid valet af läsöfningar har största omsorg användts för att få sådant, som till innehållet är lämpadt efter våra, svensk-amerikanska, förhållanden och som ända igenom har en ren, sedlig prägel och, hvar helst sådant osökt kunnat ske, låter det positivt kristliga framträda.

En bestämd systematisk anordning af innehållet genomgår hela boken; men då hon är afsedd äfven för sådana barn, som ännu äro nybörjare, har denna systematisering ej ansetts böra angifvas med särskilda rubriker, utan borde barnet liksom omedvetet få följa med utvecklingsgången af det hela.

Hvad den typografiska anordningen angår, torde boken i det stycket kunna mäta sig med det bästa inom denna literaturgren. En särskild förtjenst eger boken derutinnan, att typerna till en början äro stora och blott så småningom förminskas, hvarigenom nybörjarens arbete underlättas och hans ögon sparas; en pedagogisk anordning, upprepade gånger rekommenderad, men hittills i svenska läseböcker allt för litet påaktad. Dessutom torde äfven de talrika illustrationerna i ej ringa mån bidraga att förhöja bokens både utseende och värde.

Vårt bemödande har varit att få till stånd en läsebok, egnad att hos de små framkalla och underhålla håg för god läsning, verka förädlande på deras sinnelag samt hos dem tända kärlek till allt stort och godt i verlden, men på samma gång visa dem på det, som är ojämförligt högre och bättre än äfven det bästa jordiska — på ett lif efter detta, en himmelsk Fader och Frälsare och ett evigt, saligt hem hos Gud. Huru vida vi lyckats i detta bemödande, det öfverlemna vi till bedömande åt hvar och en, som varmt nitälskar för våra församlingsskolor och för det sköna mål, för hvilket de verka.

Augustana College i maj 1890.

Utgifvarne.

FÖRSTA AFDELNINGEN.

Öfningar i rättstafning.

INLEDNING.

1. Ett språk består af *ord*. Orden i ett språk äro bildade af *ljud*. Dessa ljud äro i svenska språket *tjugu sju* och indelas i *sjelfljud* och *medljud*.

2. Sjelfljuden kunna hvart för sig bilda en stafvelse. De äro *nio:* ***a e i o u y å ä ö.***

3. Medljuden kunna endast i förening med ett sjelfljud bilda en stafvelse. Deras antal är *aderton:* ***b d f g h j k l m n p r s t v sj tj ng.***

KAP. I.

Sjelfljudens teckning.

§ 1. Sjelfljuden i allmänhet.

Sjelfljuden a, e, i, o, u, y, ö tecknas med dessa bokstäfver, men å-ljudet och ä-ljudet tecknas båda på två sätt.

§ 2. Å-ljudet.

1. Ord, i hvilka å-ljudet tecknas med *å:*

Båt dåd får gås håg krås lån mård nål påk råg skål tråd våp blåsa dråplig fågel gråna håfvor knåda måne nådig påfve skåda — blått fång håll sådd brådska låtsa många tråckla vålla.

2. Ord, i hvilka å-ljudet tecknas med *o:*

Dold hof lof moln ſon tjog honung konung morla ofwan porla rodnad ſofwa wilkor — brott dock folk golf hopp koſt loft mops norr poſt rock ſlott tolk borra docka frukoſt grotta holme jollra koſtlig loſſa olja plocka rotting ſkorſten torftig.

§ 3. A-ljudet.

1. Ord, i hvilka ä-ljudet tecknas med *ä:*

Bräm flärd gräs härd kärl län mät näs svärd träl väg bära dräglig fägring häpen klädnad läger näring päron räkna smälek trägen vädur – bäck drägg fält jämn käpp länk näbb qväll skräck träff vägg bläddra frälsning grädde händig mäktig ängel.

2. Ord, i hvilka ä-ljudet tecknas med *e:*

Der Ernſt med pjes werld bernſten fjerde gerning hjerna kedja perla ſtjerna tjenlig – berg cell djerf fem helſt men nejd pell regn ſtjert

tjenst vers beckig denne eller feja hertig ketting lexa mejsel pressa sjelf-wisk tempel wester.

KAP. II.

Medljudens teckning.

§ 1. Medljuden i allmänhet.

Medljuden ***b d f g h l m n p r*** tecknas med dessa bokstäfver, men ***j k s t v sj tj*** och ***ng*** tecknas på olika sätt.

§ 2. J-ljudet.

1. Ord, i hvilka j-ljudet tecknas med *j:*

Bjärt bölja björn dölja eljes fjäll jungfru järf jägare jämn järpe järtecken jäst mjuk sälja.

2. Ord, i hvilka j-ljudet tecknas med *g:*

Gerna gifwa gäst — alg bälg swalg arg berga färg sorg sarga torg warg — däglig helbregda lega.

3. J-ljudet tecknas med *gj* i följande ord:

Gjord gjorde gjort omgjorda gjuta.

4. J-ljudet tecknas med *hj* i följande ord:

Hjelm hjelp hjelte hjerna hjerta hjessa hjon hjord hjort hjortron hjul i hjäl.

5. J-ljudet tecknas med *lj* i orden:

Ljud ljuf ljuga ljum ljumske ljung ljunga ljus ljuster ljuta.

§ 3. K-ljudet.

1. Ord, i hvilka k-ljudet tecknas med *k:*

Bok ek karl klok knut krans kalk kok kusk kåpa nykter ok skryt tak unken väktare åker äkta öken.

2. Ord, i hvilka k-ljudet tecknas med *g:*

Bygt bragt bugt drägt sigta afsigt ansigte försigtig swigta.

3. K-ljudet tecknas med *q* framför *v:*

Qvaf qvast qvarn qvida qvinna qvist qväll.

4. Ord, i hvilka *k*-ljudet tecknas med *ck:*

Backe docka fack häck lucka pack ſäck tack wäcka.

5. K-ljudet tecknas med *ch* i och.

§ 4. S-ljudet.

1. S-ljudet tecknas i allmänhet med *s:*

Bas dåſig enſam friſk gås hes is jäſa krans laſt mås näſte påſk ſaga ſebra ſkatt ſyſter ſwenſk ſöm öſa.

2. Ord, i hvilka s-ljudet tecknas med *c:*

Akacia ceder ceremoni cigarr cirkel cistern citron december decimal exercera glycerin hyacint koncept kriticera medicin ocean princip procent recept speceri.

3. K- och s-ljuden i förening tecknas med *x*, *gs*, *ks* och *cks:*

Ax flaxa kaxe lax sax växa yxa — blygsel högst krigstid skogsbygd tilltagsen tvehågse ängslig — leksaksask riksdag — lacks (af lack) *stocks* (af stock) *säcks* (af säck).

§ 5. **T-ljudet.**

1. T-ljudet tecknas i de flesta fall med *t:*

Akt bot ett fat gråt halt klot lott mat not sten tång åter ärta öster.

2. Ord, i hvilka t-ljudet tecknas med *dt:*

Godt mildt brändt kändt sändt wändt bundt fiendtlig handtera landtlig midt ridt skridt.

§ 6. **V-ljudet.**

1. Ord, i hvilka v-ljudet tecknas med *v:*

Val varf vass vimla vrida dvala qväde svärm två — juvel privat arkiv motiv.

2. Ord, i hvilka v-ljudet tecknas med *f:*

Af arf gif haf kalf låf rof söfd öflig.

3. Ord, i hvilka v-ljudet tecknas med *fv:*

Arfvinge bäfva golfvet lefva påfve stafva torfva yfvas ärfva öfver.

4. Ord, i hvilka v-ljudet tecknas med *hv:*

Hvad hval hvalf hvar hvarf hvass hvem hvi hvit hvadan hvarest hvarje hvarken hvete hvila hvilken hvina hvirfla hvirfvel hviska hvissla hvälfva hväsa.

§ 7. Sj-ljudet.

1. Ord, i hvilka sj-ljudet tecknas med *sk:*

Sked sken skepp skilja skinn skina skygg skyldig skynda skägg skänk skämta skörd — människa marskalk skarlakan.

2. Ord, i hvilka sj-ljudet tecknas med *sj:*

Sjelf sjette sju sjuda sjuk sjunga sjunka sjåp själ sjö — ansjovis hysja häsja rysja.

3. Sj-ljudet tecknas med *skj* i orden:

Skjorta skjul skjuta skjuts skjutsa.

4. Sj-ljudet tecknas med *stj* i följande ord:

Stjelk stjelpa stjerna stjert stjäla.

5. Ord, i hvilka sj-ljudet tecknas med *sch:*

Klatsch schas usch — schack schagg schatull — dusch galosch marsch mustasch.

6. Främmande ord, i hvilka sj-ljudet tecknas med *ch*, *g*, *j*, *sc*, *si* (*ssi*) och *ti:*

Champignon charad charmant chef chiffer chikan choklad — arrangera diligens ekipage energi engagera genera korrigera negligé orangeri passagerare rangera — bonjour jalusi jasmin journal justera — konvalescent rekognoscera — division illusion kollision pension revision cession diskussion mission passion procession — addition auktion direktion expedition lektion motion multiplikation nation proportion station subtraktion.

§ 8. Ng-ljudet.

1. Ord, i hvilka ng-ljudet tecknas med *g:*

Agn agnar gagn hägn hägna lugn magnet regn ugn välsigna.

2. Ord, i hvilka ng-ljudet tecknas med *ng:*

Hänga konung krångla ljung lång många näring pingla ring sång ungdom.

3. Ord, i hvilka ng-ljudet tecknas med *n:*

Anka bänk enkling hank kränka pank rynka ränker stank sänka tanke ynklig.

§ 9. Långt medljuds teckning.

1. Ord, i hvilka långt medljud tecknas med *dubbel* bokstaf.

All borr ditt egg full gadd hatt knapp lyss muff näbb oss pock qväll rönn snabb torr vägg — amma bjässe dotter etter finne gaffel herre imma klippa lycka mössa nännas padda ruggig sabbat trilla vinna — byggs dracks ställs udds taggs — bottnar dubbla grifflar nässla offra spruckna gillra splittra svullna vattna — byggnad fyllnad syssling ättling

fattning hållning ställning herrskap sällskap trolldom tullnär tjocklek fullhet matthet sällhet flyttbar hållbar beställsam tacksam villsam fattlig knusslig måttlig skicklig.

2. Ord, i hvilka långt medljud tecknas med *enkel* bokstaf.

Böja feja haj loj meja — axel kär lax wäxa — dom döma glöm om stum tom — den han hon igen in kan man men mun swen wän än — gislan idisla witsord — bark bygde bränd fälde fält gytja känd knapt lätja mäld nytja näpsa plats remsa sant sält tort trygt.

KAP. III.

Ords delning i stafvelser.

§ 1. Ett medljud mellan två sjelfljud lägges till det senare sjelfljudet.

A-ga by-te da-ger e-vig fa-der ga-ta he-lig i-gel ja-ga ko-ger li-ten mä-ta nå-dig o-ro prä-gel qvi-ga ro-der se-nig trä-gen se-del ve-ke y-ra å-ker ä-del ö-ga — a-me-ri-kan bä-ga-re do-ma-re e-hu-ru fö-re-bä-ra gna-ga-re hvi-lo-bädd i-ge-nom ju-bi-

le-ra ka-pi-tel lä-ra-re mu-si-ka-lisk ny-ba-kad o-be-nä-gen pa-ra-dis qvä-ka-re re-ge-ring sko-ma-ka-re tå-la-mod vä-ga-re å-be-ro-pa ä-re-gi-rig ö-de-mark.

§ 2. Af två eller flere medljud mellan två sjelfljud lägges blott det sista medljudet till det senare sjelfljudet.

An=nan bet=sel dyr=ka ens=lig fors=la gyt=jig hin=der ir=ra jäm=te klätt=ra lum=pen mor=gon näss=la oc=ker pröf=wa qwin=na rus=sin skug=ga twän=ne ut=ter wass=la ynk=lig ål=lon äpp=le öf=rig — an=däk=tig bor=ger=lig dröm=man=de er=for=der=lig full=kom=lig=het gref=win=na här=led=ning in=bör=des jäm=mer=lig konst=när=lig lämp=lig=het miss=ger=ning nöd=wän=dig of=fent=lig punkt=lig=het qwäf=wan=de rät=tig=het smör=jel=se twif=wels=mål un=der=bar wil=kor=lig yp=per=lig åt=ton=de ärft=lig=het öf=wer=dåd.

§ 3. Medljuden *sk, sp, st* mellan två sjelfljud åtskiljas icke, utan läggas båda till det senare sjelfljudet. Så skiljas icke heller *ng* såsom tecken för ng-ljudet samt *nk* och *gn*, då *n* framför k och *g* framför n beteckna *ng*-ljudet, utan läggas båda till föregående sjelfljud.

A-ska bi-ster dro-ska e-pi-stel fnö-ske gä-spa ha-stig i-ster kry-sta lä-ska mu-stig

nä-ste olu-stig pi-ska qvi-stig ri-spa spän-stig tred-skas ur-skilja vät-ska y-ster å-ska ä-sping ön-ska — ank-are bank-ir dign-a enk-el fing-er gång-en hägn-a ing-en krång-el lugn-a mang-el omhägn-ad plank-a regn-ig slung-a ting-est ung-e vägn-ar yng-el ång-est äng-el.

§ 4. Ord, som äro bildade af två eller flera ords förening till ett, delas i de enkla ord, af hvilka de bestå. Såsom ett särskildt ord behandlas äfven ändelsen -*aktig*.

Af=bild bad=ort duf=ſlag eds=brott från=gå graf=ſkrift hatt=aſk is=björn jul=gran käpp=häſt land=gång mor=far nord=bo jul=träd qwaſt=käpp ris=hög ſköld=borg tack=järn udd=hwaſs wänt=ſal ymp=wax åk=don ägg=kopp ös=kar — ankar=ketting borg=mäſtare dom=kyrko=förſamling egande=rätt framgångs=rik gäſt=gifwar=gård handels=flotta ill=gernings=man jord=bruks=redſkap krydd=kram=handel lös=egendom mid=ſommars=dag nöd=falls=ut=wäg ord=ſpråks=bok påſka=lams=måltid riks=dags=ordning ſtads=full=mäktig till=godo=göra upp=ſynings=man wäl=komſt=helsning ynglinga=ålder å=ſido=ſätta äre=betygelſe öfwer=ſtåt=hållare — brun=aktig bår=aktig

förbel-aktig gud-aktig karl-aktig lär-aktig mes-aktig nöj-aktig pojk-aktig slös-aktig tjenst-aktig war-aktig.

KAP. IV.

Blandade öfningar.

1. Artig balja dolskhet ehvad fadder gifva hicka igel klyfva ledning mjälte njuta ondska pliktfäld qvälja rusttjenst sjunka torsdag uppbrott yxa åskluft ängslig ödmjuk.

2. Ansigtsdrag broderskap cellfånge djupsinnig eldsläckning fjerdingsman gränsskilnad höstmånad inbrottsstöld jämtländing krigslystnad lägervall mästerlig nordvestlig omfångsrik pekfinger qvadersten ryktbarhet sångfågel tryckfrihet utstryka vetenskap ytterplagg åskstråle älskvärdhet österländsk.

Afhållſamhet biſkopsdöme cirkulation dubbel=fönſter föranſtalta genomtränga helgdagskläder iskällare jägmäſtare konſtförening lifförſäkring mäſterſtycke nyårsönſkan omſkiftelſe poſtpenningar qwaſtbindare riksärenden ſkattſkyldighet tuſenkonſt=när uppmärkſamma walförrättning ymnighetshorn åtkomſthandling ändamålslös ögonſkenlig.

Arrendehemman barmhertighetsverk civiliserad dykeribetjening elementarläroverk framåtskridande genomskinlighet hushållningssällskap inskrifningspenningar jägmästarebefattning kakelugnsmakare landshöfdingeämbete protokollssekreterare naturvetenskap mantalsförteckning omdömesförmåga qvastmakareverkstad rättfärdiggörelse söndagsskolföreståndare tryckfrihetsförordning undervisningsanstalt vetenskapsakademi ålderdomsbräcklighet ärebetygelse öfverloppsgerningar.

KAP. V.

Lika ljudande ord, hvilka tecknas olika.

Allt (af *all*), alt (*fiolsträng*) — bedt (af *bedja*), bett (af *bita*) — blott (*endast*), blått (af *blå*) — bläck (*skrif-bläck*), bleck (*järn-bleck*) — blödt (af *blöda*), blött (af *blöta*) — brott (af *bryta*), brådt (af *bråd*) — cession (*konkurs*), session (*domstols-session*) —

dem (af *de*), däm (af *dämma*) — egg (*knifs-egg*), ägg (*höns-ägg*) — fest (*högtid*), fäst (af *fästa*, göra fast) — flott (af *flyta*), flått, flådt (af *flå*) — flykt (af *flykta*), flygt (af *flyga*) — fläkt (*vind*), fläckt (af *fläcka*) — frossa (*sjukdom*), fråssa (*äta mycket*) — färja (*en farkost*), färga (af *färg*) — gerna (*med nöje*), hjerna (*i hufvudet*) — gjord (af *göra*), jord (*jordklotet*), hjord (*boskaps-hjord*) — gjort, gjordt (af *göra*), hjort (*ett djur*) — gjuta (*låta flyta*), ljuta (*ljuta döden*) — gladt (af *glad*), glatt (*slät*) — godt (af *god*), gått (af *gå*) — hann (af *hinna*), han (*i motsats till hon, det o. s. v.*) — hvarf (*omgång*), varf (*skepps-varf*) — hvar (af *hvarje*), var (af *vara*) — hvart (af *hvar*), vardt (af *varda*) — hvass (*skarp*), vass (*säf*) — hviska (*tala med låg röst*), viska (*liten qvast*) — hvete (*sädesslag*), vete (af *veta*) — håf (*fiskredskap*), hof (*furstlig bostad och omgifning*) — hård (*fast, styf*), hord (*vild hop*) — jagt (af *jaga*), jakt (*fartyg*) — jul (*högtid*), hjul (*på åkdon*) — järf (*ett djur*), djerf (*modig*) — jäst (*jäsningsämne*), gäst (*bordsgäst*) — kol (*att bränna*), kål (*en växt*) — kära (af *kär*), tjära (*oljaktigt ämne, genom hetta erhållet från furuved*) — lacks (af *lack*), lax (*en fisk*) — lett (i t. ex. *ljuslett*), ledt (af *led* och *leda*), lätt (af *ringa vigt*) — lott (*del*), lådt (af *låda*) — lytt (*ofärdig*), lydt (af *lyda*) — lof (*tillåtelse*), låf (*pris*) — men (*likväl*), män (af *man*) — midt (af *midja*), mitt (af *min*) — och (*samt*), ock (*äfven*) — ryckt (af *rycka*), rykt (*vård*) — ryckte (af *rycka*), rykte (*sägen*)

— rått (af *rå*), rådt (af *råda*) — rödt (af *röd*), rött (af *röta*) — röja (*upptäcka*), rödja (*upprensa*) — scen (*något, som förevisas*), sen (*långsam*) — sex (*ett antal*), säcks (af *säck*) — sidt (af *sid, lång*), sitt (af *sin*) — sjelfva (af *sjelf*), skälfva (*darra*) — sigta (*syfta på*), sikta (*sålla*) — sjön (*vattensamling*), skön (*vacker*) — själ (*ande*), skäl (*orsak*), stjäl (af *stjäla*) — skämt (*lek*), skämdt (af *skämd*) — slägt (*anförvandter*), släckt (af *släcka*) — sold (*aflöning*), såld (af *sälja*) — spott (*saliv*), spått, spådt (af *spå*) — spritt (af *spritta*), spridt (af *sprida*) — stänkt (af *stänka*), stängt, stängdt (af *stänga*) — stött (af *stöta*), stödt (af *stödja*) — svett (*utdunstning*), svedt (af *svedja*) — sälj (af *sälja*), sälg (*ett träd*) — talga (af *talg*), talja (*en maskin*) — tjusa (*intaga*), kjusa (*liten dal*) — tjärna (*göra smör*), kärna (t. ex. *nöt-kärna*) — trätt (af *träta*), trädt (af *träda*) — täckt (af *täcka*), tägt (af *taga*) — vad (*på benet*), hvad (*hvilket*) — val (af *välja, äfven ett antal af 80 stycken*), hval (*ett djur*) — vi (*i motsats till I, de o. s. v.*), hvi (*hvarför*) — vidt (af *vid*), hvitt (af *hvit*) — värd (*husvärd*), verld (*skapelse*) — värk (*plåga*), verk (*arbete*) — väx (af *växa*), vägs (af *väg*).

ANDRA AFDELNINGEN.

Läsöfningar.

Bar-net.

1. Jag är ett barn. Gud har skapat mig. Han har gif-vit mig kropp och själ. Gud har ock gif-vit mig far och mor. De ä-ro mi-na för-äld-rar. De vår-da sig om mig. Jag har äf-ven sy-skon. Jag äl-skar mi-na för-äld-rar och sy-skon.

2. Jag är en kri-sten, ty jag är döpt. I do-pet fick jag mitt namn. Je-sus är min Fräl-sa-re. Gud är min rät-te fa-der, och jag är hans barn. Him-me-len är mitt rät-ta hem. På jor-den är jag blott en främ-ling.

3. Jag är en syn-da-re. Gud för-lå-ter mig mi-na syn-der för Kri-sti skull. Min him-mel-ske fa-der bär om-sorg om mig. De he-li-ge äng-lar be-skyd-da mig. När jag dör, fö-ra de mig till him-me-len.

Hem-met.

1. Det stäl-le, der wi bo, kal-la wi hem. Der bo wå-ra för-äld-rar och sy-skon. Wå-ra för-äld-rar ä-ro oss myc-ket kä-ra. De äl-ska oss och gö-ra oss myc-ket godt. Af

dem få wi klä-der och fö-da. Wi äl-ska wårt hem mer än nå-gon an-nan plats på jor-den.

2. Mam-ma hål-ler oss re-na. Mor-mor är myc-ket wän-lig. Hon hjel-per oss att staf-wa i wår ABC-bok. Mor-far om-ta-lar för oss mång-a ro-li-ga be-rät-tel-ser.

3. Om nät-ter-na sof-wa wi i wå-ra säng-ar. Om da-gar-ne le-ka wi in-ne el-ler u-te på går-den. Wi få då ej rö-ra mam-mas blom-mor.

4. Mor-gon och af-ton lä-ser pap-pa i Bi-beln. Wi få då hö-ra på och se-dan lä-sa wå-ra bö-ner. Se-dan sä-ga wi: god natt, pap-pa, god natt, mam-ma, och läg-ga oss att sof-wa. Tack, go-de Gud, för ett godt hem och snäl-la för-äld-rar!

Skolan.

1. Vi hafva en kristlig skola. Der samlas många barn. Gossar och flickor sitta på sina bänkar. Läraren sitter vid katedern. Sko-

lan öppnas på bestämd tid. När läraren ringer klockan, så stiga vi alla upp och knäppa tillsammans våra händer. Vi sjunga en sång,

och läraren beder till Gud. Sedan läsa vi ett kapitel i Bibeln. Derefter börjar undervisningen. De äldre barnen läsa upp sina lexor i

bibliska historien och katekesen. De mindre barnen stafva och läsa innantill.

2. I skolan få vi lära oss att läsa rätt och väl. Vi få der äfven lära att skrifva, räkna och sjunga. De äldre barnen läsa i många böcker och lära sig flera olika ämnen. Snälla barn gå gerna till skolan, älska sin lärare och äro flitiga att lära.

3. På fristunderna få vi leka, och när skolan är slut, gå vi till våra hem.

I skolan.

Uti den sköna morgonstund,
när klockan sex hörs slå,
vi vakna hurtigt ur vår blund
och raskt oss kläda på.

Ack, hvad det kärt och roligt är
att allesamman gå
till skolan.

Der läsa vi med *röst* och *blick*
och skrifva med vår *hand;*
der går vår *fot* med prydligt skick
i munter marsch ibland.
Vi sjunga ock mång' härlig sång
om tro och fosterland
i skolan.

Vårt *öra* är ock på sin post
och uti skolan hör
mång' lärdom, som till resekost
för lifvet vara bör.
Ja, flitigt vill jag akta på
det goda man mig gör
i skolan.

Kyrkan.

1. När det blir söndag, arbeta wi icke. Då följa wi wåra föräldrar till kyrkan. Kyrkowäktaren öppnar dörren för oss. Wi sätta oss ned i wåra bänkar, luta ned wåra hufwuden och bedja en tyst bön.

2. Organisten spelar på orgeln. Församlingen sjunger en psalm. Pastorn går för altaret. Der läser han syndabekännelsen och tron. Han stiger upp på predikstolen, läser sin text och håller predikan. Den handlar om bättring och syndernas förlåtelse i Jesu namn. Wi höra uppmärksamt på. Efter predikan läsas bönerna och uttalas wälsignelsen.

3. Efter gudstjensten börjar söndagsskolan. Wi samlas då omkring wåra lärare och uppläsa wåra lexor i bibliska historien och katekesen. En text i Bibeln läses, och föreståndaren gifwer oss frågor om textens innehåll. I söndagsskolan sjunga wi sånger. Der få wi höra talas om Jesus och hans stora kärlek till oss. Barnen böra ej wara borta från gudstjensten och söndagsskolan.

Bibeln.

1. Bibeln är den bästa och dyrbaraste af alla böcker i verlden. Gud talar till oss i Bibeln och undervisar oss om huru vi skola blifva saliga. Vi böra derför värdera och älska Bibeln mera än någon annan bok.

2. Bibeln är Guds ord. Den är skrifven af människor, men Gud

ingaf dessa heliga Guds män, hvad de skrefvo. Gud säger oss i sitt ord, att han skapade oss i begynnelsen heliga och goda, men att våra första föräldrar föllo i synd och blefvo onda. Nu äro alla människor syndare.

3. Bibeln säger oss, att Gud så älskade verlden, att han gaf oss sin enfödde son till en Frälsare. Herren Jesus har lidit och dödt för att frälsa oss från synd och död. En hvar, som tror på Herren Jesus Kristus, skall icke förgås, utan få ett evigt lif.

4. Vi böra vara innerligt tacksamma mot Gud, som har gifvit oss sitt ord. Det bör vara oss en

stor lust och glädje att få läsa i Bibeln. Derför böra vi använda all flit för att lära oss att läsa rätt och väl, så att vi må kunna läsa i Bibeln och derur hemta sann visdom.

Himmelen.

1. Gud bor i himmelen. Der är hans tron. I himmelen är ock wår käre Frälsare. Omkring Fadern och Sonen stå de heliga änglar, som tjena och låfwa Gud.

2. I himmelen är allt härligt och skönt. Der råda frid och glädje. Gud är solen der. Der är intet mörker och ingen köld. De frälsta själarna wandra i himmelen på gator af guld. På sina hufwuden bära de kronor och i sina händer palmer.

3. I himmelen torkar Gud tårarna från sina barns ögon. Der finnes ingen synd. Derför är der ingen sjukdom, sorg, nöd eller död. Der äro alla rika, saliga och lyckliga.

4. Herren Jesus har beredt rum åt oss alla i himmelen. Om wi tro på och älska wår Frälsare, få wi komma till honom, när wi dö. Då få wi wara hos Jesus i himmelen och ega ewig fröjd och glädje. Tänk, så saligt det blir, då alla Guds barn få stå omkring Guds tron och sjunga lammets låf i himmelen!

Hvar är bäst?

Jag vet en plats, som alltid är mig kär,
ty kärlek blickar mig i ögat der.
Gud, hjelp mig älska denna stilla ort!
Jag vill ej göra, såsom många gjort:
förakta hemmet.

Jag vet en annan plats, ej mindre skön,
der barnen samlas få till sång och bön
och höra talas om den vännen god,
som ock till barnens frälsning göt sitt blod,
och det är kyrkan.

Jag vet en plats, långt mera ljus och ren
än molnfritt himlahvalf i solens sken;

en härlig plats, der alla de få bo,
som lefvat och som dött i Jesu tro,
och det är himlen.

Der få vi hålla fest en gång till slut
bland blommor, hvilka aldrig vissna ut;
der få vi sjunga invid flodens svall,
som flyter fram likt lefvande kristall,
en sång om Jesus.

Jag vet en vän, som bar mig på sin arm
och lät mig stilla somna vid sin barm.
När jag var sjuk, den vännen satt och grät.
Hvem är den vännen? Vill du veta det?
Det är min moder.

Jag vet en vän, som vandrat korsets stig
och burit syndens straff för dig och mig,
att vi må få förlåtelse och frid
och himlens glädje efter denna tid,
och det är Jesus.

Men tänk, hvad Gud är god och snäll ändå,
som gaf oss far och mor och hem också
och gaf oss Bibeln, der vi läsa om
hur Jesus, drifven af sin kärlek, kom
hit ned till jorden.

När Gud så älskar oss, så vilja vi
ej sorgebarn och syndens slafvar bli.
Nej, Herre, tag du våra händer små,
och led oss der du vill vi skola gå
igenom lifvet!

Våren.

1. Om våren är det mycket, mycket vackert. Då smälter snön, och många små bäckar skynda ned till den stora floden. I bäcken nedanför vår kulle ha vi små qvarnar, som snurra och gå så fort, att vattnet stänker omkring dem.

2. I början är vägen till skolan mycket smutsig. Men så skiner solen så klart, att det snart blir varmt och tort. Då bli ängarna gröna, och i skogen växa blåsippor och många andra blommor. Ibland

gå vi ut och plocka blommor och göra små buketter åt mamma. Då blir hon så glad. Det är så roligt att glädja mamma, ty vi älska henne, och hon är så snäll emot oss.

3. Äfven fåglarne äro glada om våren. De sjunga då så vackert och tacka Gud, att han låtit det bli varmt igen. De hafva frusit så mycket om vintern, ty de hafva inga varma hus liksom vi. Äfven jag vill sjunga och tacka vår käre Gud, som gifver mig så mycket godt.

4. I trädgården plantera vi blommor och bönor och många andra goda saker. På fältet plöjer åkermannen och sår säd för att till

hösten få skörda, så att vi skola få bröd under vintern. Pappa har sagt, att vi barn tillhöra våren, så länge vi äro små. Derför skola äfven vi, medan vi äro unga, vara flitiga att lära oss det, som är godt och nyttigt, så att vi få skörda något godt, då vi bli äldre.

Vårbäcken.

Du lilla bäck, som porlar,
jag ber dig, stanna nu
och säg mig, hvarför sorlar
och hvarför sjunger du?

När fram du muntert hoppar
så ren och silfverklar
och speglar trädens toppar,
ack, säg mig hvart du far?

Blir du ej trött af färden,
syns vägen dig ej lång,

när genom skog och gärden
du ilar under sång?

Du lilla bäck, du klara,
mig lär din hemlighet:
hur kan du alltid vara
så glad? Ack lär mig det!

"O barn, säg vill du lära,
hur bäcken lycklig är:
han sjunger Skaparns ära
och honom vitne bär!"

Sommaren.

1. Efter wåren kommer sommaren. Då hafwa wi examen i skolan. Pappa och mamma komma då för att höra hwad wi lärt oss i skolan. Sedan äro wi hemma för att hjelpa pappa och mamma. Det är så roligt att få göra det, som de bedja oss om, ty wi tycka så mycket om dem.

2. Om sommaren äro dagarne långa och mycket warma. Då låter Gud blommor och gräs och säd wäxa, så att boskapen får beta på

ängarna och människorna få säd till föda. Pappa har sagt, att det är ändå warmare i somliga länder. Ja, så warmt, att folket icke alls kunna wara ute och arbeta midt på dagen. Hwad det måste wara swårt att bo i sådana länder! Men pappa har äfwen sagt, att, emedan der är så warmt, wäxa der så många goda frukter, både fikon och dadlar och apelsiner och bananer och många andra. Men jag tycker ändå bäst om detta land.

3. Om sommaren slår man hö och skördar hwete, råg och hafre. Då få wi wara med och se på, huru maskinen afskär gräset och säden. En gång, då wi woro ute, kom en stor regnskur, och wi blefwo alldeles genomwåta. Sedan slog åskan ned i stora eken på ängen. Jag wille nyss förut gömma mig under eken för regnet, men jag fick ej för pappa, ty i stora träd slår åskan ned först. Jag skall alltid lyda pappa. Han förstår och will mitt bästa.

4. Det är mycket roligt om sommaren.

Då plocka wi bär och komma hem med korgen full. Wid stranden hafwa wi en liten båt, och ibland får jag ro i den. En gång fick jag följa med pappa ut på floden att fiska. Wi gingo tidigt på morgonen, medan mamma och syskonen sofwo. Många fiskar fingo wi, och mamma tyckte, att wi woro dugtiga fiskare. Ibland få wi äfwen bada i sjön eller floden och lära oss att simma.

5. Jag will tacka wår kära Gud, som sänder oss den sköna sommaren. Äfwen will jag bedja honom, att han hjelper mig att wara snäll och lydig. Jag will ocksä wara flitig i skolan, och då wet jag, att jag får så mycket roligare på sommaren.

Blommorna.

Den sköna sommaren är här,
och allt får lif på nytt!
Hvar tufva uppå ängen der
har sig till högtid prydt.

På berg och dal
och sjö och land
allt prisar Herren Gud,
somjorden medsin
allmaktshand
så klädt i blomsterskrud.

Allt lefver, röres,
fröjdar sig:
hvad tusen jubelljud!
Må jag då äfven
fröjda mig
och prisa Herren
Gud!

Gör, gode Gud, mitt hjerta nytt,
från vinterkylan fritt!
Låt håg och sinne bli förbytt
och artas efter ditt!

Låt mig från egenviljan fri
med glädje gå din stig;
låt mig din ros och lilja bli,
som blommar blott för dig!

Hösten.

1. På sommaren ha vi haft långa och mycket varma dagar. Men om hösten blifva de allt kortare och kyligare. Qvällarne blifva i stället längre, och vi få ej vara ute och leka så länge som förut. Ibland regnar och blåser det också mycket om hösten. Många tycka derför, att hösten är otreflig och ruskig, men jag tycker, att det äfven då är roligt och att Gud äfven då gifver oss mycket, för hvilket vi böra tacka honom.

2. På hösten blifva äpplen mogna. Då få vi plocka dem och lägga dem i källaren för att hafva dem till vintern. Äfven få vi om hösten drufvor, som växa i stora klasar på vinrankor. Drufvor äro mycket goda. Också många andra frukter har Gud gifvit oss såsom päron, plommon, körsbär, krusbär och hallon. Af dessa gör mamma sylt, som smakar mycket godt.

3. Nu börjar skolan igen. Det är mycket roligt att gå i skolan och läsa och räkna och få lära många saker, som äro nyttiga för hela lifvet. Äfven lära vi oss att

skrifva, så att vi kunna skicka bref till våra vänner och samtala med dem, fastän de äro långt borta. I skolan få vi ock läsa och höra om Jesus och hans kärlek till barnen. Vi vilja nu vara snälla och flitiga att läsa, så att vi hinna lära oss mycket, mycket till examen. Då få vi nästa termin flytta till en högre klass, och då bli pappa och mamma så glada. Många barn finnas, som icke få gå i någon skola och lära sig något godt och nyttigt. För dem vilja vi bedja Gud, och vi vilja tacka honom för hans godhet mot oss genom att vara flitiga och lära oss mycket, så att vi må kunna göra något godt för dem, då vi bli stora.

4. När vi komma hem från skolan om qvällarne, läsa vi först våra lexor. Sedan läser pappa i en god bok, medan mamma arbetar och vi sitta tysta och höra på. Derefter läser han i bibeln, vi läsa vår aftonbön och gå till sängs. Vi lägga oss tidigt om qvällarne och stiga upp tidigt om morgnarne, ty pappa har sagt, att vi då bli friska och starka och hinna göra mycket.

Gossen och flyttfåglarne.

Gossen: "I alla små fåglar, hvart ärnen I er?"
Fåglarne: "Till varmare länder nu står vårt begär".
Gossen: "Så långt öfver berg, öfver dal, öfver sjö!
I kunnen ta miste, ja, falla och dö".
Fåglarne: "O nej, ty vår Gud med sin trofasta hand
nog leder oss rätt till det väntade land".

Nu flögo de alla, men gossen stod qvar.
"En ledare god, lilla fågel, du har!"—
han sade, och såg emot himmelen opp:
"Ack Herre, styr också mitt lefvernes lopp!"
Och Herren, som hör våra böner i nåd,
Han gossen se'n förde städs efter sitt råd.

Vintern.

1. På många ställen i wårt land är wintern en mycket bister årstid. Då snöar det och stormar, så att höga drifwor af snö bildas. Stundom snöar det så mycket, att människorna ej kunna komma fram, utan tröttna, lägga sig ned och frysa i hjäl. Ofta är det ock så kallt,

att inga barn kunna wara ute, och många få frysa, äfwen när de äro inne, emedan de hafwa dåliga hus och kanske intet att elda med. Om wintern wäxer ingenting ute, utan Gud låter alla träd och plantor gå till sömns för att sedan, när wintern är öfwer, af solen wäckas till nytt lif.

2. Men äfwen wintertiden få wi ofta ha mycket roligt. När det ej är för kallt, åka wi kälkbacke, och det går så lustigt utför kullen, så att snön yr om oss. Ibland stjelper kälken, och då tumla wi öfwer hwarandra i drifwan. Om snön är kram, göra wi snögubbar och fästningar af snö och skjuta på dem med snöbollar. Då isen är stark på den lilla sjön, få wi ock wara ute och gå på skridskor. Med dem kan man åka mycket fort, ty de gå så lätt. När jag tänker på allt detta roliga, tycker jag riktigt bra om wintern och tackar Gud, som gifwit oss den.

3. Om wintern ha wi mycket roligt äfwen inne i wåra hus. Då wi läst wåra lexor, få wi lära oss göra många nyttiga saker. Mamma lär flickorna att sy och wirka och baka och laga mat, och pappa lär gossarne att snickra och slöjda hwarjehanda wackra och nyttiga saker. Om qwällarne göra wi lekar, och då går det lustigt till. Aldrig få wi dock wara owänliga och stygga mot hwarandra, ty då bedröfwa wi Herren Jesus, som är bar=

nens wän. När jag känner, att jag will bli ond på mina syskon eller lekkamrater, tänker jag på huru bedröfwad min Frälsare då skulle bli, han, som lidit och dött för mig, på det att jag skulle blifwa hans lydiga och snälla barn.

4. Icke alla barn hafwa det så godt som wi. Många hafwa intet eget hem att wara uti under den kalla wintern. Och många hafwa så dåliga hus, att winden blåser igenom dem och de få frysa både natt och dag. För dem will jag bedja till Gud, och om jag får något godt, will jag gifwa deraf åt wåra fattiga grannbarn. Ocksså will jag tacka wår käre Fader i himmelen för allt godt han gifwer mig. Tack, gode Gud, för far och mor, tack för ett godt hem, tack för föda och kläder, tack för att du så nådigt wårdar mig och att jag får wara ditt barn för Jesu skull!

Vintervisa.

Vind och hvita vågor
stredo nyss på sjön;
blåa bryggor blänka
nu kring öde ön.
Snabba släden skön
utför backen slinter.

Vacker är vår vinter
och så frisk är snön!

Det är skarpt i skogen,
der jag går i dag.
Rim i håret hänger:
som en björn är jag;
hugger friska tag,
och den gröna granen
faller hvit om manen
för min yxas slag.

Och så kort är dagen;
solen uppgår sen.
Furens skugga växer
till en jätte re'n.
På dess mörka gren
hänger månens skifva,
och på fält och drifva
lyser stjernans sken.

Nu så drar jag åter,
fri och glad och ung,
till min trefna hydda,
der jag sjelf är kung.
Sjung en visa, sjung!
Sjung hur släden slinter
i den vackra vinter
öfver snöig ljung!

Hvad Sven lärde af djuren.

1. Sven sändes af sina föräldrar till skolan. Han tyckte om att leka, men ej att lära sig sina lexor.

2. Då han en vacker sommarmorgon gick till skolan, såg han ett bi flyga från den ena blomman till den andra. "Snälla bi", sade gossen, "vill du icke leka med mig?" Biet svarade: "Nej, jag får ej vara lat, jag måste samla vax och honung till förråd för vintern, då inga blommor finnas".

3. Sven gick förbi en höstack, hvarest han hörde en fågel sjunga. Han vände sig om och såg en liten fågel draga ut höstrå ur stacken och frågade honom: "Vill icke du, lille fågel, leka med mig?" Fågeln svarade: "Nej, jag måste samla något hö, halm och mossa för att bygga mig ett bo". Fågeln flög bort med några höstrån i sitt näbb.

4. Sven gick vidare, och då han vid vägkanten fann en hund, som låg der helt makligt i solen, sade han: "Vill icke du leka med mig?" Men hunden svarade: "Nej, jag hvilar mig blott något litet. I stället för att

vara lat måste jag genast skynda till min husbonde och hjelpa honom".

5. Strax hörde Sven någon hvissla. Han blickade omkring sig och fick se en herde på något afstånd derifrån. Hunden rusade genast upp och skyndade fram för att hjelpa sin husbonde drifva på boskapen.

6. Något längre fram fick Sven se en häst, som betade nära intill vägen. Han trodde sig nu med säkerhet hafva funnit en lekkamrat. Han steg fram till hästen och sade: "Snälle häst, vill ej du leka med mig?" Hästen svarade: "Nej, jag har ingen tid till lek. Se, der borta kommer min husbonde med grimman för att taga mig. Jag måste draga plogen på åkern, ty annars växer ingen säd till föda".

7. Då Sven fann, att så väl bien som fåglarne och boskapen hade något att göra, sade han för sig sjelf: "Äro de alla flitiga, hvar och en på sitt vis, så skall icke heller jag vara sysslolös, utan skynda mig till skolan".

Sven sprang nu allt hvad han förmådde till skolan, och der lärde han sig sin lexa väl den dagen.

Barnet och myran.

BARNET.

Du myra, snälla djur, mig svara:
hvem har dig lärt så flitig vara?
Du sent och tidigt verksam är,
fast ingen lönar ditt besvär.
Ditt hus — så har man mig berättat —
är underbart af dig inrättadt
med boningsrum på bästa sätt
och visthusbodar, allt så nätt.

MYRAN.

Den gode Guden gaf mig lifvet;
af honom blef mig ock ingifvet
att verka så i sommarns dar,
tills nordan kall kring ängen far.
Se'n kan jag vintern lång mig skydda
för köld och hunger i min hydda.
Ja, kära barn, gör du som jag,
så blifver lugn din ålders dag!

Den kloka råttan.

1. En råtta, som hade tagit sig en bostad under golfwet af en matbod, befann sig i lyckliga omständigheter. Det fans mycket mat der att tillgå, och råttan sökte alltid ut det bästa.

2. En dag kände hon den angenäma luften af stekt fläsk i matboden. Genast kryper hon fram ur sitt råtthål för att söka upp det stekta fläsket. Snart fann hon ock, hwarifrån luften kom, men hon twärstannade och sade: "Aha, det är en råttfälla! Ack, de menniskorna, hwad de tycka sig wara kloka. De taga ett stort bräde och sätta derunder ett stycke stekt fläsk på ett giller, och så lägga de en stor sten derofwan på, då wilja de narra oss att gå och smaka på fläsket, och bara man rör aldrig så litet på det otäcka gillret, så faller det ner, och en stackars råtta skulle derunder genast wara krossad till döds. Men se, wi råttor äro klokare än så; wi akta oss för att äta under gillret på en råttfälla. Ack, jag känner så wäl menniskornas list.

3. Men nog kunde jag wäl ändå lukta litet på det stekta fläsket, ty jag wet ingenting, som luktar så godt som stekt fläsk. Då jag inte rör wid gillret, utan bara luktar, så är jag nog säker, att gillret icke slår ner".

4. Råttan gjorde så. Hon gick under gillret bara för att inandas den sköna luften. Men att smaka på, det tordes hon icke, ty då wisste hon nog, hur det skulle gå. Hon wille imellertid hafwa allt starkare luft och gick mycket försigtigt allt närmare.

5. Men bäst det war, så luktade hon för nära, hon råkade att widröra fläskbiten med nostippen. Strax war det gjordt. Under råttfällan krossades råttan till döds, oaktadt hon war så klok och försigtig. Men hon kom att gå litet för långt, twärt emot hwad hon föresatt sig.

Brunte.

1. Brunte var en gammal trotjenare. Han var stark att draga lass och qvick, när han spändes för den lätta skjutskärran. Han var medgörlig som ett lam och lät sig derför styras och handteras äfven af de mindre barnen.

2. När han släpptes ut på bete, plägade lilla Anna roa sig med att gifva honom brödstycken och äfven klappa honom på halsen. Han kände så väl igen sitt namn, att Anna blott behöfde ropa: "Brunte", och strax var han vid hennes sida.

3. Då hon en dag var hos Brunte vid sjöstranden och lockade honom efter sig med ett brödstycke, gick hon baklänges och föll i vattnet, der hon med all säkerhet hade drunknat, om ej Brunte hade räddat henne.

4. Så snart hon hade fallit i vattnet, skyndade Brunte efter och tog henne varsamt i kläderna och bar henne upp på stranden. Anna blef mycket våt, men den snälle Brunte hade räddat henne från att drunkna, och till tack derför fick han månget godt

brödstycke och blef kärare för Anna än någonsin förut.

5. Var alltid vänlig både mot människor och djur, och din vänlighet skall någon gång varda belönad.

Den plågade hästen.

Jag såg den stackars Polle,
han stod vid kyrkans mur;
der hetast solen brände,
man band det arma djur.

Med stryk han blifvit jagad,
hans svett i strömmar flöt;
men ej af trogna händer
en vänlig ans han njöt!

Han sorgsen ned sig sträckte,
ty han var bunden så,
att från sin höjd han räckte
ej ens ett enda strå.

Ej till den friska källan
man ledde honom ner.
Han bannor får, men sällan
ett vänligt ord man ger.

Och ofta blir han plågad
och skrämd med hot och slag,
så att han ängsligt skälfver
och blifver matt och svag.

Och bördor allt för tunga
han ofta draga får,
och när han maktlös stannar,
man vildsint honom slår.

Det gaf uti mitt hjerta
ett stygn att se uppå
det stumma djurets smärta,
der pinad han fick stå.

Jag honom sucka tyckte
och kalla ned en dom
på den, som så förtryckte
Guds dyra egendom.

I gossar, väl det minnens!
Guds öga eder ser!
Och dem, som göra illa,
en bitter lön han ger.

Den honom trotsa vågar
skall ej från straff gå fri;
och den, som andra plågar,
skall sjelf ock plågad bli.

Hundens ömhet.

1. En herde gick en dag ut på betesmarken, åtföljd af sin lille son och sin hund. Gossen war endast tre år gammal. Fadern lemnade honom ensam wid en buske, under det han gick omkring och sökte efter några får.

2. Plötsligt uppsteg en tjock dimma. Herden wände då åter till stället, der han lemnat gossen; men denne war ej der. Han hoppades då, att gossen hade gått hem, och skyndade derför efter honom dit; men ingen hade der sett till gossen. De bekymrade föräldrarne sökte sitt barn rundt omkring i trakten, men förgäfwes.

3. Följande dag gåfwo de som wanligt sin hund ett stycke bröd till frukost. Så snart denne fått det, sprang han bort. Nästa dag gjorde han på samma sätt. Tredje dagen tänkte herden: "Jag will gå och se, hwad hunden gör med sitt bröd." Han följde efter honom, till

dess han slutligen kom till ett wattenfall. Hoppande från sten till sten, gick herden öfwer den brusande strömmen.

4. På den andra stranden fick han se sin lille son. Denne satt i en klipphåla och åt på ett brödstycke. Bredwid honom låg hunden, som med glada och wänliga blickar följde den lille gossens rörelser. Huru glade blefwo ej far och son, då de nu återsågo hwarandra! Hunden, som räddat gossen från att dö af hunger, deltog med höga hopp i deras fröjd.

5. Gossen hade sprungit omkring och kommit till strömmen. Denne hade han ej wågat gå öfwer; och då han ej hittade wägen hem, hade han stannat i bergshålan.

Det egenvilliga lammet.

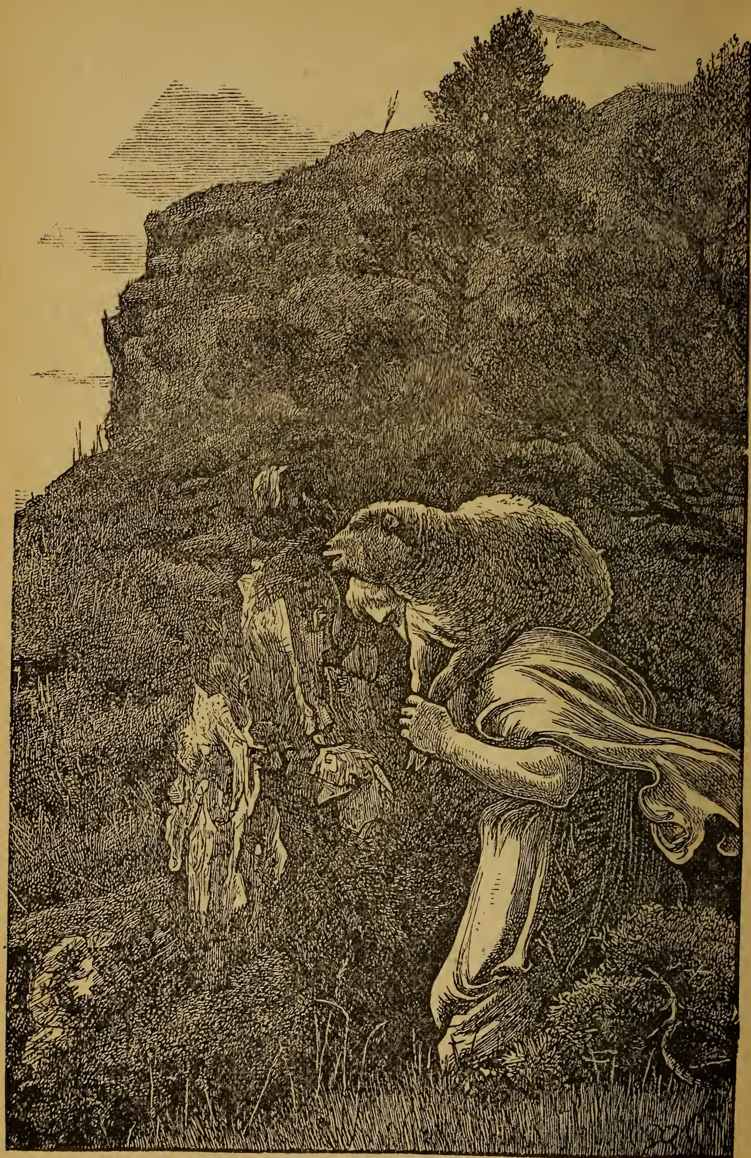
1. Det var en gång en snäll herde, som hade en stor mängd får och lam under sin vård. Han var mycket mån om dem. Om de blefvo sjuka, så var han mycket god emot dem; och när lammen voro trötta, brukade han bära dem i sina armar. Och hvar natt brukade han sätta dem in uti en fålla för att skydda dem mot den elake vargen. Alla voro de mycket belåtna under denne gode herdes vård. Endast *ett* lam var icke lyckligt. Och hvarför? *Det ville gå sin egen väg.*

2. Det dåraktiga lammet tyckte icke om att öfver natten instängas i fållan. "Jag förstår inte", sade det, "hvarför vi skola instängas hela natten; hundarne bli icke instängda. Jag tycker, att det är ganska orättvist, och jag vill gå ut, om jag kan."

3. Då sade en klok gammal tacka: "Du är rätt enfaldig, du stackars lilla lam. Om du går ut för dig sjelf, är jag säker på att du råkar ut för någon olycka". "Det tror jag visst inte", svarade lammet. *Det ville gå sin egen väg.*

4. Derför, när aftonen kom, gick det oförståndiga lammet bort från betesmarken och kom in uti en stor vild skog. Der kom en blodtörstig varg ut från sitt gömställe och tjöt förfärligt. Då önskade det stackars lammet, att det hade varit i fållan; men fållan var nu långt borta.

5. Vargen fick snart lammet i sigte. Han tog det och förde det bort till en ohygglig mörk håla, och sedan han grinat mot det en liten stund, slet han det i stycken och åt upp det.

Min herde.

1. *Herren är min herde, mig skall intet fattas.*
Han föder mig på en grön äng
och förer mig till friskt vatten.

2. *Han vederqvicker min själ;*
han förer mig in på rätta vägen
för sitt namns skull.
Om jag än vandrade i en mörk dal,
fruktade jag intet ondt, ty du är när mig;
din käpp och staf trösta mig.

3. *Du bereder till mig ett bord*
emot mina fiender;
du smörjer mitt hufvud med olja
och iskänker fullt för mig.
Godhet och barmhertighet skola följa mig
i alla mina lifsdagar,
och jag skall blifva i Herrens hus evinnerligen.

Kon.

1. Kon är ett af wåra nyttigaste husdjur. Af henne få wi mjölk, som är en god och helsosam dryck. Af mjölken få wi grädde och ost, och af grädden tjärnas smör. När kon blifwit slagtad, äta wi köttet, som är godt och närande.

2. Korna hafwa olika färg. Somliga äro hwita, andra äro bruna, swarta eller brokiga. På hwarje fot hafwa de twå klöfwar, och de flesta ha i pannan twå trinda horn. Blott i den nedre käken ha de framtänder, men inga i den öfre. Då de beta, afbita de derför icke såsom hästarne gräset, utan fatta grässtråna med tungan och afslita dem med tänderna mot den hårda, tandlösa öfwerkäken.

3. Korna tugga sin mat twänne gånger; och så göra alla djur, som hafwa twå klöfwar på hwarje fot. Detta kallas att *idisla*. När de en gång nedswäljt födan, kommer den upp igen och tuggas om mycket wäl, innan den för andra gången swäljes ned.

4. Korna få stundom på jufren sår, som kallas koppor. Om waret från dessa koppor lägges i ett sår på en människa, får hon samma slags koppor, hwilka dock icke alls äro farliga. Dessa kallas *skyddskoppor* eller vaccinkoppor, och den, som haft dem, får sällan smittkoppor, hwilka äro ganska farliga. Derför ympas alla barn med vaccin.

5. Huru faderligt har icke Gud sörjt för oss män-niskor på alla sätt! Äfwen djuren låter han tjena oss och wara oss både till nöje och till föda och till skydd mot sjukdomar.

Vallflickan.

Tidigt med solen jag följer min hjord ifrån by,
sjunger min psalm, och små fåglarne spela i sky!
Tonerna ljuda i skogen.

Troget jag vaktar för ulfven min betande hjord.
Vilddjuren fly för min bön och Guds skyddande ord,
medan jag vallar i skogen.

Sjelf är jag liksom det värnlösa lam uti skog,
men jag har också min herde, han vårdar mig nog.
Honom jag följer i skogen.

Medan jag sjunger och talar med Gud för mig sjelf,
svara mig trastar och lam och den brusande älf.
Jag är ej ensam i skogen.

Dufvan hon bygger djupt inne bland träden sitt bo,
gömd ifrån verlden, hon lefver i kärlek och tro;
så vill jag bygga i skogen.

Apan och katten.

1. En tam apa, som kallades Jack, vandrade en dag omkring i en grosshandlares trädgård. Dennes son Vilhelm hade fått henne af en sjökapten.

2. Jack hade ej gått långt, förr än han mötte en katt, vid namn Misse. Misse hal-

tade och såg olycklig ut. Jack sade: “Käre Misse, jag tror, att du håller på att lära dig dansa, efter som du kommer på tre ben och lyfter din venstra framfot så behagligt upp i luften.” Misse svarade: “Ack, du borde beklaga mig; ty jag föll ned från ett träd och slog mig så illa mot en sten, att jag vrickade min fot.”

3. “Hur gick det till, kära Misse!” frågade apan. “Jo”, svarade Misse, “det var några små bofinkar der uppe i äppleträdet; de bjödo mig till sig; jag klättrade upp; men just som jag skulle räcka fram foten för att helsa, förlorade jag jämnvigten och föll ner”.

4. Jack tog på sig en allvarsam min, bannade upp katten och sade dervid bland annat: “Misse, Misse, hvad har du velat göra? Du har ju velat gripa och äta upp de små fåglarne. Lär af mig, Misse! Har jag någonsin velat äta upp små fåglar? Följ mitt föredöme! Bättra dig, Misse! Bättra dig!” Misse tyckte ej om att få höra sanningen, utan linkade misslynt bort.

5. Någon tid derefter gick Jack åter om-

kring i trädgården. Han tittade upp på det äppleträd, der bofinkarne bodde. Äpplena hängde der så sköna och mogna. Jack åt gerna äpplen. Han såg på trädet och tänkte: "Skall jag, eller skall jag icke?" "Äpple, stryk, stryk, äpple" — suckade han. Han hade nämligen flere gånger fått stryk för sin olydnad och tjufaktighet. Han visste väl, huru piskan smakade. Men det var för besynnerligt, att äpplena blefvo allt vackrare, ju längre han såg på dem.

6. En vindfläkt satte trädets grenar och blad i rörelse. Jack sade: "Äpplena vinka ju åt mig; jag måste väl då dit upp." Hastigt skyndade han upp i trädet. Knapt hade han hunnit upp till de vackraste äpplena, förrän han träffades af Vilhelms piska. Jack tumlade ned och föll på samma sten som Misse en tid förut. Den högra framfoten fick ett djupt sår. Jack sprang bort, i det han förde sin blodiga fot upp och ner; denne värkte mycket.

7. Misse, som mötte honom, frågade: "Håller du på att lära dig tjärna smör, efter som du för din högra hand så der upp

och ner”. “Ack, Misse”, svarade Jack, “de röda äpplena der borta tvistade om, hvilket som vore vackrast; de vinkade åt mig, att jag skulle komma och säga dem det. Jag ville göra dem till viljes och steg derför upp i trädet. Sedan jag noggrant betraktat dem och just som jag skulle peka på det, som jag tyckte vara vackrast, fick jag ett rapp af den otäcka piskan, så att jag föll ned från trädet.”

8. Misse såg allvarlig ut och sade: “Jack, Jack, hvad har du velat göra? Du har velat äta de sköna äpplena. Lär af mig, Jack! Har jag någonsin velat äta äpplen? Följ mitt föredöme! Bättra dig, Jack! Bättra dig!” Apan vände Misse ryggen och gick skamflat sin väg.

9. Unge Vilhelm, som förut hört, när Jack bannade upp Misse, och som nu hörde, huru Misse betalade Jack med samma mynt, sade: “I ären just de rätte! Den ene skälmen vill lära den andre att göra hvad rätt är. I ären lika stora skälmar båda två. Det vore bättre, om hvar och en af eder först sökte förbättra sig sjelf, innan han försökte förbättra andra.”

Kisse-katt.

En så snäll kisse-katt helsar på oss ibland;
om vi reta den kissen, han rifs lite grand;
han blir ond, om vi rycka i svansen och slåss;
men om vi honom akta, då trifs han hos oss.
Jag vill leka med kissen så sakta och snält;
lite mat jag vid spisen åt honom har stält.

Kisse-katt har två öron, som peka rakt opp,
och en smidig och qvick och behaglig, lätt
kropp;
och hans svans står i vädret, så lång och så len;
och hans ögon, de gröna, i mörkret ge sken;

och han snurrar: "snurr! snurr!" när belåten
han är;
men han jamar: "jam! jam!" när en sorg
honom tär.

Jag har märkt ett visst fel hos den katten så
slät:
man på honom ej litar, och illa är det!
Han så vänlig, saktmodig och god kan se ut,
men så rifs han och klöser i nästa minut.
Derför umgås försigtigt med katten jag bör,
och de fula hans fel vill jag akta mig för.

Ja, den katten ock har i sin kisse-natur,
att han ofta är stygg mot de snälla små djur.
Lilla fågeln, som hoppar och säker sig tror,
han blir ofta så fast för de kissarnes klor.
Stackars kisse, han kan aldrig ändra natur, —
men se, jag vill bli snäll mot små fåglar och
djur.

Mammas hjelpreda.

1. Lilla Ellen är en snäll flicka. Hon är mycket willig att hjelpa sin mamma och känner sig så lycklig och glad, då hon kan få göra någon liten tjenst. Ibland har det dock händt, att hon i sin ifwer att hjelpa försökt att bära och handtera saker, som hennes mamma ej bedt henne om och som hon ej kunnat sköta, och då har det

stundom gått henne illa. Nu will hon derför, så länge hon är så liten, blott göra det, som hennes mamma ber

henne om, ty mamma wet ändå bäst hwad som är nyttigt för lilla Ellen.

2. När lilla Ellen blir större, kommer hon säkert att blifwa till mycken nytta både för sin mamma och sina syskon. Ty jag tror, att hon äfwen då skall wara lika willig och hjelpsam. Knota will hon icke och se surmulen ut, om hon blir uppmanad att göra något, som hon kunde tycka wara långsamt och tråkigt. Hon skall då komma ihåg, huru många nätter hennes mamma fått waka öfwer henne, när hon war liten och sjuk. Och om derför lilla Ellen kan bespara sin kära mamma några trötta steg, skall det göra både henne och mamma så godt.

3. Gud har ocksä sagt, att han will särskildt belöna sådana barn. I fjerde budet har lilla Ellen läst, att Gud skall låta det gå dem wäl på jorden, hwilka hedra fader och moder. Och hwad den käre Guden har lofwat, det tror hon äfwen att han skall hålla. Hon wet, att Gud älskar henne, hon wet, att hennes föräldrar älska henne, och derför will hon, så godt hon kan, tjena och lyda både Gud och sina föräldrar.

4. Det går dock icke alltid så lätt att lyda och tjena. Många gånger wore det nog roligare att göra något helt annat än det, som mamma befaller. Men då kommer lilla Ellen ihåg, att hon får bedja till Gud, att han gifwer henne ett willigt och lydigt hjerta, och

hon wet äfwen, att Gud will höra en sådan bön. Ty äfwen till barnen har han sagt:

Tjenen hwarandra, hwar och en efter den gåfwa han har fått.

Barnet bland vargarne.

1. I en bergstrakt i Tyskland bodde en fattig qvinna, som brukade förtjena sitt uppehälle genom att vakta boskap åt folket der omkring. Stundom måste hon äfven medtaga sitt lilla barn, när hon vallade i skogen.

2. När hon en dag gaf barnet mat ur en skål, lemnade korna ängen och gingo in i skogen. Modern skyndade efter korna för att drifva dem tillbaka.

3. Under tiden kom en stor varginna ur ett tätt skogssnår, rusade på barnet, fattade tag i dess kläder och bar det till skogen. När modern kom tillbaka, såg hon med förskräckelse, att barnet var försvunnet. Äfven saknades den träsked, hvarmed hon matat barnet. Gråtande och jämrande sig, skyndade modern tillbaka till byn.

4. Under tiden vandrade en man genom skogen och gick vilse. Då hörde han från

ett snår de orden: "Gå din väg, annars slår jag dig; gå din väg, annars slår jag dig!" Han gick in i snåret och fick der se ett litet barn, som satt på marken och hade sex vargungar omkring sig. Dessa höggo oupphörligt efter dess händer, och barnet slog dem hvarje gång på nosen med träskeden och sade: "Gå din väg, annars slår jag dig!"

5. Mannen blef mycket förvånad, skyndade sig dit, fick fatt i en dugtig käpp och dödade alla vargungarne. Derpå tog han barnet i sina armar och ilade ur skogen.

6. Utanför skogen mötte honom folket från byn, hvilket med högafflar och yxor begifvit sig ut för att döda vargen. Bland dem var ock barnets moder. Med den innerligaste glädje slöt hon i famnen sitt barn, som under hela tiden ej släpt sitt vapen, träskeden, ur händerna.

Konungens tjenare.

1. Fredrik den store, konung af Preussen, var allmänt fruktad bland sina fiender. Hans egna undersåtar ansågo honom för att vara en sträng herre. Han kunde dock stundom visa ett högsint

och ädelt sinnelag, som nogsamt vitnade om att han var en människovän.

2. En dag, då han satt i sitt palats, ringde han i klockan för att kalla till sig sin page eller betjent. Han väntade en stund och ringde sedan åter igen. När ingen kom, blef konungen förvånad och gick sjelf till dörren för att se, hvad orsaken var.

3. Utanför dörren satt gossen på sin stol i den djupaste sömn. Fredrik stod färdig att gifva honom en allvarlig tillrättavisning för hans vårdslöshet, då han varsnade ett skrifvet papper, som till hälften hängde ut från gossens rockficka.

4. Konungen tog papperet ur fickan och läste det samma. Det befans vara ett bref från gossens moder, i hvilket hon tackade honom derför, att han sändt henne en del af sin lön, och berättade för honom, huru väl penningarne behöfdes för att skydda henne från nöd. Fredrik blef rörd, då han såg, att gossen midt under alla nöjen och all ståt vid hofvet ej hade glömt sina föräldrar i det aflägsna, tarfliga hemmet.

5. Fastän ännu upprörd, tänkte han för sig sjelf: "En lydig och snäll son blir en snäll och trogen tjenare. Skickar han sig sålunda mot sin åldriga moder, skall han ock skicka sig väl mot sin konung. Jag skall belöna hans trohet, hvilket skall angenämt förvåna honom, då han vaknar."

6. Han tog alla de guldmynt han hade i sin ficka och stoppade dem tillika med brefvet helt varsamt i gossens rockficka. Derefter gick han tillbaka in i sitt rum och gaf ett starkt alarm.

7. Gossen hoppade upp och kom in till konungen, der han stod förlägen och blott väntade sig en allvarlig förebråelse. Han råkade att stoppa handen i fickan och fick tag i guldmynten. "Aj", tänkte han, "medan jag slumrade till, har någon illasinnad person stoppat penningarne i min ficka för att sedan anklaga mig och ställa mig i svårigheter. Hvad skall jag nu taga mig till?"

8. Konungen liksom läste gossens tankar. "Blif ej rädd", sade han vänligt, "du har ej några penningar i din ficka, som ej äro dina egna. Jag vet huru de kommo dit, och jag vet äfven innehållet af din moders bref. Guldslantarne äro dina. Du kan berätta för din moder, att jag är glad öfver att hafva en tjenare, som är en så snäll son."

Hunden och fåret.

1. Hunden stämde ett får inför rätta för att återfå bröd, som han lånat det. Men då fåret nekade att betala hwad det aldrig fått, åberopade sig hunden på witnen, som sedan tillkallades.

2. Det första witnet war wargen, som sade: "Jag wet, att hunden lånat fåret bröd". Grodan sade:

"Jag war ock närwarande och såg det". Gamen förmanade fåret: "Huru wågar du så fräckt förneka sanningen?"

3. Sålunda förlorade fåret rättegången och måste före klippningstiden gripa till sin ull för att betala det bröd, som det aldrig lånat.

4. Akta dig för onda grannar, och bered dig att med tålamod fördraga orättwisor, om du will umgås med människor. Ty få äro de, som unna sin nästa något godt — så är werldens gång.

Missämja.

1. Människokroppens lemmar ledsnade en gång vid att tjena hvarandra och vägrade att vidare göra det. Fötterna sade: "Hvarför skola vi ensamme bära och fortskaffa eder? Skaffen eder fötter sjelfva, om I viljen gå." Händerna sade: "Hvarför skola vi allena arbeta för eder? Skaffen eder händer sjelfva, om I behöfven sådana."

2. Munnen mumlade: "Jag skulle vara en stor narr, om jag allt jämt skulle bereda mat åt magen, så att han blott finge njuta och må godt; må han sjelf skaffa sig en mun, om

han behöfver en sådan.” Ögonen funno det likaledes allt för besvärligt, att de ensamma skulle hålla vakt för hela kroppen och för hans räkning. På samma sätt talade kroppens alla öfriga lemmar, och hvar och en af dem uppsade den andre sin tjenst.

3. Men hvad hände? När fötterna icke mera ville gå, händerna icke arbeta, munnen icke äta, ögonen ej längre se, så började kroppen att aftyna i alla sina lemmar och småningom dö bort. Då insågo de, huru dåraktigt de handlat, och kommo öfverens, att sådan missämja aldrig mer skulle få råda. Nu tjenade åter den ene lemmen den andre, och alla blefvo friska och starka som förut.

Den fattige gossen.

1. En kall vinterafton kom en liten fattig gosse till en större bondgård och klappade på dörren. Den stackars gossen var barfotad och utan mössa på hufvudet, ty hon hade blåst af honom, då han gick öfver bäcken, och han hade ej lyckats få reda på henne igen. På ryggen bar han ett litet knyte, i hvilket han hade sina få tillhörigheter.

2. Då dörren öppnades, stod han der utanför, skälfvande af köld, och bad om nattbärberge. Man frågade honom, hvarifrån han kom och hvart han ämnade sig. Försagd och med tårfylda ögon omtalade han, att hans föräldrar voro döda och att han nu var på väg till en aflägsen slägting, som lofvat honom ett hem hos sig.

3. Sedan gossen fått löfte om att stanna och värmt sig vid spiseln, öppnade han sitt lilla knyte, i hvilket han jämte ett par gamla skjortor och litet annat smått förvarade en väl inlindad bibel. När bonden såg bibeln, sade han: "Mitt barn, du har hvarken mat eller penningar, vill du sälja din bibel till mig, så gifver jag dig en dollar för den samma." — "Nej", svarade gossen, "jag vill hellre svälta och frysa ihjäl, än jag vill skilja mig från min bibel. Denna bok är det enda jag fått i arf efter mina kära föräldrar. Jag kan ej lemna henne ifrån mig. Hon är min bäste vän på jorden."

4. "Men", återtog bonden, "för en dollar kunde du köpa dig ett par skor för att skydda och värma dina fötter. För penningar kan du få mat, då du är hungrig, och härberge, då du saknar sådant. Hvad godt har du väl haft af din bibel? Han ökar ju blott din börda på din långa vandring." — "Ack", sade barnet med djup rörelse, "min kära bibel har lärt mig, att jag har en Fader i himmelen, som sörjer för mig, och en Frälsare, som lidit och

dödt för mig och derigenom borttagit alla mina synder. När jag läser härom i bibeln, känner jag mig så glad och lycklig."

5. Mera för att pröfva den fattige gossen än för att frånlocka honom hans skatt, yttrade bonden: "Då jag hör, att denna bok är dig så kär, vill jag gifva dig två dollar för den samma, om du vill lemna den till mig." — "Nej", utbrast barnet med nästan större bestämdhet än förut. "Icke för allt guld i verlden vill jag lemna min bibel. När jag varit trött och hungrig, har jag satt mig ned vid vägkanten och läst några verser ur denna kostliga bok, och då har jag alltid känt mig stärkt och upplifvad deraf. Och när jag känt mig ledsen och öfvergifven och läst om Abraham och Josef och framför allt om Herren Jesus, som tog barnen i sin famn och välsignade dem, har jag borttorkat mina tårar och blifvit glad igen."

6. "Men tänk, om din slägting icke bryr sig om dig, när du kommer fram till honom, hvad skall du då taga dig till, ensam som du är och utan penningar och allt", inföll bondens äldste son, som tycktes vara ett eller två år äldre än den föräldralöse gossen. — Med barnslig enfald och frimodighet yttrade denne: "*Fader och moder öfvergifva mig, men Herren upptager mig*, så står det i min bibel, och jag vet, att allt, som står der, är sanning."

7. Följande morgon fortsatte gossen sin vandring, sedan han först af värdfolket fått ett par skor och en mössa. Efter ett par dagar kom han till sin slägtings hem och rönte der ett vänligt mottagande. Han omhuldades med kärlek och älskade sina välgörare. Snart lärde han sig sin morbrors yrke och hjelpte honom att göra skor.

8. Den fattige gossen, som en gång gått i snö och slask utan skor, gjorde nu otaligt många par starka och varma skor åt andra. Han blef en duglig och ordentlig arbetare och fick röna Guds välsignelse och framgång. Han blef till glädje för sina fosterföräldrar och till stor nytta i samhället.

Hästen.

1. Hästen är ett mycket wackert och läraktigt, starkt och tåligt djur, som är människan på mångahanda sätt behjelpligt och deltager icke blott i hennes möda under arbete, utan äfwen i hennes faror under krig. Med skäl anse wi derför hästen såsom wårt dyrbaraste och käraste husdjur.

2. Wilda hästar träffar man i Asien, i trakten omkring Kaspiska hafwet; från dessa anser man wåra tama hästar härstamma. I Amerika lefwa de wilda hästarne tillsammans i stora hopar, stundom af flere tusen, och fångas wid behof af folket medels kastsnaror ("lassos").

3. Öfwer allt på jorden, der gräs wäxer, kunna hästar trifwas; men de blifwa olika till storlek, kroppsbyggnad, styrka och andra egenskaper allt efter olika luftstreck, föda, skötsel o. s. w. Arabiska hästar

anses wara finast bygda, mest läraktiga och uthålliga, den engelska fullblodshästen, som härstammar från den arabiska, utmärker sig i synnerhet för sitt snabba lopp; den engelska draghästen blir 5 till 6 fot hög och eger en deremot swarande styrka. På Öland och Shetlandsöarna träffas hästar, hwilka i höjd uppnå endast 2½ fot. Hästen är det enda däggdjur, som på hwarje fot är försedt med blott en tå, och hofwen är dess stora, tjocka nagel.

4. På hästars läraktighet hafwa wi många prof. De kunna lära sig att lyda den minsta dragning på förswennens töm eller ryttarens tygel; de kunna wänja sig wid den larmande krigsmusiken och kanonernas dån; konstberidare kunna inöfwa dem till ännu swårare saker. För sina wårdare hysa de den mest oinskränkta tillgifwenhet, och man anför flera exempel på fall, då de räddat dessa ur ögonskenlig lifsfara.

Åsnan.

1. I de sydligare länderna begagnar man åsnan både till ridt och såsom lastdragare. Hon är mindre än hästen, grå till färgen, och har ett svart streck längs ryggen samt långa öron. Hon är tålig och mäktig af de största umbäranden, nöjer sig med mager föda samt går mycket säkert äfven i de otillgängligaste bergstrakter och på stigar, der intet annat lastdjur vågar sätta sin fot. Till följd häraf har åsnan också sedan urminnes tider hållits såsom husdjur.

2. Det är i sanning ett ganska stort misstag att anse åsnan såsom ett dumt och inskränkt

djur. Man har deremot exempel på att hon lagt i dagen ett förstånd och skarpsinne, hvaraf man ej trott henne vara i besittning. Följande lilla berättelse må tjena att förtydliga det ofvan sagda.

3. En åsna, belastad med flere säckar salt, afvek af okynne från farleden och störtade sig i en flod, i hvars svala böljor hon för en liten stund behagligt utsträckte sig. Vid uppstigandet märkte hon sig vara befriad från en del af bördan, i det en mängd salt upplöstes af vattnet. Af denna för-

del tänkte hon draga nytta, då hon följande dag kom att gå samma väg. Men hennes börda bestod nu till all olycka af tvättsvampar. Anländ till samma ställe som under gårdagen, störtade hon sig äfven denna gång i floden. Bördan blef henne likväl för tung, emedan svamparne insögo en stor mängd vatten; och utan drifvarens mellankomst hade hon utan tvifvel funnit sin graf i flodens djup.

Fåret.

1. Efter all sannolikhet woro fåren de första djur, som gjordes tama, ty redan Abel, Adams son, berättas i bibeln hafwa warit fåraherde. Ocksså lefwa de wilda djur, som hafwa största likheten med fåren och från hwilka dessa troligen härstamma, just i mellersta Asien, hwarifrån man anser människorna hafwa spridt sig öfwer den öfriga delen af jordytan.

2. Fåren underhållas så wäl för ullens som för köttets skull och finnas nu mera öfwer allt, dit mänsklig odling inträdt. I de särskilda länderna förete de likwäl stora olikheter i skapnad, storlek och ullens finhet. Den finaste ullen hafwa de spanska fåren; något gröfre hafwa de engelska, hwilka dessutom äro hornlösa, stora och köttfulla. I Afrika träffas får, som hafwa hängande öron och en swans, så tung af fett, att han ofta måste framforslas på en liten wagn,

hwilken hans egare drager efter sig. De isländska fåren bära en ytterligt grof, föga krusad hårbeklädnad samt äro försedda med sex horn.

3. Fåren äro godmodiga och rädda djur, som tycks af naturen hafwa lemnats alldeles förswarslösa; endast hanarne gifwa någon gång prof på ett wildt, obändigt lynne och wilja då stångas. För köld äro fåren ej så ömtåliga som för wärme samt trifwas icke på lågländta och sumpiga trakter. Deras föda hemtas uteslutande från wäxtriket och består af gräs, säd, qwistar, knoppar, blad och bark, hwilken de med den största behändighet förstå att afgnaga.

Vår get.

Vi hade en liten vacker get;
hon gjorde oss mången svår förtret,
hon stjelken af mången blomma bet,
och bands hon, rätt snart hon tåget slet.

Med granngårdens get hon jämt höll strid;
en ovän hon var till ro och frid,
och blef hon befald till höger gå,
hon stretade strax till venster då.

Att vara ordentlig, snygg och ren,
det höll hon för bara prål och sken.
Hon trifdes bland dy och smuts och dam,
om bara hon fick sin vilja fram.

I ett vill jag dock bli lik vår get:
belåten hon var, hur ondt hon slet,
belåten hon var, hvad mat hon fick,
var munter och rask, hvar helst hon gick.

Ej envis som hon jag vara vill,
och odygd och gräl ej hör mig till.
Ej trifvas jag må i smuts och dam,
nej, hellre bli lik det snälla lam!

Svinet.

1. Ett bland våra nyttigaste husdjur är svinet. Dessa djur hafva på hvarje fot fyra klöfvar, af hvilka de trampa endast på de tvänne främre. Deras klumpiga och oviga kropp är betäckt med sträfva borst, af hvilka borstar och penslar förfärdigas. Nosen har en egendomlig förlängd skapnad, det så kallade trynet, hvilket sätter dem i stånd att gräfva i jorden i ändamål att uppsöka rötter, maskar, små råttor m. m., dem de använda till föda. Af de ur munnen framskjutande betarne eller huggtänderna betjena de sig endast till försvar.

2. Med svinens fula utseende stämmer äfven deras lynne öfverens; ty de äro lata, envisa och osnygga till den grad, att de härutinnan svårligen kunna öfverträffas. Oaktadt allt detta begagnas svinet såsom husdjur nästan öfver allt, ty dess

underhåll kostar litet eller intet. Dess glupskhet har öfvergått till ett ordspråk, ty det slukar utan urskiljning nästan allt smältbart, som det kommer öfver. Man har äfvenledes exempel på att det angripit och uppätit sin egen afföda.

3. Svinets kött, som vanligen benämnes fläsk, är godt och närande. Omkring inelfvorna och njurarne förefinnes ett lösare fett, kalladt ister, hvilket användes vid matlagning. Uti fläsket förekomma icke sällan mycket små, för blotta ögat knappast skönjbara maskdjur, hvilka dit inkommit med den orenliga föda svinen förtära. Sådana maskdjur kallas dynt och trikiner. Om dessa med för litet kokadt eller stekt svinkött införas i människans mage, förorsaka de derstädes de svåraste sjukdomar, hvilka vanligen sluta med döden.

Renen.

1. Renens färg är smutsigt grågul. Han förekommer endast i norra delen af Skandinavien, särskildt i Lappland. Renen har twänne klöfwar på hwarje fot och idislar sin föda i likhet med nötkreaturen. Såwäl hanen som honan är försedd med wackra, greniga, bakåtböjda horn, hwilka äro ihåliga och affalla hwarje winter, för att nästa wår åter tillwäxa.

2. Wilda renar ströfwa omkring på snöfjällen och falla lätt offer för wargarne, hwilka äro dessa trakters

plågoris. De tama renarne åter äro mindre än de wilda och utgöra lapparnes förnämsta egendom, deras allt i alla. Renens kött anwändes till föda, af hans mjölk beredes ost, af skinnet förfärdigas kläder och af benen skedar och nålar, af tarmarne och senorna tråd och snören. Men ej nog härmed, lappen begagnar renen äfwen till lastdjur och dragare. I senare fallet kan han tillryggalägga 100 engelska (15 swenska) mil om dagen och ilar derwid med pilens hastighet öfwer de snöbetäckta fjällen, öfwer berg och backar. Den åkande fastsnör sig i ett åkdon, kalladt akja, liknande en båt och försedt med en enda med, hwilken anbragts midt under åkdonet. Härwid styres renen med tillhjelp af endast en töm, som kastas åt den sida, dit djuret skall wika af.

3. Under sommaren ströfwa lapparne omkring på fjällen med sina renar, som då äta gräs, löf och lingonris; mot wintern tåga de ned i skogstrakterna, der renen skickligt förstår att med sina klöfwar undanskrapa snön, som betäcker hans älsklingsföda, den så kallade renmossan. Huru djup än snön är, ledes han likwäl af sin instinkt aldrig miste, och ofta åtgår flere timmars arbete, innan han bragt näringsämnet fram i dagen.

Lappen och renen.

Ila snabt, min ren,
fram på snöhöljd ban',
såsom du är van!
Hvila får du se'n,
när vi tjället nått. —
Än ett stycke blott!

Väg vi finna nog;
norrsken lyser grant
öfver slätt och brant,
öfver fält och skog.
Himlens sköna ljus
leda oss till hus.

Ha! nu går det fort;
snön omkring oss yr;
stormen bistert gnyr
genom fjällets port;
når dock ej min barm
genom pelsen varm.

Löp, min snälla ren,
hurtigt för min skull!
Aj, der slogs omkull
akjan af en sten!
Uppe re'n hon är
utan stort besvär.

Trafva fram med hast!
Snart vi hyddan nå,
och då skall du få
liksom jag din rast.
Mossa, fin och skär,
under snön fins der.

Nu mitt låga tjäll
återser jag gladt;
der jag har min skatt,
der jag hvilar se'n.
Sluta nu ditt lopp,
sök de dina opp!

Kamelen.

1. Från uräldsta tider har kamelen stått under menniskans herrawälde. I bibeln omtalas han såsom husdjur redan långt före Abrahams tid. Af kamelen finnas twänne arter, af hwilka den ena är försedd med en, den andra med twänne pucklar på ryggen. De förra kallas wanligen dromedarer eller baktriska kameler.

2. Kamelerna äro i likhet med kon, fåret m. fl. idislande djur och hafwa twänne klöfwar på hwarje fot; men dessa klöfwar äro ganska små, och den del af foten, hwarpå djuren trampa, är i stället utbredd till en mjuk och spänstig dyna för att dymedels bilda den största

möjliga motståndsyta mot den lösa sanden. Om kamelen hade sådana klöfwar som t. ex. oxen, skulle dessa snart spricka sönder af den genom sanden qwarhållna

glödande solwärmen. Till färgen är kamelen wanligast gråbrun, ehuru flere skiftningar deraf förekomma, beroende af olika luftstreck, föda m. m.

3. Utan dessa starka och ihärdiga djur skulle resor genom Asiens och Afrikas sandöknar omöjligen kunna företagas. De anwändas så wäl till ridt som att bära bördor och göra i sanning skäl för det namn man tillagt dem: "öknens skepp". De synas också wara enkom skapade för färder genom de oändligt stora sandhafwen; de äro ganska tåliga och nöja sig med den magraste föda såsom törnen och tistlar, hwilka de afgnaga med sina hornaktiga läppar. De kunna äfwen i flere dagar wara utan watten, emedan de dricka mycket på en gång och undanspara, hwad de för tillfället ej behöfwa, i små blåsor, hwilka ligga bredwid magsäcken.

4. Köpmän och andra resande färdas wanligen genom öknarna i stora sällskap (karavaner), stundom af flere tusen. Kamelerna gå då i rad efter hwarandra. Kring halsen på det främsta djuret har man fastbundit en liten klocka, hwars pinglande är det enda ljud, som afbryter öknens enformiga stillhet.

Kaninen.

1. Detta djur liknar mycket haren, men skiljes lätt från honom genom svagare kroppsbyggnad,

enfärgade och kortare öron, olika färg samt kortare bakben.

2. Kaninen förekommer så väl vild som tam, hvilken sist nämda egenskap han i högre grad än haren förstår tillegna sig. I det vilda tillståndet är han till färgen helt och hållet brun, men såsom husdjur antager hans hårbetäckning de mest olika färgskiftningar, såsom hvitt, svart, grått m. fl.

3. Kaninen gräfver sig, derutinnan olik haren, hålor i jorden, hvilka äro ytterst oregelbundna och med hvarandra förenade genom tvärgångar. I den nedersta af dessa hålor lägger kaninhonan sina ungar på en bädd af tort hö och hår, hvilket hon ryckt från sin egen kropp. De små ungarne äro vid födelsen blinda och utan hårbetäckning och förmå ej förr än på tolfte dagen öppna sina ögonlock och se den verld, i hvilken de framträdt.

4. Kaninerna äro, särdeles i det vilda tillståndet, verkliga skadedjur. I synnerhet äro frukt-trädgårdar, blomsterplanteringar och åkerfält utsatta för deras angrepp. De ega, i likhet med haren, fyra gnagtänder i främre delen af munnen. Då någon eller några af dessa afbrytas, tillväxa andra i deras ställe. Med dessas tillhjelp afgnaga de barken på unga träd och lemna den i högar rundt omkring stammen. De förtära nämligen ej barken, utan deras förstörelseverk går endast ut på att hvässa gnagtänderna. För sina fiender,

hvilka, liksom harens, äro otaliga, skydda de sig genom att blixtsnabt dyka ned i sina underjordiska irrgångar.

Hönan och kycklingarne.

"Små barn", så gamla hönan sade
och mönstrade sin lilla trupp;
åt sidan hufvudet hon lade
och såg så klokt mot himlen upp.

"Små barn", hon sad', "gån ej, jag ber er,
för långt ifrån er moders hus,
ty när den stygga höken ser er,
han ta'r er genast utan krus."

"Så dumt hon pratar, mina vänner!"
Så skrek en ung och modig tupp.
"Jag höken mycket väl ju känner;
tron ej, att han oss äter upp!

Det är visst bra, att mor oss föder,
men vårt förstånd regera må!
Vi ha ju ögon, käre bröder,
och öron hafva vi också.

Vi vilja genom verlden vandra
trygt, som förnuftet bjuder oss.
Om gamla höns oss också klandra,
vi bry oss ej derom, förstås".

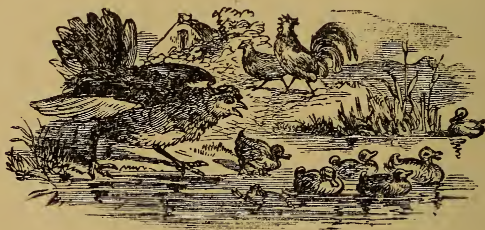
Han gol så gält; den röda kammen
han höjde enligt tuppars sed.
"Kom, jag ej längre tål den skammen!"
Han gick, och skaran följde med.

På fältet ut gick hela truppen.
Men ack! — Snart syntes höken der;
i hast han grep den unga tuppen;
högt upp man honom sprattla ser.

"Ack", skrek han, "skynden er tillbaka!
Vår gamla mor var ändå klok.
Nu får jag, arme, allt försaka,
för det jag var en dumdryg tok".

Hönan med ankungarne.

1. Se på hönan derborta! Hon har blifwit lurad och upptäcker nu det spratt man spelat henne. Utan att misstänka något har

hon utkläckt ankägg, hwilka insmugglats i stället för hennes egna. Lika ömt wårdar hon sig om de främmande små, som om de wore hennes egen afföda. Wid fostermoderns warningsrop framskynda de små wattenfåglarne, och de skyddande wingarne utbreder hönan moderligt öfwer dem.

2. Men en ny, oanad fara hotar. Det lilla sällskapet närmar sig en bäck. Frestelsen blir de små främlingarne för stark. Utan betänkande störta de sig i wattnet och simma gladt omkring. Hönan deremot springer i yttersta förskräckelse fram och tillbaka på stranden och söker locka de små till sig. Men dessa befinna sig wäl och bry sig ej om fostermoderns warningar. Snart inser äfwen denna, att de utan fara kunna gå ned i wattnet, hwarför hon ock lugnt wäntar på stranden, till dess de komma upp igen. På grund af olikhet i öfriga lefnadswanor dröjer det dock ej länge, förr än ankungarne öfwergifwa sin fostermoder och reda sig på egen hand.

Elefanten.

1. Det största af alla landtdjur är elefanten. Han finnes i Afrika och Ostindien, i hvilket senare land han hålles tam och gör människan stor nytta genom sin klokhet och läraktighet samt genom sin oerhörda styrka. Elefanten blir ända till tolf fot hög. Han har en klumpig kropp, naken, fjällig hud samt stora, hängande öron. Nosen är förlängd till en snabel, i ändan försedd med ett fingerlikt bihang, med hvars tillhjelp elefanten förmår upplösa knutar, taga upp slantar från marken, draga korkar ur flaskor m. m. Under snabeln sitter munnen, i hvilken han med snabeln inför sin dryck och sin föda, som består af gräs och löf. Ur munnen framskjuta tvänne stora, krokiga betar, af hvilka elfenben erhålles.

2. Till färgen är elefanten vanligen brun med gråa fläckar längs efter sidorna. Någon gång,

ehuru ytterst sällsynt, förekommer han alldeles hvit. Konungen af Siam, ett land beläget i sydöstra Asien, kallas "de hvita elefanternas herre" och låter till sitt hof införa hvarje hvit elefant, som påträffas, hvarest de användas för statsända-

mål, prydas med guldmynt och perlor och intaga sin föda ur tråg af silfver.

3. I snabeln har elefanten sådan styrka, att han medels denne förmår kasta en karl högt upp i luften eller genom ett enda slag döda en häst. Elefanten brukas vid jagt efter vilda djur, emedan

jägarne äro i säkerhet på hans rygg. Under resor förmår han bära öfver tjugu personer och tillryggalägga 19 engelska (3 svenska) mil om dagen. Han användes till hvarjehanda arbete och förmår uträtta mer än tio hästar, är flitig i sitt arbete, går dervid förståndigt till väga, är derjämte villig och lydig samt förstår lätt, hvad hans förare säger. Socker och starka drycker tycker han om och arbetar ifrigare, när han fått löfte på sådant. Men om detta ej går i uppfyllelse, råkar elefanten i det mest fruktansvärda raseri.

4. En skräddare i Ostindien plägade gifva en elefant, som hvarje dag gick förbi honom att vattnas, en liten knippa gräs eller blad, och elefanten var honom derför mycket tacksam. En dag gaf skräddaren honom ingenting, utan stack honom i stället med sin nål i snabeln; men elefanten betalte honom detta spratt. Sedan han slutat dricka, fylde han snabeln med gytjigt vatten, och när han kom tillbaka samma väg, sprutade han ut det på skräddaren och hans arbete. — I de varma landen arbeta handtverkarne nämligen ofta på gatan för att hafva frisk luft.

5. En indisk landtman gaf en elefant gång efter annan en knippa fikonblad. Af okynne inveckla de han vid ett tillfälle bland bladen en liten sten. Elefanten lät stenen falla till marken och låtsade, som om ingenting händt. Efter några timmar återkom han likväl, och då han såg landtmannen

stående utanför dörren till boningshuset, anföll han honom med sin snabel, kastade honom till marken och söndertrampade honom.

6. Elefanten lägger stundom i dagen ögonskenliga prof på ett medlidande större än människors, såsom synes af följande händelse. I en stad i Indien hade en gång en farsot utbrutit. Då landets beherskare hvarje morgon red genom de förnämsta gatorna på sin trogne elefant, plägade stadens invånare på gatan nedlägga alla fattiga sjuka för att beveka fursten till medlidande. Men denne gaf ej akt häruppå, utan ville fortsätta sin färd. Hvad gjorde väl elefanten? I stället för att lyda sin herre och söndertrampa de arma sjuklingarne, hjelpte han några af dem att resa sig upp, sköt andra med tillhjelp af sin snabel försigtigt åt sidan och åstadkom således ingen skada.

7. Att elefanten i tacksamt minne behåller dem, som gjort honom godt, framgår af följande. En elefant i en stad i Indien var van att få en hand grönsaker af en månglerska, då han gick öfver torget. En gång råkade han i raseri till följd af misshandel, slet sig lös och jagade bort människorna från torget. Äfven månglerskan flyktade undan, men lemnade i förskräckelsen qvar sitt lilla barn, som hon hade hos sig. Plötsligt ankom elefanten till det ställe, der hans välgörarinna plägade sitta. Vid åsynen af det lilla barnet lade

sig hans raseri; med största varsamhet upplyfte han detta och satte det oskadadt på taket af en handelsbod, som låg nära intill.

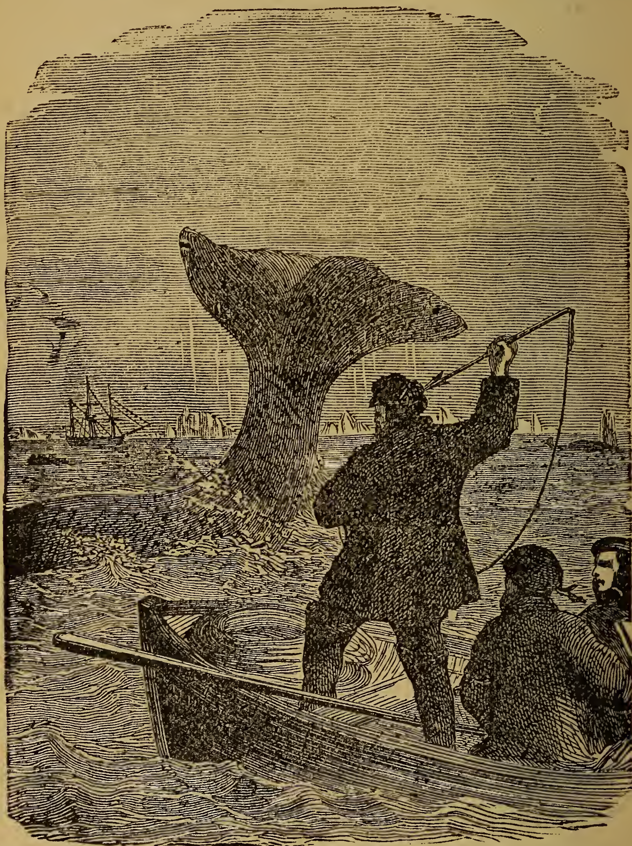
Hvalfisken.

Käre Karl!

1. I Ishafvet, om hvilket vi längre fram skola samtala, finnas många djur, bland hvilka vi först vilja nämna hvalfiskarne. De äro de största af alla däggdjur; du kan derom få en föreställning, då du besinnar, att vigten af en fullväxt hvalfisk är åttio gånger större än af en elefant. Jag vill nu i korthet för dig beskrifva hvalfisken och det sätt, hvarpå man fångar honom.

2. Hvalfisken har framtill tvänne simfenor, 7 till 9 fot långa, i hvilka rörelseverktyg de ben finnas inneslutna, som motsvara framfötterna hos landtdjuren. Kroppen slutar med en stjertfena, hvilken dock icke såsom hos fiskarne är ställd lodrätt, utan vågrätt. I denna eger han en utomordentlig styrka; med ett slag deraf splittrar han den största båt. Hufvudet är mycket stort, hos några arter utgör det en tredjedel af hela kroppslängden; svalget är särdeles litet, till följd hvaraf han endast förmår förtära mindre fiskar, kräftor, skaldjur och dylikt; ögonen äro små och sitta nära mungiporna. I stället för tänder eger hvalfisken lodrätt stälda benskifvor eller så kallade

barder, hvilka utgöra en begärlig handelsvara. Näsborrarne sitta på öfra sidan af hufvudet, så att djuren för att hemta luft blott behöfva höja pannan öfver vattenytan; genom dem utspruta de

skum och vattenånga ända till 24 fot i höjden. Under huden, hvilken saknar hårbetäckning, finnes ett ända till två fot tjockt lager af fett, i handeln kändt under namnet tran.

3. Flere slags hvalar finnas. Grönlandshvalen blir 70 till 80 fot lång och 13 fot i genomskärning; en sådan väger ända till 220,000 skålpund och lemnar ungefärligen 170 tunnor tran. En annan hval, den så kallade spermacetihvalen, blir nära 100 fot lång, men är smalare än den förra.

4. Tvifvelsutan är du mycket nyfiken, käre vän, att höra, huru man fångar dessa djur. Tusentals fartyg utgå årligen på hvalfiskfångst. Dessa fartyg måste vara starkt bygda, beslagna med järnplåt och försedda med ett tillräckligt antal båtar. Så snart fartyget anländt till sin bestämmelseort, måste man hålla vakt natt och dag. En officer sätter sig i mastkorgen och gifver tecken, så snart en hvalfisk är inom synhåll. Båtarne nedfiras i hafvet; i hvar och en af dessa nedstiga sex matroser jämte en fångstman. Denne håller harpunen, kastvapnet, i sin upplyfta hand. Med minsta möjliga buller framdrifvas båtarne i närheten af hvalfisken. Fångstmannen, samlande all sin styrka, kastar harpunen, som djupt intränger i hvalfiskens kropp. Nu erfordras å de anfallandes sida det största mod, vaksamhet och sjelfbeherskning. Då hvalen känner sig sårad, dyker han med pilens snabbhet under vattenytan. Efter några minuters förlopp visar sig hvalen å nyo blott för att erhålla ett nytt djupt sår af ett kastvapen, afsändt från en af de öfriga båtarne. Blodet, som framrusar ur

såren och näsborrarne, färgar vattenytan röd. Ändtligen dukar han under i striden mot sina talrika motståndare, piskar i yttersta raseri vattnet med stjertfenan, lägger sig på sidan och dör. Nu fastbindes han vid båten och framsläpas till fartyget. Derefter nedstiga matroserna på det dödade djuret, lösgöra fettlagret från kroppen och nedpacka det samma i fat. Andra lösrycka tungan och barderna, hvilket medtages, då deremot det öfriga qvarlemnas åt hajar och roffåglar.

Om andra stora djur, som finnas i Ishafvet och mycket likna hvalfisken, vilja vi en annan gång muntligen samtala.

Din vän

LUDVIG.

Flodhästen.

1. Näst elefanten är flodhästen ett bland de största djur. Han förekommer i de mellersta och sydligare delarne af Afrika. Hans namn härledes deraf, att han alltid påträffas i floderna eller deras närmaste granskap. Huden, hvilken saknar all hårbetäckning, är deremot skyddad från vattnets åverkan genom ett oljigt ämne, som i stor myckenhet afsöndras genom porerna.

2. Flodhästens föda består hufvudsakligast af gräs. Om nattetid går han upp på land för att söka sin föda. Han är särdeles fredlig till lynnet

och kan med lätthet tämjas. Något medel till sjelfförsvar eger han icke; deremot synes hans tjocka hud vara ogenomtränglig för gevärskulor, för så vidt skottet ej aflossas på ganska nära håll.

3. Flodhästarne samla sig i hopar af tjugu till trettio stycken. Vid minsta tecken till fara dyka

de snabt ned i vattnet och kunna uppehålla sig under vattenytan ända till 8 minuter, såsom framstående naturforskare utrönt. Äfven då de sofva, vistas de i vattnet. Härunder fasthålla de sig medels sina starka framfötter vid något större föremål, t. ex. en trädstam eller dylikt, för att ej bortföras af strömmen.

Giraffen.

1. Giraffen, detta högresta djur, bebor wissa delar af norra Afrika. Färgen af hans hårbetäckning är swartgrå med hwita fläckar. En fullwäxt giraff blifwer ända till tjugu fot hög, honan deremot något mindre. På grund af skulderbladens utomordentliga utweckling tyckas frambenen wara längre, än bakbenen, något, som dock icke öfwerensstämmer med werkliga förhållandet.

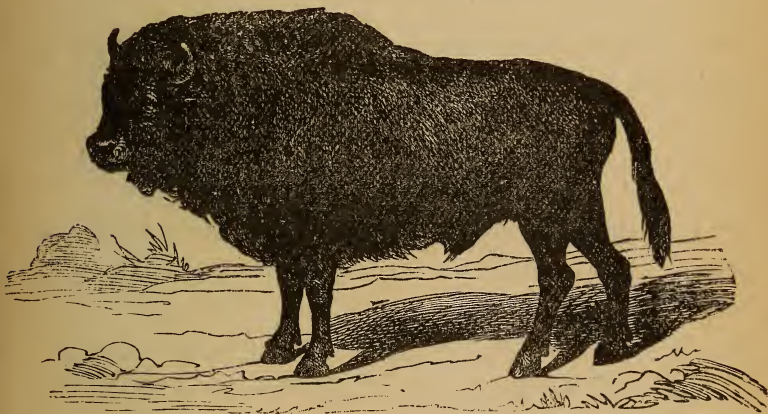
2. Giraffens föda består hufwudsakligen af blad och knoppar, hwilka han, på grund af halsens längd, med lätthet nedplockar från trädens grenar. Hans tunga är härwid honom till stor nytta. Denna lindar han korkskrufformigt kring en gren, som ej kan nås af hans läppar, nedböjer den samma och tillgodogör sig dess bladbetäckning.

3. Man påträffar wanligen giraffen i små flockar, till ett antal af fem eller sex stycken. Dessa små flockar uppehålla sig helst i när=

heten af skogar, hwarest de dölja sig för sina förföljare mellan träd-stammarne, med hwilka de på afstånd förete en slående likhet.

Buffeln.

1. Buffeln eller, som han också benämnes, bison-oxen förekommer endast i norra Amerika. I skaror af flere tusen ströfvade fordom bufflarne omkring på de vidsträckta grässlätterna, der de lätt föllo offer såväl för den hvite jägaren som för den röde

mannen. Nu mera finnas inga större buffelhjordar; blott enstaka smärre grupper påträffas här och der.

2. På ryggen har buffeln en puckel samt är på främre delen af kroppen försedd med en särdeles yfvig hårbetäckning. Buffelns hud står hos indianen i stort värde. Af den samma förfärdigar han sitt tält, sin beklädnad och många husgerådssaker.

Köttet, i synnerhet det i puckeln befintliga, är helsosamt och närande.

3. Buffeln jagas på flera sätt; bland de mest gängse torde följande vara. Då jägarne fått sigte på en buffelhjord, hvilken befinner sig på ej så stort afstånd från ett af de klipputsprång eller bråddjup, på hvilka vesterns slätter äro så rika, drifva de honom medels skott och ropande allt närmare detta. Då de främsta djuren varseblifva den fara, som hotar dem, göra de visserligen försök att hejda den framrusande massan, men allt förgäfves. Inom några minuters förlopp ligga flere hundra sönderkrossade vid foten af utsprånget.

Älgen.

1. Älgen förekommer i de nordligare delarne af Europa och Amerika. Hanen blifwer åtta fot lång och nära sju fot hög samt är försedd med platta, greniga, öfwer pannan sammanwäxta horn. Honan deremot är betydligt mindre samt saknar hornkrona. Älgen är Swerges största och prydligaste däggdjur och förefinnes i de stora skogstrakterna, från hwilka han, då lifsmedel der saknas, företager ströftåg till odlade nejder. Hans färg är om sommaren ljusgrå, om wintern swartbrun. Födan består hufwudsakligen af späda grenar, löf, bark och lingonris samt, då tillfälle erbjudes, äfwen af grönsäd.

2. Älgens kött är särdeles wälsmakande, hwadan han också är föremål för ifriga förföljelser. Sin räddning söker han i flykten, ty såsom snabblöpare står han oöfwerträffad. Dessutom är han skicklig simmare och kan således lätt nog undgå sina angripare. Man har

någon gång försökt att tämja dessa djur, men lyckats endast med yttersta swårighet, hwartill kommer, att då de lemnats för några ögon-

blick utan tillsyn, de genast wetat att på ett eller annat wis försätta sig i frihet.

Sebran.

1. Sebran förekommer endast i Afrikas sydligare delar. Hon är en art af åsnornas talrika slägte. I synnerhet är hon anmärkningsvärd för den i ögonen fallande teckning, hvarmed naturen beprydt hennes hårbetäckning. Hennes grundfärg är nämligen hvit med smala mörkare ränder, hvilka skiljas från hvarandra genom regelbundna mellanrum och sträcka sig ända ned till hofvarna. Här-

igenom företer hon en viss likhet med tigern, hvarför hon också af infödingarne i de trakter, der hon förekommer, benämnes "hästtigern". Hon har en upprättstående man, och svansen är hvit med svart spets.

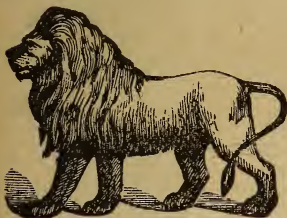
2. Hennes kött är smaklöst och ytterligt segt, hvarför hon också lemnas i fred såväl af människan som rofdjuren. Man har försökt att använda henne som lastdjur; men alla försök att tämja henne hafva hittills misslyckats. Härtill bidrager äfven i väsentlig mån den omständigheten, att hon af naturen är skygg och motsträfvig.

Det tacksamma lejonet.

1. En slaf, som rymt från sin herre, dömdes derför till döden. Man förde honom in på en widsträckt plats, omgifwen af murar, och lössläpte mot honom ett fruktanswärdt lejon. Flere tusen menniskor hade samlat sig för att betrakta det hemska skådespelet.

2. Lejonet rusar fram mot den arme mannen, men — stannar plötsligt, wiftar med swansen, slickar hans händer och gifwer under de mest olikartade språng sin glädje till känna. Folket förundrade sig deröfwer och frågade slafwen: "Hwaraf kommer detta?"

3. Denne berättade: "Då jag hade rymt från min herre, dolde jag mig i en grotta. Dit kom detta lejon och wisade mig qwidande sin tass, i hwilken en stor törntagg inträngt. Jag drog ut taggen, och af tacksamhet härför försåg mig lejonet från denna stund med wildt. Wi lefde derefter en tid fredligt tillsammans. Men min längtan efter menniskors sällskap blef för stor, och derför begaf jag mig från grottan, blef fången och dömd till döden. Äfwen lejonet har fångats. Nu fröjdar sig det goda djuret öfwer att åter träffa mig."

4. Åskådarne förwånade sig öfwer denna tacksamhet hos ett wildt djur och utropade: "Lefwe den wälgörande mannen och det tacksamma lejonet!" Slafwen förklarades fri och erhöll lejonet till skänks, hwilket sedan beständigt följde sin herre som en trogen hund.

Tigern.

1. Tigern är näst lejonet det största bland alla rofdjur och förekommer endast i Asien. Till färgen

är han ljusgul med mörka långs gående band, hvilka fortsättas såsom ringar på svansen. I styrka och vildhet öfverträffar han lejonet och skiljes lätt från detta genom frånvaron af man, mindre och mera afrundadt hufvud samt genom en långsträckt kroppsbyggnad.

2. De förödelser detta djur årligen anställer äro i sanning fruktansvärda. Tigern förmår ej att såsom lejonet klättra i träd. Gömd bakom ett busksnår eller en större sten, afvaktar tigern rätta ögonblicket, då han med ett enda hopp kan bemäktiga sig sitt rof. På grund häraf är han vida farligare än lejonet, som anfaller endast på öppna fältet. Ett stort antal människor falla årligen offer för tigerns roflystnad. Då han en gång smakat människokött, föredrager han detta framför all annan föda. Det är då han väljer sitt bakhåll nära intill besökta gångstigar, eller också ses han nattetid ströfva omkring i granskapet af byar. Fångad såsom unge, tämjes tigern med lätthet och visar stor tillgifvenhet för sina vårdare.

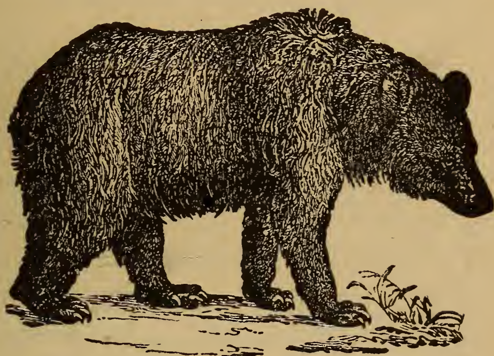

Björnen.

1. Björnen förekommer i de nordligare delarne af Europa och Amerika. Han kan blifwa ända till 8 fot lång och 4 fot hög. De

största kallas slagbjörnar och äro swarta eller swartbruna; mindre och yngre björnar äro ljusare till färgen och få namn af gräsbjörnar.

2. Hans föda består af rötter, bär, sädesbrodd, myror m. m., så länge han är ung; när han blifwit äldre och fått smak på kött, tycker han mest om sådan föda. Då angriper han hästar och boskap och anställer derwid stor skada. Människor anfaller han wanligen icke, om han ej såras eller retas. En egendomlig sed hos björnen är att nedgräfwa hwad som råkat falla i hans wåld. Af denna omständighet har mången jägare, för hwilken motstånd eller flykt warit omöj-

lig, wetat draga fördel. Denne har nämligen låtsat sig wara död, och björnen, nöjd med sin undersökning, har aflägsnat sig ett stycke derifrån för att werkställa gräfningsarbetet. Under tiden har jägaren, som noga bewakat björnens alla rörelser, förstått att draga sig ur spelet.

3. Wid slutet af oktober upphör björnen att förtära någon föda. I stället lägger han sig i en bergsskrefwa, under en gammal trädrot eller i en grop, som han sjelf förfärdigat, för att der tillbringa återstoden af wintern i så kallad wintersömn eller dwala. Under hela denna tid förtär han ej något, hwarför han ocksä mot wårens annal-

kande, då han lemnar idet, är betydligt afmagrad. Jagas han under loppet af wintern från sin uppehållsort, gräfwer han sig ett nytt ide.

4. Björnens styrka är utomordentlig. Med ett enda slag af sin stora tass slår han en oxe till marken. Man har äfwenledes sett honom, gående på bakfötterna, bära ett större djur, t. ex. en häst, i famnen. Många drag anföras wisserligen om hans wildhet och styrka, men åter lika många om hans utwecklade förstånd och godmodighet.

Människan och björnen.

"Ah, hvad ser jag? Kommer icke björnen derborta, åtföljd af sina slägtingar?" Så utlät sig en gång människan, skapelsens krona. "Utan tvifvel. Herr Braun, björnen, ämnar göra mig sin uppvaktning. Låt höra, hvad du har att meddela!" —

— "Jag, den brune björnen, har en raggig pels, blifver mera än fem fot lång och bor i skogiga bergstrakter. Om våren äter jag gräs, längre fram får jag smak på kött och anställer bland de öfriga djuren fruktansvärda härjningar. Om hösten håller jag till godo med saftiga frukter, och, all den stund jag är en skicklig klättrare, nedplockar jag sjelf sådana från trädens grenar. Mest tycker jag dock om honung." —

— "I sanning, du är en verklig goddagspilt! Men anfaller du äfven oss människor?" —

— "Icke gerna; plågas jag deremot af hunger, råder jag dig att icke komma i min väg. Mera

hårdhändt handskas jag med dig, om du retar mig eller frånröfvar mig mina ungar; då omfamnar och smeker jag dig så innerligt och kärleksfullt, att du förlorar både syn och hörsel.” —

— “Hu! Att skrämma mig, herr Braun, lyckas icke; jag skall nog akta mig för att råka i delo med dig. Säg mig endast, om alla dina slägtingar hafva en brun pels?” —

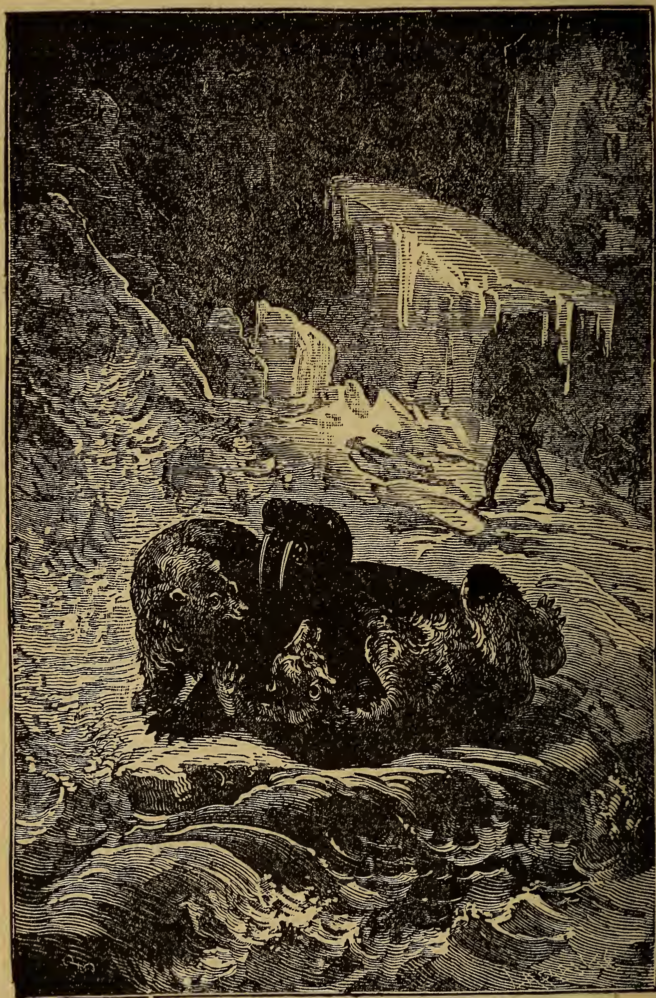
— “Ingalunda! Jag eger kusiner, som äro gulbruna, hafva gult hufvud och hvita öron. Min farbror, honungsbjörnen, är grågul, och vidare har jag en gudfader ej långt härifrån, som är askgrå till färgen och med hvilken man ej ostraffadt kan inlåta sig i skämt. Äfven isbjörnen, som kläder sig i snöhvit drägt, är en af mina anförvandter.”—

“Godt, käre Braun, men haf godheten ytterligare förtälja, huru man fångar eller dödar dig!”—

— “Jag vore då i sanning en stor narr, ett dumhufvud större än du!”

Isbjörnen.

1. Långt uppe i högan nord, hwarest marken städse är snöbetäckt, och der ofantliga isberg beherska hafwen, förekommer isbjörnen. Ingen köld förmår dock att skada honom, ty hans snöhwita hårbetäckning är utomordentligt tjock. Fotsulorna äro äfwenledes hårbeklädda, hwarigenom han undgår att slinta på de halkiga stigar han beträder. I storlek och styrka öfwerträffar han wida sin närmaste slägting, landtbjörnen.

Isbjörnar i strid med en hvalross.

2. Af alla däggdjur är isbjörnen den, som bäst förstår konsten att simma och dyka. Till sofplats utwäljer han sig helst ett större isstycke wid hafwets strand, och om detta under natten af en eller annan anledning lossnat och råkat i drift, är det för honom en småsak att simmande uppnå kusten.

3. För människan är han särdeles skygg och anfaller henne aldrig, utom då han sårats, då hon i honom har en fruktanswärd motståndare. Isbjörnens föda består förnämligast af sälar, hwilka han öfwerrumplar, då de sofwande ligga utsträckta på isen. Om tillgång härpå saknas, dyker han med pilens snabbhet ned i wattnet och upphemtar fiskar. Skulle han gäckas i sina bemödanden att förskaffa sig lefwande jagtbyte, åtnöjer han sig med en anspråkslös måltid af späda knoppar, grenar och bär, ja, till och med af sjögräs.

Vargen.

1. Vargen liknar en hund, men kan i motsats till denne svårligen tämjas och bortlägger aldrig fullkomligt sin vildhet. Han förekommer i de nordliga trakterna af Amerika, Asien och Europa. Till färgen är han gulgrå med undantag af öfverläppen och underkäken, hvilka äro helt hvita. De sneglande ögonen gifva vargen en afskräckande uppsyn, hvartill kommer, att han är den lömskaste och fegaste bland rofdjuren.

2. Under sommaren lefva vargarne spridda i skogarne och föda sig af smärre djur, såsom harar, råttor, fåglar m. m. Under kalla vintrar, då lifsmedlen börja tryta, samla de sig i större hopar

och komma fram till de bebygda ställena. Under sina ströftåg nattetid göra de påhelsning i ladugårdshusen och anställa stor skada. Då vargen är mycket hungrig, anfaller han till och med människor, och man har flerfaldiga exempel på att dessa öfvermannats och dukat under i striden mot den annars så fege motståndaren.

3. Så mycket som möjligt söker man att utrota dessa skadedjur, och detta har haft den lyckliga verkan, att vargarne nu mera äro mycket sällsyntare än förr. Endast i Lappland fortfara de ännu att vara renarnes farligaste fiender. Vargen fångas vanligen i gropar, hvilka man gräfver i marken och betäcker med ett tunt lager af löf och sand.

4. Då vargen fångats, visar han sig alldeles modstulen och ur stånd att försvara sig. I detta tillstånd låter han behandla sig huru som helst, och man kan utan fara till och med tillfoga honom svårare sår. Man berättar, att en äldre qvinna en bister vinterdag olyckligtvis råkade nedfalla i en varggrop, hvari en varg kort förut nedfallit, men att denne senare lugnt lade sig ned att sofva på bottnen af gropen utan att i minsta mån tillfoga qvinnan någon skada. Efter tjugu timmar slutade bådas fångenskap, då vargen dödades af en vandrare, som hört qvinnans nödrop.

Den trogne tjenaren.

1. I Rysslands urskogar, hvarest snön qvarligger under åtta månader af året, ströfva stora hopar af vargar. De äro en förskräckelse för den resande, i synnerhet om han behöfver färdas nattetid. Då deras vilda tjut kommer honom allt närmare, gripes han af fasa för den öfverhängande faran.

2. En rysk adelsman med hustru och dotter reste i en släde öfver den frusna öde slätten. Inemot skymningen kommo de till en gästgifvaregård, der adelsmannen begärde nya hästar för att fortsätta resan. Gästgifvaren bad honom enträget att ej fortsätta; "ty", sade han, "vargarne ströfva omkring, och I kasten eder i stor fara."

3. Den resande, som ansåg, att gästgifvaren blott begagnade sig af denna förevändning för att få behålla dem öfver natten, påstod, att det var för tidigt för vargarne att visa sig. Han befalde derför, att hästarne skulle spännas för, och trots gästgifvarens förnyade varningar fortsattes resan.

4. Kusken, som var adelsmannens tjenare och född på hans gods, älskade sin herre såsom sitt eget lif. Släden gled snabbt öfver den frusna snön, och någon fara syntes ej vara för handen. Månen lyste klart, och vägen blänkte såsom silfver.

5. Hastigt sade den lilla flickan till sin fader: "Hvad är det för ett besynnerligt, doft ljud, som

jag nu hörde?" Fadern svarade: "Det var endast vinden, som susade mellan träden i skogen."

6. Barnet tillslöt ögonen för en stund; men inom några minuter vände det sitt af fruktan bleka ansigte mot fadern och sade: "Det är säkerligen ej vinden. Jag hör det nu ånyo. Hören I ej det samma? Lyssnen!" Fadern lyssnade och hörde långt bakom sig ett ljud, hvars hemska betydelse han väl förstod, fastän de, som voro i hans sällskap, ej kände till det samma.

7. Han hviskade till sin tjenare: "De äro efter oss. Tag fram din bössa och pistolerna. Jag skall göra det samma. Vi torde dock hinna undan. Kör på! Kör på!"

8. Kusken körde i sporrsträck, men det fasaväckande tjutet, som flickan först hörde, kom allt närmare. För adelsmannen var det klart, att en skara af vargar förföljde dem. Han försökte dock sitt bästa att lugna sin hustru och dotter i deras ängsliga fruktan.

9. Slutligen hördes vargarnes tjut helt nära, och han sade till sin tjenare: "Då de hinna upp oss, så sigta du på och nedskjut ledaren. Jag skall fälla den der näst, och så snart en stupar, så stanna de öfriga för att uppäta honom. Det skall uppehålla dem något åtminstone."

10. Man kunde nu se hela skocken, huru han rusade fram. En stor uthungrad best var flockens

anförare. Adelsmannen och tjenaren nedsköto hvar sin varg, och de fallnes kamrater stannade, öfverföllo och sleto dem i stycken. Men smaken af blod gjorde dem blott mera glupska, och strax tjöto de igen omkring släden. Adelsmannen och tjenaren sköto ånyo; ännu två vargar föllo och blefvo ögonblickligen slukade af de öfriga. Närmaste gästgifvaregård var dock ännu långt aflägsen.

11. Adelsmannen ropade då till skjutsgossen: "Lösgör en af hästarne, att de må öfverfalla honom och vi derigenom vinna något försprång!" Så skedde, och hästen lemnades. Om några minuter öfverfölls han af vargarne och slets i stycken. De öfriga hästarne ilade undan det fortaste de kunde, men likväl voro odjuren strax framme igen. En annan häst lemnades, hvilken snart fick dela sin kamrats öde.

12. Då nu räddning syntes omöjlig, sade tjenaren till sin herre: "Jag har varit i eder tjenst från min barndom och älskat eder såsom mitt eget lif. Nu synes mig omöjligt, att vi alla kunna lefvande uppnå gästgifvaregården. Jag är nu redo och beder om att få dö för eder." "Nej, nej!" ropade hans herre, "vi skola lefva eller dö tillsammans. Du får icke!"

13. Men tjenaren var bestämd och hade fattat sitt beslut. "Jag lemnar min hustru och mina barn till eder. Ni skall vara såsom fader för dem; ni

har varit en fader för mig. När vargarne nu upphinna oss, så hoppar jag af, och jag skall försöka mitt bästa med att uppehålla dem.

14. Släden glider framåt, så fort som de två öfriga hästarne förmå att draga honom. Vargarne äro åter i hack och häl efter dem. Tjenaren affyrar sin pistol och hoppar ned från sitt säte. Han kämpar modigt en stund, men faller snart ett byte för förföljarne. Medan de förtära honom, upphinnes gästgifvaregården, och familjen är räddad.

15. På det ställe, der vargarne uppåto den trogne tjenaren, lät adelsmannen uppresa en minnesvård, och på den samma finnas inristade följande minnesord: "Ingen människa har större kärlek än den, som gifver sitt lif för sina vänner."

Räfwen.

1. Räfwen är i synnerhet känd för sin list och slughet. Han är ett rofdjur, som ströfwar omkring och anställer skada bland de mindre husdjuren. Får, höns och gäs äro derför wanligen utsatta för hans angrepp, ty han tycker mycket om fin och god stek.

2. Räfwen finnes i Amerika och Swerge jämte flera andra länder. Han träffas wanligen i skogs- och bergstrakter, der han lätt kan skydda sig för sina fiender.

3. Hans bo är en fördjupning i marken af några fots storlek. Härifrån gräfwer han sig under jorden flere krokiga gångar, hwar och en försedd med en utgång. När han förföljes, tager han derför sin

tillflykt till hålan, hwarest flera tillfällen att komma undan stå honom till buds.

4. Räfwen wistas dock icke mycket i sitt bo, utom då han der har sina ungar. Räfhonan är mycket rädd och öm om sina små och wårdar dem med den största omsorg. Hotar en fara, wågar hon sitt lif för räddningen af sin afföda.

5. Wi hafwa hört en räfhona omtalas, hwilken tillryggalade twå mil med sin unge i munnen, förföljd af jägare och hundar. Slutligen förswann hon för några ögonblick i ett busksnår. När hon åter blef synlig, bjöd hon faran spetsen. Hela hennes hållning och utseende tycktes innebära: "Nu är jag icke längre rädd för er, ty min unge är i säkerhet." Rörda af denna moderskärlek, läto jägarne henne wara i fred.

6. Från en annan räfhona hade man en gång tagit en unge, hwilken insattes lefwande i ett litet uthus ej långt från gården. När barnen en morgon ärnade gifwa den lille fången mat, war han förswunnen. De sökte öfwer allt, men han stod ingenstädes att finna. Slutligen warseblefwo de under golfwet en gång, hwilken ungens moder hade gräft. Hon hade djerft trotsat faran att upptäckas af hundar och menniskor och lyckats rädda sin unge.

7. En dag ströfwade en räf omkring i skogen för att fånga något djur till mat åt sig och sina ungar. Wid stranden af en flod upptäckte han några wackra snattrande änder, som simmade in och ut mellan wassen. Genast började han fundera på huru han skulle kunna bemäktiga sig dem.

8. Mickel saknade ej råd. Han skyndade till en åker och afbet några stora sädesax, hwilka han helt warsamt bar i munnen och lade de samma tätt intill stranden. Sedan gömde han sig bakom några buskar och bewakade ganska noga det snattrande willebrådets rörelser.

9. Änderna närmade sig slutligen det ställe, hwarest räfwen lagt ut lockbete åt dem. De sköna sädesaxen behagade dem wäl, och snart woro de sysselsatta att förtära dem. Under tiden smög sig räfwen fram bakom de stackars djuren. Han tar ett wäldigt skutt och griper den största af dem, medan de andra i förskräckelsen fly undan.

Ekorren.

1. Ekorren är ett litet lifligt djur. Gladt hoppar han från gren till gren, från träd till träd, utan att taga ett felsteg eller göra sig någon skada. På marken går han illa, ty bakbenen äro längre än frambenen. Deremot är han en särdeles skicklig klättrare och förstår att derigenom slugt undgå sina förföljare.

2. Ekorrens föda består förnämligast af nötter, späda knoppar och söta frukter. Han är försedd med fyra långa, spetsiga framtänder, med hvilkas tillhjelp han söndergnager de hårdaste skal. Anmärkningsvärdt är det sätt, hvarpå han söker tillgodogöra sig innehållet af en nöt eller ett ållon. Han sätter sig nämligen på bakbenen, fattar frukten med framfötterna och vrider denna rundt omkring, till dess skalet på alla punkter söndergnagits, allt under det han böjer sin yfviga svans utefter ryggen. Under sommaren samlar han ansenliga förråd af födoämnen, hvilka han förvarar i visthus, hvartill han använder t. ex. ihåliga träd. Till dessa sina förvaringsrum hittar han alltid vägen, äfven om snö och is lägrat sig deröfver.

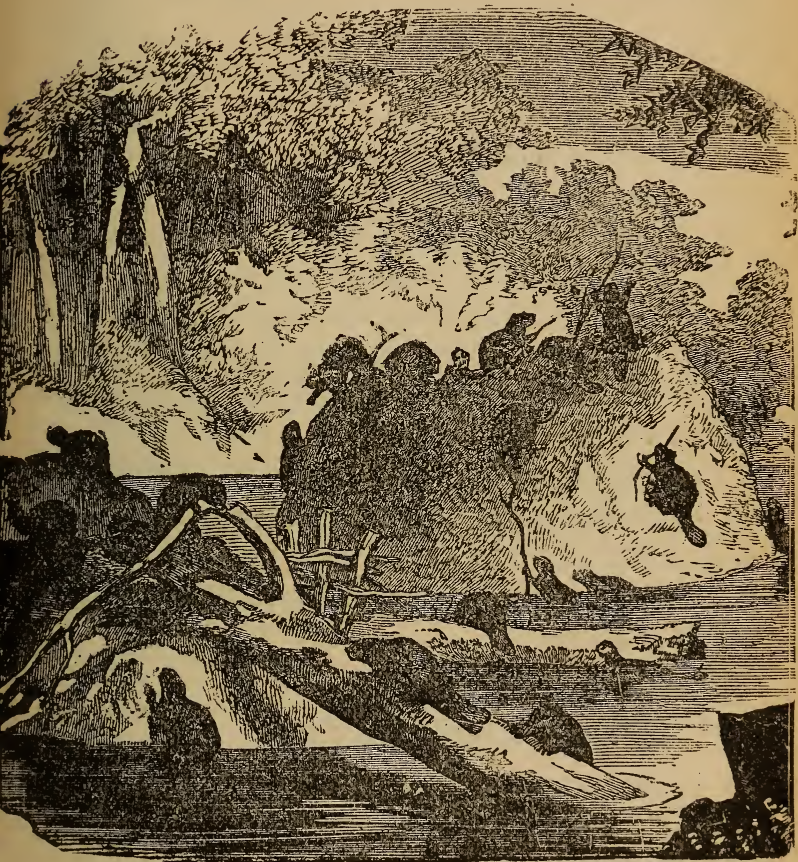
3. Om sommaren är han klädd uti en korthårig, lätt och mindre varm rödbrun pels; om vintern är han försedd med en tätare och längre hårbetäckning af gråbrun färg. Ekorrarne bygga runda bon, hvartill de använda ris, löf och mossa. Ingångarne till de samma förlägga de på sådant ställe, att höst- och vinterstormarne ej förmå dit intränga. Under regn tillstoppas ingångarne omsorgsfullt med löf.

4. Vill man hålla dessa små qvicka djur i bur, måste denne vara förfärdigad af sådant ämne, att de ej förmå söndergnaga honom. Anbringar man dessutom i buren ett hjul, får man ofta till sitt stora nöje se, med hvilken färdighet de små djuren förmå sätta detta i rörelse.

Bäfwern.

1. I forna tider påträffades bäfwern öfwer hela norra delen af norra halfklotet. För sitt dyrbara skinn är han eftersökt af jägare,

hwadan han till något större antal nu mera endast förefinnes i Sibirien och norra Amerika.

2. Bäfwern är en af de största gnagare. Kroppen är grof och stark, benen korta och kraftfulla. Bakbenen äro något längre än de

främre. Swansen är naken och utplattad. Tårna å bakfötterna äro sammanbundna medels en simhud. Bäfwerns pels består af täta, silkeslena ullhår med strödda, längre, styfwa och glänsande täckhår. Ullhåren äro wid roten silfwergrå, mot spetsen gulbruna.

3. Der bäfwern förekommer ensam, bor han i jordhålor wid stränderna af åar och bäckar. Der många förefinnas, slå de sig tillsammans och anlägga dambyggnader. En sådan dam är wanligen 10—12 fot i genomskärning och består af lodrätt i flodbottnen neddrifna pålar, mellan hwilka smala och böjliga grenar äro flätade. Mellanrummen fyllas med lera, hwarwid byggmästarne anwända swansen som murslef. Det hela utmärker sig för en owanlig fasthet och styrka. Ofwanpå dessa dammar bygga de sina hus, 4—7 fot höga och 10—12 fot i genomskärning. Wäggarna, som äro owanligt tjocka, bestå af skalade käppar, wäl sammanfogade och sammanhållna af dy och lera.

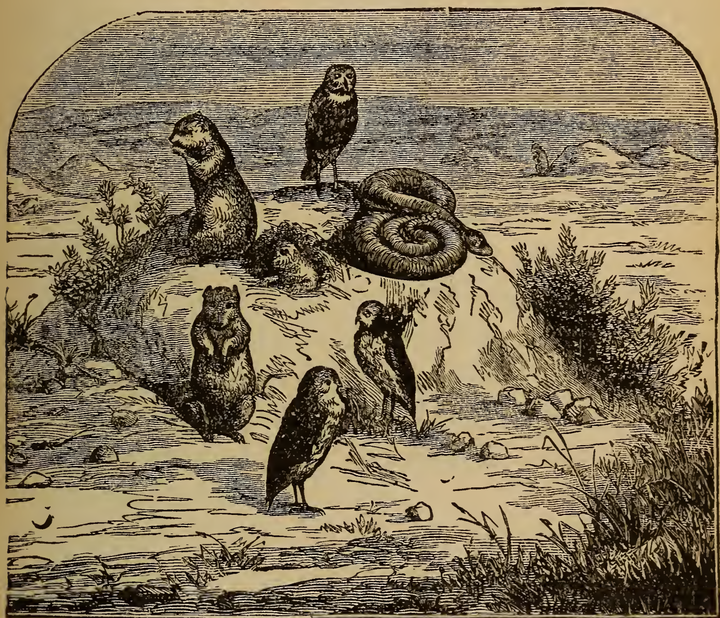
4. Bäfwerns arbetstid är wanligen om natten, då han mera ostördt får förrätta sitt arbete. I wattnet har han sitt säkraste skydd mot sina förföljare. Bäfrarne utställa alltid skyltwakter, hwilka, då en människa närmar sig, slå larm på ett egendomligt sätt med swansen och warna kamraterna.

Präriehunden.

1. Präriehunden är en art af gnagarnes talrika slägte. I ofantliga hopar förekommer han långs efter Missourifloden och dess bifloder samt vid mynningen af Platte River. Hans färg är rödbrun öfver största delen af kroppen; hufvud, hals och öron deremot äro gråhvita. Kinderna äro försedda med

små påsar eller hudveck, hvilkas bestämmelse man ännu ej lyckats fatta. Längden af det lilla djuret öfverskrider aldrig femton tum.

2. Präriehunden gräfver sig hålor i jorden, hvilka stå i förbindelse med hvarandra medels oräkneliga gångar. Framför hvarje håla befinner

sig en liten upphöjning, bildad af den uppgräfda jordmassan. På denna sätter sig det lilla djuret och öfverskådar nejden. Hotar en fara, dyka alla blixtsnabbt ned i sina underjordiska bostäder.

3. Präriehunden har erhållit sitt namn deraf, att hans läte liknar en hundvalps skällande. Då

djuret nått en viss ålder, förlorar det förmågan att kunna frambringa några ljud, ett förhållande, som inom djurverlden torde vara allenastående.

Roffåglarne.

1. Dessa fåglar lifnära sig af djur, som de sjelfwe jaga och genast förtära. I brist på sådana kunna de äfwen hålla till godo med döda djur. Deras näbb är mycket stark samt böjd i spetsen. De hafwa fyra, på lika höjd stälda tår, af hwilka tre äro riktade framåt och en bakåt samt försedda med utomordentligt starka och hwassa klor. Syn och hörsel äro goda, smaken deremot slö; flygten skarp och uthållande. Honan är wanligen större och starkare än hanen. De dricka aldrig watten, utan släcka sin törst med blodet af de djur de dödat. Somlige jaga om dagen, andra om natten.

2. Bland roffåglarne märka wi först **kondoren**. Denne är den störste af sitt slägte och blifwer ända till 15 fot lång mellan wingspetsarne. Han finnes i södra Amerikas bergstrakter och flyger högst af alla fåglar. **Kungsörnen** är utmärkt för sin snabba flygt och sin utomordentliga styrka. Han borttröfwar icke blott lam och små barn, utan anfaller och dödar äfwen fullwäxta personer, som wilja borttaga hans ungar. **Hafsörnen** är nästan lika stor som kungsörnen. Han uppehåller sig deremot mest wid stränderna af sjöar och haf. Hans föda består af wattenfåglar, fisk och sälungar. Då han — hwilket ofta inträffar — inlåter sig i strid med ett större byte, honom öfwermäktigt i styrka, neddrages han af detta i djupet och omkommer.

3. Mindre roffåglar äro **falkar, glador, hökar** och **ugglor**. Falkarne höllos fordomdags tama och inöfwades till jagt. Duf-

höken är en farlig fiende för wåra hemfåglar; sparfhöken, som är mycket mindre, jagar endast smärre fåglar. Gladan igenkännes lätt på sin klufna stjert och är människan till stor nytta, emedan hon dödar råttor och möss. Ugglorna hafwa ett rundt hufwud, framåt wända, stora, runda ögon, omgifna af fjäderkransar, hwarigenom de förete ett kattlikt utseende. De jaga företrädeswis i skymningen och ett par timmar före soluppgången.

4. I de warmare landen finnas gamar, hwilka äro inbyggarne till owärderlig nytta. De lefwa nämligen endast af ruttnande djur samt af allahanda affkräden, som utkastas från boningshusen. De äro på detta sätt utmärkta renhållningshjon och förhindra spridningen af farsoter och smittosamma sjukdomar.

Strutsen.

1. Strutsen, som förekommer i nästan hela Afrika och närgränsande delar af Asien, är den störste af alla fåglar. Den afrikanska strutsen reser hufvudet ända till 17 fot högt öfver marken. Han är försedd med starka, långa springfötter, hvilkas byggnad sätter honom i stånd att springa med den största snabbhet och säkerhet till och med i ökensanden. Vingarne, hvilka äro mycket lika skinnlappar, äro små och alldeles odugliga till flygt.

2. Boet består blott och bart af en fördjupning i marken. Rundt omkring denna uppkastar strutsen en vall, mot hvilken de ägg, som ligga ytterst, erhålla tillräckligt stöd. Om strutsens storlek kan man göra sig en föreställning, då man besinnar, att äggen äro så stora som ett barns hufvud.

3. Strutsen är ett mycket klokt djur, hvilket med svårighet fångas på fria fältet, emedan han ser mycket vidt omkring sig och genast griper till flykten, då han märker någon fara. Med största sorgfällighet söker han att undangömma det ställe, der han har sitt bo. Så snart han blifvit varse, att någon det oaktadt upptäckt boet, förstör han det genast sjelf, söndertrampar äggen och tillreder sig ett bo på annat ställe. Hanen lemnar de vackra, hvita fjädrar, som af fruntimmer brukas till prydnader.

Storken.

1. På ett ladutak är ett stort fågelbo, bygdt af qwistar. Bredwid står en stor fågel med långa, röda ben och lång näbb. Det är en stork. Inuti boet ligga flere ungar. De smälla med näbbarne, ty de äro hungriga. Storken flyger genast till ett ställe, hwarest grodor förekomma, griper en af dem och bär henne till de små. Sedan dessa blifwit mättade, insomna de. Men den gamle storken intager sin förra ställning och wakar öfwer dem. Med dessa sina omsorger fortfar han, tills ungarne blifwit stora och kunna följa honom ut på ängar och fält.

2. Storken hör till flyttfåglarne. Wid utwandringen flyga de tiotals mil i hwarje timme. Deras tåg äro ofta så stora, att man oaktadt den snabba flygten länge kan bibehålla dem i sigte. Derwid flyga de icke en och en efter hwarandra, utan flere i bredd. Det märkligaste i storkarnes wandringsdrift ligger deri, att de känna igen sitt förra hem och taga i besittning det gamla nästet, hwilket de ställa i ordning och sedan bebo.

3. I flere trakter af Europa, särskildt i Holland, är det en urgammal sed att utsätta lådor för storkarnes räkning, i hwilka de

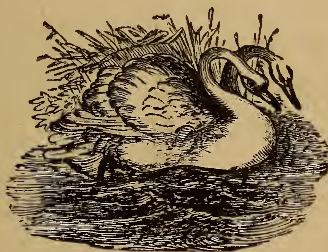
kunna reda sina nästen. Man anser det nämligen för ett ytterst gynsamt förebud, då ett storkpar slagit sig ned på taket af ett boningshus. De göra menniskan onekligen stora tjenster genom att förstöra en

mängd skadedjur. I ögonen fallande är den omsorg de egna sina ungar såsom ock dessa senares genkärlek mot föräldrarne, då de af ålderdom eller olyckshändelse urståndsatts att försörja sig sjelfwa.

Svanen.

Från molnens purpurstänkta rand
sjönk svanen lugn och säll
och satte sig vid älfvens strand
och sjöng en juniqväll.

Om nordens skönhet var hans sång,
hur glad dess himmel är,
hur dagen glömmer natten lång
att gå till hvila der.

Hur skuggan der är djup och rik
inunder björk och al,
hur guldbestrålad hvarje vik
och hvarje bölja sval.

Hur ljuft, oändligt ljuft det är
att ega der en vän;
hur troheten är hemfödd der
och längtar dit igen.

Så ljöd från våg till våg hans röst,
hans enkla låfsång då,
och snart han smög mot makans bröst
och tycktes qväda så:

Hvad mer, om än din lefnads dröm
ej sekler tälja får!
Du älskat har på nordens ström
och sjungit i dess vår.

Flyttfåglarne.

Se fåglarnes skara!
Till främmande land
de suckande fara
från Gautiods strand.
Med vädren de blanda
sitt klagande ljud.
"Hvar skola vi landa?
Hvart för oss ditt bud?"
Så ropar den fjädrade skaran till Gud.

Vi lemna med oro
de skandiska skär.
Vi trifdes, vi voro
så lyckliga der.
I blommande lindar,
der nästet vi bygt,
balsamiska vindar
oss vaggade trygt.
Nu sträckes mot okända rymder vår flygt.

Med rosiga hatten
på lockar af guld
satt midsommarnatten
i skogen så huld.
Ej kunde vi somna
— så däglig hon var —,
af vällust blott domna,
tills morgonen klar
oss väckte på nytt från sin brinnande char.*

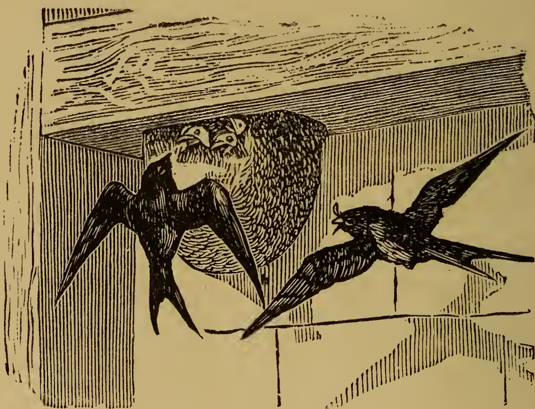
Hvad göra vi längre
i norden? Dess pol
blir dagligen trängre,
mer dunkel dess sol.
Hvad båtar att qvida?
Vi lemna en graf!

* Vagn.

Att fly i det vida
Gud vingar oss gaf.
Så varen oss helsade, brusande haf!"

Svalan såsom byggmästare.

1. På afbildningen se vi ett par svalor och deras bo. Utan tvifvel skulle det roa eder att höra, hvilken konstfärdighet och hvilket tålamod dessa fåglar lägga i dagen, då de bygga sina hus.

2. Tidigt om våren anlända svalorna till våra bygder. Sitt bo anlägga de vanligen tätt under taket af någon byggnad. Så väl hanen som honan deltager i arbetet under det muntraste samspråk med hvarandra. Byggnadsämnena, i form af fuktig lera, strån och qvistar, framföras af hanen. Honan deremot sammanflätar dessa till ett konstmässigt

helt och bekläder insidan med dun, för att bereda en angenäm hvilostad för sina små.

3. Af en eller annan anledning störtar det nyss uppförda boet till marken. De båda fåglarne upphäfva ett klagoskri och tyckas för en kort stund rådlösa. Snart gripa de åter verket an, och inom kort se vi ett nytt bo, om möjligt starkare och varaktigare, uppfördt på samma ställe. Det dröjer ej heller länge, förr än vi varseblifva nästet upptaget af tre eller flere skrikhalsar, hvilka de oförtrutna föräldrarne egna den ömmaste omvårdnad.

Sjung!

Sjung, du lilla fågel, sjung!
Sorgen blir dig aldrig tung:
utan lada och förråd
lefver du af Herrens nåd.

Sjung, när solen vänligt ler,
sjung, när hon i moln går ner,
sjung, när fälten fulla stå;
stå de tomma, sjung ock då!

Jag vill sjunga, också jag,
i min glada barndomsdag,
prisa högt min Herres namn
och hans öppna fadersfamn.

Fri, som lilla fågeln der,
lär mig sjunga, Herre kär,
om den större nåd jag fått
af din godhet på min lott.

Och en gång, när jag skall bli
från allt ondt fullkomligt fri,
låt mig höja för din tron
glad mitt låf i högre ton!

För sen hjelp — ingen hjelp.

1. Under ett missväxtår voro två sparfvar nära att dö af hunger. "Samla dina sista krafter, broder" — sade den svagaste af dem —, "flyg omkring och sök ännu en gång efter någon föda. Finner du någon, ät sjelf; men tag litet hem åt mig! Men skynda dig, ty annars dör jag af hunger!"

2. Den andre lofvade det och flög bort. Lyckan var med honom. Snart fann han ett körsbärsträd, fullt med mogna bär. "O" — sade han — "vi äro räddade, jag och min vän."

3. Sedan han stillat sin hunger, var han på väg att flyga hem med några körsbär i munnen. "Dock, nej," — tänkte han — "jag vill ännu äta några körsbär". Så flyger han från gren till gren och njuter af de saftiga bären, till dess mörkret öfverraskar honom, och han insomnar. Om morgonen vaknar han, skyndar hem till sin vän, men finner honom — död.

Fågeln på frusen gren.

Alla träd i skogen
nu så kala stå,
himlen sjelf är mulen,
molnbetäckt och grå.
Men min lilla visa
sjunger jag ändå,
ja, ändå.

Alla blommor sofva,
röda, gula, blå,
och vid dikeskanten
grönskar ej ett strå.
Men min lilla visa
sjunger jag ändå,
ja, ändå.

Rika åkertegen
står så tom, så tom.
Öfverfulla ladan
tog dess rikedom.
Gud mig dock försörjer,
trofast, god och from,
god och from.

Papegojan.

1. Papegojan är en egendomlig fågel. Här se vi en afbildning af henne, sysselsatt med att mata

sina små. Hon har en stark, krökt näbb. Med tillhjelp af denne samt af fötter och vingar förmår hon klättra i träden och har häri uppnått en förvånande grad af färdighet.

2. Papegojans färg är högst skiftande. Gröna, blå, röda och grå fjäderbetäckningar förefinnas. De gamle grekerna och romarne egde noggrann

kännedom om dessa fåglar och införskrefvo dem till största delen från Indien och Afrika.

3. Som hvarje barn vet, kan papegojan inläras att tala. Denna förmåga har hon gemensam med en mängd andra fåglar, hvilkas tungor, i likhet med papegojans, äro tjocka, runda och utbredda i spetsen. Att deremot papegojan icke förstår betydelsen af de ord hon utan urskilning pladdrar förstås af sig sjelft.

Honungsfågeln.

1. Om sommaren ser man ofta en ytterst liten, vacker fågel flyga från blomma till blomma. Hans fjäderskrud glänser och glittrar i solskenet, som om den vore öfverdragen med guld och ädla stenar. Under det han fladdrar med vingarne, doppar han näbben i blomkalkarne. Äfven om vi ej se den lilla varelsen, veta vi likväl, att han är i närheten. Vi höra nämligen suset af hans raska vingslag. Hvad heter väl den lille vackre främlingen, som vi, yngre så väl som äldre, så gerna se i våra trädgårdar? Man kallar honom honungsfågeln!

2. Men hvem har väl fått betrakta honom på nära håll? Endast med svårighet fångas han på öppna fältet, och vi vilja sannerligen ej döda någon, blott för att tillfredsställa stundens nyfikenhet. Vi öppna deremot fönstret. Genast kommer fågeln inflygande; vi fånga honom, betrakta honom och

— låta honom åter flyga. Vi finna, att hans näbb är mycket lång och spetsig och synes vara afpassad att i förening med den långa tungan tillgodogöra sig blommornas honung. Vi veta likväl, att han ingalunda försmår de små insekter, som förirrat sig in i blomkalken. Man har ock sett honom helt lättvindigt bortplocka de små flugor, som fastnat i spindelnät.

3. Sitt bo bygger honungsfågeln på de nedre grenarne af en låg buske. Det är fullkomligt klotrundt och med stor skicklighet och omsorg uppfördt. I ett sådant litet näste finner man vanligast tvänne ägg af en ärtas storlek. Huru små skola icke ungarne vara, då de framkrypa ur äggen! — I fångenskap dör inom kort den lille honungsfågeln. Alla försök att tämja honom hafva derför misslyckats.

Till en fågel.

Säg mig, du lille fågel,
der mellan almens blad,
hur kan du ständigt sjunga
och ständigt vara glad?
Jag hör din röst hvar morgon
jag hör den hvarje qväll;
men lika ren är stämman
och tonen lika säll.

Förrådet är så ringa,
din boning är så trång;
dock ser du mot din hydda
och sjunger hvarje gång.
Du samlar inga skördar,
och inga kan du så;
du vet ej morgondagen
och är så nöjd ändå.

Hur ges det icke mången,
som gods och håfvor fått,
som land och riken eger
och bor i gyllne slott;
men helsar dock med suckar
och tårbegjuten blick
den sol, hvars uppgångstimme
nu nyss din låfsång fick!

Akta de små fåglarne!

1. En by war omgifwen af en hel skog fruktträd, hwilka blomstrade och spredo ljufwa wällukter om wåren. På deras grenar bygde allahanda små fåglar sina bon och sjöngo sina muntra sånger till Skaparens lås. Om hösten åter woro grenarne belastade med wälsmakande frukter.

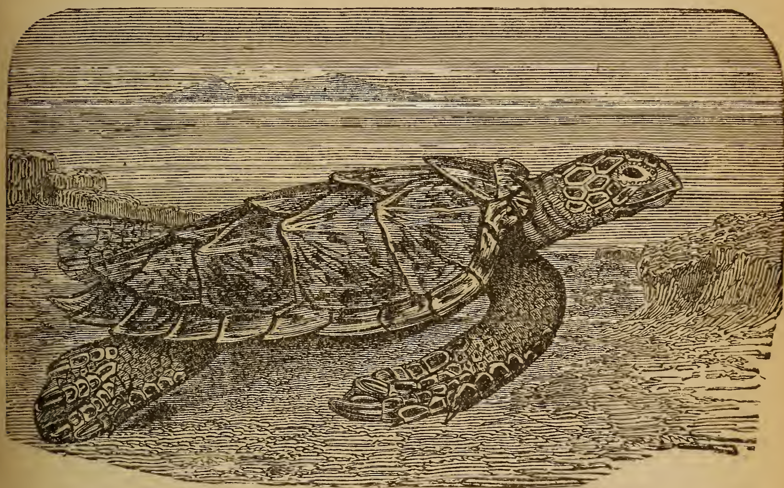
2. Några elaka gossar, hwilka upptäckt de små sångarnes nästen, började förstöra de samma. Egarne flyttade derför småningom bort

ifrån stället. Man hörde ej mera någon fågel på de wackra wårmorgnarne, och i trädgårdarne rådde en hemsk stillhet. Löfmaskar och andra förderfbringande insekter, som förut till största delen utgjort fåglarnes föda, togo snart öfwerhand och anstälde stor skada på blad och blommor. Träden företedde nu mera en bedröflig anblick. De stodo kala som midt i wintern. De elaka gossarne, som förut låtit sig de saftiga frukterna wäl smaka, fingo nu mera knapt uppfånga skymten af ett enda äpple.

Sköldpaddan.

1. Sköldpaddorna förekomma företrädesvis i södra delen af Atlantiska hafvet, i Stilla hafvet samt i vårt lands större floder. Ett utomordentligt hårdt skal, af hvilket flere husgerådssaker förfärdigas, skyddar dem för deras fiender. Detta skal omgifver hela kroppen och är deladt i tvänne hälf-

ter, mellan hvilka de kunna framsträcka hufvudet och fötterna och åter indraga dessa. Halsen är lång och temligen smal. I stället för tänder ega de, i likhet med fåglarne, hvassa benskifvor, medels hvilka de förmå krossa de starkaste musselskal. De ega fyra årlika fötter, hvar och en försedd med fem tår.

2. Dessa djurs storlek är mycket vexlande. Somliga äro ej större än en människohand. Andra åter äro så stora och starka, att flere män samtidigt kunna ställa sig på ryggskalet och låta sig af djuret bäras omkring. Deras rörelser äro särdeles långsamma och afmätta. De tillbringa största delen af sitt lif i vattnet och besöka stränderna endast då de lägga sina ägg, hvilka de sedermera nedgräfva i sanden.

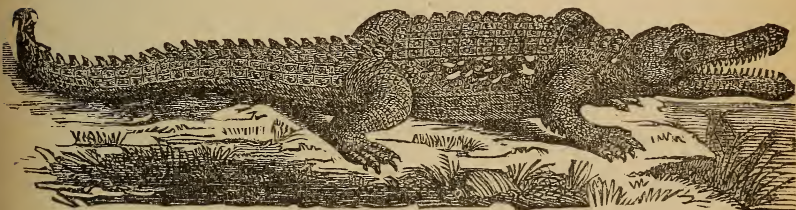
3. De stora sköldpaddorna fångas lätt på det sättet, att de stjelpas på ryggen, ty i detta tillstånd äro de fullkomligt redlösa och ur stånd att försvara sig. Dykare upphemta äfvenledes ganska många från bottnen af den vattensamling, i hvilken de uppehålla sig. Somliga föda sig af gräs, andra åter förtära musslor och kräftor. Köttet af de förra är synnerligen välsmakande; hos de senare åter, på grund af en stark mysklukt, högst vedervärdigt. Äfven deras ägg utgöra en älsklingsspis för den fattigare befolkningen i de trakter, hvarest de förekomma.

Krokodilen.

1. Detta fruktanswärda djur, "wattnets tiger" — såsom det ofta kallas —, lefwer i floder och träsk såwäl i gamla som nya werlden. Krokodilerna äro dock betydligt olika till storlek och utseende på olika orter. De hafwa ett stort hufwud med lång nos och ett bredt gap, besatt med öfwer 100 tänder. Dessa äro dock alla lika långa och af

samma byggnad. Deras kropp är omgifwen af järnhårda fjäll eller plåtar, hwilka en gewärskula icke förmår genomtränga. Deras föda består wanligen af fisk, musslor och kräftor. De större arterna wåga sig äfwen på mindre däggdjur, och då tillfälle gifwes, draga de ej i betänkande att anfalla människor. I stjerten, som är lång och utplattad åt båda sidor, ega de en förwånande styrka. Med denna stjelpa de lätteligen omkull mindre båtar och farkoster. De största krokodiler man hittills påträffat hafwa i längd uppgått till 33 fot.

2. En i Ostindien bosatt person sände en af sina tjenare med ett bref endast några mil bort; men denne kom icke till baka. Skyndsamt utsändes folk åt alla håll för att om möjligt återfinna den så plötsligt förswunne. Då man uppnått stranden af en flod, påträffades

en död krokodil. I odjurets swalg satt tjenarens hufwud, hwilket krokodilen icke förmått swälja, utan som i stället qwäft honom. I tjenarens hufwudbonad fans ännu i oskadadt tillstånd swaret på det bref han öfwerlemnat.

3. En inwandrare hade uppslagit sin koja wid stranden af en sjö i en aflägsen trakt i Amerika och nyligen inflyttat deri med hustru och fem barn. Följande morgon gick han tidigt ut, under det hustrun och barnen ännu sofwo, uttröttade af den långa och beswärliga resan. Wid sin återkomst warseblef mannen inwid kojan en större och flere mindre krokodiler, hwilka hade röfwat trenne af hans barn och woro i färd med att uppäta dem. Stelnad af fasa och obewäpnad, skyndade

han till en aflägsen granne för att af honom förskaffa sig hjelp. Då de båda männen återkommo, funno de, att äfwen hustrun och de öfriga barnen fångats af odjuren och delwis uppätits. Wid närmare undersökning befans, att inwandraren tagit sin bostad just bredwid en håla, der krokodilfamiljen hade sitt tillhåll.

4. Krokodilen lägger ända till 100 ägg, hwilka äro lika stora som gåsägg och af honan nedgräfwas i sanden för att der utkläckas. Lyckligtwis utgöra dessa en läckerhet för flere djurarter och förtäras af dem med största begärlighet. I motsatt fall skulle de ohyggliga odjuren allt för mycket tilltaga i mängd.

Fjärilarne.

1. Alla hafva vi sett de lifliga, oftast vackra och mångfärgade fjärilarne. Vi betrakta dem med förnöjelse, då vi se dem i sin sköna skrud fladdra omkring i våra trädgårdar. Men de hafva icke alltid varit fjärilar, utan dessförinnan flere gånger ändrat utseende och form. Under denna förvandlingstid synas de vara hvarken prydliga eller nyttiga. Många åstadkomma derunder stor skada, såsom *malen*, hvilken förstör våra ylleläder, *kålmasken*, som äter den späda kålen, o. s. v.

2. Fjärilarne lägga små runda ägg, och ur hvart och ett af dessa framkommer en liten mask, som kallas *larv*. Dessa larver lefva af växternas blad. Alla larver äta utomordentligt mycket och tillväxa i förhållande härtill. Efter någon tid upphör larven

helt och hållet att äta, förlorar sin förra liflighet, blifver trög och olustig, samt omgifves af ett hårdt skal, inom hvilket han tillbringar vintern i dvala. I detta tillstånd kallas han *puppa*.

3. Nu spinner puppan kring sig en tät väfnad af silkestrådar. Denna är afsedd att icke blott fästa henne vid ett bestämdt ställe utan äfven att skydda henne för regn, blåst och väderlekens vexlingar. Hos några arter eger förfärdigandet af denna väfnad rum, innan förvandlingen till puppa försiggått, hos andra efter den samma. Ett fåtal fjärilar genomgå ej detta pupptillstånd.

4. Puppan tillbringar vintern i ett dvallikt tillstånd, skyddad af den ogenomträngliga väfnaden. Då vårsolens strålar väcka den slumrande naturen och frammana lif på jordens yta, brister äfven den hårda, kantiga puppans skal. En vackert tecknad fjäril framkommer. Han banar sig väg äfven genom den tätaste väfnad. I början äro hans vingar fuktiga och sammanrullade. Gång efter annan sträcker han på dem, utvecklar dem och pröfvar deras bärkraft. Innan vi veta ordet af, har fjäriln flugit

bort. Vi stå qvar med vår förundran och häpnad. Huru dessa omtalade förändringar försiggå, vet nämligen endast *han*, som både med en för oss ofattlig finhet och lätthet danar de minsta varelser till lif och åter är så väldig, att han omsluter de i rymden spridda verldarna, skakar och förintar dem.

Fjäriln och myran.

En fjäril stolt sin kosa tog
bland blommor, röda, blå;
men liten myra gick och drog
till stacken på sitt strå.

Hon flitig var i sommarns dar,
men fjäriln flög så fri
ibland rosor.

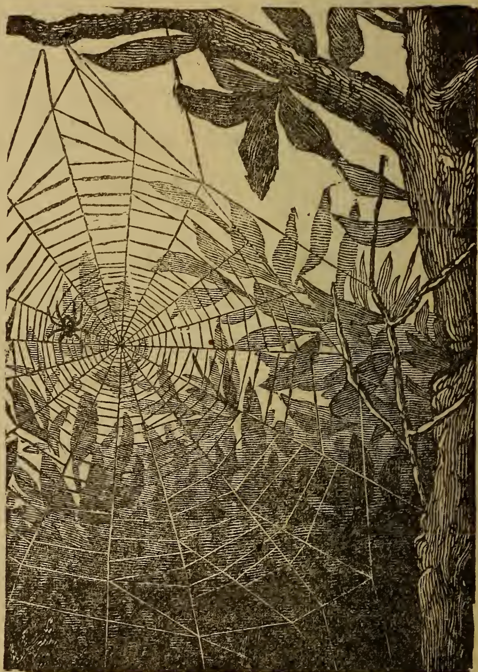
Han lefde blott för stundens fröjd
bland blommor, sus och dus;
men lilla myran lefde nöjd
blott för sitt hem och hus.
När vintern kom, hon vände om
och bodde godt och varmt
i sin stuga.

När våren sken på jord igen,
då fans ej fjäriln der;
men myran är den samma än,
sitt strå hon ännu bär,
så glad och nöjd, så full af fröjd
i solens milda glans
öfver skogen.

Hvar är vår granna fjäril nu
med vingar utaf gull?
Jo, han är död och ligger nu
ett stoft i svartan mull.
Ja, glans förgår, men flit består.
Se, det är slutet, det,
uppå visan!

Flugan och spindeln.

1. En ung prins sade ofta: "Hvartill har Gud väl skapat flugor och spindlar? Sådana odjur äro ju människan till ingen nytta. Om jag blott kunde, skulle jag utrota allesammans från jorden".

2. En gång måste denne prins i ett krig fly för fienderna. Uttröttad lade han sig om aftonen i skogen under ett träd och insomnade. En fiendtlig soldat smög med draget svärd fram till honom för att döda honom. Men helt plötsligen kom en fluga, satte sig på prinsens kind och stack honom, så att han vaknade. Han sprang upp, märkte sin fara och hann att fly undan.

3. Prinsen gömde sig i en håla i skogen. En spindel utspände om natten sitt nät framför in-

gången. Om morgonen kommo två fiendtliga soldater i närheten af prinsens gömställe. Han hörde dem tala med hvarandra. "Se", ropade den ene, "der inne har han säkert gömt sig undan". — "Nej", sade den andre, "der inne kan han omöjligen vara, ty om han gått dit in, skulle han nödvändigt hafva sönderslitit spindelnätet".

4. Då soldaterna aflägsnat sig, utropade prinsen med hopknäpta händer: "O Gud, huru mycket har jag ej att tacka dig för! I går räddade du mitt lif genom en fluga, i dag genom en spindel. Huru godt är icke allt, som du gjort!"

Gåta.

Jag vet ett litet nätt hus. Ett djur med tvänne långa horn blickar fram derur. Vid hvarje steg tager djuret sitt hus med sig. Om man vidrör hornen, drager det sig långsamt in i sin lilla bostad. Hvilket är djuret, och hvilket är huset?

Biet.

1. Vilda bin förekomma i somliga länder, t. ex. i Polen och norra Amerika. Dessa bygga sina bon uti ihåliga träd. Tama bin deremot inneslutas i

bostäder, som kallas bikupor och hvilka deras vårdare förfärdiga åt dem.

2. I hvarje kupa finnas från femton till tjugu tusen *arbetsbin*, sju hundra *drönare* samt en drottning eller *vise*. Denna sist nämda lägger ensam ägg. Hon tillser, att hvar och en i kolonien gör sin skyldighet, och vårdas till gengäld härför af sina kamrater med största omsorg. Drönarne äro hanar och arbeta icke, hvarför de äfven alla dödas, så snart hösten inträder och lifsmedlen börja tryta. Arbetsbina deremot äro oupphörligt sysselsatta att verkställa om- och tillbyggnader i kupan samt att insamla föda. Man har ansett dem vara outvecklade honor. Arbetsbina samt visen äro försedda med gadd; drönarne sakna sådan. Detta vapen nytja de till försvar, aldrig till anfall. Det är försedt med trenne rader hullingar, hvadan det också fastnar i det sår det åstadkommer, då egaren till följd deraf sjelf omkommer.

3. Af det vax, som afsöndras på bakre delen af kroppen, bygga bina små sexkantiga pipor eller kamrar, som de fästa vid hvarandra. Ett dubbelt lager af dessa pipor med öppningarna åt hvar sin sida kallas *bikaka*. Flere sådana finnas i hvarje kupa. I hvarje kammare lägger drottningen ett

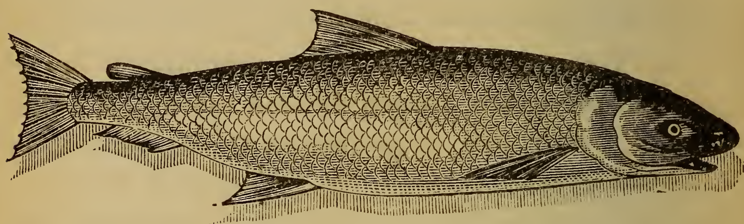
ägg, under sommaren ända till trettio tusen stycken. Efter några dagar framkommer en larv ur hvarje ägg. Dessa vårdas med omsorg af arbetsbina och matas med *bibröd*, som de förfärdiga af honung och frömjöl. Efter en vecka förvandlas larven till puppa, och efter ytterligare fjorton dagar framkommer ur denna ett bi, hvilket vid framträdandet eger lika stor arbetsskicklighet och flygförmåga som dess äldre kamrater.

4. Honungen, hvilken för människan är till ganska stor nytta, bereda de små djuren på följande sätt. Med sina sugredskap tillgodogöra de sig de söta safter, som förefinnas i åtskilliga blommor. Dessa safter nedsväljas i en liten hålighet och förblifva der liggande, till dess de förarbetats till honung. Derefter afsöndras de åter och förvaras i särskilda små kamrar, hvilka tillslutas med vax, på det att innehållet ej må gå förloradt.

Fiskarne.

1. Fiskarne lefwa i så wäl salt som sött watten. Deras kroppsform är särdeles wäl afpassad för wattnet, i hwilket de lefwa. I stället för armar och fötter ega de fenor, med hwilka de styra sin färd. Med tillhjelp af kroppens bakre del försätta de sig i rörelse. Beklädnaden utgöres af fjäll, omgifna af ett slemmigt ämne, till följd hwaraf nötningen mot wattnet blir den minsta möjliga. De flesta fiskar ega i brösthålan en simblåsa, hwilken de efter behag kunna sammantrycka eller utwidga, allt efter som de wilja sänka eller höja sig i wattnet.

2. Likasom alla andra djur, behöfwa äfwen fiskarne luft för att kunna lefwa. Den lilla mängd deraf, som finnes i wattnet, är tillräcklig för dem. Denna inandas de icke med lungor, utan med ett slags fina franslika andningsredskap, som kallas **gälar**. Dessa ligga i bakre delen af hufwudet och äro lagrade i flera hwarf öfwer hwarandra. Hos det största antalet fiskar betäckas de af ett lock för att skyddas mot yttre åwerkan. I gälarne kommer blodmassan i beröring med det **syre**, som innehålles i wattnet.

3. Fiskarne hafwa rödt och kallt blod, hwars beskaffenhet i många hänseenden är olika de öfriga djurens. De lägga ej i dagen någon omsorg om sin afföda, hwilken utkläckes ur mycket små, gulaktiga ägg, som wi kalla **rom**. Endast hajen föder lefwande ungar. Wid tiden för äggläggningen uppsöka honorna grundare ställen, der de nedlägga rommen mellan stenar, wäxter och dylikt. Wårsolens strålar äro tillräckliga att utkläcka den samma.

Grodan och gäddan.

1. "Mor! Mor!" — ropade en ung groda. "Kom, skall du få se, huru den stora gäddan med de hvassa tänderna sprattlar och far omkring! Det är förskräckligt att se. Hon har ett långt garn i munnen och kan ej befria sig derifrån."

"Ja, mitt barn," sade modern, "hon gör oss ej mer någon förtret. Fiskaren, som lagt ut spöet, hvarpå han fäst det långa garnet, kommer snart och drager upp henne ur vattnet."

Då dottern hörde, att gäddan var fången, blef hon hastigt mycket käck. Hon blåste upp sig och sade: "Kom, mor, skola vi drifva gäck med den otäcka gäddan!"

"Fy", sade modern, "vi böra ej göra narr af en olycklig."

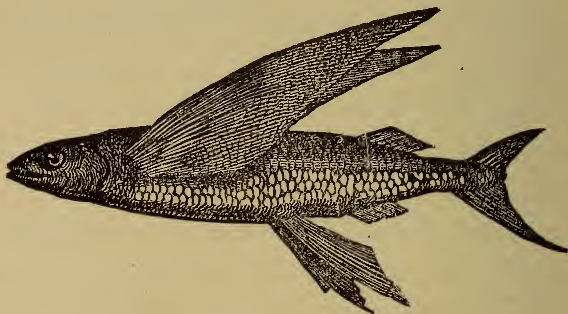
Men hon talade för döfva öron. Dottern hoppade bort.

2. Nu kom fiskaren till stället. Sakta drog han upp refven, och den stolta gäddan låg der på stranden.

Den unga grodan hoppade fram till henne och sade, i det hon satte sig än på den ena och än på den andra sidan om henne: "Hvarför lät du oss ej vara i fred? Lömsk som en räf har du lurat på oss. Många af de våra har du ätit upp. Men nu ligger du der i gräset, din frossare. Huru bekommer det dig? Du slingrar dig som en orm i en myrstack. Välbekommet!"

Gäddan plågades mycket, hon sprattlade och for stundom högt upp från marken. Grodan blef rädd, men då hon såg, att gäddan ej kunde röra sig från platsen, repade hon åter mod och sade: "Ser du nu, att det är sant, som ordspråket säger, att högmod går före fall?"

3. Modern satt gömd ett stycke derifrån och bad dottern upphöra med sitt hån och komma tillbaka — men förgäfves. Imellertid fick fiskaren se den lilla grodan. "Du kommer mig rätt väl till pass", sade han. Derefter tog han den lilla skrikhalsen, och efter ett par sparkar af hans stöfvel kunde denna ej qväka mer. En liten stund derefter satt grodan på fiskarens krok till lockmat för sina fiender.

Flygfisken.

1. Bland den stora mängd fiskar, som finnas i de warmare hafwen, tilldrager sig onekligen flygfisken den största uppmärksamhet. Hans storlek är ej betydlig. I längd uppgår han nämligen högst till tolf tum. Deremot äro hans bröstfenor utwecklade ända till hela kroppens längd och derutöfwer. Med tillhjelp af dessa förmår han taga språng af ända till tjugu fot öfwer wattenytan.

2. Dessa halsbrytande rörelser företager han icke blott, såsom många trott, i akt och mening att undgå sina fiender utan äfwen för att förskaffa fenorna nödig öfning och pröfwa deras bärkraft. Under

dessa sina färder faller han stundom ned på skepp eller i båtar, och har han derigenom mången gång räddat hungrande skeppsbesättningar från att dö en qwalfull död. Man han dock iakttagit, att detta skett endast nattetid, då mörkret hindrat honom att se klart framför sig. Hans kött är synnerligen godt och närande.

Koraller och perlor.

1. Utan att vi ana det, arbeta myriader djur, talrikare än vintergatans stjernstoft, i tysthet i hafvets djup och verkställa der arbeten, hvilkas storhet slår oss med häpnad. Dessa byggnader, hvilka kallas *korallref*, skjuta stundom upp med en förvånande snabbhet och igenfylla farvatten, der fartygen kort förut plöjde vågorna med fulla segel.

2. *Korallen* är en grenig, röd stam, lika hård som den tätaste marmor. Genom anordningen af sina grenar liknar han fullkomligt en buskväxt i

smått. Grenarne äro betäckte af en mjuk, rosenröd bark och hafva här och der små hål. I hvart och ett sådant bor en af korallens talrika byggmästare. Dessa äro egendomligt danade djur, som, då de utbreda sig, fullkomligt likna små, täcka, hvita blommor, med åtta strållikt utsträckta blomblad, hvilkas kanter smyckas af en krans af känseltrådar.

3. Uppskattad som ett af hafvets praktfullaste alster, har korallen aldrig upphört att vara en omtyckt prydnad. Galler och inder smyckade dermed sina svärd och krigsrustningar. Nu mera användes han nästan uteslutande till qvinnoprydnader. Nubiens döttrar behänga sina ebenholzsvarta skuldror med korallsnören.

4. Det djur, som lemnår oss den dyrbara *perlan*, är en mussla, något större än den vanliga ostran. Perlan sjelf är en sjuklig utväxt i bakre delen af djurets hufvud. Perlmusslor uppfiskas af dykare från hafsbottnen företrädesvis mellan ön Ceylon och Ostindiens fastland samt vid södra Amerikas och Japans kuster. Perlfisket är särdeles farligt och kräfver årligen hundratals människolif.

I hafvets djup.

1. Äfven ned i hafvets djup begifver sig människan; äfven dess hemligheter söker hon utforska. Hafvet eger en fruktbarhet, med hvilken jordens ingalunda kan mäta sig. Hvarje droppe af hafvet

är en verld, uppfyld af lif. Dess skatter äro så rika och mångfaldiga, att det är knapt möjligt för en

människa att skildra dem. Detta lif finnes och röres så väl i hafvets mörkaste afgrunder som ock i rik yppighet på dess yta.

2. I hafvets djup vimla om hvarandra jättelika hvalfiskar, glupska hajar samt blötdjur. Flere arter af hafsväxter förefinnas, med stänglar, som i längd uppgå till flere tusen fot. Snäckor och musslor, om hvilkas storlek vi ej kunna göra oss en föreställning, sitta orörligt fastvuxna vid klipporna på hafsbottnen. I de varmare hafven uppbygga de små verldsdanarne, korallerna, sina beundransvärda fästen. Trots sin litenhet hafva de outtröttlige byggmästarne genom dessa sina kalkbyggnader mäktigt inverkat på jordytans daning. De hafva förändrat denna dels derigenom, att de, på grund af sin oerhörda utveckling, höjt hafsbottnen, dels derigenom, att deras lemningar bildat vidsträckta kalkberg.

Lifwet i en wattendroppe.

1. Framför oss befinner sig en liten wattendroppe. Förgäfwes upptäcker wårt öga det minsta spår af lif deri. Wi anse honom för obetydlig att kunna wara en bostad för lefwande warelser. Wår andedrägt förmår att försätta honom i rörelse, och ett par solstrålar kunna förwandla honom till ånga. Och dock — om wi sätta denna lilla droppe under förstoringsglaset, hwilken rik och sällsam djurwerld framträder ej för wåra häpna blickar!

2. Egendomliga warelser, liknande hästar, får, swanor, ringklockor, skepp m. fl. simma af och an på wågorna. Här tumla några om hwarandra i yster lek, der utkämpas en strid på lif och död. Några ligga behagligt och lätjefullt utsträckta på wågorna och låta sig waggas af de samma. Några af dem undergå förändringar och byta om gestalt

under wåra ögon. Det ena ögonblicket synas de wara klot= eller triangelformiga, det andra åter få de utseendet af en stjerna. Af wår lilla droppe har blifwit en wäldig wattensamling, hwilkens gränser wi icke kunna se. Af honom har blifwit en werld i smått, ett twifwelsutan lyckligt hem för myriader warelser.

3. De små djuren kännetecknas widare af en underbar rikedom på lifsorgan. Somliga äro försedda med fångarmar, med hwilka de gripa och fasthålla sitt byte. Några ega, utom femton tydliga särskilda magar, äfwen spår af nervsystem. Hos andra åter är kroppen skyddad af ett skal, bildadt af kalk och kiselsyra, och följaktligen oförstörbart.

Äfwen denna lilla djurwerld eger sina ytterligheter. Skilnaden i storlek mellan den största och minsta bland dess representanter är lika betydlig som mellan en skalbagge och en elefant.

Växternas nytta.

1. Mängden af de växter, som förekomma på jordytan, är oerhördt stor. Alla dessa tjena, med få undantag, till föda för djur och människor. Landtmännen odla säd, potatis och foderväxter. Trädgårdsmästarne uppdraga mångahanda köksväxter. Många vilda och tama djur lefva af gräset på fälten och af löfven på träd och buskar. För att skydda oss för köld, blåst och regn, bygga vi hus af träden. Under vintern skulle vi dock i våra nordliga trakter förgås, om vi ej hade ved, med hvilken vi kunde elda i våra rum och bereda oss varma rätter. Se vi oss omkring i rummen, finna vi många föremål, som tjena till vår trefnad och beqvämlighet. En stor del af dessa äro gjorda af trä.

2. En ansenlig mängd af växter bidrager till att bevara och återställa helsan. Gå vi in på ett apotek, kunna vi på många burkar läsa namn på läkemedel, som äro beredda af växter.

3. Slutligen finnas många växter, som förskaffa oss njutningar af många slag. Huru godt smakar icke det röda smultronet och det rosenkindade äpplet! Huru angenäm och svalkande är icke den dryck, som citronen förskaffar oss! Huru vacker är icke

ängen, då hennes gröna gräsmatta prunkar med friska blommor af olika färger! Huru treflig och behaglig blifver ej vår bostad, då vi omgifva honom med skuggrika träd och doftande rosor! Och allt detta är en gåfva af vår himmelske Fader.

4. Vi hafva således att tacka växterna för mycket. Det är derför rätt och tillbörligt, att vi med all omsorg vårda oss om dem, på det de må kunna göra oss alla de tjenster, hvartill Skaparen bestämt dem.

Blomsterplockningen.

Vackra rosor ska' vi plocka, du och jag,
vackra rosor utaf tusen rara slag;
lilj'konvaljer sköna
i det friska gröna
ska' vi plocka både natt och dag.

Tyck ej illa vara, lille sparf i topp,
att vi ta från dig så mången rosenknopp!
Snart på blomstersängen,
snart på gröna ängen
skola många nya åter växa opp!

Banyanträdet.

1. Banyanträdet är ett af växtverldens största märkvärdigheter och finnes i Ostindien. Från den ursprungliga stammen utlöpa långa, nästan vågräta

grenar, hvilka utsända *luftrötter*. Då dessa nått marken, slå de rot och utsända i sin ordning andra grenar med nya luftrötter. På detta sätt bildas en hel skog, hvars trädkronor likasom hvälfva taket till en ofantlig pelarsal. I närheten af staden Azmár finnes det största banyanträd man hittills iakttagit. Det består af 350 stora hufvudstammar samt af mera än 3,000 bistammar, betäckande en yta, stor nog att gifva utrymme åt 7,000 personer.

2. Frukterna äro söta och ätliga, hvilket äfven, åtminstone delvis, är förhållandet med bladen. De hopfogade trädkronorna utgöra vistelseort för tusental apor och bevingade varelser. Hos hinduerna står trädet i helig vördnad. Kring hvart och ett af sina tempel plantera de ett banyanträd och anse det utgöra en sinnebild af gudomen.

Skogen.

Du susande skog, som gungar för vind,
du svalkar den smäktande vandrarns kind
och fröjdar hans hjerta och tjusar hans syn,
då solen bränner i skyn.

Du öppnar för alla din lugna hamn:
för fattig som rik står öppen din famn,
och derföre namn, som från fädren gått,
af fattigmans tröja du fått.

Du ekorren hägnar i lek och i lopp,
för fåglarnes sång slår du salarne opp;
åt fisken du breder din skugga vid strand,
och barr får myran i sand.

Libanons cedrar.

1. Dessa träd äro sedan urminnes tider berydtade för sin skönhet, storlek och waraktighet. De omnämnas ofta i den heliga skrift. Det fans en tid, då Tyrus, Feniciens hufwudstad, sände tusental arbetare till Libanon att fälla de praktfulla träden i och för uppbyggandet af Salomos tempel. Endast en obetydlig del af dessa härliga wäxtalster qwarstå i våra dagar, witnande om alltings förgänglighet.

2. Bland de närmare åtta hundra träd, hwilka ännu stå qwar, finnas sju, hwilkas ålder man icke med säkerhet kan bestämma. Den berömde franske botanisten Cuvier uppskattar deras ålder till inemot twå tusen år. De äro således efter all sannolikhet samtidiga med dem, hwilka anwändes wid uppbyggandet af templet.

3. Cederträdets blad äro barrlika, tre till fyra tum långa och förenade medels en tunn, genomskinlig hinna i hopar af 20 till 30 stycken. Tall och gran äro cederns närmaste samslägtingar. Weden, som till färgen är något rödstrimmig och wälluktande, är dock oändligt mera waraktig än tallens och granens. I höjd uppgå de sällan till mera än femtio fot, då tjockleken deremot är så mycket mera betydlig. Jätten bland Libanons cedrar mäter i omfång sextiotre fot.

Det ringa.

Till stilla granen sade
de andra träden så:

"Om sommarn ä' vi granna,
om vintern ä' vi grå.
Ljuf är väl björken unga
och linden blommar mest;
men du är varm och trogen,
och det är allra bäst."

Till gömda trasten sjöngo
små fåglarne i skog:
"Vi flyga högt om dagen
och sjunga visor nog;
men när i tysta qvällen
till stranden flickan går,
då tala dina toner
ett språk, som hon förstår."

Så talade i mossan
Linnea, blyga mö:
"I purpur glänsa rosor
och liljorna i snö.
Men kom, du trötte pilgrim,
och slut mig till ditt bröst!
Låt mig i skuggans svalka
få dofta till din tröst!"

Den rikes barn, de fara
i vagn, förgyld och grann;
vid vägen gråta barnen
af döder fattigman.

Men Gud är barnens Fader,
de armas mest ändå;
sin härligaste ängel
han skickar till de små.

Så vare mig på jorden
ej något lågt och smått;
ty Herren kan välsigna
den allra minsta lott.
Fem bröd och fiskar tvänne
der funnos på hans bord,
men alla blefvo mätta,
som hörde på hans ord.

Kaffe och te.

1. I hafven ofta druckit kaffe och te. Veten I också, att dessa drycker beredas af vissa växters frukter och blad?

2. Det te, som eder moder köper hos krämaren, är intet annat än bladen af en växt, hvilken man kallar *tebusken.* Han förefinnes i Kina och Japan. Bladen äro ljusgröna, blommorna hvitröda. Kineserna afplocka bladen tre

Te-busken.

gånger om året, nämligen i april, juli och september. De afplockade bladen doppas först i kokhett vatten, läggas derefter på uppvärmda järnplåtar, hvarest de torka, rullas mellan händerna och inpackas slutligen. Det bästa te lemna de blad, som afplockas i april; under denna månad äro de nämligen rikast på safter.

3. Hos tebusken är det således bladen, som lemna oss den välsmakande drycken. På annat sätt förhåller det sig med *kaffebusken*. Hos honom är det frukterna, af hvilka den dryck beredes, som vi alla så väl känna. Kaffebusken odlas företrädesvis i Arabien; i ringare mängd finnes han på de ostindiska öarna och i södra Amerika. Fruk-

Kaffe-busken.

terna likna körsbär, på grund af det röda frögömmet, och innehålla två frökärnor eller kaffebönor, såsom de ock benämnas. Då dessa äro mogna, läggas linnedukar under buskarne, hvarefter frukterna nedskakas och lemnas att torka. Så snart detta skett, fuktar man frukterna med vatten, hvarefter de torra frögömmena särskiljas från fruktkärnorna i en liten qvarn af trä. — Då eder moder nästa gång tillagar kaffe, kunnen I säga henne allt hvad jag nu berättat för eder.

Bomull.

1. Bomull är det hvita fjun, som finnes kring bomullsväxternas frön. Af detta ämne förfärdigas mera garn och väf än af lin och hampa. Bomullsväxterna äro af flera slag och förekomma såsom örter eller trädartade buskar. De odlas nu mera i alla varmare länder; till och med i södra delen af Europa. Bladen äro vanligen sexflikiga samt försedda med svarta fläckar. Blommorna äro ljusgula med purpurröda kanter.

2. Redan långt före Kristi födelse odlades bomull i Ostindien och Kina. År 1775 förfärdigades i England den första spinnmaskinen. Tillverkningen af bomullsväfnader har sedan dess i nämda land årligen stigit. För den fattigare befolkningen utgöra bomullsväfnader ett synnerligen billigt och helsosamt beklädnadsämne.

Rosen.

Huru skön är du, ros, o du sommarens prakt,
o du drottning bland blommornas här!
Men en flyktande stund blott du smyckar vår trakt,
och i morgon du är icke här.

Hur du plötsligt försvinner, och stormarne strö
kring de grönskande kullar ditt stoft!
Dock din ädlaste skönhet behöfver ej dö;
du förvarar den renaste doft.

Bland oss mänskor här glänser ock stundom en ros,
som ger ljufhet åt skuggornas land;
men hon dröjer ej länge, hon flyktar sin kos, —
blott en främling hon var på vår strand.

Men i sörjande nejden, der ljuflig hon stod,
af dess minne än gjutes en doft,
som än stärker ditt sinne och lifvar ditt mod,
när den rosens gestalt blifvit stoft.

Wäxter, som äta kött.

1. Att äfwen wäxtwerlden eger sina "rofdjur" har först i senare tider blifwit ådagalagdt. Wissa wäxter skulle nämligen duka under, om de ej tid efter annan erhölle föda ur djurriket. För att tillgodogöra sig denna hafwa de blifwit utrustade med särskilda organ, om hwilka wi wilja lemna en kort antydan.

2. På insidan af bladen hos en wäxt, kallad **daggwäxten**, finnas egendomliga hår. Dessa äro nämligen klubblika, i det att hwart och

ett af dem är försedt med en aflång **glandel** eller knapp. Om en liten insekt råkat fastna bland dessa hår, sluta de sig tillsammans öfwer fången och fasthålla honom så länge, till dess lifwet flytt, hwarefter de uppsuga kroppssafterna och förtära köttet. Samma förhållande inträffar, om ett litet stycke kött lägges på bladet. Om deremot en liten sten eller trädsticka ditlägges, inträda icke ofwan nämda rörelser.

3. Den under namn af **flugfällan** bekanta wäxten betjenar sig af andra medel att nå sitt mål. På bladens insida utswettas en starkt luktande, honungssöt wätska. Lockade af denna, infinna sig små insekter. Under det att de som bäst äro i farten att uppsuga den söta wätskan, weckla sig bladkanterna från båda sidor tillsammans öfwer sitt byte. Efter någon tid rulla de sig åter tillbaka. Af den stackars fången återstår ej mera än ett förkrympt skelett.

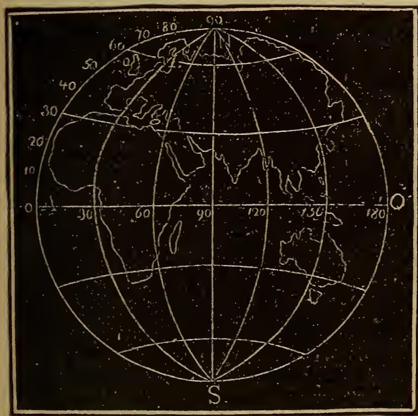
Land och haf.

1. Den torra delen af jordytan eller *landet* utgör endast något öfver en fjerdedel deraf. Landet ligger än utbredt i större stycken, hvilka vi kalla fastland, än i mindre sådana, hvilka benämnas öar. Man delar fastlanden vanligen i sex *kontinenter* eller verldsdelar. Landmassan är imellertid icke lika jämnt fördelad öfver jordytan. Det norra halfklotet innehåller tre gånger mera land än det södra.

2. De stora vattensamlingar, som omgifva det fasta landet på alla sidor, kalla vi *haf*. De skilda verldshafven, som för öfrigt naturligtvis sammanhänga med hvarandra, indelas i allmänhet i fem

stora grupper. Deras djup är ganska omvexlande. På somliga ställen är hafvets djup större än höjden af de högsta berg. Det största djup, som hittills iakttagits, uppgår till 47,000 fot och befinner sig några mil norr om Nya Holland.

3. Vi må icke föreställa oss, att land och haf nu för tiden hafva samma utsträckning och skapnad, som de hade i en aflägsen forntid. Stora landområden, som nu äro torra och fruktbärande, hafva fordom varit hafsbotten, som höjt sig ur vattnet genom jordskorpans rörelse. Tvärtom hafva andra landsträckor af enahanda orsak till större eller mindre del sänkt sig under hafvets yta. Landets yta har också tillväxt vid utloppet af stora floder genom den sand, som flodernas vatten medfört. Vi kunna genom noggranna iakttagelser ådagalägga, att ofvan omtalade förhållanden ännu i våra dagar ega rum.

Ishafven.

1. Den nordligaste punkt af jordklotet kallar man *nordpolen*, den sydligaste kallas *sydpolen*. De

haf, som utbreda sig omkring dessa, benämnas *norra* och *södra ishafvet.*

2. Det norra ishafvet sköljer de norra kusterna af verldsdelarne Europa, Asien och Amerika. Det

södra ishafvet utgör en fortsättning af Stilla hafvet och är mindre kändt och utforskadt än det norra. Orsaken härtill är den utomordentligt stränga köld, som råder der, samt ett ogenomträngligt töcken, hvilket solens strålar icke förmå skingra.

3. På hvarje verldshaf är seglatsen förknippad med otaliga faror, mot hvilka de djerfve sjömännen hafva att kämpa. Men dessa faror tyckas vara mångfaldigade i de båda ishafven. Utom sandbankar och undervattensklippor, hvilka der förefinnas i större antal, simma äfven stora isstycken omkring och hota att krossa den bräckliga farkosten eller obarmhertigt fastkedja honom vid sig. På vår afbildning se vi ett skepp sålunda inklämdt och fastfruset bland de väldiga isblocken.

4. Dessa isstycken benämnas *isberg*. Somliga af dem hafva uppgått i höjd till mera än sextio fot. På sin hjessa bära de vanligen en väldig snömassa. I februari månad anträda de sin färd från de nordliga trakterna hän mot söder, framdrifna af hafsströmmar. I Atlantiska hafvets nordligare delar blifva de ofta orsak till undergång för de fartyg, som gå mellan Europa och Amerika. Dylika isbildningar försvåra äfven sjöfarten i det södra ishafvet.

5. En af de märkligaste naturföreteelser å ishafven är *isblinken*. Denna består af solstrålarnes återspegling från de väldiga isblocken. Derigenom aftecknas på himlahvalfvet en naturtrogen afbild-

ning af de ismassor, hvilka ligga i en omkrets af trettio till fyratio mil. För sjöfarande äro naturligen dessa luftkartor af utomordentlig betydelse.

Golfströmmen.

1. Af alla hittills kända hafsströmmar är **Golfströmmen** den största och för menniskan den wigtigaste. Hans källa är belägen i Mexikanska wiken, hwarifrån han utflöbar mellan Floridas östliga kust å ena sidan samt öarna Kuba och Jamaika å den andra. Hans riktning är i början nordostlig, följande den nordamerikanska kusten. Då han uppnått Newfoundlands stränder, styr han sin kosa twärs öfwer Atlantiska hafwet, hwarefter han delar sig i twänne skilda strömmar. Af dessa fortsätter den ene i nordlig riktning, sköljande de britiska öarnas och Norges kuster, och kan spåras ända upp wid Spetsbergen och sydligaste delen af Grönland. Den andra åter begifwer sig till de Asoriska öarna och kusten af Marokko i Afrika.

2. Strömmens bredd är högst wexlande. Wid utflödet ur sin källa har han befunnits wara femtio och midt i Atlantiska hafwet ända till tre hundra mil bred. Wattnet är ljusblått och fyldt med drifwed samt från korallbankarne lösryckt sjögräs. Dess wärmegrad är nära 86 grader, således betydligt warmare än det omgifwande hafswattnet. Wid kusterna af Spetsbergen har dess watten blifwit endast 11 grader kallare.

3. Utan Golfströmmen skulle det nordliga Europa inom kort förwandlas till en öken af is. Å andra sidan skulle tropikernas hetta blifwa odräglig och tillintetgöra allt djurlif. Då den warma strömmen nått de nordliga hafwen, uppwärmer han deras kallare watten och förorsakar, att en motström bildas, hwilken i sin ordning afkyler de af eqvatorns brännande solstrålar uppwärmda wattenytorna.

Berg och dal.

1. Jordytan är på några ställen hög, på andra låg. Smärre upphöjningar kallar man *höjder* och *kullar;* större heta *berg*. Mycket långa berg kallas *bergskedjor*.

2. Många berg skjuta med sina nakna spetsar högt upp i luften. Spetsen är ofta höljd i moln. De högsta bergen på jorden äro *Chimboraso* i södra Amerika, hvilket är 21,510 fot högt, samt *Everest* i Asien, som når den oerhörda höjden af 29,002 fot, eller i det närmaste fem och en half mil öfver hafvet. Snön kläder de högsta bergens nakna klippor och förblifver ständigt lagrad på de samma. En vidsträckt landsträcka, som är betäckt med berg, kallar man en *bergstrakt*. På högslätterna samt på bergens sluttningar beta ofta boskapshjordar under sommaren. Somliga berg äro öde och kala; andra äro betäckta med stora skogar.

3. En fördjupning i ett berg eller mellan tvänne närbelägna berg kallas en *dal*. En mycket trång dal med branta sidoväggar kallas en *klyfta*. Om våren är det vanligen ganska angenämt i dalarne. Gröna, blomsterrika ängar, sorlande bäckar fröjda då ofta vårt öga.

Våra allmännaste stenarter.

1. Uti bergen finnas oftast ådror af sådana stenarter, som hafva annan färg och beskaffenhet

än sjelfva berget. Sådana ådror hafva tillkommit på det sätt, att smälta ämnen framvält ur jordens inre och utfylt sprickor i berget. Sådana stenarter, som innehålla metaller, såsom järn, koppar och bly, och som äro så beskaffade, att man ur dem kan smälta metaller, kallas *malmer.*

2. Det *järn*, som förefinnes i våra berg, är af tvänne slag. Det ena blifver, om det sönderkrossas, ett svart pulver och drages af magneten. Det andra lemnar ett rödbrunt pulver och drages icke af magnet. Ur kopparmalm, som består af koppar, järn och svafvel, smältes ren *koppar.* Ur blyglans, som innehåller bly och svafvel, erhålles *bly* samt någon gång *silfver. Guld* träffas vanligast rent eller gediget; i sällsyntare fall uppblandadt med något silfver. *Tenn* förekommer äfvenledes mestadels rent. *Qvicksilfver* erhålles ur en blandning af qvicksilfver och svafvel, hvilken kallas *cinnober. Nickel* utsmältes alltid tillsammans med koppar. *Platina* är den hårdaste och tyngsta af alla metaller.

3. Utom de omtalade malmerna finnas i bergen andra stenarter, som användas till åtskilliga nyttiga ändamål. I närheten af eldsprutande berg förefinnes ofta *svafvel.* Mera sällan påträffas *blyerts. Diamant* finnes i jorden i södra Afrika, södra Amerika och Ostindien. Diamanten har mycket stark glans och brukas derför till prydnader. Och emedan han är

mycket hård, brukas han äfven att skära glas. *Kalksten* är ganska allmän. Om han brännes med ved eller kol, utdrifvas de öfriga ämnen han innehåller, och återstoden benämnes *osläckt* kalk. Om denna begjutes med vatten, utvecklar han en stark hetta och faller sönder till ett hvitt pulver och kallas då *släckt* kalk. Sådan kalk blandas med vatten och sand till murbruk, hvilket efter hand hårdnar och visar sig såsom ett ypperligt medel att vid murning sammanbinda stenar eller tegel med hvarandra. I de berg och jordlager, som afsatt sig ur vatten, förekommer ofta *gips*, hvilken, då den är hvit och finkornig, kallas *alabaster* och användes hufvudsakligast vid förfärdigandet af bildhuggararbeten.

Swerge.

1. Uppe i den höga norden ligger det land, som wi kalla "wårt gamla fädernesland", emedan wåra förfäder der haft sitt hem. Detta land, **Swerge**, är för oss dyrt och kärt, emedan det är wåra fäders gamla hemland, der de lefwat och arbetat och för hwilket de i striderna offrat lif och blod att försvara det mot dess fiender.

2. Swerge är ej på långt när så stort som Amerika, men Gud har gifwit det den härligaste natur, som gör det till ett af de skönaste länder på jorden. I öster, söder och sydwest omgifwes det af hafwet, och i wester skyddas det af en lång mur af höga berg. Somliga af dem äro så höga, att snön aldrig smälter på dem. Utmed hafsstränderna äro wackra wikar, som på somliga ställen gå långt in uti

landet, och i wikarna ligga många större och mindre öar och holmar. Sådana wikar med sina öar kallas **skärgård**.

3. Inuti landet omwexla med hwarandra stora skogar, stora och små berg, fruktbara slätter, talrika sjöar och brusande strömmar med sköna wattenfall. Om man en wacker sommardag far med båt på en af dessa sjöar, har man omkring sig en den skönaste tafla. Närmast sjön ligga de grönskande stränderna med skogsdungar af björk, tall och gran, der bakom byar med böljande åkerfält, och omkring alltsammans är en krans af höga blånande berg.

4. Emedan Swerge ligger längre norr än största delen af Amerika, äro der om wintern dagarne mycket kortare och nätterna mycket längre än här. I de nordligaste trakterna är det wid jultiden ljust endast ett par timmar om dagen. Under de långa winternätterna behöfwer dock folket icke alltid wara i mörkret. För dem strålar ett ljus, som är nästan okändt ibland oss, nämligen **norrskenet**, hwilket liksom med flammande lågor stundom betäcker halfwa himlahwalfwet. Under midsommaren åter är det ljust både dag och natt. På några berg i norra delen af landet går solen för några dagar under midsommaren aldrig ned, och derför har man kallat Swerge "midnattssolens land".

Amerika.

1. *Amerika* utgör en hel verldsdel. Det består af två stora landsträckor eller *kontinenter*, *norra* och *södra* Amerika, som nå från de trakter i norr, der ingen kan bo för den starka köldens skull, och ända till södra ishafvet i söder. Dess vestra kust sköljes af *Stilla oceanen*, det största haf på jorden,

och i öster skiljes det af *Atlantiska hafvet* från Europa. En hög bergskedja går utefter vestra delen af hela verldsdelen, och i södra Amerika stiga somliga af dess toppar mer än fem mil högt. Mellan norra och södra Amerika bildar Atlantiska hafvet en djup bugt, som kallas den *Mexikanska viken*, och lemnar blott en smal landremsa, hvilken förbinder de båda kontinenterna med hvarandra.

2. Det norra Amerika, i hvilket vi bo, är ett skönt och af Gud rikt välsignadt land. Det eger tusental större och mindre sjöar och väldiga floder, af hvilka somliga äro segelbara mer än ett tusen mil in uti landet. Andra bilda de skönaste och mest storartade vattenfall i verlden. Stora sträckor utgöra fruktbara slätter, till största delen uppodlade, men många ännu väntande på odlarens plog. I norr och vester finnas vidsträckta skogar, från hvilka vi få virke till hus och möbler. Bergstrakterna, i synnerhet de vestra, förete den mest storartade och öfverväldigande natur. Der hafva under tidernas lopp klipporna formats till de mest vidunderliga skepnader, än bildande oerhörda portar eller torn, än utgörande jättelika afbildningar af människor eller djur. Från bergshöjderna får

man skåda djupa klyftor, i hvilkas botten en skummande fjällström brusar fram, eller leende dalar, vattnade af en lugnt framflytande flod och prydda af böljande åkerfält och rika fruktträdgårdar.

3. I detta land odlas med framgång nordens sädesslag, såsom råg, korn, hvete, majs, och mycket deraf utskeppas till andra länder. Men äfven söderns alster växa i många delar af landet och trifvas väl, såsom apelsiner, citroner, oliver, fikon, mandlar och andra sydfrukter. Bomull odlas ock i stor myckenhet och säljes i synnerhet till England. Vårt land är äfven särdeles rikt på järn, koppar och bly samt guld och silfver jämte många andra mer eller mindre dyrbara metaller.

4. För ett sådant land till vårt hem böra vi uppriktigt tacka Gud. Och denna tacksamhet bevisa vi bäst derigenom, att vi låta oss fostras till goda och nyttiga medborgare, så att vi blifva till välsignelse för oss sjelfva och för våra medmänniskor. Och så vilja vi bedja Gud att lära oss att så bruka de förmåner, som vårt fosterland skänker oss, att de må hjelpa oss i vår förberedelse för vårt eviga, himmelska hemland.

Yellowstone-parken.

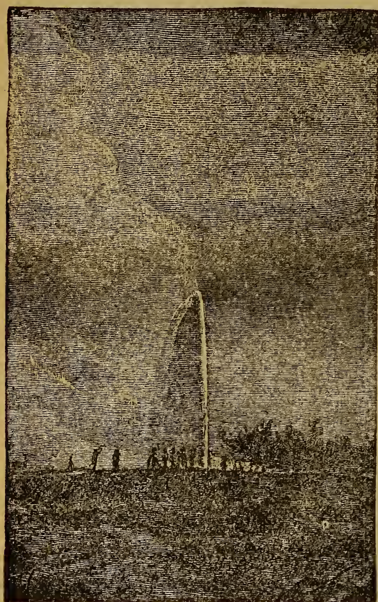
1. En af de mest underbara platser på jorden är utan tvifvel trakten omkring Yellowstone-sjön i nordvestra hörnet af Wyoming. Denna trakt upp-

täcktes och undersöktes först 1871, och den ansågs så underbar och erbjuda så rika källor till både förnöjelse och till studier af den fördolda verksamhet, hvilken försiggår i jordens inre, att kongressen år 1872 afskilde den till en "*nationalpark* till folkets nytta och nöje". Det land, som sålunda afsattes till en allmänning, utgör ett område 65 mil långt och 55 mil bredt och får aldrig säljas till någon.

2. Hvad som gifver nejden märkvärdighet är dess talrika varma springkällor, underbara djupa bergsklyftor samt storartade vattenfall. Hela trakten är såsom ett sagoland. Vissa ställen äro alldeles fulla af kokande källor, hvilkas vatten på de omgifvande sluttningarna afsatt mineralier, så att de äro glänsande hvita och se ut, som om en skummande fors på en gång frusit till is. Den största af alla källorna och den största i hela landet är 40 fot lång och 25 fot bred och fylles genom tre öppningar i bottnen. Från denna flyter det heta vattnet i mindre fördjupningar och afsvalnar så småningom. Dessa fördjupningar förete en sällsam skönhet genom sin underbara färgvexling från rikaste gult till skäraste rödt. Antalet af dessa heta källor uppgår till närmare 10,000.

3. En ännu mera underbar företeelse äro springkällorna eller de så kallade *geysers*. Somliga af dem uppkasta dy och andra hett vatten. En sådan geyser har fått namnet "Gamle Trogen",

emedan hans utbrott ega rum med den största regelbundenhet en gång för hvarje tre fjerdedels timme. En annan kallas med rätta "Jätten", hvilken, hvarje gång han är i verksamhet, under en och en half timmes tid kastar en fem fot tjock vattenpelare 130 fot högt. Den förunderligaste af alla dessa springkällor är dock "Kastell-geysern", som uppkastar en tre fot tjock vattenstråle ej mindre än 250 fot i höjden. Detta fortsättes en timme i sender, men vattnet kommer icke i en jämn stråle, utan stötvis, med omkring 70 pulsslag i minuten. Man kunde tro, att en jordens pulsådra hade öppnats. Öfver 50 sådana vattensprutande källor finnas inom parkens område.

4. Den från Yellowstone-sjön genom Klippbergen flytande Yellowstone-floden går genom en trakt, som erbjuder en skönhet af häpnadsväckande slag. Om man från norr följer floden, kommer man

till en oerhörd klyfta eller *canon*, 2,000 fot djup, på hvars botten floden brusar fram. Vid slutet af denna märkvärdiga dal kastar sig floden utför en tvär brant 400 fot i djupet. Och dock är denna en obetydlighet emot "Grand Cañon", som utgör en i berget bildad bred remna med 3,000 fot höga lodräta klippväggar. Så föga ljus tränger till detta oerhörda djup, att man från bottnen af klyftan kan se stjernorna, äfven när solen står på sin middagshöjd. Bottnen är full af heta källor med svafvel, kopparvitriol, alun eller ånga i oändlig mångfald. Det öfverväldigande i naturen förhöjes ännu mer genom "Öfre" och "Nedre" fallet. I det senare af dessa störtar sig floden i en sammanhängande jättebåge ned i ett bråddjup af 350 fot, der vattenmassan under ett fruktansvärdt dån upplöser sig i ett moln af skum.

5. Utom de naturens under, som denna park har att bjuda på, torde han äfven komma att blifva en tillflyktsort för sjuka och lidande. De många varma källorna med sina olika slag af mineralvatten komma nog att visa sig såsom helsogifvande. Klimatet är om sommaren ypperligt med en ren och stärkande luft utan några stormar.

Niagara.

1. **Niagara** är namnet på en flod, som bildar utloppet till de fyra stora sjöarne Superior, Michigan, Huron och Erie och utgör

den omedelbara förbindelsen mellan sjöarne Erie och Ontario. Floden är endast 36 mil lång, men har så stor wattenmassa som de största floder i werlden. Emedan hon får sitt watten från de nämda stora sjöarne är hon helt och hållet oberoende af regn och torka och har under alla årstider lika högt watten.

2. Floden är hela wägen mycket strid, men omkring 20 mil från Erie-sjön öfwergår hon till en riktig fors, som är alldeles hwit af skum. Den, som försöker att med båt befara denna del af floden, ryckes oemotståndligt med i hwirfweln. Detta försök är ock ytterst farligt, ty strax nedanför är det så namnkunniga Niagara-fallet, som

med sin oerhörda wattenmassa skulle krossa den olycklige, som droges ned i det samma.

3. Detta wattenfall är det största i werlden. Det är wisserligen endast 164 fot högt, men genom den omätliga mängd watten, som störtar sig utför branten, öfwerträffar det hwarje annat fall på wår jord. Genom en ö midt i floden just wid fallet delas detta i twänne. Det på westra eller Kanada-sidan, hwilket efter sin ursprungliga form fått namnet "Hästskofallet", är det största. Detta är närmare 2,000 fot bredt, och wattnet kommer här med sådan fart, att det kastas 50 fot framåt i fallet. Om man påtager en oljad drägt till skydd mot det täta skummet, som yr omkring likt den stridaste regnskur, kan man gå åtskilliga fot inunder detta underbara rörliga hwalf af watten. Men då får man laga, att man står säkert, ty det fallande wattnet sätter äfwen luften i häftig rörelse, så att man kan wara färdig att blåsa bort. Ej heller får man wara rädd af sig, ty det yrande skummet är så tätt, att man ingenting kan se, och dånet är så öfwerwäldigande, att man ingenting annat kan höra och tycker, att hela jorden darrar. Det östra fallet, det på den amerikanska sidan, är endast omkring 660 fot bredt, men är omkring 10 fot högre än det westra.

4. Redan på afstånd märker man af det åsklika dånet, att man närmar sig wattenfallet, och detta dån tilltager i styrka, ju närmare man kommer. Och när man sedan får se detta haf af watten wältra sig utför bråddjupet, der allt är fradga, brus och swindlande fart, och så sönderkrossas, att det tyckes wara endast en tät dimma, hwilken i solljuset återstrålar regnbågens alla färger, — då kan man ej annat än intagas af beundran för det öfwermåttan storartade i denna tafla. Då kan man ej heller låta bli att tillbedjande tänka på Herren Gud, som äfwen i naturen uppenbarar sin storhet och härlighet, men ändå

tänker på oss, obetydliga varelser, och ömt vårdar sig om oss. Inför en sådan upplyftande syn med sin öfverväldigande skönhet manas man att instämma i skaldens ord:

"Ack, när så mycket skönt i hvarje åder
af skapelsen och lifvet sig förråder,
hur skön då måste sjelfva källan vara,
den evigt klara!,,

Afton vid sjöstranden.

Kring bergets sida hvilar natten,
men ofvan om försilfrad kam
går månens rundel stilla fram
och lyser öfver insjöns vatten.

Hur hvarje ö med silfverkanter
i natten tänds! Hur böljan tar
i spegel, djup och underbar,
den mörka skog och strandens branter!

Hur fjärran bergen och hur höga
i nattens ljufva, dunkla ljus!
De växa djerft från jordens grus,
som i en dröm, inför mitt öga.

Se, månens milda strålar simma
kring holmarne i silfrad vik,
se'n solen sjunkit purpurrik
bak bergets topp i qvällens timma.

Och allting — skogar, sjö och dalar —
står tyst uti sin högtidsprakt:
blott vågen slår sin lugna takt
mot strandens häll, och syrsan talar.

Bevakad af den tysta natten,
du skyddas af den starka vakt,
som bergens jättar kring dig lagt,
du ljufva sjö med silfvervatten.

Behåll din härlighets insegel!
Och medan bergens stolta prakt
förkunna Herrens höga makt,
blif du hans milda kärleks spegel!

Lufthafvet.

1. Rundt omkring hela jordklotet utbreder sig ett *luftlager.* Detta är dock endast omkring 40 engelska (sex och en half svenska) mil högt. Man har ofta liknat jordklotet vid en kärna och luftlagret det henne omgifvande skalet. Då jordklotets tvärlinie är nära 8,000 (1,200 svenska) mil lång, måste man dock medgifva, att detta skal i jämförelse dermed är ganska tunt. Sin största täthet eger luften närmast jordytan och blir tunnare, ju längre man kommer uppåt.

2. Luften tillhör de ämnen, hvilka man kallar *gasformiga.* Hon kan nämligen ej qvarhållas med handen, såsom man kan göra med ett fast och

hårdt ting, ej heller drypas i droppar, såsom med ett flytande ämne är fallet. Emedan luften dertill är mycket klar och genomskinlig samt nästan färglös, kan hon ej heller synas.

3. Då luften uppvärmes af solstrålarne, blir hon dervid äfven tunnare och lättare. Hon stiger i följd häraf uppåt, och kallare luft tager hennes plats. Det är detta, som förorsakar luftens rörelser, hvilka vi benämna *vindar.* Dessas hastighet är mycket olika. Vid vanlig blåst rör sig luften 20 fot, vid storm 60 fot och vid orkan 130 fot framåt i hvarje sekund. Efter en sådan orkan finner man ofta träd uppryckta med rötterna, sädesfält och planteringar förhärjade, hus kullkastade och menniskor ihjälslagna.

4. Från det på jordens yta befintliga vattnet uppstiger ånga i luften. De sålunda uppkomna *vattengaserna* äro lättare än luften och stiga för den skull uppåt. Då de uppnått de kallare luftlagren, förtätas de till de små blåsor, hvilka vi kalla *vattenånga.* Blåsorna samla sig slutligen i större hopar, hvilka benämnas *moln.* Dessa drifvas af vindarne omkring i alla riktningar. I varmare länder gå molnen högre, ty först der blifver luften så kall, att vattengasen antager flytande form; i kallare länder åter gå de lägre.

Vindens sång.

Jag har brådtom, som du fattar,
derför flyger jag och gnyr;
att från gossar lyfta hattar
först och främst är mitt bestyr.

Äppleträden skall jag skaka,
så att frukten faller ner;
och i hasseln skall jag knaka,
så att nötter rikt han ger.

Alla löf, som ligga lata,
skall till lek jag bjuda opp,
och igenom gränd och gata
skall jag flyga i galopp.

I ett hus i stadens gömma
skall jag göra min visit,
och jag får ej heller glömma
Bettys tvätt, som hänger hvit.

Om jag ser en nacke höja
sig i vädret, allt för rak,
skall med makt jag honom böja,
så att han blir mjuk och spak.

Alla skepp, som sakta styra,
skall jag hjelpa snart i gång;
och när vågor kring dem yra,
skall jag sjunga gladt min sång.

Sist till skyn jag upp mig höjer,
och för min skull molnet flyr;
men för HONOM *jag mig böjer,*
som så allvis verldar styr.

Regn och solsken.

1. "Ack, om solen alltid ville skina!", sade Fredrika en kulen, dyster regndag. Hennes önskan tycktes blifva uppfyld. Flere veckor förgingo, utan att man kunde upptäcka det minsta moln. Men den långvariga torkan anstälde stora förödelser på åkrar och ängar. Äfven i Fredrikas trädgård vissnade de vackra blommorna och sänkte sig mot jorden.

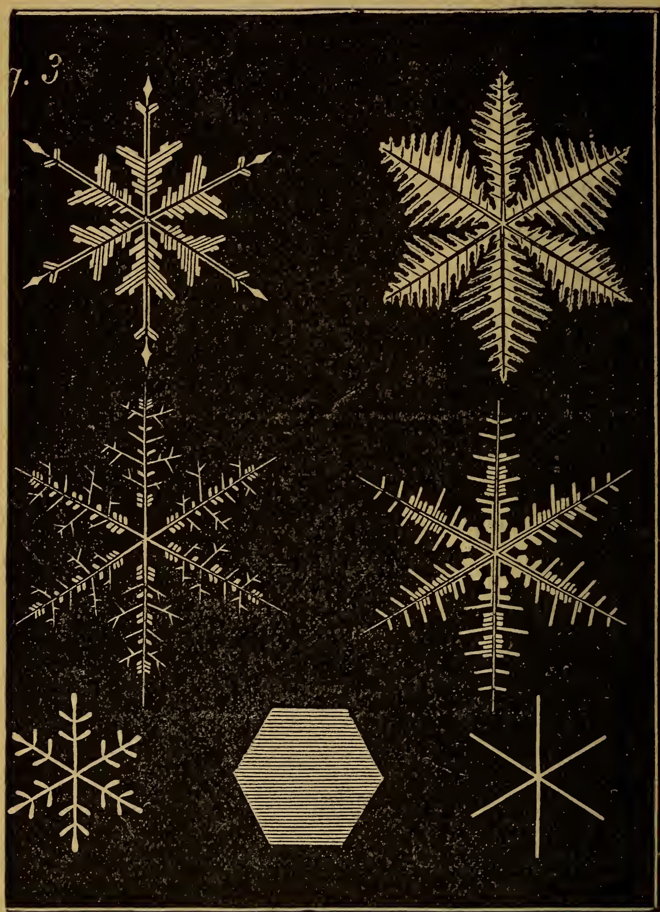
2. "Ser du nu", sade modern, "att regnet är lika nödvändigt som solskenet. På samma sätt vore det för oss människor ej nyttigt att hafva idel glada dagar. Onda dagar, lidanden och sorger måste komma öfver oss, på det att vi skola bära goda frukter."

Snön.

1. Om wintern se wi ofta de lätta, trefliga snöflingorna swäfwa ned från skyarne och breda sig ut öfwer markens yta. Huru fröjdar det oss icke att åskåda deras än behagliga, än wilda lek!

2. Under den warmare årstiden nedfalla molnens wattenblåsor i form af regn. Då winterns kyla inträdt, bildas snö af de samma.

Snöflockarne äro fjädrarna till bädd åt jorden. Jämte blommorna, hennes barn, sofwer hon deruti under wintern. Nu förmå ej kölden

och de bistra nordanwindarne göra dem någon skada. Twärtom måste dessa sjelfwa bereda jorden den skyddande klädnaden.

Åskan.

1. Det var en varm sommardag. På länge hade det ej regnat; jorden var derför brännande torr. Luften kändes qvalmig och tryckande. Växternas och trädens blad sänkte sig vissnade till marken. Menniskor och djur voro öfverväldigade af den starka värmen och plågades af en svår törst.

2. Gråsvarta, tjocka moln utbreda sig öfver himmelens yta. På afstånd höres åskans dofva dån. Plötsligt remna molnen, och en stark blixt flammar derur. Ett högrest träd splittras, och stycken af stammen kastas i olika riktningar. En bedöfvande åskknall skakar föremålen på jordens yta. Menniskorna förskräckas, djuren upphäfva ångestfulla läten och söka skydd i buskarne och under trädens kronor. Tunga, varma regndroppar krossa blommor och blad.

3. När ett åskmoln närmar sig ett annat, framspringer en stor gnista. Ljuset deraf är blixten, ljudet är dundret. Samma förhållande inträffar, då ett åskmoln kommer på ett visst afstånd från ett högre föremål, såsom ett torn eller ett träd. Detta kan af gnistan sönderslås och antändas. Man söker derför leda blixten genom åskledare af järn eller koppar, hvilka nå högre upp än de ting, vid hvilka de äro fästa. Åskan följer nämligen metallen i jorden, men lemnar tinget orördt.

4. Efter ett åskväder är luften sval och ren. Vi andas lättare och känna oss friskare, lifligare och kraftfullare. Det nedströmmande regnet och stormen, som renar luften, uppfriska äfvenledes växterna, hvilka tyckas föryngrade. Den skada åskslag och regnstormar stundom anställa uppväges i hög grad af det helsosamma inflytande de i stort utöfva på djur- och växtlifvet.

Återljudet.

1. Lille Georg visste ännu icke, hvad återljudet (ekot) var. En dag begaf han sig ut på en äng, som gränsade intill en stor skog. Han sprang glad omkring och ropade: "Hå, hå, hopp, hopp!" Genast hördes en röst i skogen: "Hå, hå, hopp, hopp!" Förundrad utropade Georg: "Hvem är der?" Rösten i skogen ropade i alldeles samma ton: "Hvem är der?" "Kom hit!" utbrister Georg. "Kom hit!" svarar återljudet. Georg blifver förtörnad och skriker: "Du är en dum och näsvis pojke!" "Dum och näsvis pojke!" ljöd det tillbaka ur skogen.

2. Då begaf sig Georg in i skogen och ville söka rätt på den gosse, som retat honom. Men ingen gosse fans der, och ingen svarade, då han ropade: "Hvar är du? Kom hit, näsvise pojke!"

Georg gick hem. Då han var på något afstånd från skogen, ropade han ännu en gång: "Hvem är

du? Kom hit, näsvise pojke!" Ekot återgaf troget alla hans ord.

Georg omtalade för sin fader, att en elak pojke gömt sig i skogen och förolämpat honom. "Denna förtret", sade fadern, "har du sjelf ådragit dig. Du har ju först skymfat. Jag känner rätt väl gossen i skogen. Han upprepar blott det, som man tillropar honom."

3. Följande dag begåfvo sig Georg och hans fader ut på samma äng och stannade på något afstånd från skogen. Fadern tillsade Georg att vända sig mot skogen och utropa de vänliga orden: "Käre gosse, var snäll mot mig! Lef väl!" Ekot upprepade äfven detta. "Ser du", sade fadern, "det berodde helt och hållet på dig, att du ej hörde några vänliga ord från gossen i skogen. Så, som man ropar i skogen, får man svar".

4. Så tillgår det äfven i människors samlefnad. Den, som bemöter sin nästa vänligt, bemötes sjelf af denne med vänlighet. Den åter, som är rå och grof mot sina medmänniskor, har vanligen sjelf ej att vänta någon bättre behandling.

Vulkaner.

1. Bland de naturföreteelser, hvilkas aktningsbjudande storhet och väldiga mått i alla tider slagit människan med häpnad, räkna vi de eldsprutande bergen eller *vulkanerna.* I Europa förefinnas trenne

sådana af större betydenhet, nämligen *Vesuvius* i Italien, *Etna* på Sicilien och *Hekla* på Island. I södra Amerika reser sig det höga *Kotopaxi*, jätten bland alla vulkaner. På åtskilliga öar i Stilla hafvet finnas äfvenledes en mängd eldsprutande berg, ryktbara genom de oerhörda förödelser de årligen anställa.

2. Hvarje vulkan är mer eller mindre kägelformig. I spetsen finnes en trattformig öppning, som benämnes *krater*, genom hvilken en glödande massa, kallad *lava*, samt eld, aska och pimpsten med vissa mellanrum utkastas. Den glödande lavan bildar vid sitt utflöde trappformiga afsatser på bergets sidor och fortsätter ej sällan i en allt förhärjande eldflod ned åt de lägre liggande delarne af landet. Flere dylika lavaströmmar hafva befunnits vara öfver två hundra fot breda och femtio fot djupa. Under vulkanens utbrott höres vanligen ett orkanlikt dån i dess inre.

3. Vesuvius är beläget ej långt från staden Neapel i södra Italien. År 79, i första århundradet af vår tideräkning, egde dess första och häftigaste utbrott rum. Tvänne städer, *Herculanum* och *Pompeji*, belägna ej långt från bergets fot, begrafdes vid samma tillfälle af aska och lava. Invånarne gingo en ögonblicklig död till mötes; ingen lefvande varelse undgick den samma. Efter hand visste man ej platsen, hvarest de båda städerna legat,

och slutligen föll deras egen tillvaro i glömska. Åtskilliga mindre byar uppbygdes ofvanpå de en gång så blomstrande städerna. Då år 1639 några personer företogo sig att i en af dessa byar gräfva en brunn, påträffades lemningar af de begrafna städerna. Sedan dess hafva de nästan helt och hållet utgräfts. Allt befinnes ännu i samma skick som i det ögonblick, då lavan och askan qväfde deras invånare. Trenne särdeles häftiga utbrott hafva sedan dess förekommit, nämligen åren 1794, 1850 och 1861.

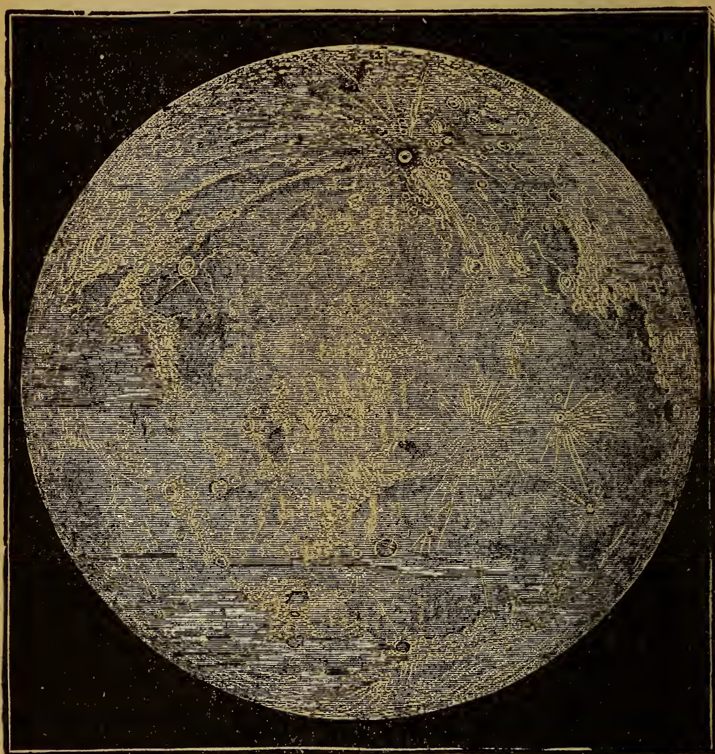
4. Berget Etna är mycket större än Vesuvius. Det är nedtill omkring 90 mil i omkrets och reser sig 11,200 fot högt. År 1693 anstälde ett utbrott af Etna oerhörd förödelse. Sexton städer och tjugu fyra byar lades i aska, och mera än nittio tusen menniskor förlorade lifvet.

Solen.

1. Mångfaldiga gånger hafwa wi sett denna dagens strålande stjerna höja sig i öster och wäcka till lif naturens slumrande barn; men hwad detta underbara, mäktiga wäsende är, hafwa wi kanske ej så noga haft reda på. Hon är en klotformig himlakropp, bildad af förtätade gaser och mera än 1,400,000 gånger större än jorden. Hon nedsänder ljus och wärme till oss, och utan henne skulle wårt jordklot wara en obeboelig öken.

2. Solens afstånd från jorden är oerhördt stort, mera än 90 millioner mil. För att göra detta något begripligare wilja wi anföra

ett par exempel. Om en ur en kanon afskjuten kula rör sig 10 mil i minuten, skulle hon behöfwa nära 28 år för att tillryggalägga afståndet mellan jorden och solen. Ett bantåg med 50 mils hastighet i timmen skulle först efter 239 år hafwa nått sin bestämmelseort.

3. Solen är icke stillastående, utan eger en egen rörelse. Hon swänger sig kring sin axel på samma sätt som jorden kring sin. Af mörka fläckar på solens yta, hwilka ändra ställe och efter wissa bestämda mellantider åter blifwa synliga på sin första plats, har man

funnit, att hon behöfwer 24 dygn och $20\frac{1}{2}$ timmar för att kunna tillryggalägga ett hwarf kring sin axel.

4. De ljusstrålar, som utgå från solen, sprida sig åt alla håll i den omätliga rymden. Icke blott jorden utan äfwen alla andra planeter och månen uppwärmas och upplysas af dem allt efter sitt afstånd från ljuskällan. Starkast blifwer denna ljusstrålarnes werkan, då de falla lodrätt mot ytan af ett föremål.

Månen.

1. Af alla himlakroppar är månen närmast jorden. Hans tvärlinie är endast 2,153 mil, således 3⅝ gånger mindre än jordens. Om någon befunne sig på månen, skulle på grund häraf jordklotet synas honom 3⅝ gånger större, än månen synes för oss. Vid jämförelsen mellan bådas rymd eller kubikinnehåll finner man, att månen endast är en femtiondedel af jorden.

2. Månens afstånd från jorden är visserligen något olika på olika tider, men beräknas i medeltal utgöra nära 237,000 mil. Med tillhjelp af skarpa fjärrglas har man lyckats närma månen intill jorden på ett afstånd af endast 850 mil. Af dessa undersökningar har framgått, att månen är obebodd och saknar de betingelser, som äro nödvändiga för allt djur- och växtlif. På flera ställen af månens yta resa sig höga bergskedjor, hvilka man uppmätt medels den skugga de kasta bakom sig, då solstrålarne falla snedt på dem. Särdeles

noggranna kartor öfver månens yta hafva i senare tider affattats. De högsta bergen hafva till och med erhållit namn och uppkallats efter framstående stjernkunnige. Den högsta bergstoppen på månen är Newton, resande sig 24,000 fot i höjden, och åtskilliga andra äro äfvenledes anmärkningsvärda för det vulkaniska utseende de förete.

3. Månen är mörk i sig sjelf liksom jorden och erhåller sitt ljus från solen. Men då månen äfven är klotformig, kan detta ljus icke upplysa mera än hälften af hans yta. Det beror således på månens ställning till jorden, huruvida vi kunna se hela den upplysta delen, ett visst stycke deraf eller ock endast den mörka delen af månen. Sålunda uppkomma de olika månskiftena. Sitt kretslopp kring jorden tillryggalägger månen på en tidrymd af 29 dygn, 12 timmar, 44 minuter och 3 sekunder. Han går således nära 13 hvarf kring jorden, under det båda gå ett hvarf kring solen.

Just på timmar tjugu fyra.

Just på timmar tjugu fyra
runda jorden svänger kring.
Kring vår sol, den sköna, dyra,
på ett år hon gör sin ring.
Lilla månens lopp, det trånga,
på en månad kring oss far;
men planeterna, de många,
ila rundt kring solen klar.

När som solen börjar dagen,
man i öster henne ser;
men är qvällens timme slagen,
sjunker hon i vester ner.
Der, som middagssolen lyser,
man det varma söder har.
Men i norr — hu, hvad man fryser,
mer, ju mer mot norr man far!

Januari börjar året,
februari kommer näst;
mars, april ha knopp i håret,
maj och juni blomma mest.
Juli, augusti och september
sköna, ljufliga framgå:
men oktober och november
och december äro grå.

Sönda'n börjar veckans dagar,
bästa dagen är ock den.
Om hans goda dig ledsagar,
blifver hvarje dag din vän.
Måndag, tisdag, onsdag drifver
dig till flit allt mer och mer.
Torsdag, fredag gå med ifver,
tills du lördag återser.

Hvad säga de flyende timmarne?

Hvad säga de flyende timmarne mig?
De säga, att tiden är kort.
De hviska: "O käre, försumma ej dig
och dröm ej din lefnadsdag bort!
Förgät ej att skynda till Jesus i tid
och söka hos honom den trygghet och frid,
som ej sviker."

Hvad säga de flyende timmarne mig?
De ropa: "Var vaken, o själ;
o, följ ej de lösa föraktares stig
och blif ej en lustarnas träl.
Må verlden ej dåra, ej fängsla på nytt
det hjerta, som en gång dess retelser flytt!
O, var vaken!"

Hvad säga de flyende timmarne mig?
De säga: "Var flitig uti
det verk, som din Fader har gifvit åt dig,
se'n han dig i Sonen gjort fri!
Var trogen att utså hans himmelska säd,
och pundet han gifvit — o, ockra dermed,
tills han kommer!"

Hvad säga de flyende timmarne mig?
De hviska: "Han kommer ock snart,
den vän, som i tron dig trolofvat med sig,

och då skall dig allting bli klart!
Då skall du fullkomligt den kärlek förstå,
som här till en tid lade korset uppå,
men ock bar det!"

Stjernorna.

1. Stjernornas stora antal har sedan urminnes tid ansetts som en träffande bild af det oräkneliga, och medgifwas måste, att man wid betraktandet af nattens stjernbesådda himmel tyckes finna, att de stå icke till att räkna. Endast de för det obewäpnade ögat synliga stjernornas antal uppgår i sjelfwa werket icke till mera än 6,000. I mån af starkare och starkare instrument wäxer imellertid stjernantalet ofantligt, och i wåra bästa synrör urskilja wi icke mindre än 1,200,000,000 stycken. Detta tal kan dock genom förbättrade instrument utan twifwel förökas, och då kan det werkligen warda i sin ordning att anse stjernorna lika otaliga som hafwets sand.

2. Stjernhimmelens indelning i trakter eller stjernbilder härleder sig från östern och torde äfwen wara att betrakta som wårt äldsta arf af de gamles forskning i stjernkunskap. Hwarför den ena stjernbilden fått det namnet och den andra ett annat, har berott på ren godtycklighet. Wi få icke föreställa oss någon yttre likhet mellan stjernbilderna och de naturföremål, efter hwilka de uppkallats.

3. Somliga stjernor tyckas wara orörligt fästa på ett ställe, hwarför de äfwen kallas **fixstjernor**, det är, fasta stjernor. De äro alla sjelflysande och synas således genom sitt eget ljus. Andra stjernor kretsa kring wår sol i mer eller mindre aflånga banor och kallas planeter. Dessa erhålla sitt ljus från solen och tillhöra wårt solsystem.

4. Hwilken tänkande människa swindlar icke wid tanken på de oerhörda afstånd, som förefinnas mellan himlakropparne? Den närmast jorden warande fixstjernan är mera än 200,000 gånger längre bort belägen än solen. Hennes ljus behöfwer mera än 3 år för att nå wår jord. Andra åter ligga ännu längre bort i werldsrymden, så att wi först efter ett tusen års förlopp uppfånga de ljusstrålar de utsändt. Efter all sannolikhet finnas stjernor, hwilkas ljus ännu ej hunnit fram till jorden, sedan de danades af den Allsmäktiges hand. — "Herre, wår Herre, huru härligt är ditt namn på hela jorden, du, som hafwer satt din prakt på himmelen!"

Kometer.

1. Helt oförmodadt visa sig stundom på himlahvalfvet lysande himlakroppar, hvilka under några dagar eller veckor komma jorden allt närmare och derigenom synas större, men derefter åter aflägsna sig och försvinna för vår syn. De bestå vanligen af en lysande kärna, liknande en stjerna, och en flere millioner mil lång, lysande svans, hvilken är så gles, att man tvärs igenom honom kan varseblifva stjernorna. Denna svans är bildad af massor af sammangyttradt, fint dam eller af stenar, *meteoriter*, hvilka röra sig i små svärmar och visa sig som stjernfall, då de komma inom jordens luftkrets och der genom nötning mot luftens smådelar blifva glödande. Dessa himlakroppar benämnas *kometer*. De äro i sig sjelfva mörka, men blifva synliga, då de belysas af solens ljus.

2. Deras banor äro mycket långsträckta eller elliptiska och af så stort omfång, att kometerna, oaktadt sin stora hastighet, behöfva en lång tid för att fullborda ett kretslopp. För hvarje hvarf komma de vanligen så nära solen, att de blifva synliga. Således återkomma kometerna på vissa bestämda mellantider. En viss komet återkommer t. ex. alltid efter 3 år och 110 dagar, en annan åter efter 6 år och 124 dagar, men en tredje först hvart 76 år. Den stora komet, som visade sig hösten 1858 och kallas *Donatis komet*, behöfver 2,100 år för att tillryggalägga sin bana och återkommer således ej förr än år 3,958. Antalet af kometer, som hittills iakttagits, uppgår till 516. Det är dock sannolikt, att deras antal är mycket större, fastän alla under sina banor i den omätliga verldsrymden ännu icke hunnit blifva synliga för oss.

3. Kometerna hafva sedan urminnes tider injagat skräck hos människorna, hvilka ansett dem förebåda hungersnöd, krig eller pest, ja, till och med verldens sista tid. Och likväl hafva kometerna, likasom de andra himlakropparne, af Skaparen fått sig en viss väg anvisad för sitt lopp och sin plats att fylla i verldssystemet.

Hvem gjorde skyn?

Hvem gjorde skyn så klar och blå
och ängens mark så grön?
Hvem lärde blomman dofta så

och le i skrud så skön? —
Hvem har väl fågeln vingar skänkt
och lärt den sång så klar?
Hvem har de rika färger stänkt
på fjärilns vingepar? —
Det var vår Fader och vår Gud;
o, sjung hans namn med glädjeljud!

Hvem lät i himlens höga sky
den sköna solen le,
som strålar hvarje morgon ny
och gläder allt vi se? —
Hvem skänkte månans milda glans
åt nattens dunkelhet?
Hvem gaf den gyllne stjernekrans
en sådan härlighet? —
Det var vår Fader, mild och god!
O, sjung hans namn med nyfödt mod!

Hvem gjorde berg och kullar små
och källor i vår dal
och hjordar, som på bergen gå,
och vinden, ljuf och sval? —
Hvem har väl skapat dig och mig?
Hvem skänkte kropp och själ
att i hans godhet fröjda sig
och vinna evigt väl? —
Det var vår Fader och vår Gud!
O, sjung med tacksamt hjertas ljud!

Ljuset.

1. Ljusstrålar utsändas icke blott från solen utan äfwen från föremål, som brinna. I båda fallen äro strålarne förbundna med wärme. Å andra sidan gifwas åtskilliga kroppar, som utsända ljus utan wärme, t. ex. fosfor.

2. Ljuset är orsaken dertill, att tingen blifwa synliga för oss. Sjelfwa ljuskällorna, såsom solen och brinnande föremål, blifwa skönjbara genom det ljus de utsända. De mörka föremålen åter på jordens yta warseblifwas derigenom, att ljus faller på dem. Ljusstrålarnes riktning är alltid rätlinig.

3. Ljusets hastighet är ofantligt stor. Man kan på grund häraf ej märka någon tidsskilnad mellan det ögonblick, då något synes ske, och det, då det werkligen sker, om ej på mycket långa afstånd. På en sekund genomlöper ljuset en wägsträcka af 186,000 mil. Solens strålar behöfwa endast något mera än 8 minuter för att hinna fram till jorden.

Färgerna.

1. Då Gud genom sitt allmaktsord skapat himmel och jord samt smyckat berg och dalar med blommor af olika slag, lyste ljuset ännu hvitt och odeladt på jorden och öfverdrog alla föremål med en skimrande silfverglans. Djurens och människans ögon skulle icke hafva kunnat fördraga detta skimmer. Den allvise Skaparen gaf derför ljuset tre älskliga döttrar: *rödt*, *gult* och *blått*. Dessa fingo i uppdrag att måla alla föremål på jorden. Strax

sväfvade de bort och fördelade sinsimellan detta ljufliga göromål.

2. Det dröjde ej många minuter, förr än de kommo tillbaka till sin moder, det hvita ljuset. Först framträdde den sköna röda färgen. "Jag", sade han, "flög öfver himmelen och färgade morgon- och aftonrodnaden; men äfven många blommor penslade jag med min färg." Derefter kom den hurtiga gula färgen, ljusets älsklingsbarn. "Jag", ropade han, "klädde lågan och blixten jämte många blommor. Sedan förenade jag mig med det blå och färgade örter och blad skönt gröna". Slutligen närmade sig det längtansfulla blå sin moder. "Jag", sade det, "färgade himmelen, hafvet och bergen i fjärran."

3. "Men till *en* blomma", sade åter det röda, "till oskuldens bild vågade vi oss icke, utan läto henne behålla sitt rena, hvita ljus. Knapt hade vi slutat vårt arbete, förr än ett vederqvickande regn kom och uppfriskade växterna; då skyndade vi tillsammans upp till himmelen och väfde en gördel, i hvilken vi utvecklade hela vår glans.

Den höga bryggan.

En brygga bygges upp i ett ögonblick. Swindlande stiger hon i höjden. De högsta skeppsmaster gå under hennes hwalf, och de högsta bergstoppar få rum under hennes båge. Hon sjelf bär inga bördor och tyckes fly undan, då du närmar dig henne. Hon uppföres

på samma gång som strömmen och försvinner, när dennes bölja uttorkar. Sägen mig, hvarest denna brygga befinner sig och hvem som så underbart har sammanfogat henne.

Ett vackert svar.

1. För lång tid tillbaka inkom en dag en munk i en skola. Han såg allvarlig, men på samma gång godmodig ut. Läraren reste sig upp och helsade vördnadsfullt på honom. Han besvarade helsningen hjertligt och tillade med ett mildt leende: "Ni vet, huru stort deltagande jag hyser för barnen i eder skola och att det stundom roar mig att efterhöra, huru stora framsteg de hafva gjort. Tillåter ni derför, att jag ställer till dem några frågor?"

2. "Mycket gerna", blef svaret. Munken tog då upp en dukat ur fickan, höll upp honom framför barnen och sade: "Sägen mig, till hvilket rike denne hör!"

"Till stenriket och metallerna", ropade barnen samstämmigt.

"Riktigt. Men till hvilket rike hör då detta?" fortfor han, i det han visade dem ett äpple. "Till växtriket", svarade barnen. "Mycket bra", sade munken. "Men sägen mig nu, till hvilket rike jag sjelf hör!"

Barnen sågo förlägna på hvarandra, ty ingen ville säga: "Till djurriket". Endast en liten flicka reste sig och sade halfhögt: "Till himmelriket".

3. Munkens ögon fyldes af tårar vid detta svar. Han tog den lilla flickan i famnen, kyste henne innerligt och sade: "Vi höra alla till himmelriket, om vi blott göra, hvad Gud befalt oss". Derpå gaf han äpplet och dukaten åt den lilla flickan och sade, att han aldrig skulle glömma henne. Munken var Martin Luther.

Ögonen.

Jag känner ett par fönster små
uti ett rymligt hus.
Dem skådar hela verlden på;
en enda skådar ut.

En målare ock sitter der,
förstår sin konst rätt godt.
Han målar utan allt besvär
hvitt, svart, rödt, grönt och blått.

Hvad herrn i huset har i sinn,
på fönstret målar han;
att hvar och en, som blickar in,
det tydligt läsa kan.

Och fröjdar husets herre sig
och komma sorger på,
så synas perlor bilda sig
uti de fönster små.

Går husets herre sist till ro,
ej ljus behöfves nu;
ty döden stänger till hans bo,
och fönstren gå i tu.

Örat.

1. Ljudet går in genom örat, likasom ljuset genom ögat. Örat är bildadt af en mängd ben och hinnor och så inrättadt, att det uppsamlar de ljudwågor, som träffa det samma.

2. Personer, som icke hafwa någon hörsel, sägas wara döfwa. Stundom finnas sådana, som sakna förmågan både att höra och tala. De äro i sanning mycket beklaganswärda, dessa döfstumma människor. De kunna dock lära sig att läsa och att tala genom tecken, som de göra med fingrarne.

Lyssna gladt till lärkans sång,
windens sus och wågens gång;
sqwaller och förtal låt gå
förbi ditt öra: hör ej på!

Handen.

1. Handen är kroppens tjenare, och en nyttig sådan är hon i sanning. Hon är särdeles väl afpassad för det arbete hon har att förrätta. Alla slags rörelser verkställas af henne med lätthet till följd af de många ledgångar, öfver hvilka hon har att förfoga. Känselsinnet är utbredt öfver hela

kroppen, men framträder starkast i handen och fingrarne.

2. Vi nytja handen vid allahanda slags arbete. Med handen håller arbetaren sina verktyg. Arbeten så fina och ömtåliga som spindelväf utföras med handens tillhjelp. Handen håller pennan, hvarmed vi skrifva. Handen lyder tanken och fäster orden på papperet.

På handen har du fingrar fem:
så nytja rätt hvar en af dem!
Hvad nyttigt är, det tag dig för;
tag aldrig, hvad dig ej tillhör!

Rikedomen.

1. En fattig yngling träffade en gång sin förre lärare och klagade bittert för honom deröfwer, att det gick honom så illa. "De fleste af mina skolkamrater", sade han, "hafwa det bättre än jag. De äro wälmående; men jag lider brist på allt."

2. "Är du werkligen så fattig?" frågade läraren. "Du står ju fullt frisk framför mig. Denna hand," fortfor han, i det han fattade tag i hans högra hand, "är ju kraftfull och duglig till arbete. Skulle du wäl wilja låta aftaga henne för ett tusen dollar?"

"Långt derifrån", war ynglingens swar. "Huru skulle det kunna falla mig in?" "Och dina ögon", fortsatte läraren widare, "med hwilka du skådar widt omkring i denna sköna werld, för huru mycket skulle du wilja sälja dem? Och skulle du wäl mot en konungs skatter wilja bortbyta dina öron, med hwilka du förnimmer Guds ord, dina wänners stämma och fåglarnes sång?" "Nej, wißt icke,"

swarade ynglingen. "Nå", genmälde läraren, "klaga då ej öfwer att du är fattig, när du eger rikedomar, som öfwerwäga allt guld i werlden!"

Våra vigtigaste näringsämnen.

1. Helsan är utan tvifvel den förnämsta af alla jordiska gåfvor. Dock vanvårdas hon af många menniskor dels af obetänksamhet och öfvermod, dels af okunnighet om menniskokroppens behof och inrättning.

2. Det första vilkoret för bibehållandet af en frisk och sund kropp är tjenlig föda. Hon bör vara afpassad efter hvars och ens olika ålder och arbete. Af denna föda, så väl fast som flytande, skall blodet beredas, af hvilket åter menniskokroppens alla delar underhållas och nybildas. Är födan för stark, öfverlastas och försvagas matsmältningsorganen. Är hon åter otillräcklig eller otjenlig, minskas blodets massa, och afmagring, kraftlöshet och slöhet blifva en oundviklig följd.

3. *Bröd*, som i ordets vidsträcktare mening omfattar alla rena produkter af våra odlade sädesslag, är den mest naturenliga näring för menniskan. Så har amerikanen sin majs och sitt hvete, kinesen sitt ris och andra nationer råg, korn, hafre, bohvete, hirs, mannakorn m. m. Att brödet är för oss det sundaste och förnämsta näringsmedlet, be-

visar icke allenast erfarenheten utan äfven vetenskapen. Vid hvarje måltid utgör brödet den förnämsta och mest oumbärliga beståndsdelen. Det medför aldrig ledsnad eller afsmak, huru ofta det än återkommer på bordet.

4. *Kött* är äfvenledes ett ganska närande födoämne. Dock medför dess fortsatta begagnande den olägenheten, att nerverna retas och försättas i en onaturlig spänning. Kokt kött är lättsmältare än stekt. — *Fisk* är af något mildare och mindre retande beskaffenhet än kött. Insaltad eller torkad fisk eger högst ringa näringsvärde och är afgjordt skadlig för människan.

5. *Ägg* är ett mycket användt och vanligt näringsämne. Ägghvitan innehåller hufvudsakligen qväfvehaltiga ämnen och är således den mest födande delen af ägget. Förtärda i mängd, medföra de benägenhet att framkalla slaganfall. — Bland flytande födoämnen intager *mjölken* första rummet. Hon är människans första och af naturen sjelf anvisade, på samma gång så milda och fullständigt närande födoämne.

6. Vissa *grönsaker*, såsom ärter, bönor och sallat m. fl., äro fullt ut lika närande som brödet, och dock stå de i näringsvärde långt under detta, såsom varande mindre helsosamma. Detta beror på förekomsten af en bitter skärpa, som inverkar skadligt på matsmältningsorganen.

7. *Kaffe och te* innehålla inga egentligen närande ämnen. Snarare äro de att anse som skadliga för helsan. En beståndsdel i dessa båda drycker är *garfsyra*, som hindrar smältningen af ägghvitan i våra födoämnen. Dessutom förefinnes i kaffe och te en starkt retande olja, *eteroljan*, hvilken i längden medför en förslappande inverkan på matsmältningen och nervkraften. Personer, hvilka vänja sig att ymnigt förtära de båda omnämda dryckerna, blifva derför svaga, nervösa och odugliga till arbete.

8. Friskt, rent *källvatten* är den bästa och helsosammaste dryck. De olika slagen af *jästa* drycker, såsom öl, porter och vin, innehålla nästan ingen näring för människokroppen och äro dessutom mer eller mindre hårdsmälta. Ännu skadligare äro *brända* och *destillerade* drycker, såsom bränvin, konjak med flere. Genom det giftämne de innehålla verka de berusande samt reta och förslappa kroppen. Den, som börjar bruka sådana drycker, är utsatt för stora faror. Han blifver lätt en *drinkare*, förlorar förmågan att beherska sig sjelf och blir till slut förstörd till kropp och själ.

Frisk luft.

1. Näst ordentlig föda är frisk luft det wigtigaste wilkoret för helsans bibehållande. Om äfwen swårigheter möta för en och annan att förskaffa sig passande föda, kan han likwäl i allmänhet ej klaga öfwer brist på frisk luft. Sådan förefinnes i outtömlig mängd kring

wåra boningar, så wida hon icke äfwen der är förpestad genom hopade massor af orenlighet.

2. Inwånarne i de större städerna kunna derför anses såsom mycket beklaganswärda, emedan de måste lefwa i sådan oren, förderflig luft. Men äfwen annanstädes i friska, sunda trakter, der rikedom på ren luft förefinnes, kan man genom okunnighet lätt beröfwa sig den fulla nyttan af den samma. Detta sker genom frånwaron af rymliga och tillräckligt luftade boningsrum.

3. Den, som är mån om sin egen och andras helsa, må se till, att fönstren till rummen i hans bostad hållas öppna en god del af dagen under sommaren och åtminstone någon stund på dagen under wintern, då luftombytet dessutom underhålles genom eldning. Ett rum, som framför andra fordrar uppmärksamhet med afseende på rymlighet och luftwexling, är sofrummet, hwari wi tillbringa en stor del af dygnet.

Renlighet.

1. Människans hud är icke allenast sätet för känselsinnet utan tjenstgör tillika som andningsorgan och afsöndrare af en mängd inom kroppen förbrukade ämnen. Huden är nämligen genomborrad af ett oräkneligt antal små hål, så kallade *porer.* På en qvadrattum af handens insida har man räknat öfver fyra tusen sådana. Om hudens skötsel vårdslösas, tillstoppas naturligen dessa små rör genom hopade lager af orenlighet. De för helsan skadliga, förbrukade ämnena tvingas i sådan händelse att vända till baka i människokroppen. När-

maste följden häraf blifver blodförgiftning samt försvagad helsa.

2. Vi förstå således, huru vigtigt det är för vårt välbefinnande att genom en riktig behandling med vatten hela året om flitigt rengöra vår kropp. Äfven till förbättrande af en försvagad helsa äro bad nyttiga. Man bör likväl icke bada strax efter en måltid, eller då man är mycket svettig, ej heller dröja qvar så länge i vattnet, att man fryser. Genom bad stärkes och lifvas människan, och med större ifver och lefnadslust återgår hon till sitt arbete. — Äfven tänderna, naglarne och håret erfordra en omsorgsfull skötsel och vård, om de ej i förtid skola affalla.

Kroppsrörelse och hwila.

1. För winnande och bibehållande af en god helsa är det icke nog att endast wistas mycket ute i fria luften. Härmed är tillräcklig kroppsrörelse wanligen icke förenad. Kroppsrörelsen är ett af de wigtigaste wilkoren för god, jämn helsa och långt lif. Åkerbruk, trädgårdsskötsel samt gymnastik äro också på grund häraf den mest helsosamma sysselsättning för människan. Wid bristande kroppsrörelse eller för mycket stillasittande samla sig mer eller mindre förbrukade ämnen inom kroppen och urarta snart till werklig sjukdom. Blodet drager sig allt mera inåt kroppens ädlare delar och upphör att pulsera wid hans yta. Denna antager efter hand ett sjukligt utseende.

2. En tillräcklig och ordentlig hwila är äfwenledes ett grundwilkor för lekamligt wälbefinnande. Sju till åtta timmars sömn är

behöflig för en fullwuxen person, för barn nio till tio timmar. Härwid bör märkas, att sömnen under de båda timmarne före och efter midnatt är för krafterna den mest stärkande. — Nattwak af en eller annan anledning är för helsan ytterst skadligt, och om det fortsättes en längre tid, kan det sluta med farliga hjernsjukdomar och i många fall äfwen wansinne.

Du är Herden.

Du är Herden, som de svaga
fåren för på ljuflig stig.
Ingen kan dem från dig taga,
som ej sjelfva gå från dig.

Faderns hand dem vill bevara,
ingen dem bortrycker nu.
Stark är satan med sin snara,
men den starkare är du.

Du är Herden god, som helar
det, som skrämdt och sargadt var,
tuktar, straffar det, som felar,
finner det, som irrat har.

Stark är döden, men har blifvit
fäld af denne Herdes makt,
som sitt lif för fåren gifvit
och ett evigt lif dem bragt.

Af allt hjerta dig jag prisar,
att så huldt du vårdar mig.
Mäktig fienden sig visar,
men jag håller mig till dig.

Jag ej vacklar, ej förskräckes;
hvad du lofvat fast jag tror.
Af din sköld jag öfvertäckes,
tills jag kommer dit du for.

Guds fadersvård.

1. Tvänne syskon, en gosse på fyra år och en flicka på fem, lekte för några år sedan vid ån nedanför qvarnen och satte sig slutligen i ett kar, som stod i vattnet för att urlakas. Genom barnens rörelser började karet att drifva och följde långsamt med vattnets lopp ända ut i sjön, der ån har sitt utflöde. Ingen hade sett, hvad barnen togo sig till, och först mot aftonen saknade man dem. När föräldrarne och deras grannar förgäfves sökt dem till långt in på natten, trodde alla, att barnen omkommit.

2. Men deras moder var en from qvinna. Hon skrek icke, jämrade sig icke, fastän hon var blek af ångest, utan hon "gick in i sin kammare och slog dörren till," och man hörde henne der tala högt till någon, som icke syntes. Och till slut kunde hon säga sitt *amen* i viss tro.

3. Men bittida på morgonen följande dag upptäckte några fiskare ett kar, som dref omkring midt på sjön, och funno deri de båda barnen *sofvande*. De förde dem strax åter hem till de sökande föräldrarnes stora glädje.

4. Men fiskarena och allt folk i byn förstodo rätt väl, hvarför Herren låtit komma öfver barnen en så tung och stillande sömn, som räckt hela natten och i hvilken de blifvit invaggade genom karets jämna rörelse på vattnet, innan de kommo ut på sjön. Hade de nämligen varit vakna, skulle de i sin ångest och oro icke hafva kunnat hålla sig stilla i den osäkra farkosten. Denne hade otvifvel-

aktigt stjelpt öfver ända, om jämnvigten aldrig så litet blifvit störd. Men samma dag sjöngo barnen vid morgonbönen i skolan den psalmen:

Vi tacka dig
så hjertelig,
o Gud och Fader käre,
att vi, så väl
till kropp som själ,
helbregda, styrkta äre.

Särdeles, att
i denna natt
vi ock fått trygga sofva
och nu förmå
i ditt hus gå,
dig gladelig att låfva.

Herrens omsorg.

Huru många stjernor glimma,
tror du väl, på himlen blå?
Huru många molnskepp simma
öfver haf och land också?
Gud, han räknat har dem alla;
ej ett stoftgrand kan bortfalla,
utan att han märker det.

Huru mången myggsvärm leker
ej i aftonrodnans sken!
Huru många fiskar smeker
icke böljan, sval och ren!
Gud till lif dem velat kalla,
mild förlänar åt dem alla
skydd och vård och lefnadslust.

Huru mången barnaskara
väcker han hvar morgon opp,
står dem bi i nöd och fara,
hägnar deras lefnadslopp!
Han vid namn dem nämner alla,
kärleksfullt han dem vill kalla
till sin ende käre Son.

Ja, hur mången har han icke
att beskydda, hjelpa här!
Öfver allt, hvarthän vi blicke,
spåra vi vår Fader kär.
Öfver allt hans hand oss möter,
lika trofast han oss sköter
dag från dag och år från år.

Bönhörelse.

1. En mörk höstqwäll sutto twå små flickor hopkrupna i ett sänghörn i en mycket usel koja. De stackars flickorna hade ingen mor, och deras fader hade warit borta nästan hela dagen för att skaffa någon föda åt sig och sina barn. Det war nu temligen långt lidet på qwällen, det strida regnet smattrade på fönstren, och dertill kom, att åskan började gå.

2. Flickorna sutto der tysta och modfälda, men hungern är en mycket swårare plåga än förskräckelse och mörker. Lilla Frida bröt derför tystnaden och sade: "Jag är så hungrig. Hwad pappa dröjer; tänk, om han inte har med sig någonting att äta, då han kommer hem! De rika äro bra elaka och snåla, som inte ge pappa någonting." — Anna swarade: "Ja, nog är det så, men mins du, hwad wår lärarinna sade i söndagsskolan? Hon sade, att Gud kan förmå dem att göra efter som han will." — "Ja", swarade Frida, "jag mins något mer, som hon en gång sade, att Gud hör hwad små barn bedja honom

om. Will du som jag, Anna, så skola wi bedja Gud. Wi skola läsa **Fader wår,** och när wi läst fjerde bönen och sagt: **Wårt dagliga bröd gif oss i dag,** så skola wi wänta och wara tysta och stilla. Wi få se, om icke Gud hör oss och ger oss bröd. Wet du, jag tror det, jag."

3. Barnen gjorde så. De bådo sitt Fader wår med hög röst. Och när de läst fjerde bönen, blef det tyst i stugan, och barnen sutto i sin wrå i spänd wäntan på hwad Gud skulle göra. Plötsligt hörde de, att dörren sakta öppnades och att någonting rullade framåt golfwet. Barnen råkade i liflig förundran. Omsider fattade Anna mod, tände en tändsticka och lyste på golfwet. Och hwad fingo de se? Jo, der låg nu en stor, skön och ännu warm bulle. På en gång glada och förskräckta, sade barnen: "Tänk, att Gud kan wara oss så nära! Den här bullen kommer då rakt från himmelen". De åto och tackade Gud. Men det blef äfwen mycket öfwer, så att äfwen deras far fick med af bullen ifrån himmelen.

4. Wisst kan wäl Gud göra lika stora underwerk nu som förr. Han skickade en gång en ängel med bröd till Elias. Men denna gång bestod underwerket deri, att Gud bewekte en man, som hade bullen, att lemna honom åt barnen. Det tillgick så, att en man, som bodde icke så långt derifrån, hade köpt sig en stor, färsk, skön bulle. När han på hemwägen öfwerwäldigades af störtregnet, kröp han i mörkret in i den lilla förstugan utanför barnens stuga. Under det han stod der och wäntade, att regnet skulle upphöra, fick han höra de små barnens samtal och deras bön om dagligt bröd i dag. Gud blef honom för mäktig, och huru girig han än eljes war, kunde han ej annat än rulla in bullen till de bedjande barnen.

5. Sedan första häpnaden och fröjden gått öfwer, sade lilla Anna till sin yngre syster: "Wet du, Frida, efter wi nu weta, att Gud hör oss, så skola wi bedja om en sak till, och det är, att pappa skall få arbete." — "Ja, ja", sade Frida, "det skola wi göra." Äfwen denna bön blef hörd, ty när fadern senare på qwällen kom hem, berättade han för sina barn, att han fått löfte om arbete hos en murare och skulle få börja nästa dag.

Julen.

1. Julen är barnens högtid. Derför är hon ock den gladaste af alla högtider. Den tilldragelse, hvars minne vi då fira, är äfven den saligaste, som inträffat på vår jord, nämligen vår Frälsares födelse i Betlehems stall. Han, Guds enfödde Son, kom till oss här på jorden, blef en människa för att undervisa oss om Guds vilja och råd om vår salighet samt för att genom lydnad i gerning och lidande frälsa oss, förtappade och fördömda människor, ifrån syndens, dödens och djefvulens våld. Jesu födelse var en så skön uppenbarelse af Guds stora kärlek till människorna, att sjelfva änglarne på den första julmorgonen uttryckte sin innerliga glädje i den härliga jubelsången: "Ära vare Gud i höjden och frid på jorden, till människorna ett godt behag!"

2. Innan de kristne började fira jul, hade man likartade fester bland hedningarne, ehuru högtidens föremål var någonting helt annat. Julen firades då liksom nu vid *vintersolståndet*, just då dagarne börja tilltaga i längd, och var i allmänhet en glädjefest till den återvändande solen, som från denna tid stiger allt högre upp på himmelen. Vid dessa högtider fick slafven sitta i högsätet, iklädd sin herres drägt, templen strålade af ljus, och barnen fingo bilder och vaxdockor. De kristne började först fira julen i slutet af andra århundradet efter Kristi födelse. En allmän helgdag inom kristenheten blef hon dock ej förr än efter år 350.

3. I vårt gamla fosterland hålles julen i stor helgd. Hon har der, innan kristendomen inkom,

varit en folkfest till ljusets och solens ära från urminnes tider. Hos de rike går det ståtligt till vid julen, och äfven i de fattiges boningar tänder man julljus och utdelar sina gåfvor. På julmorgonen har man gudstjenst mycket tidigt, den så kallade *julottan*, och då är det vanligt, att så många besöka den, som möjligtvis kunna. Då brinna ljus i hvarje fönster utmed vägen, bjällrorna klinga så vackert i den rena luften, och kyrkan är upplyst af hundratals ljus. Och alltid sjunger man vid början af julottan den bekanta, härliga psalmen:

"Var helsad, sköna morgonstund!"

4. Äfven i Amerika börjar julen att allt mera allmänt firas. Bland många eger hon dock ej sitt värde såsom en kristlig högtid, utan firas mera såsom en verldslig glädjefest. Vår luterska kyrka jämte flere andra samfund ger imellertid åt julen en utpräglad kristlig karaktär och helighåller juldagen, äfven då han ej infaller på söndag.

Julens ängel.

De snöiga stigarne glimma
i drömmande måneljus.
— Men lyssnande nejder förnimma
skimrande vingars sus:
hon sväfvar kring jordens länder,
en strålande ängel och blid,
och huldrikt med signande händer
bjuder försoning och frid.

Hon kommer, och stjernor glindra
kring blida ännet i krans.
Hon ser, huru rutorna tindra
i vänlig och vinkande glans.

Hon ser, huru brasan flammar
i rik och fattig mans hus,
der barnen med fröjd i sin kammar
sig glädja åt granens ljus.

Hon ser under fönsterbågen
in i det fattiga hem,
der farfar med helg i hågen
läser om Betlehem,
läser om stjernan, som dröjde
på österns nattliga blå
och skymmande leden röjde
till krubbans torftiga strå.

Han läser om herdar, som lågo
i ängden med betande hjord
och himmelens klarhet sågo
och hörde ängelns ord,
hörde bebådelsen sias,
en härlig och lyckosam,
om Frälsaren, om Messias,
Herren af Davids stam.

Men han, den gudasände,
ej föddes i kungaslott. —
Han föddes i nöd och elände,
och vaggan en krubba blott!
Han kom att folken befria
ur träldom och bojornas hån. —
Men Nasarets bleka Maria
svepte i trasor sin son.

Gack dit, der Messias du ärar,
Fridsfursten, som ligger på halm!
Hör — himmelens alla härar
uppstämma en jublande psalm.
De sjunga — och himmelska orden
klinga från tid till tid —
om frid, som skall råda på jorden.
helig vilja och frid.

Och pilten vid farfars sida,
med ögon, barnsliga blå,
han lyssnar till orden, de blida,
och knäpper fingrarna små.
Han smyger till fönstret och skådar
mot himmelen stjernbeströdd
och undrar, om ängeln ej bådar
som fordom, att Frälsarn är född.

Hon hviskar till sargade själar,
att våndan skall bytas i sång.
Hon hviskar till suckande trälar,
att bojan skall brista en gång.
Hon hviskar, att vintern skall vika
och disiga dimmorna fly
och våren, den strålande rika,
utöfver all jorden gry!

De snöiga stigarne glimma
i drömmande måneljus.
— Men lyssnande nejder förnimma
skimrande vingars sus:
hon sväfvar kring jordens länder,
en strålande ängel och blid,
och huldrikt med signande händer
bjuder försoning och frid!

Karls och Tildas julafton.

KARL:

Stackars Tilda, du är kall, du fryser,
tunn är sjalen, skorna trasor blott,
tung har vägen genom drifvor varit,
— brödet tigga — hvilken bitter lott!

Juleafton sägs i qväll det vara,
det ock synes i de rikes hus,
granarna der äro redan tända,
der är varmt, och der är mat och ljus.

TILDA:

Dyre broder, blott på mig du tänker,
du af kölden synes darra sjelf,
men dig skynda, än är långt till hemmet,
trygg ej stigen öfver frusen älf!

Och du vet, der hemma moder sitter,
sjuk och sorgsen och af hunger tärd,
räck mig handen, skynda, låt oss glömma
öfverflödet i de rikes verld!

KARL:

Lilla syster, du är lik en ängel,
klagan aldrig ifrån dig man hör.
Och fast brödet följes åt af snubbor,
du ändock en ödmjuk nigning gör.

TILDA:

Karl, ack nej, jag är visst ingen ängel.
Men hvad nämde du nyss denna qväll?

KARL:

Juleafton!

TILDA:

Nå, så låt mig säga
hvad som gör mig, fastän fattig, säll:

Ej för matens skull man julen firar,
såsom mången synes gerna tro,
julen firas, blinda Ingrid sagt mig,
ty Guds Son kom att på jorden bo.

Men ack, tänk, han kom så fattig, fattig,
fick ett läger utaf hö och strå
i ett stall, och det var säkert sämre,
än den bädd vi ha att hvila på.

Han ock hungrat, o, min käre broder,
skola vi väl oss beklaga då,
när Guds egen Son på jorden lidit,
på det vi Guds himmel skulle få?

KARL:

Är ej himlen med sin prakt så härlig
för de rike och förnäme blott?
Är der rum för fattiga derofvan?
Ha ock de i himlen del och lott?

Ofta, ofta, när sig ljusen tända
der på fästet, har jag tänkt som så:
ack, om jag en gång dock finge skåda,
hvarifrån de denna klarhet få!

Kom Guds Son att oss en himmel gifva?
Är det så, att han för alla led,
lär mig då till honom rätt att bedja,
men ock du, bed för din broder, — bed!

TILDA:

Broder, se, derborta skymtar hemmet,
bakom gärsgår'n är min bönevrå,
bönepallen är den mjuka drifvan.
Kom, i bön till Gud vi vilja gå!

"Käre Frälsare, du lofvat höra,
hvad vi bedja i ditt dyra namn;
kom, o Jesus, som du fordom kommit,
kom och slut oss i din kärleksfamn!

Bägge vilja vi till himlen komma,
visa väg ock för min snälle bror,
lär ock honom att af hjertat bedja,
men ack, glöm ej, glöm ej bort vår mor!

Du, en läkare, kan henne bota,
henne hjelpa så till kropp som själ.
Lindra nöden, kom i qväll till hemmet,
ännu du ej glömt att göra väl!"

KARL:

Syster, syster, Gud han hörde bönen,
ser du ljusen, ser du moder der
genom fönstret? Se, hon bordet dukar,
skynda! —

BÅDA:

O, det jul i hemmet är!

TILDA:

Moder, moder, hvarifrån allt detta? —
Julegran, presenter, kläder, ack!
Fullt med mat, men se en nyköpt bibel!
— Allt från prestens? — Gud ske låf och tack!

KARL:

Du är frisk, o moder, pris ske Herren!
Nu jag ser, att *Hjelparen* han är.
Han för oss och våra hjertan blifvit
Julens gåfva och vill vistas här.

Jultomten.

1. Wid julen brukar en wänlig liten genie gå omkring i hemmen och familjerna. De synliga spåren af hans påhelsningar sägas wanligen wara större och mindre gåfwor åt snälla barn. I Swerge kallas denna genie **Jultomten**, här i landet benämnes han **Santa Claus**.

2. Har någon af eder sett Jultomten? Han wisar sig ej för hwem som helst, ty han är en genie, **julens ande**. Blott i de hem, der man riktigt förstått julens betydelse och den helsning, som änglarne medförde från himmelen till jorden om ära åt Gud, frid på jorden och till människorna godt behag, — blott i sådana hem uppenbarar han sig. Och man wet, att han är der, ty han gör både barn och föräldrar tacksamma mot Gud och mot hwarandra, han in-

gjuter frid och glädje i deras hjertan, gör dem wänliga och wälwilliga inbördes samt gifwer dem en innerlig åstundan att glädja hwarandra och att äfwen ihågkomma nödens barn med gåfwor wid denna tid, som påminner oss om den största gåfwa Gud gifwit människorna — sin enfödde Son.

3. Weten I nu, hwem den riktige jultomten är? Han är fridens och kärlekens, ljusets och glädjens, wälwiljans och offerwillighetens ande. Och wiljen I hafwa honom till eder gäst nästa jul, eller ännu bättre hela året om, bedjen Gud taga ifrån eder det sjelfwiska sinnet, så att I blott wiljen tjena hwarandra i hjertlig wänlighet och förekommande kärlek. Julens ande är en himmelsk gäst, och de bästa gåfwor han medför äro himmelska.

Julvisa.

Nu så kommer julen!
Nu är julen här,
litet mörk och kulen,
men ändå så kär.
Hon i salen träder
med så hjertligt sinn,
och i högtidskläder
dansa barnen in.
Ljusen och lanternan
glimma högt kring dem,
som den klara stjernan
öfver Betlehem.

Brinn, du julens stjerna,
lys min barndoms stig!
O, så gerna, gerna
ser jag upp till dig,
som jag dig förstode.
Liten liksom jag
var också den gode
Frälsaren en dag.
Och då sken du redan
på hans krubba klar,
och så sken du sedan
allt till våra dar.

O, du goda, fromma,
glada juletid!
Du vår vinterblomma,
full af fröjd och frid!
Tusen skalkar gunga
ystra på ditt knä,
och små änglar sjunga
kring vårt juleträ.
Gladt med dem sig blandar
barnens fröjdeljud:
alla goda andar
låfva Herren Gud!

Nyårsönskningar.

Skolklassen: Wi önska eder ett wälsignelserikt och godt nytt år!

Läraren: Hjertligt tack! Jag önskar eder det samma. Måtte nu ock wåra önskningar uppfyllas! — Det gläder mig, att I redan gjort en så god början.

Karl: En god början? Hur skola wi förstå det?

Läraren: I det att I alla ären så punktligt i skolan.

Pauline: Hwad har wäl det att göra med nyåret?

Läraren: Ganska mycket. Hwarför framföra wi wåra wälönskningar?

Anders: Emedan wi så gerna wilja göra wåra wänner lyckliga.

Läraren: Rätt. Men på hwem beror uppfyllelsen af wåra önskningar?

Sofie: Naturligtwis på wår käre himmelske Fader, från hwilken all god och fullkomlig gåfwa kommer.

Läraren: Men hafwa wi ej något derwid att göra?

Johan: Låt mig se — jag wet dock icke hwad wi kunna göra.

Läraren: Jag will försöka att leda dig på spåren. Du känner gamle Jakob, wore det rätt att önska honom mycket penningar?

Johan: Nej, det wore hans olycka.

Läraren: Hwarför det?

Johan: Emedan han super upp alla penningar han får, och när han blir drucken, mißhandlar han sin hustru och sina barn.

Läraren: Huru böra då wåra önskningar wara beskaffade?

Rosa: Wi skola ej önska något, som kunde wara oss sjelfwa eller andra till skada.

Läraren: Hwilken annan egenskap bör en god önskan hafwa?

Sofie: Hon bör ej wara omöjlig eller onyttig.

Läraren: Riktigt; men något mer hör äfwen dertill. Du sade mig någon gång, att din syster fick sitta efter i skolan. Hwarför fick hon det?

Sofie: Emedan hon ej kunde sin lexa.

Läraren: War lexan för lång, eller wille din syster ej lära sig henne?

Sofie: Ingalunda. Hemma hade hon boken framför sig, men såg sig omkring och sade: Jag önskar, att jag kunde min lexa.

Läraren: War det en önskan, som kunde uppfyllas?

Sofie: Nej, ty hon gjorde sig ingen möda att lära sig sin lexa.

Läraren: Kan du nu säga mig, hwad som widare behöfs för en god önskan?

Pauline: Att wi ej äro lata, utan anwända wåra krafter.

Läraren: Du har förstått mig rätt. — Och sedan skola wi bedja Gud wälsigna wårt bemödande.

Terese: Men hafwa wi ej kommit bort från wårt ämne?

Läraren: Wißt icke. Huru helsaden I mig wid mitt inträde?

Alla: Wi önskade eder ett wälsignelserikt och godt nytt år.

Läraren: Denna önskan tillämpar jag på mig såsom eder lärare. Hwad tänken I wäl skall glädja mig i skolan bland eder?

Terese: Att wi äro punktligt här, uppföra oss wäl och lära oss wåra lexor ordentligt.

Läraren: Jag märker, att I redan lärt något. Men menaden I det allwarligt med eder önskan?

Karl: Wisserligen, ty hwarför skulle wi säga något, som wi ej menade.

Läraren: Så sker dock rätt ofta. Wi uttala wackra ord, goda önskningar och tro dermed allt wara gjordt. En önskan är i wiß mening ett löfte.

Anders: Derpå har jag ej tänkt, att en önskan går så långt. Men jag will beflita mig om, att min nyårsönskan må uppfyllas.

Alla: Äfwen jag, äfwen jag.

Läraren: Då skall äfwen min önskan blifwa werklighet — detta år skall blifwa för eder ett lyckligt och wälsignelserikt år.

Pauline: Jag kan ej riktigt inse detta.

Läraren: Likwäl är det klart. Kommen I flitigt till skolan och lären wäl, då skolen I ej blott mera älska skolan, utan äfwen lära att älska den, som möter oss här i skolan.

Johan: Få wi då en ny lärare?

Läraren: Nej, men en har sagt: Hwar twå eller tre äro församlade i mitt namn, der är jag midt ibland dem.

Pauline: Nu wet jag — det är wår käre Frälsare — och när han är hos oss, älskar och wälsignar oss, då blir i sanning det nya året ett wälsignadt år.

Påsken.

1. Mitt barn, du är en syndare, och du har förtjenat Guds vrede och straff. Syndens straff har äfven drabbat dig, ty äfven du måste dö och nedsänkas i grafven. Men du behöfver icke förtvifla. Långt innan du föddes, var du föremål för Jesu frälsarekärlek. Han gick i döden för dig, så att du slipper dö för evigt. Och genom sin död vann han för dig en härlig seger öfver alla de ovänner, som söka att förderfva din själ. Denna seger bevisade han högtidligen derigenom, att han uppstod ifrån de döda.

2. Det är till en erinran om denna vår Frälsares segerrika uppståndelse som vi fira *påsken*. Äfven denna högtid är derför en glädjens fest, som vill föra himmelsk fröjd och vederqvickelse till hopplösa och försmäktande menniskobarn. Mitt barn, fröjda dig derför i din Frälsare! Han hade lofvat sin himmelske Fader att återlösa dig, och han har utfört sitt verk fullkomligt. Hade väl Gud annars uppväckt honom på tredje dagen, om han ej hade fullbordat sitt värf och hållit sitt löfte? O nej! Men nu har Gud uppväckt honom, och deraf kan du se, att din Frälsare har fullkomligt burit alla dina synder och deras straff och derigenom befriat dig ifrån syndens skuld och straff.

3. Om nu Jesus är din och du är hans, behöfver du ej rädas för döden. Ty äfven du skall uppstå, emedan Jesus förlöst dig från döden. Han har kommit döden på skam. När det derför behagar Herren att hemta dig härifrån, var ej förfärad. Jesus tager din själ i sin famn såsom en herde sitt lilla lam. Och på yttersta dagen skall han äfven låta din kropp uppstå ur grafven. Då kommer *din* påskdag. Och han kommer lika säkert, som du tror på Jesus, ty han, din Frälsare, lefver, du skall ock lefva.

Pingsten.

1. Pingst betyder den femtionde, det är den femtionde dagen efter påsk. Pingsthögtiden är den sista af kyrkoårets tre stora högtider och firas såsom ett minne af och en bönefest om den helige Andes utgjutande.

2. Det var på den första pingstdagen, som den helige Ande enligt Jesu löfte på ett så mäktigt sätt utgöts öfver de i Jerusalem församlade lärjungarne. Derigenom bekläddes de med kraft af höjden att med frimodighet och framgång vitna inför verlden om sin korsfäste och uppståndne Mästare och syndares Frälsare. Detta vitnesbörd bevisade också genast sin himmelska kraft, i det att samma dag ej mindre än tre tusen själar blefvo omvända till Herren genom apostlarnes predikan. Från denna tid räknar man början af den nytestamentliga kyrkan i egentlig mening, och har man derför brukat kalla den första pingstdagen för "den kristna kyrkans födelsedag".

3. Det är den helige Ande, som på människornas hjertan tillämpar och förklarar det frälsningsverk, som Guds Son utfört för alla. Alla de andra högtiderna äro sköna och tillföra oss stora nådeskatter. I sina härliga evangelier måla de Jesus och alla hans frälsaregerningar för våra ögon. Så kommer pingsten och visar oss, huru vi skola få verklig och evig välsignelse af dessa frälsaregerningar. Då kommer den helige Ande och förklarar skriften för oss och öppnar våra hjertan för ordets och frälsningens emottagande. Och då blir oss äfven ordet om Kristus sötare än honung och honungskaka. Detta böra kristna barn veta och tro och, när de gå i Herrens hus eller eljes ämna läsa och betrakta Guds ord, alltid bedja:

Kom, helge Ande, till mig in,
upplys min själ, upptänd mitt sinn,
att jag i dig må blifva!
Låt lysa lifvets ljus för mig,
och led mig på den rätta stig:
dig vill jag helt mig gifva.

Olika religioner.

1. Alla folkslag hafwa en aning om Gud, ehuru de tänka sig honom på olika sätt. När människorna wända sig bort från Gud och ej akta på hans ord, blifwer deras uppfattning af honom mer eller mindre dunkel och förwillad. Men de kunna dock aldrig helt och hållet frigöra sig från det witnesbörd, som den yttre naturen och deras eget samwete aflägga om Gud.

2. Bland alla religioner står den lägst, som antager ett yttre synligt ting såsom gud. Detta ting kan wara hwad som helst, såsom ett djur, träd, berg, en sten, ett stycke järn eller trä, en glasperla o. s. w. Om en sådan gud, som benämnes fetisch, ej skänker det, hwarom man

beder honom, bortkastas han, och en ny wäljes då i stället, som, i händelse han ej wisar sig mera tillmötesgående, får röna samma behandling som hans företrädare.

3. Andra hedniska folk tro på andar eller spöken såsom sina gudar. Wanligast är det aflidna förfäders andar, som utgöra föremål för dyrkan. Dessa andar kunna wara både goda och onda, men för det mesta är det de onda, som tillbedjas och hwilkas wrede och elakhet man söker blidka genom offer, stundom till och med af människor. Dessa twå former af religion förekomma bland negrerna i Afrika, hos de wilda inwånarne på Söderhafwets öar samt i allmänhet bland de lägst stående människostammarne.

4. En mera utwecklad religionsform är den, som antager hela det ordnade werldsalltet såsom gud. Detta är **kinesernas** religion. **Hinduerna** åter tro på en allmän kraft i naturen, hwilken yttrar sig antingen såsom frambringande, uppehållande eller förstörande. För hwar och en af dessa yttringar hafwa de en gud, och den förstörande gudomligheten dyrkas till och med mer än de andra.

5. Den persiska eller **zendreligionen** betraktar också det gudomliga såsom en allmän naturkraft, men har det företrädet, att den fordrar, att det gudomliga skall wara och werka såsom något godt. Och det i naturen, som man funnit werka wälgörande, är det lifgifwande ljuset, hwilket derför också blifwit deras gud. **Araberna, kaldeerna, syrierna** och **fenikierna** riktade sin uppmärksamhet på den stora regelbundenheten inom naturen, som följaktligen för dem blef det gudomliga, och de olika himlakropparne, särskildt solen och månen, blefwo deras gudar. **Egyptiernas** religion war en förening af djur- och stjerndyrkan, hwarför det är från detta folk, som wi fått åtskilliga af stjernbildernas namn.

6. **Grekernas** gudar woro, äfwen de, representanter af naturens krafter, men dyrkades här såsom warelser, hwilka till sin beskaffenhet hufwudsakligen woro lika människorna sjelfwa. På samma sätt war det bland **romarne**.

7. Hos wåra gamla förfäder, **germanerna**, träffa wi äfwen en **naturreligion**, som dock är djupare och mera än alla de andra påmin-

ner om den ewiga sanningen i Guds uppenbarade ord. Den högste guden, **Odin**, är här människoanden såsom en makt, hwilken höjer sig öfwer naturen. Men wåra nordiska förfäder hade derjämte en aning om att denna makt öfwer naturen aldrig skulle blifwa fullständig, förr än han sjelf upptagits i en högre konungs rike, då "den wäldige, hwars namn ingen nämna wågar, kommit till domen".

8. En religion, hwilken i sig sammanblandat kristendom och hedendom, sanning och lögn, är **muhammedanismen**. I den samma är "Allah gud och Muhammed hans profet". Någon försonare behöfwes icke enligt denna religion, utan winnes salighet genom yttre former och tomma andaktsöfningar.

9. Blott bibelns religion, **kristendomen**, wisar oss till en lefwande, personlig och älskande Gud, hwilken innerligt ömmar för och wårdar sig om människan. Till honom få wi i Jesus Kristus komma såsom barn till sin fader. Han förlåter oss af nåd för Jesu skull wåra synder. Han gifwer oss ro och frid för wåra hjertan. Blott i förening med honom hafwa wi sann glädje i lifwet och fröjdefullt lugn i döden, och han har åt oss beredt ett ewigt, saligt hem hos sig i himmelen.

Evangelium.

När verldens hopp förtvinadt stod,
likt blomman uti sanden,
rann upp så klar en helsoflod,
gaf kraft och mod
åt qvalda mänskoanden.

Det Jesus var, som, huld och god,
blef oss en lifvets källa.
Vi funno i hans dyra blod
den helsoflod,
som gör oss evigt sälla.

I verlden han den ende är,
som hugna kan och lifva
den syndaångerns smärta tär
och som begär
i honom salig blifva.

Han ljuset är och sanningen,
han vägen är och lifvet.
Den honom söker finner än,
och äfven den,
som beder, varder gifvet.

Han genom hela lifvets dag
utsträcker sina händer
till syndare, och med fördrag,
der tron är svag,
han veken återtänder.

Och som en herde för sin hjord
allt hvad oss fattas gifver:
sin Ande, salighetens ord,
sitt rika bord,
och alltid trofast blifver.

Hvad skulle Herren göra mer
att fallna mänskor frälsa?
Han för oss strider, segern ger,
vår längtan ser
och är vårt lif och helsa.

Må vi som dina barn få bo
när dig och alltid njuta
kraft af ditt ord till hopp och tro,
till själens ro,
tills vi vår vandring sluta!

Du är i lidandet vårt stöd,
o, kärlek utan like!
Du för oss genom sorg och nöd
och qval och död
till härlighetens rike.

Den lille missionären.

1. En liten gosse vid namn Emil hörde en missionspredikan, i hvilken pastorn sade, att äfven barnen kunna göra något för Guds rike. Om aftonen satt han helt tyst vid bordet. Gossens föräldrar kunde ej förstå, hvad som fattades honom.

2. Detta blef dem likväl klart, då de en stund derefter, innan han somnade, fingo höra honom allvarligt och innerligt bedja: "Käre Herre Jesus, pastorn har i dag sagt, att äfven barnen kunna göra något för dig och hjelpa jude- och hednabarn att komma till dig. Jag kan icke gå till hedningarne; men jag kan måhända göra något för judebarnen, som bo här ibland oss? Jag beder dig, säg mig det! Amen." Derefter somnade han. Men Herren Jesus sof icke, utan vakade öfver gossen och ingaf i hans hjerta, hvad han skulle kunna göra för Guds rike.

3. Följande dag, då Emil var i skolan, föll det honom genast in hvad han skulle göra för judarne. Nu förvånade han sig deröfver, att han ej förr tänkt derpå. I samma skola och i samma klass gick en med honom jämnårig judegosse. Denne hade hvarken fader eller moder. Han bodde hos mycket giriga slägtingar, som icke en gång läto honom få någon mat med sig till skolan. Då de andra barnen åto sin middag, fick stackars Josef stå och se på, ty han hade ej något att äta.

4. Då gick Emil till honom och bad honom komma afsides och sade: "Käre Josef, jag älskar dig, emedan du är ett judebarn, och jag vill hädanefter gifva dig hälften af min mat, på det att också

du må hafva något, när vi andra äta. Men då måste du äfven lofva mig någonting. Du skall följa mig hem hvarje dag, när vi få lof, och då skola vi bedja tillsammans."

5. Det skedde efter öfverenskommelse. Vid middagen delade de båda barnen maten sins imellan, och då skolan var slut, följdes de åt till Emils föräldrahem. I ett undangömdt rum, der blott *en* såg dem, föllo de på sina knän och bådo tillsammans. Dermed hade de fortfarit flere veckor, då Emils föräldrar erhöllo kunskap derom och fröjdade sig öfver de kära barnen.

6. Den lille judegossen blef sedan en kristen. Vid dessa bönestunder tillsammans med Emil hade han fått det första intrycket af sanningen i Kristus Jesus.

Jesus, lär mig älska dig,
du, som först har älskat mig,
värdes mig ock nåd förläna
att i tron dig stilla tjena!

Ej *behöfver du*, att jag
tjenar dig, men, Herre, tag
dock min hand, min fot, mitt hjerta
som en lön för all din smärta!

Bordsbönen.

1. En bonde åt med flere andra middag på ett wärdshus i en främmande by. Man satte sig genast och fattade skyndsamt i skedarna. Wår bonde deremot tog af sig sin mössa och bad tyst för sig sjelf en bordsbön.

2. Detta förundrade somliga, och en elak pojke såg försmädligt på honom och frågade fräckt: "Är detta ännu seden hos er? Äro

alla så fromma hemma hos er?" — "Ack nej", swarade bonden, "borta på min gård är ett litet hus af bräder. Twå bo derinne. De bedja aldrig, utan rusa fram till maten, sörpla och smacka samt tänka aldrig på den, som är gifwaren af alla goda gåfwor."

3. Pojken teg och blygdes, ty han förstod wäl, att bonden menade sina swin.

Gossen i skogen.

Jag var vid tretton åren,
jag gick uti en skog,
det var en qväll om våren,
och fågeln drillar slog,
och lekfull genom håren
den lätta vinden drog.
Jag hörde skogens sakta sus,
och bäcken flöt med ljufligt brus,
och himmelen var ljus.

Då lade jag mig stilla
på mossetufvan grön
och hörde trasten drilla,
och qvällen var så skön,
och arbetsbiet lilla
flög hem med mödans lön.
Jag lyssnade till skogens ljud,
jag fröjdades åt vårens skrud,
men tänkte ej på Gud.

Då kom på stigen sakta
en ädel, reslig man;
jag honom fick betrakta,
men mig ej märkte han.
Hans blickar tycktes akta
uppå, hvar källan rann.
Och snart vid hennes silfvervåg
han satt och med en fridfull håg
mot aftonhimmeln såg.

"O, tack, o, pris," han sade,
"dig, Herre, evigt god,
att du i skogen lade
den källans friska flod;
att du en gåfva hade,
som lifvade mitt mod!
Haf tack för bäckens klara brus!
Haf tack för skogens svala sus!
Haf tack för himlens ljus!"

"Du är min källa klara,
jag törstar efter dig!
Ack, låt din nåd få vara
rätt ymnig på min stig!
Ditt ord, det underbara,
låt vederqvicka mig!
Mer ljuft det är än vårens sus,
mer friskt än silfverkällans brus,
mer ljust än vårens ljus."

"Gör, Herre, du," han talar,
"mig till en källa god,
som fröjdar jordens dalar
med lifvets vattuflod,
som själarna hugsvalar
med kraften af ditt blod!
Ja, för all nåd du mig har gjort,
ack, låt af mig på hvarje ort
ditt låf få varda spordt!"

Den mannen gick. Jag böjde
på tufvan tyst mig ner,
fast dagen mer ej dröjde
och fågeln sjöng ej mer,
och stjernorna sig höjde
på himmelen allt fler.
Dock låg jag der i tårar qvar
och tänkte: "Aldrig, Gud, min Far,
jag än dig prisat har!"

"Jag fått på jorden vara
i hela tretton år;
du skyddat mig från fara,
bevakat mina spår.
Ack, till de gåfvors skara,
som hvarje stund jag får,
ett hjerta nytt du gif ock mig,
en annan håg att gå din stig,
en lust att prisa dig!"

Sädesaxen.

1. En landtman gick en dag med sin lille son Ernst omkring på åkern för att se, om kornet var moget. "Se, pappa", sade den oerfarne gossen, "huru raka några strån äro; de äro väl mycket rika. De andra, som buga sig så djupt för dem, äro visst mycket fattigare."

2. Fadern afplockade ett par ax och sade: "Ernst, se här! Dessa ax, som så stolt reste sig i höjden öfver de andra, äro tomma; men dessa, som bugade sig så blygsamt, äro fulla af korn."

Under höbergningen.

Det ringer till bön uti Husaby,
kring nejden det höres så vida.
Det ringer: Guds nåd är hvar morgon ny
för den, som förstår att förbida.

Och ängarnas klockor, de ringa också,
när för morgonens vindfläkt de niga.
Och vid deras ringning från klöfver och strå
mot himmelen dofterna stiga.

Så ligga de ängar i blommande skrud,
men i dag är det slut med den prakten.
Från torp och till torp går det herrgårdsbud:
I dag skall det slås här i trakten.

Och solen är uppe, och morgonens eld
sig bryter i daggens tårar.
Re'n blomma vid blomma af lien är fäld — —
hwitsch — — tusende åter den sårar.

Så falla de blomster i slag på slag,
och skördemannen sig gläder.
Guds nåd är ju ny hvart år och hvar dag,
och på nytt snart ängen sig kläder.

Det ringer till bön uti Husaby,
kring slätten det höres så vida.
Det ringer: Guds nåd är hvar morgon ny
för den, som förstår att förbida.

Den högmodiga fröken.

1. Fröken Gertrud bodde i ett präktigt slott och war icke litet högmodig öfwer sitt förnäma stånd. En dag kom Maria, en fattig muraredotter, till henne och sade: "Min fader ligger sjuk och håller på att dö, han beder eder wara så god och komma till honom, han har något wigtigt att säga er." Fröken swarade spotskt: "Hwad skulle det wara för wigtigt? Hwad har en fattig murare att säga mig? Gå, jag har ingenting att göra i er stuga!"

2. Efter en timme kom Maria till baka, alldeles andtruten, och ropade: "Fröken, skynda er och kom strax! Er aflidna mor har under det sista kriget låtit inmura en mängd guld och silfwer. Min fader är befald af eder moder att icke säga det för någon annan än er, då ni fylt 20 år. Men nu håller han på att dö och kan icke wänta så länge". Fröken Gertrud skyndade sig nu, så fort hon kunde, till stugan; men då hon inträdde der, war den gode mannen redan död.

3. Hon blef då alldeles utom sig af grämelse och wrede, lät uppbryta slottets murar, men fann icke det ringaste. Hon fick sedan i hela sitt lif ångra detta sitt högmodiga uppförande; ty hon hade derigenom bedröfwat en from och redlig man i hans sista ögonblick och sjelf gått miste om en stor förmögenhet.

Fritänkaren och det döende barnet.

1. En fritänkares barn låg sjukt i skarlakansfeber. Tio dygn hade sjukdomen varat. Barnets tillstånd försämrades alltjämt. Fadern satt ensam hos sitt barn på natten; han hade förmått sin hustru att söka en välbehöflig hvila, på det att icke hon också skulle blifva sjuk. Fram emot midnatten vaknar barnet, kastar sig oroligt hit och dit och ser med sällsamma, något vilda blickar omkring sig.

"Hvad vill du, min älskling?" frågade fadern med innerlig ömhet i tonen.

"Hvar är mor? Eva vill, att mor skall bedja Fader vår!"

2. Fadern hade ofta blickat på den sköna taflan, då lilla Eva bedit sin aftonbön vid sin moders knä eller då den senare efter barnets insjuknande knäböjt vid sängen, tagit barnets händer mellan sina och låtit henne bedja. Han visste mycket väl hvad barnet menade.

"Mor sofver", sade han, "då hon vaknar, skall jag bedja henne komma."

"Nej, far, Eva sofver då."

"Ja, då skall jag genast gå efter henne, lilla älskling." — Och han ville stiga upp, då en liten

hand lades på hans, och lilla Eva bad honom stanna.

"Nej, väck icke stackars mor; far säger nog 'Fader vår' med Eva."

"Säg det då, lilla Eva, för far. Börja du, lilla vän", tillade han, då han märkte, att oaktadt barnet knäpt sina händer och andäktigt tillslutit sina ögon, hon dock förblef tyst.

"Nej, Eva är för sjuk, far. Eva kan icke tala så mycket; far skall falla på knä och säga: 'Fader vår', som mor gjorde i går afton. Var så god, far, och gör det!"

3. Fadern kunde icke motstå hennes önskan. Han föll på knä, lade sin hand på sitt barns knäpta händer, och för första gången på mycket lång tid bad han den bönen. Under sådana omständigheter och på en sådan tid kunde den ej framsägas vårdslöst, och fadern förstod dess heliga vigt — dess erkännande af Guds allmakt — dess öfverlemnande af allt åt honom. Han *förstod* det; men han trodde, såsom de tro, hvilka ej låtit sig försonas med Gud, och hans hjerta upphörde af fruktan nästan att slå, när de orden: "Ske din vilja, såsom i himmelen, så ock på jorden", sakta kommo från hans läppar.

4. Lugnad genom faderns bön, blef Eva alldeles stilla och syntes sofva, men plötsligt ropade hon med mycket högre röst, än som hörts i det sjukrummet på många dagar: "Far, far, se der uppe, far!"

Hennes ögon voro fästa på något föremål i taket, såsom fadern tyckte, ty han såg ingenting; ett leende sväfvade på hennes läppar, och hennes

små armar sträcktes uppåt mot det himmelska besöket.

"Eva kommer", ropade hon; "tag Eva!"

"Vill Eva lemna far?" sade fadern och lade armen öfver barnet, likasom fruktade han, att någon hade för afsigt att verkligen taga bort det.

5. Med uppåt riktade ögon och med ansträngning af sina sista krafter, då hon försökte sätta sig upp i sängen, framsade hon i afbrutna ord: "Far kommer också — mor — farfar — lille bror — käre far —"

Det sista ordet var så tyst, att endast faderns brinnande kärlek till barnet förmådde uppfånga det bortdöende ljudet deraf. Det slutade med en liten suck, och fadern kände, under det han ännu höll barnet omfattadt och såg på dess ljuft leende anlete, att hans Eva hade gått från honom för alltid.

6. Och dock icke för alltid. Han började derefter genast söka Herren, syndabördan togs från hans samvete, han fick Herrens frid och dog i den, samt är nu hos sitt barn i härlighet.

Tänk på, att du helgar hwilodagen.

1. En gång bodde i en stad twänne skomakare, af hwilka den ene hade hustru och många barn, den andre endast hustru men inga barn. Den, som hade många barn, war en from man. Han gick gerna i kyrkan att höra Guds ord. Sedan arbetade han hurtigt om söckendagarne. Den andre deremot, som inga barn hade, satt wid sitt arbete utan rast eller ro, så att han icke ens hwilade på söndagar, högtidsdagar och högtidsaftnar, ja, knappast om nätterna. Likwäl wille det ej lyckas wäl för honom. Han förwärfwade icke annat än skulder.

2. Då går han en gång till den rike mästaren och säger: "Broder, tillåt mig fråga: huru skall jag förstå detta? Du har så många barn och är så rik och plågar dig på långt när icke så mycket som jag. Jag deremot har inga barn, dag och natt arbetar jag af alla krafter, men det will ändå ej gå bra för mig". Den fromme skomakaren säger: "Gå i morgon bittida med mig, så will jag wisa dig, hwarifrån jag har min rikedom."

3. Då han följande dag kom, förde den andre honom med sig i kyrkan. Men då han sedan ånyo wille föra honom dit, swarade han, att han ej bedt honom wisa wägen till kyrkan, utan att säga, huru man kunde blifwa rik och samla så många skatter som han. Då swarade den rike skomakaren: "Har du icke hört, att Herren Kristus i evangelium säger: 'Söken först efter Guds rike och hans rättfärdighet, så faller eder allt detta till.' Jag känner intet annat ställe, der man kan få både själens och det lekamliga lifwets skatter, än kyrkan".

4. Den fattige skomakaren sade: "Du kan ha rätt, broder", samt gick från denna stund gerna i kyrkan och hörde flitigt Guds ord. Så kom han från sina skulder samt fick lycka och framgång i sitt yrke.

Bön för barn.

Milde Jesus, du, som sade:
"Låten barnen till mig gå!"
Du, som händren på dem lade,
du välsignar än de små.
Sjelf ett barn till Herrens tempel
bars du i en moders famn;
låt mig minnas ditt exempel
från den stund jag mins ditt namn!

Nämd i dopet bland de dina,
låt mig växa upp som din!
Låt den knoppen ej förtvina,
som du sjelf har ympat in!
Hjelp min håg att tidigt lära,
tidigt älska Herrens ord,

att en dag bland dina kära
jag må helgas vid ditt bord!

När jag se'n går ut i verlden,
låt din Ande följa mig;
att ej lasten eller flärden
drar mig från den rätta stig!
Till en glädje för de mina
låt mig vandra all min tid;
och der ljusets änglar skina
möta dem i evig frid!

Ära fader och moder.

1. Under trettioåriga kriget närmade sig en gång den svenska hären staden Pforzheim i Baden. Invånarne förskräcktes mycket, lemnade gods och gård samt flydde. Också Kaspar Moler, en badisk skollärare, ville fly med sin gamla moder och sina syskon. Men huru skulle den gamla modern, hvilken endast med stor svårighet kunde gå till kyrkan, nu kunna fortskaffas, då inga hästar funnos.

2. Hon tänkte dock endast på barnens säkerhet och ville, att de skulle fly och lemna henne. Hennes gråa hår, sade hon, skulle nog skydda henne, och dessutom hade hon ej många dagar qvar att lefva. Men barnen voro bekymrade öfver moderns lif och ville ej gå utan henne. Under denna strid mellan moders- och barnakärlek föll sonens blick af en händelse på en liten vagn, hvilken stod frånspänd på gården. "Här är ju hvad vi behöfva", utropade han glädtigt, skyndade ut och tillredde för modern en beqväm plats i vagnen.

3. Genast började afresan. Barnen drogo turvis det lätta åkdonet; de öfriga buro dessimellan

de få saker, som de kunnat taga med sig. De kommo lyckligt öfver Renfloden och begåfvo sig till Landau. Alla, som sågo dem, rördes vid anblicken af barnen, hvilka mest sörjde för moderns räddning och åt hvilka kärleken till modern gaf så mycken kraft och förtröstan. — *Herrens välsignelse* hvilar öfver alla fromma barn, som ära sina föräldrar för Herrens skull.

Min moder.

Hvem var min första hjelp och tröst,
hvem närde mig invid sitt bröst,
hvem sjöng för mig med ljuflig röst?
Min moder.

Hvem ledde mina första fjät,
och när jag föll omkull och grät,
hvem var, som alltid märkte det?
Min moder.

Hvem gjorde hemmet ljust och gladt,
hvem var ock den, som troget satt
invid min sjuksäng dag och natt?
Min moder.

Hvem gaf mig kunskap om Guds bud,
hvem lärde mig att känna Gud
och höja bönens första ljud?
Min moder.

Hvem satte bibeln i min hand
och väckte längtan till det land,
der Jesus bor på glädjens strand?
Min moder.

O, skulle jag ej älska dig,
du hulda, som så älskat mig
och följt mig på min vandringsstig,
min moder!

När du blir gammal, du blir grå,
då vill jag vid din sida stå
och glädjas att få tjena så
min moder.

Min pappa.

Gud har en vän mig gifvit,
som är mig mycket kär;
det är min gode pappa,
hur snäll mot mig han är!

Han vill mig alltid lära
att gå den rätta stig;
och hvad han till mig talar,
det är så godt för mig.

Han vill mig troget akta
för alla ondskans garn.
Han vill, att jag skall blifva
ett flitigt, nyttigt barn.

Han hus och hem mig gifver
och är mitt hulda stöd.
Han sträfvar för min klädnad,
han sträfvar för mitt bröd.

Gud säger, att min pappa
jag skall af hjertats grund
rätt punktligt lyda, tjena,
ej sent, men strax på stund.

Jag honom djupt skall vörda
och på hans vink ge akt
och tiga, när han talar,
och minnas hvad han sagt.

Så vill jag lydig vara
så noggrant och så gladt
inför Guds helga öga,
som ser mig dag och natt.

Min pappa vill jag fröjda
med gerning och med ord.
Ack, må han länge stanna
hos mig på denna jord!

Den sammetsgranne indianen.

1. En indian bad sin granne om litet tobak. Denne upptog ur sin wäska en hand full och gaf honom. Andra morgonen kom indianen till baka och lemnade honom en dollar, som han funnit i tobaken.

2. Då några wille intala honom, att han skulle behålla penningarne, lade han handen på hjertat och sade: "Här i hjertat har jag en god och en ond menniska. Den goda menniskan har sagt: 'Penningarne höra ej dig till; gif dem till baka till din granne'. Den

onda människan sade mig: 'Man har gifwit dig dem; de tillhöra dig'. Den goda sade derpå: 'Det är icke sant; tobaken är din, men penningarne icke'. Den onda människan sade då deremot: 'Oroa dig icke, gå och köp bränwin derför!'

3. Jag wisste icke, hwartill jag skulle besluta mig. För att ändtligen komma till ro lade jag mig att sofwa. Men den goda människan och den onda hafwa hela natten twistat, så att jag ej haft någon ro. Jag måste lemna penningarne till baka."

Kristlig vedergällning.

1. En negerslaf i Ostindien hade genom sitt kristliga uppförande vunnit sin herres förtroende. När denne en gång behöfde nya slafvar, tog han honom med sig till slafmarknaden och gaf honom i uppdrag att utse sådana, som han ansåg vara de bästa.

2. När slafven hade utvalt ett tillräckligt antal, fick han se en gammal, utlefvad man. "Massa" (herre), sade han, "äfven denne måste ni taga med i samma köp". "Hvarför just denne?" frågade herren. "O, massa," upprepade slafven, ' ni måste hafva honom." Slafhandlaren, som visste, att han i alla fall ej kunde förtjena mycket på den gamle, lät honom följa med på köpet.

3. Ej långt derefter blef den gamle mannen mycket sjuk. Den fromme negern vårdade honom med mycken omsorg, så att det snart väckte hans herres uppmärksamhet. "Hvarför vårdar du dig så ömt om den gamle mannen?" frågade han. "Är han måhända din fader?" "Nej, massa", sade slafven, "han är icke min fader." "Är han då din anförvandt?" "Nej, massa, han är ingen af mina an-

förvandter." "Hvem är han då? Din vän?" "Nej, massa, han är icke heller min vän." "Hvad då?" frågade hans herre. "Han är min fiende, massa. Det var denne man, som, medan jag ännu var ett litet barn, ryckte mig från min fader och moder och sålde mig som slaf. Och i Guds ord står det: *Om din ovän hungrar, så gif honom mat; törstar han, så gif honom att dricka.*"

Höflighet.

1. Höflighet är en dygd, som pryder alla och i synnerhet de unga. Ingen är så stor och förnäm, att han ej bör wisa sig höflig och uppmärksam mot andra människor. När man ser barn, som helsa artigt på hwar andra och på äldre och söka göra dem wänliga tjenster, wet man, att sådana äro snälla och wäl uppfostrade barn, som det ock skall gå wäl i lifwet, när de bli stora. Mycket fult är det åter, och det är bedröfligt att se barn, hwilka icke bry sig om att helsa på äldre bekanta personer, kanske icke ens på sina lärare. Om sådana barn kan man icke hafwa det hoppet, att det skall gå dem wäl, om de ej lära sig bättre seder.

2. En guvernör i en af söderns stater stod en dag på gatan och samtalade med en rik och ansedd man. I samma ögonblick gick en negerslaf förbi de båda herrarne och helsade höfligt, hwilken helsning guvernören wänligt beswarade.

3. "Huru, herr guvernör," frågade den andre, "nedlåter ni er så djupt, att ni tackar en fattig slaf för hans helsning?" — "Hwarför icke?" swarade guvernören. "Jag skulle ej gerna wilja, att en stackars slaf wore höfligare än jag."

Den ädle mannen hade rätt. Höflighet pryder alla stånd och åldrar.

Ett barns aftonbön.

Tack, käre Herre, för din nåd,
som varit ny i dag!
Ack, led mig alltid i ditt råd,
och i ditt hägn mig tag!

Bevara mig från allt, som är
dig, gode Gud, emot!
Med all min synd jag kommer här
i tron till korsets fot.

Der låt mig finna bot för allt
och hjelp i all min nöd;
ja, lust till allt, som du befalt,
och lif för all min död!

Välsigna mig med ljuflig ro
för natten, som går in;
låt mig uti din hägnad bo
och evigt vara din!

En moders sång.

1. För några år sedan hände i vestern, att ett sällskap indianer tillfångatogs, som vågat sig in på nybyggarnes område för att plundra. Ibland dem befann sig äfven ett antal stulna barn, som i åratal varit bland indianerna. Bud sändes nu omkring i trakten till alla dem, som förlorat några barn, med inbjudning att komma och se, om de bland de små fångarne möjligen kunde igenkänna någon af de sina.

2. Bland andra, som kommo i hopp att återfå sina förlorade barn, var äfven en qvinna, från hvilken hennes två älsklingar, en gosse och en flicka,

hade bortröfvats. Uppfyld af både fruktan och förhoppningar, kom hon den långa vägen från sitt hem. Med klappande hjerta närmade hon sig den lilla skaran af de små befriade fångarne. Alla syntes henne främmande. Hon kom närmare, och med ögonen fylda af moderskärlekens tårar blickade hon in i deras ansigten, det ena efter det andra. Men der fans ej ett enda, som hon bestämdt kunde igenkänna såsom sitt barns; ej heller fans något hos henne, som tycktes kunna värma och upplifva deras likgiltiga anleten. Å båda sidor voro de främlingar för hvarandra.

3. Med förtviflans smärta i hjertat stod hon just i begrepp att aflägsna sig, då hon tycktes få en ingifvelse. Hon stannade, höll till baka sina tårar och började att med ljufva, klara toner sjunga en enkel sång om Jesus och himmelen, hvilken hon brukat sjunga för sina små. Hon hade ej hunnit genom första versen förr, än en gosse och en flicka med ett språng lemnat barnagruppen och stodo framför henne med utropet: "Mamma, mamma!" och hon fick sluta sina länge förlorade och sörjda barn i sin famn. Så lefver en moders tidiga inflytande i hennes barns hjertan.

Huru lönar du din moder?

Hvem älskar som en moder? Säg!
Som hon — hvem ville så
hvart törne plocka från den väg,
der liten pilt skall gå?

Hvem vakar så den långa natt
för sjuka barnets ro ?
Hvem tjenar väl så huldt och gladt
uti ditt trefna bo?

Och, känner hon Guds hjertelag,
hvem är så trägen då
i bön för barnet natt och dag
vid allt, som kommer på?

Hur lönar du din moder kär?
Hvad får hon väl af dig?
Har för ett sorgebarn hon här
så trofast offrat sig?

En negers kärlek till sina föräldrar.

1. En neger hade genom olyckshändelser råkat i skuld och såg ingen utväg att kunna betala henne. "Jag har ingenting mer", sade den olycklige mannen till borgenären, "än min egen person. Sälj mig, om du vill!"

2. Den hårdhjertade mannen tog honom och sålde honom. Derpå blef han jämte flere andra slafvar fastsmidd vid en kedja och förd till kusten. Här togs han ombord på ett skepp, som skulle föra slafvar till Vestindien.

3. Före affärden kom en ung neger, följd af flere slägtingar, till kusten och förklarade sig villig att träda i den fångne negerns ställe. Den danske läkaren, som tillkallades för att undersöka den unge negern, förklarade, att slafhandlaren ingenting kunde förlora på detta byte.

4. Nu framförde man den äldre negern Då sonen fick se sin fader, föll han honom om halsen och grät af glädje öfver att kunna befria honom. Kedjan lossades, fadern frigjordes, och sonen fastsmiddes i stället. Denne var fullkomligt lugn och bad fadern på det innerligaste att ej vara orolig

för hans skull. Den danske läkaren omtalade under djup rörelse denna händelse för den danske ståthållaren. Denne lät strax friköpa sonen från slafveriet. Alla reste nu förnöjda hem.

Ett ord till mina gossar.

1. Jag har ofta märkt mina gossars benägenhet att göra just det, som de icke kunna, och jag fruktar, att mina flickor lida af samma fel. Jag har en gosse, som hellre skulle wilja arbeta från morgon till qwäll på åkern med spade och skofwel — just emedan han är för liten att göra det —, än hemta drickswatten eller hålla hönsen från blomstersängarna. En annan af mina små gossar tyckte här om dagen, att han mycket hellre skulle wilja taga en yxa och hugga med i skogen än plocka spånor åt sin mamma. En tredje af mina gossar — han är måhända tio år nu — sade mig i somras, då jag bad honom att breda ut hö eller räfsa, att han önskade göra någonting lättare, såsom slå eller lassa höet på wagnen. Jag har många andra gossar, och nästan alla tycka om att göra något annat än just det, som passar för deras storlek, förmåga och krafter.

2. Om mina gossar fortsätta på samma wis, är jag rädd, att de med tiden kunna råka i stora swårigheter. Om de, när de bli större, skola bestämma sig för ett yrke, kanske de då alls icke tänka på hwad de passa till. Jag fruktar, att en af dem, som skulle kunna bli en dugtig landtbrukare, försöker att bli handelsman — emedan det är ett så lätt handtwerk — och blir sedan lurad af köpmän och kunder, så att han förlorar allt han eger. En annan skulle bli en präktig snickare, men tycker, att det är förnämare att wara en lagkarl eller doktor, och försöker något af dessa yrken — för att misslyckas.

3. Hwad will jag då, att mina gossar skola göra? Jo, jag will råda dem att, så länge de ännu äro små, just göra det, som far och mor tillsäga dem att göra. Ty föräldrarne weta ändå bäst, hwad som passar för deras gossar och hwad de werkligen kunna uträtta. Och

när de blifwa större, böra de noga tänka sig för, hwad de duga till, innan de wälja ett yrke, och ej wälja det, emedan det tyckes wara lätt eller förnämt. Gören hwad I blifwen satte att göra, äfwen om det skulle kännas tråkigt, och wäljen det yrke, i hwilket I kunnen bli till största nytta för eder sjelfwa och andra.

Sjusofvarne.

1. Om sådana, som äro särdeles sena att stiga upp om morgnarne, brukar man begagna uttrycket *sjusofvare*. Veten I, hvarifrån det namnet kommit? Om icke, skall jag för eder berätta historien, sådan jag hört den samma.

2. När den romerske kejsaren Decius, som regerade i tredje århundradet efter Kristi födelse, förföljde de kristne, blefvo desse kastade i fängelse och grymt dödade. Några räddade sig genom att fly. Bland dessa voro i Efesus sju ädla ynglingar, hvilka togo sin tillflykt till en grotta. Men de blefvo upptäckte, och grottan igenmurades, så att de skulle omkomma genom hunger.

3. Här föllo de i sömn, och då efter 200 år deras kroppar uttogos för att beskådas af de kristne, vaknade de till åskådarnes stora förvåning. De hade bevarats vid lif genom att sofva under alla dessa år. Ännu lär man visa stället, hvarest detta underverk skall hafva egt rum, och en årlig fest firas till minne af "de sju sofvarne".

Juvelskrinet.

1. Selina war dotter till rika föräldrar. Hon fick allt hon önskade och tyckte sig ha mycket roligt i werlden. Men hon saknade

den rikedom, som Jesus gifwer sina trogna: frid med Gud och ett wisst hopp om en salig ewighet efter döden.

2. Midt under Selinas drömmar om lycka började rosorna förswinna från hennes kinder, och den feberaktiga, oroliga blicken hän-

tydde på någon smygande sjukdom. Slutligen kunde hon ej längre ens sitta uppe. De långa dagarne sökte hon förströ sig med än det ena, än det andra, men hon kände sig dock oftast nedstämd och orolig. För att bereda henne sällskap och på samma gång gifwa henne en, som

kunde passa upp på henne under sjukdomen, hade en fattig fader- och moderlös flicka af samma ålder som Selina upptagits i huset.

3. En dag, då wårsolen tittade in genom fönstret och den sköna naturen riktigt påminde den sjuka om hwad hon saknade, föreslog hon, att de för att förströ sig skulle betrakta de skatter hon hade i sitt juvelskrin Marta, den fattiga sköterskan, hemtade skrinet, den sjuka öppnade det och utbredde med sina darrande händer de dyrbara smyckena, under det hon gång på gång utropade: "Säg, Marta, har du någonsin sett något så wackert?"

4. "Jag har icke alls sett någonting dylikt," swarade den fattiga flickan. "Men", tillade hon blygsamt, "jag eger dock ännu kostligare juveler än dessa". Detta wille dock icke den sjuka tro förr, än Marta wisat henne sitt förunderliga juvelskrin. Marta framtog då sin bibel, öppnade den och läste med klar röst: "**Så älskade Gud werlden, att han utgaf sin ende Son, på det att hwar och en, som tror på honom, icke skall förgås, utan hafwa ewigt lif.** "Detta", sade hon, 'är blott en af de många härliga ädelstenar, som mitt juvelskrin innehåller". — "Men det war ju blott ett bibelspråk, sådana wi få höra i kyrkan hwarje söndag," afbröt Selina, "huru kan du kalla det en juvel?" — "Ack", swarade den fattiga tjenarinnan, "är icke detta enda bibelspråk mer wärdt än alla ädelstenar i werlden! Det är ett Guds ord, som målar för oss Guds outgrundliga kärlek, bjuder frälsning åt oss förtappade människor och lofwar oss **ewigt lif** i stället för döden, som wi genom wår olydnad förtjenat."

5. Den sjuka blef tyst och syntes den aftonen mycket allwarsam. De utbredda juvelerna tycktes ej längre förnöja henne. Följande dag omtalade hon för Marta, att hon kände sig som en stor och eländig syndare, fattig och olycklig. Marta framtog då sitt juwelskrin och wisade Selina den ena ädelstenen efter den andra ur Guds trofasta löftesord. Detta werkade så genom den helige Ande på den sjuka, att hon efter en tid kom till förwissning om sina synders förlåtelse.

6. Från den stunden låg hon glad och lycklig på sitt plågoläger, och ju mer kroppen förtärdes, desto lyckligare och fridfullare blef hon. Några dagar senare, då syrenknopparne började swälla, luktviolerna

doftade och de återvändande vårfåglarne sjöngo sitt: "Ära vare Gud!" insomnade Selina, rik och salig genom tron på Guds löften, i den långa sömnen, hvarur Jesus skall uppväcka henne på den yttersta dagen.

Lata Lisa

Lilla Lisa satt der hemma,
medan tiden led,
gäspade och allt imellan
sina ögon gned.
Icke var hon sjuk, vår tärna,
icke heller trött,
ty hon sofvit hela natten
i sin bädd så sött.

Men hon suckar, tvär och missnöjd:
"Skall jag sitta här
vid min bok och vid min sticksöm?
Det för tråkigt är!
Tänk, hur roligt att som kisse
göra ingenting
eller att som vårens ärla
flyga fritt omkring!"

Så den lata Lisa klagar,
gäspande och trög,
redan långt från bok och sticksöm
hennes tanke flög.
Slutligt somnar hon och drömmer
någon hviska så:
"O, du lata lilla flicka,
tänk, hur skall dig gå?

Bibeln säger, att den late
fattig blir till slut,
men att idogheten drifver
fattigdomen ut.
Derför upp, I lata händer.
så är Herrens bud,
upp att bedja och arbeta,
tjenande vår Gud!"

Lisa vaknar upp ur drömmen,
häpen, undersam,
tar dock snart den gömda boken
åter hurtigt fram;
lär sig lexan, stickar hvarfven
modern föresatt,
bedjande i hjertat: "Herre,
lär mig lyda gladt!"

Familjen Aldrig.

1. "Hos hvem spisade du middag i dag," frågade jag en vän, som jag mötte på gatan. — "Å," svarade han med ett leende, "jag har varit hos familjen *Aldrig*." — "Hvad menar du dermed," frågade jag åter.

2. "Jo, jag menar, att jag visst icke i hela mitt lif hört ordet *aldrig* så mycket användas vid alla tillfällen som i dag. Först, då jag kom, sade frun i huset till mig, att jag *aldrig* sett så frisk ut som nu, ehuru hon visste, att jag knapt tillfrisknat från min svåra sjukdom. En annan af familjens medlemmar yttrade derefter: 'Vi började tro, att du *aldrig* skulle komma,' ehuru jag infann mig just på den utsatta tiden.

3. "De ville muntra dig med sina artigheter," svarade jag min vän. — "Men jag tycker icke om några artigheter," sade denne, "och allra minst, när de råka i strid med sanningen. En af döttrarna i huset anmärkte, att hon *aldrig* kunde erinra sig ett så fult pingstväder, då hon likväl en half timme senare förklarade, att vädret förra pingsten varit mycket fulare än i år. I det samma kom en liten gosse inrusande och utropade: '*Aldrig* någonsin har

någon varit så snäll mot mig som herr Lund! Han är nästan lika så snäll som farbror John. Se blott, hvilken vacker boll han gifvit mig!' Vid middagen yttrade frun, att hon *aldrig* haft en så dålig stek; och hennes man tillade, att han *aldrig* haft sämre knif att skära steken med. En af flickorna sade till sin tant: 'Tant Emelie äter då *aldrig* något'; och den lilla minsta flickan, som varit borta från skolan en dag, förklarade, att hon *aldrig* varit så ledsen, som hon varit häröfver."

4. Min vän sade ej mera om saken. Men från den dagen har jag sökt att icke missbruka det ordet *aldrig*. Begagnadt på sin plats, är det ett kraftigt och uttrycksfullt ord, men användt i tid och otid, förlorar det sin kraft och betydelse. Ja, det blifver till sist såsom en förstorande spegel, bakom hvilken sjelfve jätten *osanning* gömmer sig. Ett orätt bruk af detta ord hör visst för mången till *tungans synder*. Ett af de ställen, der det vore godt att med full mening begagna det, vore här: "Öppna *aldrig* dörren för en *liten* synd, på det icke en större må insmyga sig derjämte!"

De mörka tider.

Vi lefde så lyckligt, så friskt och gladt;
vår fader med oss vid bordet satt.
Han såg så förnöjd åt hvarje sida,
ty ingen behöfde af hunger lida,
och alla buro en klädnad varm,
som han förvärfvat med flitig arm.
Då voro de sälla tider.

Då gick han en dag uti krogen in,
för honom de satte båd' öl och vin.
Då klingade slanten mot bordet blanka;
vår fader fick drucken hemåt vanka.
Så gingo dagar, så gingo år,
och sorgen, hon kom i glädjens spår.
Då voro de mörka tider.

Och nöd och hunger kom in med hast;
min moders hjerta, rätt snart det brast.
Min fader gråt väl en stund vid mullen,
men sedan gick han dit bort åt tullen.
Han alla slantar dit burit har;
min varma tröja han dit ock bar.
Då voro de mörka tider.

Nu går jag och fryser på enslig stig.
Ack, fins det ingen, som ber med mig?
Min moder hvilar der under kullen;
än går min fader dit bort åt tullen.
Hvem ber med mig, att Guds starka hand
må lösa honom ur lastens band? —
Då blefve det sälla tider!

Förgät mig ej.

1. Då Herren Gud hade skapat himmel och jord samt allt, som på jorden är, gaf han växterna deras namn samt befalde dem att taga väl vara på dem. Men en liten blomma, till färgen blå som den molnfria himmelen, kom snart derefter till baka till sin Skapare. Med en tår i ögat sade hon klagande: "Herre, jag har i werldens wimmel och buller förgätit mitt namn. Huru kallade du mig?" Herren swarade: "Förgät mig ej!"

2. Den lilla blomman begrundade dessa ord och drog sig till baka i ensamheten wid en stilla bäck. Der glänsa ännu i dag blommans blå ögon med de små gyllne stjernorna i midten. Men då nå=

gon plockar den lilla blomman, ropar den käre Guden genom henne till honom: "Förgät mig ej!"

3. "Här stå så många **förgät mig ej** med blå ögon," sade Frans, som lekte ute bland gräs och buskar. "I midten hafwa de en gyllne stjerna. Dessa små blommor wille jag gerna hafwa. Men, mamma, jag förstår alldeles icke, hwarför de heta 'förgät mig ej'." — "Mitt barn", swarade modern, "om wänner skänka dig dessa blommor, betyder det, att du skall ofta tänka på dem. Det är, som om den lilla blomman sade: 'Käre Frans, förgät mig ej!'" — "Mamma", utropade Frans, "då plockar jag handen full och tager med mig hem till pappa. Jag ställer dem på hans bord, och alltid då han ser derpå, säger den blå buketten till honom: 'Käre pappa, förgät icke lille Frans!'"

Fristunden.

Nu skolan får hvila,
och lek blir en stund.
Nu barnen få ila
till lekplatsens grund.
Helt stilla, helt sakta,
helt enigt gå vi,
för stötar oss akta,
för skrål och för skri.

Se marken den gröna,
se blommornas rad!
Hör sången den sköna
af fågeln så glad!
Hur vinden hörs susa
och fläktar så sval!
Hur källorna brusa
från höjd ned i dal!

Vi leka, vi springa
i dal och på höjd.
Vi hoppa, vi svinga
med sång och med fröjd.
Vi neder oss böja
till blommorna små.
Vi åter oss höja,
i marsch vi nu gå.

Vi fatta i händer
och skiljas se'n åt.
En hvar sig kringvänder,
nu går det framåt.
Helt stilla, helt sakta,
helt enigt gå vi,
för stötar oss akta,
för skrål och för skri.

Hvad godhet vi smaka,
hvad glädje vi få!
Hvad ge vi till baka,
vi arma, vi små?
Ack, låtom oss lära
på trognaste vis
och hjertan frambära
med lydnad och pris!

Marias lexa.

1. Maria var en liten flicka, som nog var snäll, men som hade helt och hållet sin egen mening, när det gälde nyttan af att läsa lexor. Då hon läst dem några gånger utan att hafva lyckats få det lästa att fastna i minnet, blef hon i hög grad missmodig och menade, att det tjenade till ingenting att försöka.

2. Frågade man henne, hvad hon tyckte om engelskan, brukade hon svara: "Det är den värsta lexa, som fins." "Än tyskan då?" "Den är tusen gånger värre." "Och franskan?" "Den är alldeles förfärlig." På det sättet var det med allting, som Maria skulle lära sig. Huru skulle hon också med en sådan tanke om arbetet kunna göra några framsteg?

3. När sommaren kom och skolan slutade, fick Maria resa hem med den sorgliga vissheten, att hon ännu ett år skulle få sitta qvar i andra klassen, fastän hon redan var tretton år gammal. Nu var hon ganska bekymrad, och då hon dertill såg både sin far och mor bedröfvade att i sin lilla flickas anmärkningsbok, utom mycket svaga betyg för kunskaper, finna anmärkningen: "medelmåttig flit", gjorde det Maria hjertligt ondt.

4. En dag förtrodde hon sig åt sin älskade moder och uppenbarade för henne sitt hjertas bekymmer. Modern svarade henne, att det bästa hon kunde göra vore att innerligen bedja Gud om hjelp. Och detta gjorde Maria; hon bad Gud bittida och sent, att han måtte lära henne att blifva en flitig, snäll och lydig flicka.

5. Gud hörde hennes bön. Ja, han hörde den så märkbart, att Maria sjelf blef förundrad. Hon steg upp tidigt de vackra sommarmorgnarne, och så fort daggen från gräset var borta, skyndade hon ut till en liten skogsdunge, hvilken låg endast några stenkast från hennes hem. Der satte hon sig ned på en liten grästorfva, och omgifven af fågelqvitter, blommor och solstrålar, sysselsatte hon sig ifrigt med sina böcker.

6. En dag höll hon på med en lexa i geografi. Hon hade sin atlas uppslagen på knäet och skulle just lära sig Asiens floder. Hon kunde dem snart alla, men en af dem hade hon svårt att komma ihåg, och det var Bramaputra. Hon blef rätt ledsen, då hon slog ihop boken den ena gången efter den andra och försökte att upprepa lexan, utan att det lyckades.

7. Men då sände Gud henne en särskild lärare. Det var en spindel, som midt framför henne höll på med att färfärdiga sitt nät. Maria såg, med hvilken otrolig flit han arbetade och spann och huru han genom stor ihärdighet öfvervann alla svårigheter.

8. "Tack, du lilla spindel," sade Maria för sig sjelf, "du har gifvit mig en god lektion, och just såsom du vill jag försöka att icke lemna någon lexa ifrån mig, med mindre jag kan den." Och så började Maria och fortsatte väl tio gånger med sitt: 'Ob, Jenisei och Lena utflyta i Ishafvet; Amur, Yangtse kiang och Hoangho i Stora oceanen; Bramaputra, Ganges och Indus i Indiska oceanen; Eufrat och Tigris i Persiska viken." Och hon läste: "Brama, Brama, Brama, putra, putra, putra; Bramaputra,

Bramaputra, Bramaputra," och slutligen kunde hon den, och då slog hon boken mot sin lilla panna, utbristande: "Sitt nu qvar!"

9. Följden af denna Marias flit var, att, när hösten kom och skolan åter begynte, hon tog en hedrande examen till tredje klassen, och när hon nästa sommar fick resa till det älskade hemmet, hade hon i sin anmärkningsbok vid ordet "flit" *berömlig*. Och om Maria sade man: "För henne går det nog bra i verlden, ty hon är flitig som ett bi och ihärdig som en spindel".

Källan.

Genom dalens stilla famn
denna källa tyst sig bryter.
Bortskymd hennes bölja flyter,
obemärkt och utan namn.

Men då vid dess lugna flod
vandrarn trött af mödan dignar,
glad han hennes skatt välsignar
för sitt vederqvickta mod.

Måtte Herren höra mig:
må hans fadersgodhet gifva,
att mitt lif en bild må blifva,
lugna källa, utaf dig!

Vare ärelystna'ns lott
att i höga låftal blänka;
min att likar bistånd skänka,
lefva gömd och göra godt!

Ballongfärden.

1. Ögonblicket hade kommit, och jag steg upp i **gondolen**, som hängde från den wäldiga ballongen, hwilken otåligt ryckte i de rep, hwarmed han war fäst. Wid ordet: "låt gå!" affkuros repen, och med pilens hastighet lyfte mig ballongen i höjden.

2. Hwilken syn wisade sig icke för mitt tjusta öga! Jag swängde mitt lands flagga, och mängdens jubelrop fördes till mig med win-

den. Staden, hwars tornspiror och hus glänste i det klara solljuset, framstälde en tafla af underbar skönhet.

3. Min gondol förde mig rakt uppåt, liksom wore den en lefwande warelse, som ämnade utforska himmelens djup. Tydligare än på en karta kunde jag se gatorna, skeppshwarfwen, dammarne, kanalerna, qwarteren i staden under mig. Stadens sorl nådde mig liksom från en wäldig bikupa. Wagnarnes rullande, sjömännens hurtiga

"hi — å — hej", allt jordiskt ljud aftog så småningom likSom en klockas sista bortdöende klang.

4. Det ryckte och darrade i den lilla korg, som bar mig uppåt. Stundom råkade jag in uti en häftigare luftström, som kom ballongen att snurra omkring och gjorde mig yr i hufwudet. Men ehuru min hjerna wärkte, erfor jag en sådan tjusning öfwer denna flygt, att jag glömde allt kroppsligt illamående. Nu nådde mig ej längre det ringaste ljud från jorden. Jag war ensam i rymden, ensam med min Gud.

5. Den luft jag nu andades tycktes widga mitt hjerta för hwarje andedrag. Fullkomlig tystnad herskade. Jag yttrade högt några ord, men jag kunde med möda höra min egen röst. Min barometer wisade redan en oerhörd höjd, och när jag blickade uppåt och omkring mig, syntes rymden såsom en oändlig öken af purprad luft, skiftande i swart.

6. Plötsligen war det något, som flaxade bredwid mig. Det war den brefdufwa jag medfört och som jag helt och hållet hade bortglömt. Jag skref på ett papper, angifwande höjden — omkring fyra mil —, och fäste det wid dufwans hals samt satte henne på gondolens kant. Hon blickade på mig, likSom wille hon bedja mig skona henne från att störtas ut i den tomma rymden. Men det war nu gjordt. Hon försökte att stiga med ballongen, men blef efter, tycktes falla i sned riktning, och snart förswann hon i djupet.

7. Ännu hade jag ej nått min största höjd. Jag war nu fem mil från jorden. Det började kännas swårt att andas; luften blef för tunn. Jag fattade snöret, som ledde till ventilen, för att släppa ut gasen, att ballongen måtte sänka sig. Men ventilen öppnades ej. För ett ögonblick kände jag mig slagen af fasa. Hwad war att göra? Om jag steg högre, skulle ballongen utan twifwel springa sönder. Jag kastade ut några papperslappar. De föllo, såsom hade de warit bly. Detta wisade, att jag ännu fördes uppåt som en pil. Jag försökte att bedja, men mina förtorkade läppar kunde ej röras.

8. Jag fattade ännu en gång snöret och drog med förtwiflans krafter. O, glädje! Ventilen öppnades. Jag kastade åter ut en papperslapp. Den for uppåt. Sålunda sänkte sig ballongen. Nu

kom jag in i en häftig luftström. En tät dimma omgaf mig och betäckte mina kläder med dagg. Sedan jag slutligen hade farit igenom en tjock molnmassa, hwilken syn tedde sig ej för mina häpna blickar! Ett häftigt owäder rasade en mil nedanför mig, och jag skådade ned på ett haf af regnbågar, hwilket under tordönets musik böljade fram med en skönhet, som war öfwerwäldigande.

9. En skrämd örn hade höjt sig upp öfwer åskmolnet och seglade några ögonblick utmed ballongen så nära, att jag kände fläktarne af hans wingar. Det såg ut, som wore han trött, och snart gjorde han min af att wilja sätta sig på ballongen. Af fruktan, att han skulle rifwa sönder denna, då jag utan räddning wore förlorad, öppnade jag än en gång ventilen. Örnen steg uppåt, jag sjönk, och stormen förde honom på några ögonblick ur min åsyn.

10. Åskskuren under mig hade gått sin kos. Jag såg nu jorden åter belyst af den nedgående solen. Jag war långt utöfwer wiken, och staden syntes på afstånd. Under mig ilade skeppen sin wäg fram, och landet i fjärran låg der leende som ett Eden, mottagande solens afskedskyss. Nu for jag öfwer en grön ö och seglade öfwer till fastlandet. Jag såg de gamla träden waja sina kronor i aftonwinden och hörde åter det wälkomna ljudet af människoröster. Nedstigandet gick lyckligt i en obekant by, der jag med största gästwänlighet mottogs af dess öfwerraskade och förwånade befolkning.

Flickans visa.

Jag är glad och ung;
ingen sorg är tung,
ty jag älska kan och sjunga.
Kärlek, hopp och tro
som små änglar bo
uppå barnets späda tunga.
Blåser stundom kallt uppå min lefnads stig,
hittar bönen vägen, Fader, upp till dig.
Jag är glad och ung;
ingen sorg är tung,
ty jag älska kan och sjunga.

Blomman är jag lik;
med det lilla rik,
klandrar jag ej andras lycka.
Är man blott förnöjd,
har ock hjertat fröjd,
gick man än på käpp och krycka.
Kommer dag, så kommer alltid äfven råd,
och Guds rätter hvila ytterst på hans nåd.
Blomman är jag lik;
med det lilla rik,
klandrar jag ej andras lycka.

Derför, ung och glad,
båd' i land och stad
sjunger jag min lilla visa.
Och i lust och nöd
och i lif och död
vill jag Herrens vägar prisa.
Träget arbete och sist en trogen bön
göra dagen glad och qvälln så skön.
Derför, ung och glad,
båd' i land och stad
sjunger jag min lilla visa.

Den unge korporalen.

1. En ung korporal i franska armén hade under inflytandet af starka drycker slagit en af de högre officerarne. Detta var en svår förbrytelse. Han ställdes inför krigsrätten och dömdes att skjutas. I fängelset väntade han på dagen för afrättningen.

2. Ansträngningar gjordes för att utverka hans benådning, men utan framgång. Ynglingen hade förut tillvunnit sig öfverstens ynnest, och denne var derför outtröttlig i sin sträfvan att rädda hans lif. Slutligen lyckades han erhålla korporalens benådning med det vilkor, att om han någonsin visade

sig drucken, dödsdomen då genast skulle gå i fullbordan.

3. Öfversten gick till fängelset för att underrätta den unge korporalen om hans benådning. "O, min öfverste," utropade den olycklige ynglingen, då officeren inträdde, "tänk, hvilken dårskap, som fört mig hit!"

"Antag," sade öfversten, "att jag kunde bringa dig den underrättelsen, att du blifvit benådad på det vilkor, att du aldrig mera smakar starka drycker."

En skymt af hopp spred sig öfver ynglingens ansigte.

"Ditt lif är förverkadt, om du någonsin smakar rusdrycker," tillade öfversten.

"Får jag aldrig supa?"

"Aldrig."

4. Den stackars ynglingen försjönk åter i hopplöshet.

"Ingenting kan afhålla mig derifrån. Det vilkoret kan jag ej hålla."

"Jag begär blott ditt hedersord såsom soldat," sade öfversten, hvarigenom han vädjade till den militäriska hederskänslan, som han visste att ynglingen egde.

Korporalens manliga sjelfrespekt väcktes, hvilket just var det, som öfverstens ord åsyftat.

"Se, herr öfverste," utropade den unge soldaten, "se, och hör mig nu," och han lyfte sina händer mot himmelen. "Till min dödsdag skola aldrig några rusdrycker komma öfver mina läppar."

5. Ynglingen höll sitt hedersord. Inom armén steg han till befälhafvare för den kejserliga vakten,

hvars blotta namn blef en särskild makt, som gaf både fruktan och trygghet. Sitt nykterhetslöfte höll han i samma ande, som karaktäriserar hans yttrande: "Den gamla kejserliga vakten dör, men viker aldrig".

6. Starka drycker äro ett mycket dyrbart gift. De voro nära att kosta den unge soldaten lifvet. De äro äfven mycket dyrbara i dollar och cent. Enhvar, som vill bevara sin helsa, vinna befordran i lifvet, ega ett godt anseende i samhället och till verklig nytta använda sina penningar, bör fly rusdryckerna, såsom han flyr för en farlig huggorm.

Raska gossar.

Den kallar jag en veklig pilt,
som fryser vintern om
och sveper sig i pels och filt
för minsta pust, som kom,
som snufva får för hvarje fläkt
af nordans friska andedrägt.

Om han är sjuk och svag — får gå,
då kan han sitta still;
men är han vek och pjåkig, då
är han ej, som jag vill.
Och är han rädd — då får han se,
hur vi åt honom skola le.

Nog är det skönt vid brasans sken,
när qvällen blir så lång
och stormen far i ekens gren
och sagan är i gång;
men på en ärlig vinterdag
ut i det fria längtar jag,

Sjelf vill jag köra då min häst,
och kälken har jag kär;
och då jag trifves allra bäst,
der högsta drifvan är,
och tumlar om från backens brant
i snön der nedanför galant.

På blanka skridskor som en vind
jag öfver isen far,
och röd om näsa och om kind
jag mina skidor tar
och löper öfver skarens golf
i kapp med tio eller tolf.

Se'n bygga vi en borg af snö
och slåss och damma på,
och segra — segra eller dö!
det är vår lösen då.
Och stackars den ur kampen flyr!
Kring honom snön i skurar yr.

Och raska gossar äro vi
och hugga dugtigt tag,
ty utaf raska gossar bli
nog raska män en dag.
Vårt land behöfver kraft och värn,
vårt land behöfver arm af järn.

Min goda mor, har du mig kär,
så klema ej med mig!
Min unga arm skall härdas här
för att försvara dig.
Min vilja skall bli stark och stor
att kämpa gladt för dig, min mor!

Lär mig det bästa, som du vet,
ty jag har mången brist:
gudsfruktan, lydnad, ödmjukhet,
arbete först och sist!
Du, gode fader, lär mig att
bli dugtig karl för egen hatt!

Mitt land, mitt folk vill jag bli värd;
dess kraft har ej förnötts.
Om för en bok, om för ett svärd,
om för en plog jag födts,
för allt, för allt behöfver jag
bli stark till kropp och själ en dag.

Och derför veklig är den pilt,
som fryser vintern om
och sveper sig i pels och filt
för minsta pust, som kom.
Men raska gossar äro vi
och vilja raska karlar bli!

Karls fiske.

1. Karl war i många stycken en snäll gosse. Han war flitig med sina lexor och war den förste i sin klass. Wänlig och kärleksfull war han äfwen mot sina föräldrar och syskon. Men ett fel hade han, som en gång war nära att kosta honom lifwet och försätta föräldrarne i den djupaste sorg. Och detta fel war, att han ofta wille handla efter sitt eget hufwud och ej war så noga med att akta på och följa sina föräldrars råd.

2. Ej långt från Karls föräldrahem flöt en å, till hwilken han stundom fått följa sin fader att fiska, och då hade han fått wara med om att bära hem till mamma de präktigaste laxöringar. Men som Karl ännu war blott en liten gosse, wågade föräldrarne aldrig låta honom gå ensam till ån. Han hade derför blifwit allwarligt förmanad att aldrig utan sällskap wåga sig dit.

3. En morgon blef dock frestelsen honom för stark. "En sådan wacker morgon," tänkte han, "icke kan det wara så farligt att för en gång gå ned till ån. Jag är nu fri från skolan, och det blir långsamt att wara hemma hela dagen. Tänk ock, huru glad mamma skall blifwa att till middagen få ett helt knippe af wackra laxöringar!" Det olyckliga beslutet war fattadt. Karl sökte sig några metmaskar och smög sig hem ifrån.

4. En stund satt han tålmodigt och wäntade på ett napp. Men då det började draga på tiden, utan att han ens fått se en fisk, började han undra, om fiskarne kände på sig, att han gått utan lof, och derför höllo sig borta. Det war det onda samwetet, som talade, och han tyckte ej längre, att det war så roligt, som han wäntat. Men hwad är detta?

Det rycker i refwen. Det är bestämdt en riktigt stor fisk. Karl lyfter spöet och märker nu, att kroken hakat sig fast bland stenarne på bottnen. Under det han nu drar refwen hit och dit samt derunder wänder och sträcker sig åt olika håll, förlorar han jämnwigten, och med ett genomträngande skri faller han i den brusande forsen.

5. Sanslös af förskräckelse och nästan qwäfd af wattnet, fördes han med strömmen. Om han ändå icke hade warit ensam! Den käre Guden hade dock följt honom med sitt fadersöga och med bedröfwelse sett hans olydnad. I yttersta stund skickade han också hjelpen till den nu medwetslöse gossen. En man, som arbetade i skogen ej långt derifrån, hade hört gossens skrik, och anande, att något war å färde, skyndade han till stället och såg det stackars barnet ryckas med af den strida forsen. Öfwer stockar och stenar ilar mannen till ett framskjutande klippblock, der han hoppas kunna nå den drunknande. Detta lyckas, och den lille fiskaren drages till utseendet liflös upp ur det farliga badet.

6. Men mannen war ej rådlös. Genast lade han gossen på magen och höll honom så, att hufwudet war lägre än den öfriga kroppen. Derigenom lyckades han befria honom från det watten, som insupits i lungorna. Sedan lade han honom på ryggen så, att bröstet kom litet högre än den öfriga kroppen, drog fram den lilles tunga, så att hon räckte litet utom läpparne, hwarpå han fattade hans armar strax ofwan om armbågarne, förde dem uppåt, så att de nästan möttes ofwan om hufwudet, och sedan till baka igen, hwarwid han warsamt tryckte dem mot bröstets sidor. Detta upprepades några gånger ungefär så fort, som en människa andas. Snart hördes en swag roßling, och mannen wißte, att gossen war räddad.

7. Wi kunna tänka oss moderns förskräckelse, då hon såg mannen komma med hennes af watten dryppande gosse i sina armar. Men han lefde dock, ehuru han ännu war liksom bedöfwad och sjelf ej riktigt wißte hwad som händt. Med innerligaste tacksamhet mot Gud, som skonat hennes gosse, och mot mannen, som fått wara ett medel i Guds hand att rädda honom, mottog hon sin älskling och förde honom genast till sängs. Här egnades honom den ömmaste wård, och efter en wecka war han åter uppe, frisk och kry såsom förut. Men Karl hade lärt sig en allwarsam lexa i lydnad, och aldrig kommer han att glömma detta sitt fiske.

Hvad det är skönt!

Hur skönt det är på jorden! Hur grönt det är i dal!
Hur härligt här vid stranden! Här fläktar vinden sval.
Och rundt om fåglar jubla i ständig vexelsång,
och vi i mjuka gräset gladt tumla gång på gång.

Nu ha vi fritt från skolan och fritt från lexors tvång,
af Guds natur, den fria, vi njuta dagen lång.
Och när oss mamma lofvat, bege vi oss utaf
och leka helst vid stranden utaf det vida haf.

Här är så friskt och luftigt, och verlden syns så vid,
och med hvarann vi leka i endrägt och i frid.
Och skeppen helsning bringa från fjärran, okändt land;
vi be dem helsa åter ifrån vår sköna strand.

Tänk dock, när här på jorden det ges så mången fröjd,
hur härligt det skall blifva en gång i himlens höjd,
der idel änglar sjunga, der sol ej nedergår,
der allt är låf och jubel och icke gjuts en tår!

Pyramiderna.

1. Bland de märkvärdigaste byggnaderna i verlden äro Egyptens *pyramider*. De uppfördes mellan två och tre tusen år före Kristi födelse — omkring ett tusen år före israeliternas invandring i Egypten — och äro sålunda nu mellan fyra och fem tusen år gamla. Det oaktadt har verlden ännu icke bevitnat något byggnadsföretag, som i storhet och omfång kunnat jämföras med dessa underbara minnesmärken af de gamle egyptiernas konstskicklighet och ihärdighet.

2. Pyramiderna voro afsedda till konungarnes grafvårdar. De äro 70 till antalet och af olika storlek. Den störste af dem är 450 fot hög och 720 fot i fyrkant vid marken. Han innehåller ej mindre än 67,500,000 kubikfot sten. Man kan göra sig en föreställning om denna stenmassa, då man besinnar, att af den samma skulle kunna uppföras en 128 mil lång mur 20 fot hög och 10 fot bred, eller att man finge lägga bredvid och ofvanpå hvarandra 337 kyrkor, som vore 100 fot långa, 50 fot breda och 40 fot höga för att få en enda pyramid.

3. Det fordrades ett oerhördt arbete att uppföra dessa väldiga byggnader. Stenarne forslades

från ett stenbrott på andra sidan Nilfloden omkring 12 mil från byggnadsplatsen, för hvilket ändamål en särskild väg måste byggas. En historieskrifvare berättar, att endast för detta arbete erfordrades ett hundra tusen arbetare i tio år.

4. Efter detta förberedande arbete kom utjämnandet af klippgrunden, der pyramiden skulle byg-

gas. I sjelfva klippan uthöggos sedan stora grafkamrar, öfver hvilka byggnaden skulle utföras. Då de icke kände till krutet eller några andra kraftigare sprängämnen, måste de gripa till andra mycket tidsödande utvägar. De borrade stora hål uti klippan och drefvo in i dem torra träpluggar. På dessa göts

sedan vatten, och då pluggarne svälde af vattnet, sprängdes klippan.

5. De stora klippblocken formades vid stenbrotten och drogos derpå af arbetarne till pyramiderna. För den största pyramiden skola 360,000 män hafva sysselsatts under en tid af tjugu år.

6. De gamle konungarne trodde sig här skola få en säker hviloplats, ett evigt hem. Men nyare tidens forskare hafva äfven genom pyramidernas klippväggar trängt till dessa konungars grafkamrar och derifrån bortfört hvad som varit qvar af de fordom mäktige herskarne. Men ännu stå pyramiderna och torde ännu komma att under många årtusenden stå såsom vältaliga minnesmärken af människors fåfängliga sträfvan att bereda sig ett evigt hem på jorden.

Boktryckerikonsten.

1. Böcker hafwa icke alltid tillwerkats såsom nu. När fordom en bok war skrifwen och man önskade flere af samma slag, måste den afskrifwas, hwilket war ett mycket tidsödande och tålamodspröfwande arbete. På den tiden woro derför böcker både dyra och sällsynta, och en enda bok betraktades stundom såsom en hel förmögenhet.

2. Nu gör man böcker på ett mycket snabbare sätt. Detta har blifwit möjligt genom konsten att **trycka** böcker. Detta tillgår så, att de särskilda bokstäfwerna, **typer,** sättas tillsammans i en form, så att de bilda ord, rader och sidor, hwarpå denna form lägges i en press, typerna färgas med tryckswärta, och papperet pressas mot dessa typer, då ett aftryck af dem erhålles. På detta sätt kan man få flere tusen aftryck i timmen, och en hel bok kan på kort tid fördubblas i tusental.

3. Den man, som uppfann denna nyttiga konst war tysken **Johan Gutenberg**. Han föddes i staden Mainz i slutet af tretton hundratalet. Förut hade man försökt sig på att trycka böcker genom att i trä skära ut hela sidor och aftrycka dem. Men detta fordrade knapt mindre arbete än att afskrifwa boken. Gutenberg kom då på den tanken, att man borde kunna skära ut och begagna fristående typer, hwilka kunde sammansättas efter behag och brukas för hwilken bok som helst. Efter åtskilliga försök lyckades detta honom ocksä, och man wet med wisshet, att dylika fristående, så kallade rörliga, typer af trä anwändes så tidigt som år 1438.

4. Sedan har denna ädla konst allt mer och mer fullkomnats. Man fann snart, att typer af trä allt för snart blefwo utnötta, hwarför sådana af metall, först bly och sedermera en hårdare blandning, började gjutas. Nya, sinnrika maskiner och tryckpressar hafwa tid efter annan uppfunnits, och böcker och tidningar tryckas nu med en undranswärd snabbhet.

5. Den största wälsignelsen af denna uppfinning är bildningens spridning i de widsträcktaste kretsar. Och synnerligast har denna wälsignelse wisat sig deruti, att det blifwit möjligt att sätta Guds ord, bibeln, i händerna på alla människor, de må wara fattiga eller rika, tillhöra hwilket land som helst och tala hwilket språk som helst. Wi hafwa derför stor orsak att tacka Gud för boktryckerikonstens stora gåfwa och att äfwen med tacksamhet minnas den man, hwilken fick wara ett medel i Guds hand att gifwa denna gåfwa åt mänskligheten.

Kompassen.

1. För att finna rätt på de olika väderstrecken behöfver man endast se efter, när solen står högst, ty då är hon rakt i söder. Har man blott söder gifvet, kan man sedan derifrån bestämma de öfriga väderstrecken. Och qvarblifver man sedan på samma ställe, behöfver man ej mera söka efter dem. Men svårare är det för sjömannen, som seglar på hafvet och ej har någon fast utgångspunkt, eller för den, som färdas i en villande skog eller i ödemarken. För att kunna veta, hvart de gå, behöfva de hvarje stund känna till väderstrecken. Om det är klart väder, kunna de en gång på dygnet, vid middagstiden, få med visshet veta, hvar söder är, och om natten någorlunda bestämma väderstrecken af stjernornas ställning, men om det är mulet, hafva de alls ingen ledning.

2. För att afhjelpa denna svårighet brukas den märkvärdiga inrättning, som kallas *kompass*. Denna består af en flat stålnål, som ligger på ett hvasst stift på sådant sätt, att nålen med största lätthet kan vända sig åt hvilket håll som helst, och då pekar hon alltid åt norr och söder. För detta ändamål har man förut gifvit denna nål en besynnerlig egenskap genom att bestryka henne med en *magnet*. Derför kallas hon äfven magnetnål. Och den ändan af magnetnålen, som en gång pekat åt norr, gör det äfven allt jämt sedan.

3. Magnet är ett slags järnmalm, som har den egenskapen att draga järn till sig. Om man stryker ett stycke härdadt stål med sådan malm, blir äfven stålet en magnet, och dermed kan man sedan stryka

andra stålbitar, så att de blifva magneter. Nålen i kompassen är således äfven en magnet. För att kompassen ej skall visa orätt, bör derför intet järn finnas i granskapet, då man vill bruka kompassen för att få veta väderstrecken.

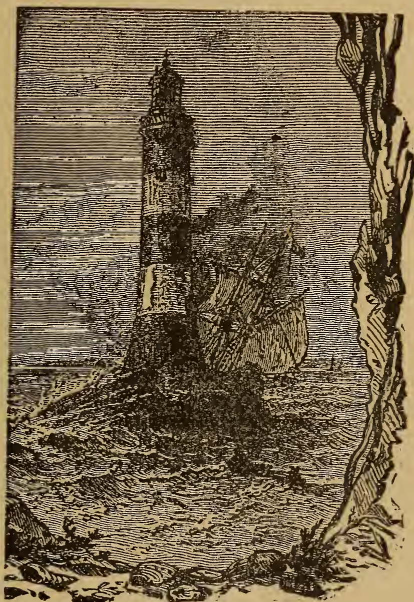
4. I hvarje stycke magnetmalm eller i hvarje magnetstål finnas två ställen, der kraften är starkast. Dessa ställen kallas magnetens *poler*. Den ene af dessa poler ställer sig alltid åt norr, men den andre åt söder, så snart magneten kan ställa sig som han vill. Och låter man två magneter eller magnetnålar komma nära intill hvarandra, märker man, att den ena nålens nordpol drager sig till den andra nålens sydpol. Derför har man ansett jordklotet sjelft vara en stor magnet, som har sina poler i norr och söder, och att det är af denna orsak, som magnetnålen kan utvisa väderstrecken.

5. Likväl pekar magnetnålen ej alltid fullt åt norr, utan oftast något litet åt öster eller vester, olika för olika orter. Detta kallas kompassens *missvisning*. Här i Amerika är denna missvisning åt öster. Huru stor denna är på de olika platserna af jorden, måste sjömän, som göra långa resor, hafva noga reda på, om de vilja komma rakt fram, dit de ärna sig.

Fyrbåken.

Hvem är du, blida stjerna, som långt i höstlig natt
belyser hafvets stormupprörda bölja?
Än blinkar du i molnet, än ler du åter gladt,
än tyckes du ditt klara sken fördölja.
Är du ett himlens öga, som, fullt af kärlek, ser
på alla jordens sorger och nattens faror ner
och tröstar alla, som din maning följa?

Jag är ej himlens stjerna, jag är en nattlig fyr.
Vid hafvets skär är jag det torn, det höga,
som leder seglarns kosa, när dagens strimma flyr
och klippor lura, dem han vet så föga.
Jag vänder om min lykta, än mörk, än åter ljus,
hvar sjöman ser min flamma i hafvets vilda brus
och säger lugnad: det är båkens öga.

Den vreda vågen rusar mot tornet utan rast,
men kan ej mina starka murar skaka.
Ty som en klippa står jag mot storm och böljor fast
och vet min plikt att för de arme vaka.
Du mänskobarn, var trofast som jag uti din håg,
och lys de vilsefarna på lifvets mörka våg,
och trösta, lugna, älska och försaka!

Förstoringsglas.

1. Wissa ting släppa icke ljuset genom sig, utan skymma, der de stå i wägen. Dessa ting kallas ogenomskinliga. De ting åter, som släppa ljuset genom sig, kallas genomskinliga. Sådana äro luft, watten, glas. Wi hafwa förut nämt, att ljusstrålarne gå i rak riktning. Detta gäller likwäl endast så länge de gå genom sådana ting, som äro lika täta. Nu är till exempel wattnet tätare än luften. Deraf kommer det sig, att en käpp, som i sned riktning till en del står i wattnet, synes bruten wid wattenytan. Derför ser man ock ofta en sak under watten ligga på ett annat ställe än der, hwarest hon werkligen är.

2. På samma sätt brytas ljusets strålar, då de gå ur luft och in i glas och twärtom ur glas och in i luft. Detta kan man tydligen märka, om man ser genom en ojämn och bugtig fönsterruta. Föremålen synas genom en sådan wridna och förwända. Man kan derför slipa glas på olika sätt för att få ljusstrålarne eller ljusets wäg att brytas olika. Och den, som betraktar föremål genom dylika slipade glas, skall se föremålen större eller mindre, än de äro, eller wända upp och ned.

3. Slipas en glasskifwa kupig, så att hon blir tjockast på midten, synas tingen genom en sådan på ett wisst afstånd större, än de äro, men på längre håll synas de wända upp och ned. Dylika glas kunna äfwen brukas till solglas för att taga eld från solen. Om man håller ett sådant glas mellan solen och ett papper och flyttar papperet på ett wisst afstånd från glaset, så får man på papperet en liten ljus fläck, der alla solstrålarne samlats. Deraf blir papperet så warmt, att det antändes. På samma sätt kan man få andra föremål än solen, såsom träd eller hus, afbildade på papperet, om man håller ett kupigt glas mellan dem och papperet. Men föremålen synas wända upp och ned.

4. Sådana glas brukas till förstoringsglas, och genom att sätta ihop flere sålunda slipade glas kan man få många märkwärdiga

inrättningar. En sådan kallas **mikroskop**, hwarigenom små ting kunna ses många tusen gånger större, än de äro. Deri kan man se ett hårstrå tjockare än ett finger. Derigenom kan man se blodets sammansättning. Dermed kan man se, huru underligt äfwen de minsta djur äro inrättade. Med mikroskopets hjelp har man fått kunskap om många tings beskaffenhet, som annars skulle hafwa blifwit fördold för oss. Och denna inrättning har icke litet bidragit till att uppenbara Guds under i hans skapade ting och hans storhet äfwen i det lilla.

5. En annan dylik inrättning äro **kikare**, genom hwilka man ser föremål, som äro långt borta, så förstorade, att de synas ligga mycket nära och blifwa tydliga för ögat. Dylika mycket stora kikare kallas **teleskop** och brukas af stjernkunnige, då de wilja noga betrakta solen, månen och stjernorna. Genom sådana teleskop ser man många stjernor, som icke kunna märkas med blotta ögonen.

6. I wårt öga finnes någonting, som liknar ett förstoringsglas och har samma werkan som ett sådant. Det är ögonstenen eller **linsen**, som är kupig på båda sidor likasom ett litet solglas. Om ögonstenen är för mycket kupig, brytas ljusstrålarne tillsammans förr, än de nått den bakre delen af ögat för att der afsätta en bild af tinget. Detta kallas närsynthet och är stundom händelsen i synnerhet med unga personer. Denna olägenhet afhjelpes genom att bruka glasögon med glas, som äro slipade så, att de äro tunnast på midten. Hos äldre personer blir stundom ögonstenen för tunn, så att ljusstrålarne ej tillräckligt brytas tillsammans, tills de träffa bakre delen af ögat, utan afsätta endast en oredig bild af föremålen. Sådana personer sägas wara swagsynta. Om dessa anwända glasögon, hwilkas glas äro kupiga och afpassade efter deras ögon, kunna de, om ögonen annars icke äro sjuka, se mycket wäl.

Krutet.

1. Krutet är en uppfinning, som haft en stor betydelse i den nyare tidens odling och händelser, ehuru denna betydelse ej alltid varit välsignelserik

och lyckobringande. De förste, som kände till krutet, voro kineserna. I Europa har det varit bekant sedan omkring år 1380, och en tysk munk vid namn Barthold Schwarz säges hafva varit uppfinnaren.

2. Blandar man finstött salpeter med finstött träkol och antänder blandningen, så brinner den med stor häftighet, och en myckenhet luftformiga ämnen bildas dervid. Om man derjämte blandar till finstött svafvel, blir blandningen ännu mera eldfängd, och ännu mera af de luftformiga ämnena uppkommer. Af dessa tre ämnen: salpeter, svafvel och kol, göres krut.

3. Först stötes salpetern, svaflet och kolet hvar för sig till finaste pulver. Sedan måste dessa saker blandas mycket väl och med litet vatten göras till en deg, hvaraf tunna kakor utpressas. Härvid måste stor försigtighet iakttagas, och järnredskap få icke användas vid blandningen, ty mot ett sandkorn kunde järnet åstadkomma en liten gnista, som antände alltsammans. De torkade krutkakorna smulas sedan sönder, och med olika siktar eller såll skaffar man de krutkorn tillhopa, som äro i det närmaste lika stora. De finaste kornen kallas bösskrut och göras stundom blanka på ytan eller poleras. Muskötkrutet är gröfre, derefter kanonkrut eller styckekrut, och gröfst är bergkrutet eller sprängkrutet.

4. Det, som gör, att krutet med sådan stor kraft drifver ut laddningen ur skjutgevär, är den omständigheten, att, då krutet brinner, en stor myckenhet luftformiga ämnen hastigt uppkommer. Om krutet lägges löst på ett bord och antändes, visar det icke någon stor kraft, ty der är ingenting, som hindrar dessa ämnen att vidga ut sig och stiga

upp i luften. Men om krut är laddadt i en bössa samt der instängdt med förladdning och kula och sedan antändes, då kunna dessa luftformiga ämnen, hvilka behöfva ända till 1,600 gånger större rum än krutet, omöjligt få rum, der krutet ligger. Derför bana de sig våldsamt en väg ut, der minsta motstånd möter, och kasta ut kulan med stor hastighet och kraft. Men sitter kulan lika fast som väggarna i bösspipan, då springer denna i stycken. Knallen vid afskjutandet uppkommer deraf, att luften sättes i en stark skakning, då de luftformiga ämnena rusa ut ur pipan.

5. Många och stora olyckor hafva uppkommit deraf, att folk handterat skjutgevär med oförsigtighet och öfverdåd. Många gånger har den ena människan af våda skjutit ihjäl den andra, ja, den ene brodern den andre. Ännu flere äro de, som skadat sig sjelfva till lif eller lem genom ett oförsigtigt handterande af skjutvapen. Ingen bör taga ett skjutvapen i sin hand utan att se efter, om det är laddadt. Och barn böra aldrig röra dylika farliga ting och allra minst bruka dem till leksaker, ty då kan leken sluta mycket illa.

Ångan.

1. När watten kokas, märker man, huru större och mindre blåsor uppstiga från kärlets botten. Dessa blåsor bestå af wattengas eller ånga, hwartill wattnet förwandlas genom hettan. Denna wattengas tager ett mycket större rum än det watten, af hwilket den uppkommit. Af en gallon watten blifwa 1,700 gallon wattengas.

2. Om watten kokar i ett alldeles täpt kärl, får wattengasen icke rum deruti, utan kärlet spränges sönder. Wattengasen har så-

lunda en ganska stor kraft. Det kan man äfwen se, om man har ett i den ena ändan tätt slutet metallrör och fyller det med watten samt sedan sätter en kork eller träplugg i den andra ändan. Lägges nu röret i elden, så att wattnet börjar koka, så drifwes korken ur mynningen, och man märker en smäll likasom af ett skott. Men det kan äfwen hända, att röret spränges sönder, om det är swagt och korken sitter mycket fast.

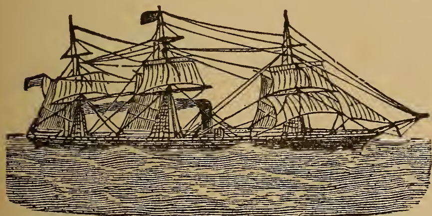
3. Denna wattengasens kraft brukar man i **ångmaskiner** för att med dem drifwa allahanda werk, såsom qwarnar, fartyg och wagnar. Redan i början af sjutton hundra-talet försökte man anwända ett slags mycket enkla ångmaskiner för att med dem pumpa watten ur grufwor. Den första riktiga ångmaskin gjordes år 1765 af en engelsman wid namn **James Watt**. Men sedan dess hafwa många förbättringar gjorts derpå af andra ångmaskinsbyggare.

4. En ångmaskin är en mycket konstig inrättning, och ingen kan få ett riktigt begrepp om en sådan utan att se den. De hufwudsakligaste delarne äro **ångpannan** och **cylindern**. Ångpannan är förfärdigad af stark järnplåt och kan till sin skapnad närmast liknas wid ett stort och widt, på alla sidor tillslutet rör, hwaruti watten hålles i stark kokning. För att bereda en så stor yta som möjligt för hettan att nå wattnet är ångpannan wanligen genomdragen med flere smalare, öppna rör, genom hwilka elden från eldstaden får spela. På det att wid för stark eldning wattengasen eller ångan icke måtte spränga pannan, är denna försedd med en så kallad **säkerhetsventil**, som wid ett wisst tryck af ångan kan öppnas af sig sjelf och släppa ut den samma.

5. Från ångpannan kan ångan genom rör ledas in i cylindern eller afspärras derifrån. Cylindern är ett starkt, widt, men kort rör af järn med täta bottnar upptill och nedtill. Dess sidor äro inwändigt alldeles jämnswarfwade, så att en rund järnskifwa fullkomligt lufttätt passar deruti och kan föras upp och ned uti cylindern. Denna skifwa eller **kolf** är fäst wid en rund stark järnstång, som går ut genom ett hål på öfre locket af cylindern. Om man nu låter ångan inströmma ofwanom kolfwen, tryckes denna nedåt. Genom en särskild inrättning utsläppes sedan denna ånga eller afkyles, så att den förwandlas till

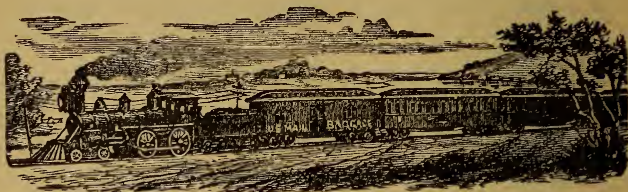
flytande watten, som tager ytterst litet rum emot ångan. På samma gång insläppes ny ånga nedanom kolfwen, hwarigenom denne åter pressas uppåt. Och på detta sätt får man både kolfwen och stången att gå upp och ned, så länge man will. Genom passande anordning kan man sedan förena stången med wefwen till ett hjul, som derigenom drifwes att swänga omkring.

6. Ett eller flere dylika hjul i sådan förening, att genom dem ångans kraft bringas att uträtta ett wisst arbete, kallas en ångmaskin. Sådana maskiner brukas nu för alla möjliga ändamål att lätt och hastigt förrätta arbete särskildt i fabriker. Dessutom har ångmaskinen wisat sig wara till oberäknelig nytta såsom fortskaffningsmedel både på watten och land. Den förste, som brukade en ångmaskin för att dermed framdrifwa fartyg på wattnet, war en amerikan, som hette **Robert Fulton**. Efter många försök lyckades det honom att få ett dylikt fartyg i gång på Hudsonfloden år 1807. I början lät man maskinen sätta i rörelse stora hjul, försedda med skoflar, hwilket ännu brukas på flodångare här i landet. Nu framdrifwas wanligen fartygen medels ett skrufformigt hjul, som sitter under wattnet i fartygets akter och kallas **propeller**. Detta är en uppfinning af wår landsman kapten **John Ericson**, som dog i New York år 1889.

7. Ett annat sätt att färdas med tillhjelp af ånga är medels ångwagnar. Men dertill fordras wägar, som äro särskildt bygda för detta ändamål och kallas **järnwägar**. En sådan järnwäg måste wara så jämn som möjligt. Derför måste backar gräfwas ut, der den skall gå fram, dalar fyllas med jordwallar, öfwer floder måste starka bryggor byggas, och der berg påträffas, måste de sprängas, så att wägen kan gå midt igenom berget. Första gången en ångmaskin brukades att draga wagnar war år 1804, och uppfinningen deraf tillskrifwes en engelsman wid namn Richard Trevethick. Men ännu war uppfin-

ningen mycket ofullkomlig, till dess engelsmannen George Stephenson förbättrat den så, att år 1821 den första järnwäg i England bygdes att föra passagerare med en hastighet af 12 mil i timmen, och år 1829 hade han hunnit så långt i fullkomnandet af denna uppfinning, att

hans lokomotiv "Rocket" gick med en hastighet af 35 mil i timmen. Den första järnwäg i Amerika påbörjades år 1828. Nu har man genom ständigt nya förbättringar kommit derhän, att man på järnwäg kan färdas med den swindlande hastigheten af ända till 60 mil i timmen och derutöfwer.

Elektriciteten.

1. Bland alla företeelser, som vi varseblifva i naturen omkring oss, är *åskan* eller *tordön* den märkvärdigaste. Med sitt starka dunder, de bländande blixtarne och sin väldiga kraft påminner hon om Guds allmakt och människans ringhet. Äfven förskräckes allt lefvande för åskan. Blott människan kan vara lugn, om hon öfverlemnar sig i Guds hand och vet, att Gud är hennes fader, som i allt sköter och vårdar henne. Men derjämte bör hon ock bruka de medel och försigtighetsmått, som förstånd och erfarenhet lärt henne att begagna.

2. Orsaken till åskan är en mycket egendomlig kraft, som kallas *elektricitet*. Vi veta, att alla ting blifva varma, om de gnidas. Men somliga få tillika en annan egenskap. Då man gnider lack, glas, hår

eller silke, få de kraften att draga till sig lätta saker, till exempel små papperslappar. I mörkret kan man märka en liten eldgnista och ett sprakande ljud, så snart det gnidna tinget föres intill något annat föremål. Dessa gnistor synas ännu tydligare, då man i mörkret stryker en katt, och sprakandet höres äfven tydligare. Orsaken till gnistorna kallas elektricitet, och gnistorna kallas elektriska gnistor.

3. Åskan är ingenting annat än en dylik elektrisk gnista, men mycket större och starkare. Blixten är ljuset från gnistan. Dundret uppkommer af den starka rörelsen i luften, der blixten går fram, men som höres länge genom ekot mellan molnen. Är man nära blixten, höres en häftig knall eller skräll eller ett mycket starkt brakande ljud. Blixten se vi alltid genast, ty ljuset går fram nästan på ett ögonblick; men dundret höra vi vanligen först en stund efteråt, emedan ljudet går mycket långsammare, endast omkring 1,100 fot på en sekund. Derför ju längre tiden är, som förflyter mellan blixten och dundret, desto aflägsnare är åskan. Och om man räknar, huru många sekunder som förflyta mellan blixten och knallen, kan man till och med räkna ut åskans afstånd. Men när knallen kommer genast på blixten, då är åskan mycket nära.

4. Åskan kommer alltid från något moln uppe i luften, hvilket blifvit elektriskt. När nu ett sådant åskmoln kommer nära ett annat moln, uppstår en stor elektrisk gnista mellan dem med blixt och dunder. Men om åskmolnet kommer nog nära något föremål på jorden, då går gnistan mellan molnet och det föremålet, och då säga vi, att åskan

slår ned. Således slår åskan ej ned för hvarje blixt. Men när hon slår ned, splittrar hon träd och murar, dödar djur och sveder eller antänder det, som kan brinna.

5. Den elektriska gnistan går helst utefter metaller. Om man derför har en trädstång och en järnstång bredvid hvarandra, så slår åskan ned i järnstången, men den andra stången blir orörd. Efter denna erfarenhet har man gjort en inrättning för att skydda byggnader mot åskslag. Denna inrättning kallas *åskledare* och uppfans af amerikanen Benjamin Franklin, som dog i Filadelfia år 1790. En åskledare består af en koppartrådslina, som går upp ifrån jorden och högre upp i luften än byggnaden, som skall skyddas. Den öfversta ändan bör vara spetsig och blank. När nu åskan slår ned på ett sådant hus, följer hon metallen ned i jorden, men lemnar huset orördt.

6. Ett annat slags elektricitet är den, som uppstår, när man låter två olika metaller beröra hvarandra, och kallas *galvanism*. Man brukar dertill vanligen koppar och sink på det sätt, att en koppartråd lödes fast vid en sinkplåt, hvilken ställes i ett glaskärl, som är fyldt med någon sur vätska. Nära intill den ställes en kopparplåt, vid hvilken likaledes en koppartråd är fäst. I stället för kopparen kan man äfven begagna hårdt kol. Vill man hafva starkare verkan, kan man sätta flere sådana plåtpar tillsammans till ett *galvaniskt batteri*. Om nu de båda yttersta trådarne föras ihop med sina ändar, så märkes en eldgnista, och den, som håller en tråd i hvardera handen, känner en besynnerlig skakning i hela kroppen.

7. Med denna kraft kunna många nyttiga saker uträttas, hvilka synas nästan otroliga för den, som dermed är obekant. Tager man ett stycke mjukt järn och lindar deromkring en koppartråd, som blifvit omspunnen med silke, samt låter denna tråds båda ändar komma i beröring med de båda trådarne från sinkplåten och kopparplåten i ett galvaniskt plåtpar, så blir järnet genast magnet. Men så snart man tager bort den ena tråden från koppar eller sinken, så upphör järnet att vara magnet. Kopparn och sinken behöfva härvid ej vara nära det omlindade järnstycket, utan kunna vara tusental mil från det samma, blott trådarne gå fram hela vägen. Härpå grundar sig den inrättning, som kallas *elektrisk telegraf.* Om man på ett ställe har ett galvaniskt plåtpar, från hvilket leda trådar till båda ändarne af en koppartråd, lindad kring ett stycke järn, på en annan plats, så blir detta järnstycke magnetiskt, hvar gång trådarne från järnet förenas med trådarne från sinken och kopparen, men upphör att vara magnetiskt, i samma ögonblick som trådarne skiljas åt. Nära intill den af koppartråd omlindade järnbiten finnes en annan järnbit, som drages intill den förra, för hvar gång denne blir magnetisk, men genom en fjäder drages till baka, när järnet upphör att vara magnet. Detta sker så hastigt, att en knäpp höres, när de båda järnbitarne förenas. Nu har man kommit öfverens, att ett visst antal sådana knäppningar skola beteckna en viss bokstaf. Och på detta sätt kan man på ett ställe skrifva till någon på en annan plats, och hvad man vill säga kommer ögonblickligen fram.

8. En annan mycket nyttig användning af elektriciteten är *telefonen.* Detta är en inrättning, hvarigenom personer, som äro flere mil aflägsna från hvarandra, kunna samtala, så att de till och med kunna igenkänna hvarandras röster. Detta sker derigenom, att elektriska trådar förena mycket tunna metallplåtar, och då plåten vid den ena ändan sättes i dallring genom en talandes röst, för den genom tråden gående elektriciteten denna dallring till den tunna plåten vid andra ändan, så att äfven han råkar i en motsvarande dallring och frambringar alldeles samma ljud som den talande, så att man kan tydligt höra hvad han säger.

Jesu födelse.

1. För länge sedan, det är nu snart nitton hundra år, sände Gud sin Son hit ned på jorden för att bo ibland menniskorna, lära oss wägen till himmelen samt lida och dö för wåra synder. Guds Son föddes såsom en annan menniska, och det skedde i **Betlehem**, en stad, som ligger i södra delen af Palästina.

2. En dag kom en ung qwinna wid namn Maria till Betlehem jämte sin man Josef. De bodde icke i Betlehem utan i en annan stad, som hette Nasaret. Judalandet egdes wid denna tid af romarne, och den romerske kejsaren hade befalt, att alla judar skulle låta anteckna sina namn, på det han skulle få se, huru många som skulle betala skatt till honom. Emedan Josef och Maria hörde till Davids slägt, måste de låta skattskrifwa sig i Davids stad Betlehem. Men när de kommo till härberget, fans der intet rum för dem, och de måste taga sin bostad i ett stall.

3. I detta lan[illegible]kade folket hafwa många får. Och då dessa om nätterna måste [illegible] ute, fingo herdar wakta dem för de wilda djuren. Nu woro [illegible]a herdar äfwen utanför staden Betlehem den

natten, då Josef och Maria kommit dit. Plötsligt syntes ett klart sken omkring dem, och en man i strålande klädnad stod bredwid dem, och de blefwo mycket förfärade. Men det war icke någonting farligt. Den sköne mannen war en ängel från himmelen. Han sade till dem: "Waren icke förfärade; ty se, jag bådar eder stor glädje, som skall wederfaras allt folket. Ty i dag är eder född Frälsaren, som är Kristus, Herren i Davids stad. Och detta skall för eder wara tecknet: J skolen finna ett lindadt barn, liggande i en krubba." Och strax hörde de ängeln och en mängd af den himmelska härskaran uppstämma en härlig låfsång till Gud, att Jesus war född till syndares frälsning.

4. Hwad hade då händt, efter som himmelens änglar äfwen på jorden fröjdades och sjöngo Guds pris? Jo, medan Maria och Josef woro i stallet om natten, hade Jesus blifwit född, och Maria, hans moder, swepte honom i lindakläder och lade honom i krubban i stallet. Och när nu änglarne hade farit upp i himmelen, skyndade herdarne in i staden och sökte i stallet. Der funno de Maria och Josef och barnet, som låg i krubban.

5. Och när herdarne hade sett det, förkunnade de för folket allt hwad de hade sett och hört om detta barn. De fingo wara de första missionärerna att predika om Jesus för fattiga syndare. Och deröfwer woro de mycket glade och gingo till baka och prisade och låfwade Gud för allt hwad de hört och sett, såsom ängeln hade sagt dem.

6. J ett land långt bort i öster funnos på den tiden många stjernkunnige män. Och wid samma tid som Jesus föddes syntes dem i wester en ny stjerna, som de aldrig förut sett. Nu gick bland detta folk en sägen, att en gång en stor och mäktig konung skulle födas i Judalandet och att denne konungs födelse skulle bebådas af en ny och owanlig stjerna. Då derför desse wise män sågo den märkwärdiga stjernan, begåfwo de sig åstad för att besöka den nyfödde judakonungen och bringa honom sin hyllning.

7. De följde stjernans ledning och kommo till Jerusalem. Der sporde de i konungapalatset efter den nyfödde, men ingen wisste der något om honom. Då tillkallades de skriftlärde, och de omtalade, att

en profet förutsagt, att från **Betlehem** skulle utgå en furste, som skulle wara en herde för Guds folk Israel.

8. När de wise männen hört detta, foro de åter åstad, och nu gick åter stjernan före dem, till deß hon stannade öfwer huset, der barnet Jesus war. Med glädje följde de stjernans ledning och gingo

in i huset, hwarest de funno barnet med Maria, deß moder. Och då föllo de ned och tillbådo barnet och gåfwo det rika skänker af guld, rökelse och myrra. Dessa woro de första hedningar, som kommo till Jesus och mottogo honom såsom sin Frälsare.

Ett bättre land.

Du nämner så ofta ett bättre land,
o moder, jag längtar dit hän ibland.
Du sagt, det bör sökas med trägen flit —
nej, torka tåren, följ med, vi gå dit!
Det är väl, der bäcken vid alpens fot
ses spegla orangens gyllene klot? —
Icke der, icke der, mitt barn!

Är det, der den resliga palmen står
med mognade dadlar i svallande hår:
der vinden leker med glittrande sjö

och kringsprider doften från blommig ö;
der fågeln så utsökta färger har
på hjessans plym och på vingarnes par? —
Icke der, icke der, mitt barn!

Det är kanske då i en fjärran trakt,
der guld i flodens bädd blifvit lagdt,
der musslan gömmer sin dyrbara skatt
och sällsamt gnistra i grufvans natt
demantens stråleld, rubinens brand?
Säg, moder, är der detta bättre land? —
Icke der, icke der, mitt barn!

Ett öga ej såg detta land af ljus,
ett öra ej hörde dess vindars sus.
Den djerfvaste dröm på sin spanande färd
ej når de osedda undrens verld.
Bortom sorgernas dimmor och dödsflodens lopp,
i en nejd, dit vi spana i tro och hopp,
der det är, detta land, mitt barn!

Martyrerna.

1. Medan Jesus ännu vandrade här på jorden, förkunnade han för sina lärjungar, att de skulle varda hatade af alla för hans namns skull. Så skedde äfven. Jesus sjelf var hatad, blef pint och på det grymmaste dödad af dem, som han kommit att frälsa. Och hans lärjungar kunna ej vänta att blifva bättre mottagne än deras mästare.

2. Det dröjde ej mer än två år efter Jesu bortgång från jorden till Fadern, förr än hatet mot hans lärjungar började visa sig i blodiga förföljelser. De, som under dessa förföljelser blefvo dödade, emedan de trodde på och vitnade om Kristus, kallas *martyrer* eller *blodsvitnen*. Den förste martyren var

Stefanus, som af de otrogna judarne stenades utanför staden Jerusalem.

3. När sedan antalet af Jesu bekännare förökades, tilltog också fiendernas hat, och stora förföljelser anstäldes, under hvilka tusental kristna fingo lida martyrdöden. Romarne voro de, som grymmast förföljde de kristne. Man räknar ej mindre än tio sådana allmänna förföljelser, anstälda inom det romerska riket. Den första började år 64 af den grymme kejsaren Nero. Sedan fortsattes de under kejsarne Domitianus år 95, Trajanus år 107, Hadrianus år 125, Markus Aurelius 165, Septimius Severus år 202, Maximius år 235, Decius år 249, Valerianus 257 och Diokletianus år 303. De kristne, som icke ville förneka sin Frälsare, plågades och marterades på alla upptänkliga sätt. Somliga kastades inför lejon och tigrar och blefvo af dem sönderrifna, andra höggos i stycken, andra blefvo jämmerligen sönderslitna, andra brändes på bål, och det hände till och med, att de beströkos med honung och fastbundos i långa rader vid pålar samt, när mörkret inträdt, antändes för att tjena såsom lefvande facklor under hedningarnes förlustelser.

4. Kyrkohistorien omtalar många sköna exempel på martyrernas tålamod och trofasthet in i döden. De kunde ej genom några plågor förmås att förneka sin Frälsare, som gått för dem i döden. Glada och frimodiga gingo de mot de vilda djuren, eller bestego de bålet, ty de visste, att plågorna skulle vara blott några ögonblick, och sedan skulle de få komma hem till Herren, för att af honom mottaga lifvets krona, hvilken han lofvat att gifva hvar och en, som är trofast intill döden.

5. Men äfven sedan kristendomen blifvit allmänt antagen inom det romerska riket, inträffade förföljelser mot de kristne. Men nu var det de så kallade kristne sjelfva, som anstälde förföljelser. Det var den katolska kyrkan, som råkat i förfall och blifvit sin mästare otrogen och nu i sin grymhet mot Jesu sanna bekännare till och med öfverträffade sjelfva hedningarne. Men denna kyrka kunde dock ej utrota evangelii lärjungar från jorden, och till slut måste hon gifva vika för den makt, som Gud lät uppenbaras i verlden genom den luterska reformationen.

6. Herrens trogna och Kristi kyrka hafva intet annat att vänta i verlden än hat, smälek och förföljelse. Och ehuru vi nu för tiden ej hafva så många martyrer i den vanliga meningen, torde dock den tid ännu komma, då de, som vilja bekänna Kristus, skola få besegla sin tro med sin död. Då blir frågan, om *vi* så älska vår Frälsare, att vi hellre vilja blifva martyrer än förneka honom.

Polykarpus.

1. Under kejsar Markus Aurelius sträckte sig förföljelsen mot de kristne äfwen till församlingen i Smyrna. De kristne, som hedningarne lyckades gripa, sökte man genom hotelser att skrämma till affall; men förblefwo de ståndaktige, dömdes de till döden. Äfwen den åttio sex-åriga biskopen **Polykarpus** blef gripen och släpad inför domaren. Biskopen war en trogen Jesu lärjunge och högt aktad af sina trosbröder. Derför sökte domaren på allt sätt förmå honom att förbanna Kristus, ty då hoppades han, att äfwen de andra kristne lätteligen skulle förmås att göra på samma sätt.

2. Sedan domaren på mångfaldiga sätt, både genom löften och hotelser, sökt förmå Polykarpus att förneka sin mästare, swarade han: "I åttio sex år har jag nu tjenat honom, och han har aldrig gjort mig något emot, huru skulle jag då kunna smäda min konung, som har återlöst mig?"

3. Då ingenting kunde förmå honom att swika sin tro, dömdes han att brännas. Och med denna dom war han ganska tillfreds. Med frimodighet besteg han bålet, talade uppmuntrande ord till sina bröder i tron och låfwade Herren, till dess röken och lågorna qwäfde hans röst. — Hwilken god Herre måste icke den wara, för hwilken man efter en åttio sex-årig tjenst är willig att med glädje gå i döden!

Ansgarius.

1. Kristendomen har icke alltid varit känd i vårt gamla fädernesland. Våra gamla förfäder voro hedningar och tillbådo afgudar. Den man, som först kom till Sverge med predikan om Kristus, var *Ansgarius*, en munk från klostret Corbey i Frankrike.

2. Ansgarius föddes omkring år 801. I barndomen var han glad och lekfull, men tanklös och begifven på fåfänglighet. Då hade han en gång en dröm, i hvilken han tyckte sig gå på en sumpig väg, der det var svårt att komma fram. Han såg då vid sidan en annan väg, som var jämn och banad, och på denna väg vandrade en skara hvitklädda qvinnor, bland hvilka han igenkände sin egen moder. Han utsträckte sina armar och ville skynda i hennes famn, men han sjönk ned i dyn och kunde ej komma upp derifrån. Då sade en af qvinnorna, som var utmärkt framför de öfriga genom en himmelsk skönhet och som han ansåg vara jungfru Maria: "Vill du gerna komma till din moder?" Ansgarius svarade,

att han högligen åstundade att komma. Då sade hon: "Vill du komma till oss, så försaka allt verldsligt prål och all fåfänglighet, ty ingen kan följa oss, som deruti sätter sin glädje". Efter denna dröm blef Ansgarius mycket förändrad, allvarlig och from, och beslöt att egna hela sitt lif åt sin Frälsares tjenst.

3. Vid denna tid kommo sändebud från Sverge till Frankrikes kejsare Ludvig den fromme och anhöllo om en kristen lärare, emedan många funnes i deras hemland, som ville undervisas och blifva kristne. Kejsaren kallade då till sig Ansgarius, och denne åtog sig beredvilligt att begifva sig till de vilda hednafolken i nordlanden för att bland dem utbreda kristendomen. Vitmar, Ansgarii vän, utsågs till hans följeslage. Redan på resan mötte dem stora svårigheter. Nära svenska kusten öfverföllos de af vikingar, som togo både det handelsskepp, med hvilket de seglade, och allt, som fans på det samma. Ansgarius och hans kamrat kommo med möda i land, men all deras egendom, till och med böckerna och de skänker de medförde från kejsaren till Sverges konung gingo förlorade. De fortsatte derefter färden än till fots genom obanade trakter och tjocka skogar, än i båt öfver vatten, som liknade haf.

4. Omsider kommo de fram till Birka, som var landets hufvudstad. Der rådde då en konung, som hette Björn. Han mottog Ansgarius på det vänligaste och gaf honom tillåtelse att qvarstanna och förkunna den nya läran. Hvar och en, som ville blifva kristen, hade dertill full frihet. Många kristna fångar gladde sig att åter få höra Guds ord predikas. Konungens rådgifvare, som hette Hergeir, antog kristendomen och uppbygde den första kyrka

i landet. Efter ett och ett halft års förlopp återvände Ansgarius hem igen.

5. Efter återkomsten från Sverge utnämdes Ansgarius till ärkebiskop i Hamburg, till hvilket stift Sverge nu skulle höra. Till biskop i Birka utsåg han en man, som hette Gautbert, men som vid invigningen till detta ämbete antog det apostoliska namnet Simon.

6. Denne Sverges förste biskop mottogs vid ankomsten till Birka med stor ära och mycken välvilja af konungen och helsades med glädje af der varande kristne. Det tilläts honom att offentligen förkunna Kristi evangelium. Han uppbygde en kyrka och arbetade under någon tid med framgång för kristendomens tillväxt i landet. Men omsider gjorde hedningarne ett upplopp mot de kristna presterna. En af Gautberts vänner dödades, han sjelf och alla hans följeslagar bundos, kastades i fängelse och förvisades slutligen ur landet.

7. En tid derefter kom Ansgarius för andra gången till Birka, omkring år 853. Den första underrättelse, som der mötte honom, var, att bönderna voro fiendtligt stämde mot kristendomen. En man hade bland dem uppträdt såsom sändebud från deras gamle gudar och i desses namn erinrat folket om de goda och lyckliga tider och det öfverflöd på allt, som de haft under sina gamle gudar. Härigenom lyckades han också att afvända folket från den nya läran och göra det fiendtligt mot den samma. Detta skedde kort före Ansgarii ankomst.

8. Ansgarii vänner rådde honom att fly och rädda sig undan de förbittrade hedningarne. Men han var endast bekymrad om framgången af den

heliga sak, för hvilken han arbetade, och förklarade sig redobogen att lida pina och död för Kristi skull. I Birka regerade nu en konung, som hette Olof. För honom frambar Ansgarius det ärende, för hvilket han var kommen. Konungen svarade, att han ej vågade bevilja hans begäran, förr än han rådfrågat gudarne och hört allmogens vilja derom.

9. Nu sammankallade konungen sina rådgifvare, hvilka genom lottkastning sökte utröna gudarnes vilja. Lotterna utföllo så, att de kristnes Gud borde få fritt förkunnas. Derpå framstälde konungen saken på tinget. Då vardt stort buller och gny bland bönderna. Omsider reste sig en gammal man och talade: "Många finnas bland oss, som veta, att de, som vändt sig till de kristnes Gud, hafva rönt stor hjelp och tröst. Hvarför skulle vi då bortkasta det, som vi veta vara gagneligt? När nu så hända skulle, att våra egna gudar icke äro oss bevågne, då är det godt att hafva den Guds ynnest, som är mäktig i allt och hjelper dem, som anropa honom. Derför är mitt råd, att vi äfven tillstädja hans tjenare att blifva här i landet." Till detta gaf menigheten sitt bifall, och det beslöts, att kristna prester skulle få ostördt öfva sin gudstjenst.

10. Ansgarius lemnade nu åter Sverge för att icke mera återse det. Fortfarande sörjde han dock för den unga församlingen i Birka och sände henne lärare. Ansgarius utmärkte sig genom en varm gudsfruktan, en lefvande och sann fromhet. Sina inkomster använde han till att anlägga kloster och skolor för missionärers bildande, till att inrätta och underhålla hospital för sjuka och fattiga

samt att friköpa fångar och slafvar. Äfven såsom ärkebiskop lefde han i munklik stränghet. Han förtärde nästan intet annat än bröd och vatten, bar en grof hårduk närmast kroppen, men sökte genom dessa sjelfförsakelser aldrig fåfängligt pris. Vid 64 års ålder slutade Ansgarius sin jordiska lefnad i Bremen den 3 februari år 865. Efter kristendomens införande firades i Sverge på den 4 februari en årlig högtid till minne af Ansgarius, Sverges förste kristne missionär.

Den bäste vännen.

Min vän är ljuf, min vän är mild
och trofast i all lifvets smärta.
Ej jord, ej himmel har en bild
så skön som hans uti mitt hjerta.

Liksom en stjerna mig hans röst
igenom tidens mörker förer.
Jag döljer mig invid hans bröst,
der jag ej lifvets stormar hörer.

Der hvilar jag i salig ro,
när qvalet andra hjertan bränner.
Och sviker än all jordens tro,
min vän i himmelen mig känner.

Min vän är min, och jag är hans,
och än vår kärlekslåga brinner,
när solens eld och stjernans glans
i rymden slocknar och försvinner.

När han vid målet väntar mig,
jag lugn fullborda vill min bana.
Mitt kors skall en gång byta sig,
som hans, uti en segerfana.

Jag tänka vill uppå hans namn,
när tungans bruk är hämmadt blifvet,
och sjunka så uti hans famn,
som är *uppståndelsen* och *lifvet.*

Luthers barndom och ungdom.

1. Luther föddes i Eisleben i Tyskland den 10 november 1483. Följande dag blef han döpt, och emedan det war den helige Martins dag, gåfwo hans föräldrar honom namnet Martin. Hans fader, Hans Luther, war en fattig, men hederlig och from bergsman. Han brukade ofta knäböja wid lille Martins bädd och bedja, att Gud wille göra hans lille gosse till en god och nyttig man. Äfwen hans moder war en from qwinna, högt aktad för sin fromhet och ödmjukhet.

2. Medan Luther ännu war ett litet barn, flyttade familjen till Mansfield, hwarest hans fader erhöll arbete såsom bergsman. Wid den tiden woro de mycket fattiga, men Gud wälsignade dem, så att de snart fingo ett eget hus, och Luthers fader började att drifwa grufarbete på egen hand och blef äfwen wald till medlem af stadens råd.

2. Luthers föräldrar woro mycket stränga mot honom och straffade honom hårdt för den minsta förseelse. Tidigt sändes han till skolan, men läraren war en hård man och slog barnen, så att de hyste den största rädsla för honom. I skolan fick Martin lära sig de tio budorden, Fader wår och trons artiklar. Derjämte underwisades han också i den romerska kyrkans willfarelser, men fick icke lära känna Jesus Kristus, sin Frälsare. Sjelf berättar han: "Ifrån min tidigaste barndom lärdes jag att tänka på Herren Kristus endast såsom en sträng och wred domare, så att blotta namnet Jesus kom mig att blekna och darra af förskräckelse". Genom denna behandling blef lille Martin en mycket rädd och försagd gosse, och denna skygghet följde honom, äfwen sedan han kom till en annan skola.

4. Luthers fader wille, att hans son skulle blifwa en lärd lagman. När Martin war fjorton år gammal, sändes han till latinskolan i staden Magdeburg. Äfwen här fick han höra mycket om påf-

wens, presternas och munkarnes helighet, men ingenting om Frälsaren Jesus Kristus. Efter ett år togo föräldrarne honom ifrån Magdeburg och sände honom till latinskolan i Eisenach. Några af hans moders slägtingar bodde der, af hwilka gossen möjligen kunde erhålla någon hjelp. Men slägtingarne synas hafwa gjort föga för honom. Ty i Eisenach måste den fattige Martin gå omkring och sjunga för att få något att äta, och ofta fick han om qwällarne lägga sig utan mat.

5. Men Gud sörjde för honom. Tillsammans med några andra fattiga gossar war han en dag ute att sjunga för bröd. Redan hade de sjungit utanför flere hus utan att få någonting. Slutligen kommo de till en rik borgares hus wid namn Cotta. Der stod nu den stackars Martin bedröfwad och modlös. Men när sången började, klingade hans röst klar och intagande i den friska wintermorgonen. Dörren öppnades, och den ömhjertade husfrun kom ut. Hon kände igen den klara rösten, ty hon hade ofta med glädje lyssnat till den lille skolgossens sång i kyrkan. Hon bjöd nu Martin att komma in, ej för att gifwa honom almosor, såsom hon förut ofta gjort, utan att han skulle få stanna der och bo i hennes familj. Denna wänlighet och kärlek glömde Luther aldrig. När han många år senare blef en berömd professor i Wittenberg och en son till hans wälgörarinna kom för att studera wid universitetet, upptog Luther den unge studenten i sin familj, der han fick både bo och spisa.

6. Wid aderton års ålder begaf sig Luther år 1501 till universitetet i Erfurt. Här studerade han filosofi och lagkunskap och läste många latinska böcker. Nu hade hans fader medel nog att underhålla honom wid universitetet, så att han ej behöfde arbeta för sitt uppehälle, utan kunde egna hela sin tid åt studierna. Ocksså war Luther den flitigaste af alla kamraterna. Han war aldrig frånwarande från någon lektion, och när han war ledig, studerade han böckerna i universitetets boksamling. Man hade då ej så godt om böcker som nu för tiden, och de, som funnos, woro mycket dyra. En dag fann han der en bok, hwars like han aldrig förr sett. Det war en **bibel** på latinska språket. Med begärlighet öppnade han den, och under det han bläddrade i den samma, föllo hans ögon på berättelsen om Samuel och hans moder

Hanna. Han fann ett sådant behag i denna berättelse, att han önskade, det Gud en gång wille gifwa äfwen honom en sådan bok.

7. Men huru mycket än bibeln behagade honom, fann han dock icke ännu deruti den frälsande sanningen om Kristus och om syndernas förlåtelse genom honom. Han kände, att han icke hade frid med Gud, men sträfwade att med egna krafter och goda gerningar winna

denna frid. Han studerade under flitig bön och blef snart af sina lärare känd såsom en trogen och skicklig student, som i sinom tid skulle utmärka sig och blifwa till stor heder för universitetet. Med noggrannhet iakttog han kyrkans alla regler och ceremonier. Men all hans lärdom, alla de utmärkelser, som kommo honom till del, allt yttre iakttagande af den romerska kyrkans stadgar kunde icke utplåna

den djupa känslan af hans syndfullhet. Han kände ännu icke den Frälsare, som kunde lugna hans oroliga samwete, och derför kunde han aldrig tänka på döden och domen utan den största fasa och förskräckelse.

8. Nu inträffade några händelser, som ännu mera förökade hans oro och ängslan och ändrade hela hans lefnadsbana. En af hans förtrognaste wänner fick en mycket hastig död, som grep Luther djupt och påminde honom om hans egen död och en kommande dom. Då han kort tid derefter war på återwägen från ett besök i sitt hem, öfwerfölls han plötsligt af ett häftigt åskwäder. Med ett bedöfwande brak slog åskan ned tätt bredwid honom. Fruktande, att hans sista stund war kommen, sjönk han på sina knän och lofwade att blifwa munk och ingå i ett kloster, om Gud sparade hans lif.

9. När faran war öfwer, glömde han icke sitt löfte. Hans wänner försökte på allt sätt att förmå honom att ändra sitt beslut, men han kunde icke bewekas. På aftonen den 16 juli 1505 inbjöd han sina wänner till en afskedsmåltid. Och före gryningen följande dag skyndade han till augustinerklostret i Erfurt.

10. Luther hade blifwit munk utan sin faders wetskap och tillåtelse, och denne blef mycket bedröfwad öfwer det steg sonen tagit. Men Luther ansåg det löfte han gifwit heligare än den sonliga lydnaden, och Gud wände allt detta till godo. Han lät Luther inträda i klostret, på det att han der skulle riktigt få lära känna den katolska kyrkans bottenlösa förderf, så att katolikerna ej sedan skulle säga, när han uppträdde emot dem, att han fördömde det, som han icke kände och förstod. Här i klostret skulle han ock genom Guds underliga ledning sjelf komma till kunskap om den frälsande nåden i Jesus Kristus, för att sedan till millioner själars salighet förkunna denna nåd i werlden.

Den luterska reformationen i Sverge.

1. Den lära, som Ansgarius predikat, var icke i alla stycken öfverensstämmande med Guds rena ord. Hon var mycket uppblandad med människofunder och lärde, att man genom egna verk och ger-

ningar kunde förtjena Guds nåd och saligheten samt att man borde bedja till helgonen, som vore människornas medlare och förespråkare inför Gud. Dessa människofunder hade sedan under tidernas lopp blifvit allt flere, så att man till slut ingenting visste om syndernas förlåtelse och rättfärdighet af fri nåd genom Jesus Kristus.

2. Då Luther i Wittenberg började predika emot de påfviska villfarelserna, var der äfven en student ifrån Sverge, Olaus Petri, som efter slutade studier återvände hem och genast började förkunna den evangeliska läran. Snart fick äfven konungen, Gustaf Vasa, kännedom om den luterska reformationen och omfattade den med värme. Han kallade Olaus Petri till Stockholm och förordnade honom att predika i stadskyrkan. Konungen stadfästes allt mer i den rena läran och arbetade på allt sätt för att i sitt rike bereda vägen för den samma.

3. Efter många stridigheter med de katolske biskoparne sammankallade Gustaf år 1527 den märkvärdiga *riksdagen i Vesterås*, der han med rådet och de förståndigaste i riket ville undersöka de uppkomna stridigheterna i religionen. Inför denna riksdag framhöll konungen rikets stora nöd, som endast kunde afhjelpas derigenom, att kyrkan återlemnade den öfverflödiga rikedom hon under tidernas lopp samlat. Vidare sade han, att han icke velat införa någon ny tro i landet, utan endast låtit predika Guds rena ord och evangelium, hvilket vår Herre sjelf befalt.

4. Efter mycket och envist motstånd af adeln och presterskapet, som ej ville tillåta någon ändring vare sig i läran eller i kyrkans ställning för öfrigt,

fattades ändtligen den 24 juni 1527 det beslut, som lösgjorde svenska kyrkan från påfven och påbjöd reformationens införande i landet. Detta beslut kallas *Vesterås recess* och innehöll två hufvudpunkter. Den första bestämde, att adeln skulle återfå de arfvegods, som sedan år 1454 kommit under kyrkan, och att konungen skulle erhålla biskoparnes slott och fästen samt bestämma öfver biskoparnes, domkapitlens och klostrens öfverflödiga inkomster. Den andra punkten angick kyrkans lära och påbjöd, att "det rena Guds ord skulle allestädes blifva predikadt efter Guds befallning och icke diktade underverk och människofabler, som härtilldags mycket skedt är". Till detta beslut gjordes ett tillägg, som stadgade, att konungen nu skulle vara kyrkans högste styresman och att evangelium efter denna dag skulle läsas i alla skolstugor.

5. Riksdagens beslut i Vesterås stadfästes af ett kyrkomöte i Örebro år 1529, då äfven andra kyrkliga förhållanden ordnades i enlighet med reformationens grundsatser. Sedan fortgick reformationsverket så småningom utan några häftigare omhvälfningar. Den förste luterske ärkebiskop var LAURENTIUS PETRI, broder till Olaus Petri, hvilken var den verksammaste af alla, som deltogo i den svenska reformationen, att ordna och genom predikande och utgifvande af evangeliska böcker kraftigt befordra den svenska kyrkans nyfödelse.

6. Igenom denna kyrkliga förändring inträdde Sverge i de protestantiska ländernas antal. Försök gjordes nog att åter bringa Sverge under påfvarnes ok, men detta gjordes om intet genom Gustafs son Karl IX, som med värme och kraft uppträdde till

den evangeliska lärans försvar. När sedermera katolikerna hotade att med våld tvinga alla protestantiska länder i Europa under sig, var det Karls son, den store GUSTAF ADOLF, som med sina trogne och tappre svenskar räddade den rena läran och samvetsfriheten åt de förtryckte.

Den swenska luterska kyrkan i Amerika.

1. Bland protestantiska samfund war den luterska kyrkan med de första att föra evangelisk kristendom öfwer till Amerika. Och bland luteranerna war det swenskarne, som särskildt kallats af Herren till det höga wärfwet att utså evangelii senapskorn på amerikansk mark. Gustaf II Adolf uppgjorde en plan att anlägga en koloni i Amerika, hwilken skulle blifwa en fristad för "hela den protestantiska werlden". År 1638 kommo de första swenska kolonisterna till Delaware.

2. Desse nybyggare förde Guds ord med sig och woro angelägne om att öfwa en sann gudstjenst i öfwerensstämmelse med den luterska bekännelsen samt att uppfostra barnen i kristendomens sanningar. Äfwen ifrade de för missionswerksamhet bland sina hedniska grannar, indianerna. Pastorer sändes tid efter annan till dem från fäderneslandet. Men då lärare ej alltid kommo regelbundet och nybyggarne ej hade någon skola för församlingslärares uppfostran, råkade de omsider i ett annat samfunds händer, och nu äro deras efterkommande främmande för den luterska kyrkan.

3. En ny inflyttning af swenskar började omkring år 1845, och sedan dess hafwa hwarje år större och mindre skaror kommit från Swerge. Den första luterska församling bland de nyinflyttade swenskarne bildades år 1848 i New Sweden, Iowa. Öfriga tidigare swenska kolonier woro i Sugar Grove och Jamestown, Chicago, Andover, Moline, Rock Island, Galesburg, Burlington med flera ställen. Till en början woro desse nybyggare lemnade utan någon andlig ledare och kyrklig werksamhet. Då sändes dem genom Guds nådiga ledning pastor L. P. Esbjörn, som kom från Gestrikland i

Swerge år 1849. Man har med skäl kallat honom "den swenska luterska kyrkans i Amerika patriark".

4. År 1850 stiftade han en swensk luthersk församling i Andover, som till en början räknade endast tio medlemmar. Sedermera stiftades församlingar äfwen på andra ställen, såsom i Princeton, Moline och Galesburg. År 1852 fick Esbjörn hjelp uti pastor T. N. Hasselquist, som då kom från Swerge och öfwertog wården af församlingen i Galesburg samt kringliggande platser. Året derpå kom pastor Erland Carlsson och blef lärare i församlingarna i Chicago och platserna deromkring.

5. Redan tidigt började dessa tänka på att uppfostra män till församlingslärare, och till en början sändes de unga män, som wille bereda sig för det presterliga kallet, till en amerikansk luthersk skola i Springfield, Illinois, hwarest L. P. Esbjörn år 1857 blef anställd såsom skandinavisk professor.

6. I början woro de swenska församlingarna i förening med en amerikansk luthersk synod. Men år 1860 utgingo de ur denna förening och bildade en egen synod. På samma gång begyntes också i Chicago ett särskildt läroverk för swenskar och norrmän med professor L. P. Esbjörn såsom lärare. Detta war början till **Augustana College and Theological Seminary.** År 1863 blef pastor T. N. Hasselquist föreståndare för skolan, hwilken samma år flyttades till Paxton, Illinois. Ifrån denna plats flyttades läroverket år 1875 till Rock Island, Illinois, hwarest det ännu är. Detta läroverk har warit och är af största betydelse för wårt samfunds utweckling och för det andliga och kyrkliga lifwet inom den swenska luterska kyrkan i Amerika.

7. Augustana-synoden har haft en märklig framgång, och dess werksamhet har blifwit rikt wälsignad af Herren. Swenska församlingar finnas nu öfwer hela detta widsträckta land, och dess medlemsantal ökas med närmare tio tusen för hwarje år. Om det förunnats oss att fostras inom den swenska luterska kyrkan i Amerika, bör det alltid wara wår bön, att denna kyrka allt fortfarande må åtnjuta Herrens rika wälsignelse till många själars salighet. Må wi ock troget

blifwa wid och lefwa i wår heliga tro och lära, i ord och gerningar bekänna wår tro samt willigt tjena wår Herre och Frälsare, som låtit oss blifwa delaktiga af salighetens kunskap!

Konstantin den store.

1. Midt under de många förföljelserna mot de kristna i det stora romerska riket utbredde sig kristendomen mer och mer. Mot slutet af det tredje århundradet funnos kristne icke blott öfver allt inom det romerska riket utan äfven i många länder utom det samma. Slutligen vann kristendomen en försvarare äfven på kejsartronen, och den förste romerske regent, som antog kristendomen, var *Konstantin den store.*

2. I början hade denne kejsare att utkämpa heta strider med flere medtäflare till tronen. Det berättas, att han på ett fälttåg mot en af desse såg i en syn ett strålande kors med denna inskrift: *I detta tecken skall du segra.* Sedan skall han i en dröm hafva fått en uppenbarelse att göra sig en fana med korsets tecken. Konstantin gjorde så, och segern följde hans korsfana.

3. Ehuru han sjelf var öfvertygad om kristendomens sanningar och derjämte insåg nyttan af att ansluta sig till de nu talrika kristne, lät han dock ej genom dopet upptaga sig i den kristna församlingen förr än på sin dödsbädd år 337. Men från början visade han sig såsom de kristnes vän och beskyddare, och när han blifvit ensam herskare, förklarade han kristendomen för statsreligion.

4. Härigenom kommo de kristne uti ett helt annat förhållande än förnt. Då de fordom på allt

sätt förföljts, kommo de nu i stort anseende, kallades till ämbeten och areställen, och deras prester befriades från vissa utskylder till staten. Staten bekostade kyrkans underhåll, och kyrkan samlade stora rikedomar. Men dessa verldsliga förmåner verkade icke godt för det andliga lifvet bland de kristne. Verldskärlek, kallsinnighet och sömnaktighet inträngde allt mer bland dem, då ej längre förföljelsernas hetta höll dem vakna och påminde dem, att Kristi rike icke är af denna verlden.

Karl den store.

1. Det stora romerska riket hade år 395 delats i det weströmerska och det östromerska riket. Det weströmerska riket egde sedan bestånd till år 476, då många mäktiga och krigiska folk ifrån öster inwandrade i detta rike och störtade det samma. Ifrån den tiden delades det i allt flere smärre wälden, som inbördes kämpade och bekrigade hwarandra. Detta tillstånd fortfor till **Karl den store**, som regerade från år 768 till år 814 och åter förenade det mesta af det forna weströmerska riket till ett wälde samt lade dertill äfwen många nya områden.

2. Denne kejsare war en af de märkligaste herskare som funnits. Nästan under hela sin regeringstid war han inbegripen uti ständiga krig med närgränsande folk och stammar. Det mest betydande af dessa krig war det, som han förde mot de hedniska sachsarne. Detta war ett mycket tappert folk, och då Karl icke blott wille lägga dem under sitt wälde utan äfwen wille twinga dem att antaga kristendomen, måste han med dem utkämpa många blodiga strider. Då några af dem en gång på förrädiskt sätt gjort uppror, lät han på en dag nedhugga 4,500 af dem. Den, som ej wille beqwäma sig till att öfwergå till kristendomen, straffades till lifwet. På detta sätt wann wisserligen den kristna läran en yttre utbredning, men oftast war dock folket fortfarande i hjerta och tänkesätt hedniskt.

3. Midt under sina krigståg arbetade dock Karl, såsom ingen annan regent före honom, äfwen på folkets uppfostran och bildning. Han lät anlägga byar, nedhugga skogar, uttorka sumptrakter och upprensa floder. Han lärde folket att odla jorden, och hans landtegendomar woro riktiga mönster för en ordentlig landthushållning. Klostren gynnades, och munkarne fingo i uppdrag att underwisa folket i åkerbruk och andra nyttiga kunskaper. Wid sitt eget hof inrättade han en mönsterskola, för hwilken kejsarens lärare och wän, engelsmannen Alcuin, war föreståndare. Från Karl den stores tid räkna äfwen folkskolorna sin upprinnelse, i det han wid de särskilda kyrkorna inrättade skolor, der allmogens barn skulle erhålla underwisning.

4. Han ifrade warmt för att Guds ord skulle predikas för folket, och emedan både prester och munkar ännu woro mycket okunniga och få af dem kunde hålla en predikan, lät han för deras räkning öfwersätta de gamla kyrkofädernas predikningar. För gudstjenstens höjande lät han från Italien inkalla orgelspelare och sångare, hwilka äfwen skulle underwisa folket i musikens ädla konst.

5. För att kunna uträtta sådana saker på en tid, full af råhet och okunnighet, måste Karl hafwa warit en owanlig man. Till sitt sinnelag war han en from man efter den tidens sed och, som wi sett, ifrade mycket för kyrkans utbredning. På den tiden war det wanligt att anställa krigståg, så kallade **korståg**, till hedniska länder för att med eld och swärd omwända folket till kristendomen. Och detta medel anwände äfwen Karl. Han war folklig och nedlåtande. Medan wid allmänna riksförsamlingar grefwarne och stormännen öfwerlade, uppehöll Karl sig bland den samlade folkmängden, helsade på sina bekanta, wisade sitt deltagande för de äldre och roade sig med de yngre. Men wid högtidliga tillfällen höll han mycket på sin kejserliga wärdighet och uppträdde då med all möjlig ståt och prakt. Hwad han uträttat för kristendomen och allmän odling har haft stort inflytande på följande tider, och derför har han med rätta fått namnet "den store". Han dog år 814 med utropet: "Fader, i dina händer befaller jag min ande". I den tyska staden Aachen, hans älsklingsort, ligger han begrafwen.

Korstågen.

1. Under medeltiden plägade många fromma katoliker företaga färder för att besöka de platser i det heliga landet, der vår Frälsare vandrat, lidit och dött. Sådana resor kallades pilgrimsfärder, och de, som företogo dem, benämdes pilgrimer. Men vid denna tid var det heliga landet i turkarnes händer, hvilka voro muhammedaner. Desse voro mycket fiendtliga mot de kristne och läto pilgrimerna undergå många förföljelser och lidanden. Då pilgrimerna återkommo till Europa och der klagade öfver de grymheter turkarne föröfvat mot dem, uppväcktes derstädes en liflig harm, och man började allvarligt tänka på att återeröfra det heliga landet från de otrogne.

2. Peter af Amiens var en af dessa från det heliga landet återkomna pilgrimer. Han genomvandrade Italien, Frankrike och mellersta Tyskland. Klädd i pilgrimskåpa, omgjordad med ett rep om lifvet och hållande i handen ett *krucifix*, det är ett kors med Frälsarens bild, red han, blek och aftärd, på en åsna genom land och städer. På gator och torg, på vägar och i kyrkor manade han folket att gripa till vapen och skildrade med gripande ord det heliga landets nöd.

3. När saken sedan framlades för ett kyrkomöte år 1095, mottogs den med stor hänförelse af folket, som ropade: "Gud vill det! Gud vill det!" Alla ville vara med om företaget och läto såsom tecken fästa röda kors på sina skuldror. Derför fingo dessa krig namnet *korståg*.

4. Medan furstarne och riddarne med omsorg rustade sig, var folkmassan otålig öfver deras långsamhet. Sinnena voro så upprörda, att man till och med tyckte sig se tecken på himmelen. Det berättades, att man der sett två flammande ryttare strida och att den, som bar korsets tecken, hade segrat. Ja, en sägen gick, att Karl den store hade uppstigit ur sin graf för att anföra krigshärarne. Snart kunde folket i sin otålighet ej vänta längre, utan gaf sig åstad med Peter af Amiens i spetsen. Men det gick dessa oordnade skaror olyckligt. Under färden dogo eller nedhöggos nästan alla, och få af dem kommo fram till det heliga landet.

5. Efter dem satte furstarne sina välordnade skaror i rörelse. Den förnämste af anförarne var den ädle *Gottfrid af Bouillon*, hvilken i rättrådighet och fromhet var allas föresyn. Till Mindre Asien tågade de i olika skaror, och när de sammanträffat der och korshären mönstrades, uppgick den till tre hundra tusen man fotfolk och öfver hundra tusen utvalde ryttare. Hela vägen måste de nu kämpa sig fram emot turkarne. Många befästa städer intogos och besattes af kristne. Belägringen af Antiokia räckte i hela nio månader, och under dessa heta strider hade korshären sammansmält till endast tjugu tusen man.

6. Likväl fortsatte de med hänförelse sitt tåg mot Jerusalem. Den 6 juni 1099 tågade de upp på höjden vid Emaus, hvarifrån den heliga staden med sina murar och torn i himmelsk glans visade sig för deras ögon. Under stora besvärligheter började och fortgick belägringen. Fem veckor efter härens ankomst företogs en allmän stormning. Med oför-

färadt mod störtade korsfararne fram från alla sidor, men mottogos med en tät skur af pilar och stenar.

7. Efter att en hel dag förgäfves hafva kämpat och försökt intränga i staden och då de voro färdige att uppgifva hoppet, tyckte de sig följande dag på Oljeberget se skepnaden af en hög riddare, som med sin strålande sköld vinkade mot den heliga staden. Genom denna underbara syn eldades korsfararne å nyo. Gottfrid sjelf var den förste, som besteg murens tinnar. En annan af anförarne stormade in genom en af portarne, och under ropet: "Gud vill det! Gud vill det!" störtade snart korsfararne in från alla sidor.

8. Detta skedde vid samma timme, kl. 3 e. m., på hvilken Kristus utanför denna stad lidit försoningens död. Nu anstäldes ett gräsligt blodbad. Hvarken unga eller gamla, män eller qvinnor skonades. Endast omkring Omars moské — det muhammedanska tempel, som stod på samma plats, der Salomos tempel stått — nedhöggos omkring tio tusen menniskor, hvilkas blod i varma, röda strömmar rann ned utför marmortrapporna. Många spetsades, andra stektes lefvande, andra nödgades att kasta sig utför de höga tornen. Gottfrid afhöll sig från grymheter och drog sig snart undan för att, ledsagad af sina tjenare, tillbedja i helgedomen.

9. På tredje dagen förenade sig alla korsfararne i en gemensam vallfärd till den heliga grafven. De lade från sig vapnen, renade sig från blodet samt tågade med blottade fötter och klädde i hvita kläder till den heliga grafvens kyrka, der de knäböjan-

de förrättade sin bön. Några dagar derefter sammanträdde anförarne för att välja konung. Alla röstade för Gottfrid af Bouillon. Men han svarade: "Aldrig skall jag bära en guldkrona der, hvarest min Frälsare burit en törnekrona". Han ville endast kallas "den heliga grafvens beskyddare". Nu stannade han i Jerusalem till sin död, som inträffade redan året derefter.

10. Efter några år började åter turkarne att vinna segrar öfver de kristne. Ett nytt korståg företogs derför år 1147, för hvilket franske konungen Ludvig VII och tyske kejsaren Konrad III voro ledare och uti hvilket ej mindre än två hundra tusen människor deltogo. Men tåget fick en mycket olycklig utgång. De ledo det ena nederlaget efter det andra, hären smälte tillsammans, och knapt någon utom anförarne återsåg sitt hemland.

11. Snart föll imellertid Jerusalem åter i muhammedanernas händer. Underrättelsen härom väckte i Europa den högsta bestörtning. Ett tredje korståg företogs nu, 1189, och tre af Europas mäktigaste furstar, tyske kejsaren Fredrik I, franske konungen Filip August och konungen af England Rikard Lejonhjerta, deltogo i tåget. Men kejsar Fredrik, som tågat i förväg, drunknade i floden Salef i Mindre Asien, de andra voro sinsimellan oenige och kommo icke ens till ett försök att återtaga den heliga staden. Rikard, som, öfvergifven af Filip August, en tid stannat i det heliga landet och med sina trupper fåfängt kämpat mot de otrogne, ämnade söka få till stånd ännu ett korståg. Men den hänförelse, som tändt dem, hade släckts af motgångarne. Vid ett försök, som gjordes år 1203 och som fått namn

af det "fjerde korståget", hann man aldrig fram till det heliga landet, och hela förctaget var ingenting annat än ett plundringståg. Det heliga landet var och förblef efter denna tid i de otrognes våld.

Kristofer Kolumbus.

1. I femtonde århundradet uppwaknade i Europa en stor ifwer för upptäcktsfärder. Wid denna tid kände man med wisshet till endast Europa och delar af Asien och Afrika. Endast isländarne wisste något om ett stort och härligt land i wester, hwilket en af deras folk, Leif Eriksson, besökt omkring år 1000 och som han kallat **Vinland det goda.** Men af denna upptäckt wisste man intet i det öfriga Europa, och om något land i wester hade blott en och annan en aning, till dess att det blef en visshet genom de upptäcktsfärder, som företogos af **Kolumbus.**

2. Kristofer Kolumbus föddes i Genua omkring år 1436. Redan i barndomen fick han en god underbyggnad i matematik och astronomi. Tidigt wisade han en afgjord lust att blifwa sjöman, och redan wid fjorton års ålder kom han till sjös. I Portugal uppehöll han sig i fjorton år. Der gifte han sig med dottern till en framstående sjöman. Genom att studera sin swärfars kartor och skeppsböcker samt i anledning af redskap af trä, snidade utan järn, och trädstammar af okända trädslag, som winden drifwit i land wid kusten, kom han på den tanken, att något land måste finnas westerut. Nu uppstod hos honom den lifliga önskan att upptäcka detta land, som enligt hans åsigt måste wara Indien i Asien, som sträckte sig så långt på andra sidan af jorden.

3. Men huru skulle han få fartyg och män, som woro williga att följa med? Han wände sig först till Portugals konung, men förgäfwes. Sedan sökte han för detta ändamål intressera konung Ferdinand och drottning Isabella i Spanien, och efter många undersökningar och underhandlingar och när Kolumbus redan uppgifwit hoppet

och war på wäg till Frankrike, beslöt sig Isabella för att hjelpa honom och utrusta några skepp för hans räkning.

4. Med tre små skepp, och ett litet antal djerfwa äfwentyrare i sitt sällskap, afseglade nu Kolumbus från Palos i Spanien, den 3 augusti 1492. På det största af fartygen, Santa Maria, förde Kolumbus sjelf befälet. Snart råkade man ut för det missödet, att ett af skeppen fick sitt roder förstördt. Sedan de för att reparera skadan uppehållit sig en hel månad wid Kanarieöarna wid norra Afrikas westkust, styrde de kosan rakt mot wester ut i öppna hafwet. Redan följande dag hade alla land förswunnit ur ögonsigte. Rundt omkring sig sågo de intet annat än den blåa himmelen och det wida hafwet, öfwer hwars djup de på bräckliga plankor swäfwade. Och ingen wisste, hwart det bar hän. Snart blefwo männen bekymrade och modlösa. Men Kolumbus sökte uppmuntra dem på allt sätt. Efter någon tid sågo de några obekanta sjöfåglar och trodde sig då wara nära land. Längre fram funno de hafwet öfwertäckt af sjögräs, och nu kunde det ej längre wara något twifwel, att land war nära. Men de seglade och seglade, utan att något land wisade sig. Då började sjömännen blifwa mycket oroliga, wille göra uppror och wända om. Just då missmodet och ängslan nått sin höjd, warseblef Kolumbus sent en afton ett litet ljus, som tindrade långt i wester. Och klockan twå följande morgon hördes från ett af de mindre skeppen, som seglade förut, ett kanonskott, och med hänryckning ropade nu alla: "Land, land!"

5. Den 12 oktober i daggryningen utbredde en palmbewuxen ö sin fagra grönska framför dem. Då uppstämde hela besättningen: "O Gud, wi låfwa dig!" Wid solens uppgång lade sig skeppet för ankar, och den stora båten gjordes klar. Kolumbus iklädde sig då sin skarlakansröda amiralsdrägt och rodde jämte åtskilliga af sina män, alla iklädda skinande rustningar, till stranden. Då han stigit i land, kastade han sig ned, kysste jorden samt tog landet i besittning för konungens af Spanien räkning. Ön, der de landat, kallade han San Salvador, hwilket betyder Frälsare.

6. På stranden samlade sig inföding arne, förwånade öfwer den owanliga syn, som här mötte deras ögon. De woro nakna, koppar=

färgade och skägglösa. Deras wapen utgjordes af pilar och kastspjut af trä, med spetsar af ben. De woro ett fromt, menlöst slägte, som med barnslig nyfikenhet närmade sig de skäggiga, storwäxta främlingarne och de för dem underliga fartygen. Spanjorerna skänkte dem glasperlor, bjällror, tomma flaskor och dylikt, som de med förtjusning mottogo, och främlingarne blefwo snart de bästa wänner till dem.

7. Ifrån San Salvador seglade Kolumbus söderut till Hayti, som han kallade Hispaniola, det är lilla Spanien. Här bygde han en liten fästning samt qwarlemnade några af sina män. Härifrån tänkte Kolumbus fortsätta upptäcktsfärden, men hans skepp Santa

Maria led sjelfwa julnatten skeppsbrott, hwarför han nödgades afstå derifrån. Sedan anträddes återresan. I början gick denna lyckligt. Men snart råkade de ut för en förfärlig storm, som hotade att splittra de bräckliga farkosterna. Stormen lade sig dock, och de kommo omsider wälbehållna till baka till Spanien. Här mottogos de med jubel och under de största hedersbetygelser.

8. Konungen och drottningen bekräftade Kolumbus i hans wärdighet såsom vice konung och amiral, och hela hans slägt upphöjdes i adligt stånd. En ny flotta utrustades, med hwilken han skulle å nyo segla ut för att taga de upptäckta landen i besittning. Den 25 september 1493 anträdde Kolumbus sin andra resa. Wid sin ankomst till Hispaniola fann han hwarken fästning eller koloni. Spanjorerna hade genom råa wåldsamheter så uppretat infödingarne, att desse öfwerfallit och dödat dem samt förstört fästningen. Äfwen de spanjorer, som han denna gång efterlemnade såsom kolonister, föröfwade omänskliga grymheter emot indianerna, hwilka, retade till förtwiflan, gjorde uppror, och Kolumbus måste med krigsmakt underkufwa dem.

9. Sjelf blef nu Kolumbus illa bemött af spanjorerna, hwilka han sökte förmå till arbete och att afhålla sig från wåldsamheter. På hans tredje upptäcktsresa år 1498 utbröt mißnöjet i uppror, och anklagelser mot honom öfwersändes till Spanien. Tillika med afundsmän hemma i Spanien bedrefwo de mißnöjde saken så, att Ferdinand sände en man att undersöka anklagelserna mot Kolumbus. Denne man lät utan granskning genast lägga Kolumbus i bojor och föra honom, såsom wore han en förbrytare, till Spanien. Der blef han dock genast frigifwen, men han förwarade sedan alltid sina bojor såsom ett sorgligt minne och förordnade, att de äfwen skulle följa honom i grafwen.

10. Konungen lät nu beweka sig att åter insätta Kolumbus i hans wärdigheter samt gaf honom fyra små skepp, med hwilka han år 1502 företog sin fjerde och sista upptäcktsresa. Den blef både olycklig och mödosam. Efter att ha lidit skeppsbrott war det med möda han af den nye ståthållaren på Hispaniola fick ett skepp, med hwilket han begaf sig till baka till Spanien. Men nu mottogs han ej med några

ärebetygelser. Isabella, som alltid warit hans stöd, hade nu aflidit, och Ferdinand wisade honom blott en kall höflighet. Snart war ock hans werlande bana på jorden slutad. Han dog i staden Valladolid år 1506. Han lär nu hwila i staden Havanna på Kuba.

Lissabons förstöring.

1. Lissabon, hufvudstaden i Portugal, var på sjutton hundra-talet en rik och blomstrande handelsstad, mycket berömd för sitt sköna läge och sina ståtliga byggnader. Men den förste november år 1755 förstördes han af en jordbäfning. Denna dag blef för staden en förödelsens och förskräckelsens dag. Tusenden, hvilka på morgonen fröjdade sig öfver lifvet, voro innan aftonen ihjälslagna, uppbrunna eller drunknade. De präktigaste palats, de härligaste kyrkor, som förgyldes af den uppgående solens strålar, lågo vid solnedgången i spillror.

2. På morgonen af den olyckliga dagen var himmelen utan moln. Solen sken klar, och det var stilla lugnt. Man firade Allhelgonadagen. Derför hade skaror af människor samlats i kyrkorna. Plötsligt, ungefär klockan 10 på förmiddagen, hördes ett starkt buller, likasom om åskan ginge. Derpå kändes en stöt; jorden skalf; boningshus, palats och kyrkor störtade tillsammans och förvandlades till grushögar. Tusental människor begrofvos under deras spillror.

3. Ingen kan beskrifva trängseln, oron, jämmern och klagan, hvilken uppfylde de kyrkor, som ännu voro oskadade. Stora människohopar hade församlats på torgen och andra öppna platser för att der finna räddning. Men äfven här hotade dö-

den, och få voro de, som undkommo. Ett hagel af takpannor, bjälkar och murstenar störtade ned öfver dem, sårade eller ihjälslogo dem. Åldriga personer, barn och sjuka begrofvos under sina boningar. Man kunde ej skotta undan grushögarne för att komma dem till hjelp. Senare fann man många af dem alldeles oskadade. De hade dött af hunger.

4. En del af de förskräckta stadsborna flydde till floden Tajo, vid hvilken staden låg. De hoppades kunna rädda sig på båtar och fartyg, som der lågo. Men deras hopp slog fel. Floden hade likasom genom ett under stigit fyrtio fot. De ännu skonade husen och ruinerna efter de nedstörtade öfversvämmades. Massor af människor omkommo i vågorna. En del af stranden, hvarpå mer än hundra personer stodo, sjönk med dem i hafvet. Lika hastigt, som vattnet steg, sjönk det åter. Skeppen stodo plötsligt på torra landet. Båtar drogos ned i djupet. Klippor, som man förut ej sett, reste sig i höjden. Det tycktes, som om marken, hvarpå staden stod, skulle slukas upp af hafvet. Dertill kom, att en häftig orkan uppstod. Denne rörde upp hela moln af dam och fördunklade solens ljus. "Är yttersta dagen inne?" frågade mången, darrande af förskräckelse.

5. Ännu en andra jordstöt kändes. Husen vacklade liksom smidiga träd för stormvinden; flere störtade till jorden. En tredje stöt var så häftig, att man ej kunde hålla sig på benen; man måste kasta sig ned på marken. Likasom bunden vid jorden, måste man afvakta, hvad den kommande minuten hade med sig: lif eller död, helbregda eller krossade lemmar.

6. Stormen efterföljdes af en vådeld, som hastigt spred sig. Innan natten inbröt, stodo spillrorna af den förstörda staden i lågor. Hvem kunde släcka? Hvem ville våga försöket att rädda något? Ingen. Åtta dagar rasade den allt förtärande elden. Den välbygda staden var förvandlad till askhögar och svarta stenmassor.

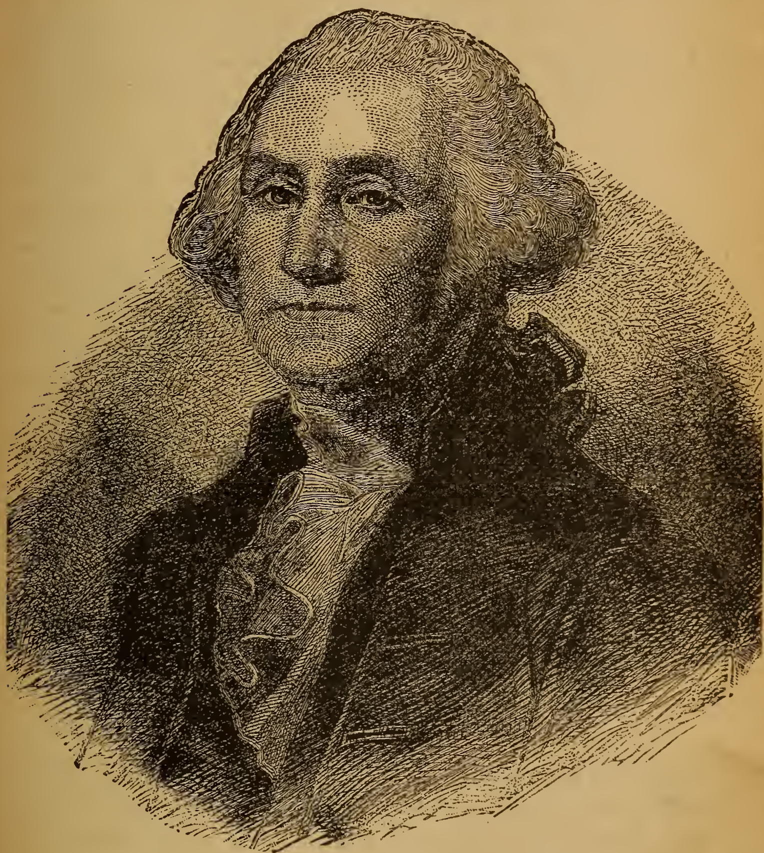
7. Hvem kan räkna de tårar, som fäldes öfver saknade föräldrar, öfver förlorade barn, anhöriga och vänner! Men ännu voro olyckorna ej slut. Många af dem, som öfverlefde stadens undergång, saknade bröd och hungrade till döds. Andra dukade under för sjukdomar, som de ådrogo sig deraf, att de måste bo under bar himmel under den kalla, regniga tid, som nu följde. Andra åter föllo offer för den ångest och förskräckelse, som uppfylde dem under dessa förfärliga dagar. Det beräknas, att tillsammans omkring sextio tusen människor omkommit under dessa fasans och hemsökelsens dagar.

Georg Washington.

1. Wårt land har icke alltid warit fritt och sjelfständigt. Ursprungligen woro nybyggena endast europeiska kolonier och stodo såsom sådana under olika europeiska länders öfwerhöghet. Af dessa kolonier egde England de allra fleste. Och då Englands regering wille utan koloniernas hörande pålägga dem dryga skatter och på annat sätt söka behandla dem egenmäktigt, gjorde kolonierna motstånd för att wärna sin frihet. Detta blef början till det nordamerikanska frihetskriget. Den man, som förde denna strid till ett för kolonierna lyckligt slut, war **Georg Washington**.

2. Han war son af en rik godsegare, som bosatt sig i Virginien. Redan såsom liten gosse wisade han ett ädelt sinnelag. Till hans stora

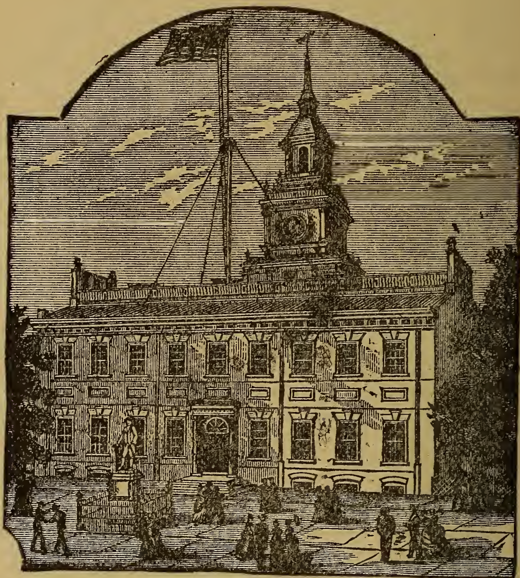
glädje gaf hans fader honom en dag en liten yxa. Han sprang ut på gården med sin skatt i handen och pröfwade dess skarpa egg på allt, som låg i hans wäg. Slutligen gick han in i trädgården. Der anföll han ett stort wackert päronträd samt högg kors och twärs i dess

stam. Några dagar derefter fick Georgs fader se, att hans wackra päronträd war alldeles förderfwadt. Mycket bedröfwad, gick han till baka och frågade i sträng ton, hwilken hade gjort detta fula streck. Georg blef rädd och war ett ögonblick willrådig, om han skulle säga

sanningen. Han kände sig wäl frestad att tiga för att slippa bannor och aga, men strax derpå samlade han allt sitt mod, steg fram till fadern och sade: "Pappa, jag kan icke ljuga, jag har gjort det med min yxa". Då tog fadern honom i sin famn och sade: "Mitt kära barn, jag wille hellre förlora tusen päronträd än hafwa en lögnare till son."

3. Redan som tioårig gosse förlorade han sin fader, men erhöll af en skicklig lärare en uppfostran, som mångsidigt utwecklade hans rika anlag. Mot sin moder war han en öm och lydig son. En gång

hade han af henne erhållit löfte att få företaga en lång sjöresa. Skeppet låg midt emot hans hem och war färdigt att afgå. Af hela sitt hjerta längtade han att få resa. Hans saker woro redan förda ombord, och allt war färdigt för afresan. Han gick till sin mor för att säga henne farwäl. Då såg han, huru tårarne bröto fram ur hennes ögon. Han sade ingenting till henne, men fattade hastigt beslutet att stanna hemma, då han insåg, att han skulle göra henne mycket bedröfwad ge=

nom sin bortresa. Derefter wände han sig till en tjenare med dessa ord: "Hemta upp ressakerna! Jag will ej resa bort, då jag derigenom gör min mor sorg och bekymmer." Modern sade då till honom: "Georg, Gud har lofwat wälsigna de barn, som hedra sina föräldrar, och jag är förwissad derom, att han skall wälsigna äfwen dig."

4. Gud war också med honom och gaf honom framgång. År 1775 utnämdes han till öfwerbefälhafware för koloniernas landmakt i resningen mot England. Under många swårigheter ledde han kriget med tapperhet och förtröstan på sin goda sak. Wid en kongress i Filadelfia förklarade sig den 4 juli 1776 tretton provinser, under namnet **Nordamerikas Förenta Stater,** för sjelfständiga och upplöste sin förbindelse med England. Det gamla statshuset, i hwilket oafhängighetsförklaringen antogs och som är afbildadt å närstående plansch, står ännu qwar och har fått namnet **Independence Hall.** Nu gälde det att också förswara denna sjelfständighet mot Englands förnyade kraftansträngningar. Under många wexlingar af nederlag och segrar höll Washington modigt ut med sina frihetshjeltar, och England måste slutligen beqwäma sig till att sluta fred år 1783.

5. Efter fredsslutet nedlade Washington sitt öfwerbefäl. Sedan han tagit afsked af sina wapenbröder, återwände han till sitt fädernegods Mount Vernon. Snart kallades han dock åter från sitt landtliga lugn för att ordna det ännu oroliga samhället. Sedan en författning uppgjorts, waldes Washington år 1789 till Förenta Staternas förste president för fyra år. När dessa fyra år woro gångna, omwaldes han för en ny termin af fyra år.

6. Efter denna tid återwände han ännu en gång till sitt landtgods, der han afled 1799. I sitt testamente anslog han medel för upprättande af ett universitet och skänkte alla sina slafwar friheten. Han war "den förste i freden, den förste i kriget och den förste i sina landsmäns hjertan". Till hans ära har staden Washington uppbygts, som nu är Förenta Staternas hufwudstad.

Benjamin Franklin.

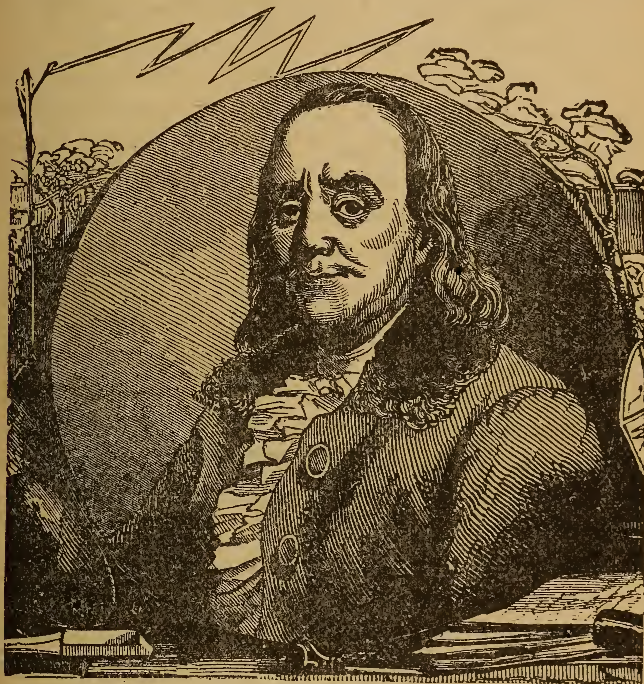
1. Vid sidan af Washington, den ståndaktige härföraren, stod *Benjamin Franklin*, den klartänkande vetenskapsmannen, den praktiske, ädelt sinnade medborgaren. Han föddes i Boston, der hans fader lifnärde sin familj genom att tillverka såpa och ljus. Benjamin, den femtonde af sjutton syskon, erhöll endast nödtorftig undervisning och måste ofta vara fadern behjelplig i handtverket. Men af naturen hade han fått en liflig vetgirighet, den han visste att tillfredsställa genom läsning.

2. Snart sattes han af sin fader i boktryckarlära hos en sin äldre bror. Men denne var en hård, sträng man, som behandlade honom illa och använde honom till allahanda låga sysslor. Sina få lediga mellanstunder använde han fortfarande till läsning. Ofta lärde han på detta sätt känna innehållet af böcker, vid hvilkas tryckning han biträdt.

3. Benjamins broder utgaf en tidning, för hvilken åtskilliga af Bostons anseddaste män skrefvo. En dag råkade den unge lärlingen afhöra ett samtal om en artikel man ville hafva in i tidningen för att genomdrifva en för staden vigtig åtgärd. Många förslag framkastades, men ingen träffade det rätta. När nu alla gått till hvila, steg Benjamin upp och nedskref helt raskt hvad som låg honom på hjertat. Derpå tog han och nedlade sin skrifvelse under dörren till tryckeriet, så att man följande morgon nödvändigt måste finna den. Man fann den också ganska riktigt. Innehållet gillades, och den obekante författaren berömdes af alla. Först sedan han för-

fattat flere sådana merendels med bifall mottagna uppsatser, gaf han sig till känna.

4. Snart blef dock vistelsen hos brodern honom olidlig. Han begaf sig då hemligen ifrån Boston först till New York och sedan, då han ej der fick något arbete, till Filadelfia. I smutsiga, slitna kläder,

fattig och okänd, inträdde han i denna stad, hvars ära han med tiden blef. Han fick tjenst hos en boktryckare, hvilkens tryckeri han genom sin skicklighet bragte upp till det högsta anseende.

5. Snart såg det ut, som om Franklin sjelf skulle blifva egare af ett tryckeri. Statens guvernör hade fattat intresse för honom och uppmanade ho-

nom att begifva sig till England att köpa material till ett tryckeri. Ankommen till London, fick han dock ej den af guvernören utlofvade hjelpen. Han stod nu åter med två tomma händer, men gick än en gång i lära och lyckades snart förvärfva så mycket, att han å nyo kunde bosätta sig i Filadelfia, der han i bolag med en annan person uppsatte ett tryckeri, hvaraf han snart blef ensam egare.

6. Nu började han verka såsom författare. Han grundade en tidning och utgaf årligen en kalender med titeln: "Den fattige Rikards konst att blifva rik och lycklig". Franklins naturvetenskapliga iakttagelser ledde till uppfinningen af åskledaren, hvarigenom hans namn blef bekant äfven i Europa. I Filadelfia åtnjöt han många bevis på sina medborgares aktning och förtroende och öfvade bland dem ett vigtigt inflytande. Han deltog varmt i alla människovänliga företag, ifrade för upplysning och bildning, och att han var de förtrycktas vän, derom vitnar en af hans sista offentliga handlingar, genom hvilken han uppmanade kongressen att afskaffa slafveriet.

7. Med fosterländsk ifver deltog Franklin i den stora frihetsrörelsen. I England infann han sig såsom ombud för Pennsylvanien och talade med frimodighet för sitt fosterlands bästa. Under krigets fortgång begaf han sig, då sjuttio år gammal, till Frankrike, der han genom vidsträckta underhandlingar förskaffade fosterlandet vänner och mäktigt bidrog till frihetskampens framgång. Då snart de Förenta Staternas sjelfständighet af franska regeringen blifvit erkänd, uppträdde han som den nya republikens sändebud inför Frankrikes lysande ko-

nungahof, der den okonstlade, själfulle gubben bemöttes med allmän vördnad. Han fick ock äran att underteckna den fred, genom hvilken år 1783 de nordamerikanska koloniernas sjelfständighet erkändes. Han återvände derefter till Filadelfia, der han afled år 1790.

Abraham Lincoln.

1. Sedan Nordamerikas Förenta Stater tillkämpat sig sjelfständighet, åtnjöto de en sund och snabb utweckling utan några allwarsammare rubbningar i sitt inbördes förhållande. En wigtig olikhet förefans dock imellan de norra och de södra staterna. Nordens inwånare egnade sig nämligen åt åkerbruk, slöjd och fabrikswerksamhet, som sysselsatte en fri arbetsklass. I södern deremot funnos rika godsegare, som odlade sockerrör och bomull på plantager, der arbetet sköttes af negerslafwar. Slafweriet ansågs i norden såsom en skamfläck för unionen, i södern såsom ett nödwändigt lifswilkor, hwarför man ock der war sinnad icke blott att widmakthålla utan ock att ytterligare utbreda det samma. Den oenighet, som wållades af dessa och andra i sammanhang dermed stående förhållanden, wäxte allt mer och ledde slutligen dertill, att sydstaterna sökte lösslita sig från unionen, hwilket gaf upphof åt det förfärliga inbördes kriget från 1861 till 1865. Den man, som särskildt fick tjena såsom ett redskap i Guds hand att under dessa stormiga tider rädda unionen och förswara frihetens heliga sak, war Abraham Lincoln.

2. Denne märklige man föddes i Kentucky år 1809 i mycket ringa omständigheter. Hans fader war mycket fattig och sökte draga sig fram genom hwarjehanda snickararbete och slutligen med jordbruk. Wid nio års ålder förlorade Abraham sin moder, men fick omkring ett år derefter en styfmoder, som ömt wårdade sig om honom. Föga skolgång fick han åtnjuta, men sökte ändå på allt sätt att tillegna sig kunskaper. Han läste alla de få böcker han kunde erhålla och öfwade

sig i skrifning och räkning genom att i brist på papper rita på bräd=lappar och andra föremål. Han wäxte upp till en stor och stark gosse; wid 17 års ålder war han redan 6 fot och 4 tum lång.

3. I skolan utmärkte han sig för sin skicklighet i stafning, men ännu mer genom sin afsky för allt slags grymhet. Han kunde ej lida att se någon, wore det än det ringaste djur, mißhandlas.

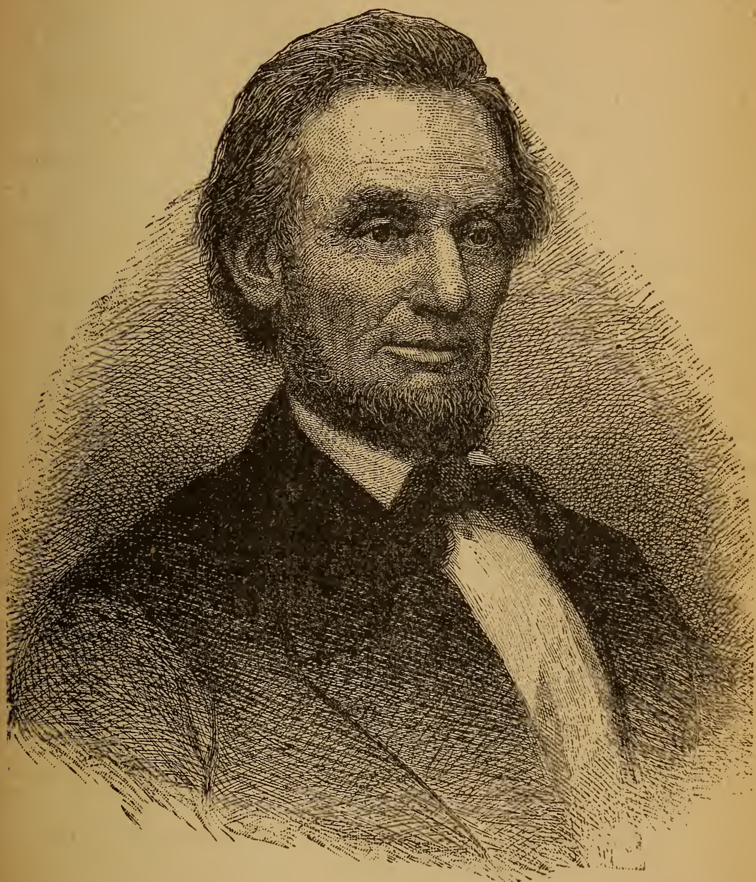
4. Så snart han blifwit så stor, att han kunde uträtta något, fick han nästan uteslutande arbeta för andra för sitt uppehälle. Bland annat arbetade han wid 16 års ålder i nio månader på en färjbåt för sex dollar i månaden.

5. När föräldrarne fem år senare flyttade till Illinois och Abraham blef myndig, beslöt han att lemna hemmet och försöka bryta sig en egen wäg i lifwet. Fortfarande studerade han hwad han kunde komma åt, och med sitt owanligt goda minne behöll han ock hwad han läste. Då Black Hawk=kriget år 1832 inträffade, ingick Lincoln som soldat i ett kompani, för hwilket han ock waldes till kapten.

6. Derefter försökte han sig på hwarjehanda näringsfång. En tid bref han handel, men mißlyckades, blef sedan postmästare, men nästan utan lön, studerade landtmäteri, men hans håg syntes ej heller ligga åt det hållet. Redan tidigt hade imellertid hans håg för lag=farenheten blifwit wäckt, ehuru han saknat tillfälle att egna sig åt detta studium. Nu började han imellertid härmed på allwar och begagnade dertill hwarje ledig stund. Att han ock werkligen studerat, wisade se=dermera hans ständiga framgångar såsom sakförare. Men han åtog sig heller aldrig att förswara någons sak, innan han förwissat sig om att han hade rättwisan på sin sida. Så wäl såsom lagman som seder=mera under hela sin bana wisade han sig förtjena tillnamnet "hederlige Abe", som man redan tidigare gifwit honom.

7. Ifrån sakförare blef Lincoln snart äfwen lagstiftare. Flere gånger inwaldes han till medlem i Illinois lagstiftande församling, och en gång war han medlem af Förenta Staternas kongreß. I denna sin werksamhet ådagalade han i de wigtigaste samhällsfrågor åsigter, som stodo i rak strid mot de rådande meningarna och wisade, att han stod framom sin samtid och hade en öppen blick för det rådande

onda. Detta onda war i första rummet slafweriet. Hans medfödda afsky för all orättwisa och förtryck, hans djupa känsla af att alla människor äro bröder och böra ega samma mänskliga rättigheter gjorde

honom till en mäktig förswarare af dessa rättigheter, en werksam och fruktad motståndare till dem, som förfäktade slafweriets intressen. Hans klara blick lät honom dock inse, att det ej dugde att gripa till

några förhastade omstörtningsförsök eller att med våld utrota ett så djupt inrotadt förderf i samhället.

8. En sådan man kunde ej länge blifwa i det fördolda. När det derför år 1860 kom till presidentwalet, uppsattes han såsom kandidat till landets högsta ämbete och blef wald till Förenta Staternas president. Nu ansågo sig sydstaterna ej längre säkra med sitt slafweri och beslöto att med wapen uppehålla det samma. De gjorde derför uppror, och det fasansfulla inbördes kriget började. Ingen hade hellre welat undwika detta än Lincoln, och han gjorde allt för att förebygga det samma. Men då det nu war oundwikligt, ansåg han, att man måste med all kraft upprätthålla fäderneslandets enhet och förswara de mänskliga rättigheternas heliga sak.

9. Ingen regent har wäl någonsin tillträdt styrelsen under så mörka tider och så många swårigheter som Lincoln. Men med lugn och frimodighet såg han framtiden an, ehuru han war öfwertygad, att landet skulle få genomgå ett blodsdop såsom en försoning för dess blodskulder. Härom skall han hafwa yttrat: "När sista blodsdroppen, som negrerna måst offra, infriats på wåra slagfält af de hwite, då är kriget slut". Under det kampen rasade som hetast, förrådde Lincoln aldrig någon bitterhet eller hämdkänsla mot dem, som störtat landet i detta gräsliga elände. Hela hans handlingssätt wisade fasthet, parad med hofsamhet.

10. Under de fyra stormiga år Lincoln stått i spetsen för styrelsen hade det blifwit klart för det amerikanska folket, att han war den ende statsman, som under omständigheterna kunde rädda fäderneslandet. Han hade helst önskat draga sig till baka från det oroliga lifwet på presidentstolen, men han ansåg sig ej ha rätt att neka, då han såg folkets förtroende i det öfwerwäldigande röstflertal, hwarmed han år 1864 återwaldes till president. Snart led imellertid den långa, blodiga kampen till sitt slut. Friheten wann en härlig seger öfwer tyranniet. Den 2 april 1865 måste upprorsstaterna formligen underkasta sig. Unionen war nu återstäld, och slafwarne woro fria.

11. Ännu ett dyrt offer skulle dock gifwas för frihetens sak. I sin glädje wille folket se Lincoln på den förnämsta offentliga plats

hufwudstaden egde för att der få bringa honom sin tacksamhet och hyllning. Med motwilja begaf sig Lincoln dit; men han wille ej göra folket emot eller genom sin frånwaro störa dess glädje öfwer krigets slut. Under allmänt jubel från den församlade mängden inträdde Lincoln på teatern. Men senare på aftonen, under det han följde skådespelets gång, inträdde plötsligt och obemärkt en man, satte en pistol bakom Lincolns hufwud, affyrade den och hoppade sedan under ropet: "Så gånge det tyrannerna! Södern har fått hämd!" ned på scenen och flydde. Presidenten rörde sig ej; kulan hade genomträngt hans hjerna, och följande morgon den 15 april 1865 utandades han sin sista suck. Mördaren, hwilkens namn war John Wilkes Booth, togs sedermera tillfånga och afrättades. Det är omöjligt att skildra den sorg, som grep hela nationen wid underrättelsen om detta rysliga sorgespel.

12. Men lönmördarens kula, som krossade Lincolns hufwud, war dock ej mäktig nog att tillintetgöra frukterna af hans lifsgerning. Af efterwerlden, som njuter dessa frukter, äras hans minne, och millioner, hwilkas bördors ok han aflyft och hwilkas plågares staf han sönderbrutit, skola till den senaste efterwerld hålla Lincolns namn i wälsignad och tacksam hågkomst.

Friheten.

Är du blott en vacker flyktig hägring,
som bedårar stoftets bundne son?
Är hon smink och blommor blott, din fägring,
drömmen lik och blott ett stundens lån?

Spörj den lille bakom burens galler,
om du veta vill hvad frihet är.
Fråga slafven, som för gisslet faller,
och hans dofva rop om frihet lär.

Du är verklighet, vårt arf, vår ära,
du är kung i Vesterlandet än.
Må vi blott vår stora lycka bära!
Må vi lefva såsom frie män!

Hvarför sira dig med ordprål lösa
eller fira dig i dans och lek?
Hvi så mycket vin uppå dig slösa
eller hylla dig i lustars smek?

Enkel är den gärd, som jag vill bringa:
frihet, moder, slut mig i din famn!
Hyddans son, — visst är han arm och ringa,
men besegla kan med blod ditt namn.

Må ej tidens flärd mitt hjerta villa;
mången fri till slaf sig åter gaf.
Må jag följa dig och tjena stilla,
tills du ger din trötte son en graf!

Du, som ock ett mål för våldet sätter,
du all sannings och all frihets Gud,
lär mig älska dina goda rätter,
lär mig lyda utan knot din' bud!

Våra äldsta nordiska förfäder.

1. När och af hvilka vårt gamla fädernesland Sverge först togs i besittning af människor, vet man icke med visshet. Det veta vi dock, att Sverge varit bebodt många hundra år före Kristi födelse och att dess äldste inbyggare voro fullkomligt okunnige om metallers bruk och derför använde redskap och vapen, som de lärt sig att förfärdiga af flinta och andra stenarter, af trä, ben och horn. Denna tid har derför blifvit kallad *stenåldern*.

2. Om ock nordborna under den allra äldsta tiden lefde utan åkerbruk och utan boskapsskötsel, hafva imellertid, såsom undersökningar i grafvarna visat, redan före stenålderns slut nästan alla våra vigtigaste husdjur, såsom nötkreatur, hästen, fåret,

svinet, hunden och möjligen äfven geten, funnits i Sverge. Det är äfven troligt, att redan under denna tid något åkerbruk idkades.

3. Stenålderns folk begrofvo sina döde obrända i grafvar, som fått namn af "stendösar", "gånggrifter" och "hällkistor". Dessa grafvar äro bildade af stora stenar, lagda så, att de bilda en grafkammare, täckt af ett eller flere stora stenblock. Till somliga af dessa kamrar leder en lång, af stenar bildad gång, under det andra äro utmärkta genom sin synnerliga storlek och bygda af jämförelsevis tunna stenhällar samt till större eller mindre del täckta af en jordhög eller ett stenröse.

4. Redan under stenåldern hade väl Sverges invånare höjt sig något öfver "vildens" ståndpunkt. Men så länge de saknade all kännedom om metaller, var det ej möjligt för dem att hinna någon högre grad af odling. Omsider spred sig dock äfven till dessa aflägsna nejder från de bildade folken kunskapen om vissa metaller, ehuru till en början endast guld och brons. Och härmed började för norden en ny period, som man brukar benämna *bronsåldern*. De allra flesta sakerna af brons, som är en blandning af koppar och tenn, äro gjutna, och endast få äro hamrade.

5. Bland de vigtigaste bidrag till kännedomen om lifvet under bronsåldern äro hällristningarna. Dessa äro i flata klippor inhuggna bilder, ofta utgörande stora taflor. De visa, att åtminstone något åkerbruk nu idkades, att hästen användes till ridt och åkning, att ganska stora fartyg — utan segel — redan funnos. Men då bronsålderns folk, som ännu voro obekante med bokstafsskriften, en-

dast genom denna bildskrift sökt bevara minnet af vigtigare händelser, kan man från dessa inskrifters dunkla språk ej inhemta mycket om folkets historia under denna tid.

6. Boningarna voro troligen endast enkla hyddor af trä och kläderna mest af skinn. Dock funnos äfven ylletyger, men af linne träffas ytterst sällan spår. Under den senare delen af bronsåldern upphörde man med det förut brukliga begrafningssättet och började att bränna liken, hvarefter benskärfvorna förvarades i små stenkistor eller i urnor af bränd lera. Grafvarna från denna tid äro vanligen täckta af en jordhög eller ett stenröse, ej sällan af betydlig storlek och ofta inneslutande flere grafvar.

7. Bruket af järnet kom icke till Östersjöns kuster förr än vid eller kort före vår tidräknings början. Med järnet inträdde i norden en ny odling, och den period, som nu följde, har blifvit kallad *järnåldern*.

8. En af de vigtigaste framstegen under denna tid var användandet af skrifkonsten. De äldsta skrifttecknen i norden äro *runorna*, hvilka de vid det romerska rikets gränser boende germanerna troligen kort efter Kristi födelse bildat efter de latinska bokstäfverna.

9. Under järnåldern blefvo de döda vanligen brända på bål, men stundom jordades de obrända. I de flesta fall är grafven antingen täckt af en uppkastad hög eller betecknad med stenar, som ofta finnas lagda i en krets eller trekant eller ock i form af ett i båda ändar spetsigt skepp. Någon gång

har man funnit den döde vikingen "högsatt i sitt skepp"; ett begrafningssätt, som äfven de gamla nordiska sagorna omtala.

Wikingatågen.

1. Wåra hedniska förfäder woro ett mycket tappert och krigiskt folk samt böjda för äfwentyr. De drogo derför ofta ut på härnadståg, anförda af någon krigisk höfding, jarl, sjö- eller wikingakonung. Dessa härfärder hafwa fått namnet **wikingatåg**, och de män, som deltogo i dem, kallas **wikingar**.

2. Till en början inskränkte sig wikingatågen till endast de nordiska farwattnen, och ändamålet med dem synes hafwa warit endast rof och plundring. Senare uppkommo mäktiga herskare, som drefwo wikingarne bort ifrån nordens farwatten. Då drogo de ut till främmande kuster, somliga endast för att söka äfwentyr och byte, andra äf-

wen för att söka sig nya boställen och slå sig ned i de främmande länderna.

3. De trakter, som wärst hemsöktes af nordmännen, woro kusterna af Westerhafwet eller nordwestra Tyskland, Frankrike och England, och åt dessa håll drogo för det mesta danskarne. Norrmännen wände sig gemenligen åt nordwest, till Irland, Skotland och Island. Swenskarnes härfärder gingo deremot åt öster, och i det nu warande Ryssland grundades af dessa wikingar åtskilliga riken, af hwilket det mäktigaste blef **Gårdarike.** Detta utbredde sig hastigt åt alla sidor och förstärkte sig esomoftast med stridbare män från norden, hwilka på sina flottor drogo utför Rysslands floder till Swarta hafwet och derifrån ända till **Miklagård,** som Konstantinopel kallades af dem. Många af dem togo tjenst hos kejsaren i Konstantinopel och utgjorde såsom det berömda **wäringegardet** kejsarens lifwakt.

4. Hwar helst nordmännen drogo fram, woro deras angrepp oemotståndliga. De härjade med mord och brand och lemnade efter sig endast ödeläggelse och förstöring. De kristna folken hyste för dessa härjande hedningar den största förskräckelse och insatte i sin litania denna bön: "För nordmännens raseri beware oss, milde Herre Gud!"

5. Men när åtskilliga af dessa wikingaskaror nedsatt sig här och der på de förut härjade kusterna, förswarade de sina nya hemland mot sina forne landsmän och afwärjde wikingarnes angrepp. Och genom denna bosättning upphörde så småningom de egentliga wikingatågen, och efter år 1000 oroades icke söderns folk widare af dessa härnadståg från norden.

Sverge.

Jag vet ett land, der himlen omkring fjällen
sig svänger präktig, djerf och underbar;
der tusen stjernor gnistra uti qvällen
och högst står, trofast, nordens stjerna klar;
der granens hår och björkens kransa tjällen —
från bergen brusar floden stark och snar.
Der famnar hafvet kärleksfullt den gröna jorden,
och himlen är så blå i sköna norden.

Jag vet ett folk, vid hafvets bröst uppammadt,
i dalens vagga uti järnets land,
af hjeltefäders höga ätt härstammadt —
från bergen herskar det med mäktig hand,
af skogen, klippan, böljorna hörsammadt,
och har sitt rykte sträckt till fjärran land.
Jag mäktigare folk på jorden känner,
men först är nordens folk bland frie männer.

Erik den helige.

1. Ungefär tre hundra år efter Ansgarii tid rådde i Sverge en utmärkt konung vid namn Erik, hvilken sedermera för sin fromhets skull ärades som Sverges helgon och skyddsherre. Han for omkring i hela sitt rike och sökte sitt folk för att såsom en fader sörja för deras väl. Han dömde rätt dom utan afseende på vänskap eller penningar och ingen orätt dom för räddhågas eller hats skull. Han försonade dem, som voro i ofred med hvarandra. Han styrkte de rättvisa, och de vrånga tålde han icke i sitt rike.

2. Erik var derför bönderna så kär, att de sjelfmant erbjödo honom penningar, men han svarade dem: "Behållen eder egendom; jag har nog af mitt." Kristi lära var hans ödmjuka hjerta innerligen kär. Han öfvade sig efter tidens sed dagligen i fromhetens lif, och till Kristi ära ville han ock ändtligen fara ut för att omvända hedningar.

3. I Upsala var vid denna tid en biskop vid namn Henrik. Denne var ganska mån om kristendomens utbredande och manade konungen att göra ett korståg till Finland. Erik sände då bud till finnarne, att de skulle antaga Kristi lära. Derefter afseglade han med sin flotta.

4. Men finnarne, som ej godvilligt ville öfvergifva sin gamla gudalära, hade samlat sig för att med vapen i hand göra motstånd. Striden blef ganska het, men Erik vann en fullkomlig seger. Han betraktade med tårar de slagne finnarne, emedan han betänkte, huru många själar genom deras död gått förlorade för kristendomen.

5. Sedan eröfrade han hela södra Finland, der många helsingar, som medföljt hären, nedsatte sig. Flere kyrkor bygdes, och konungen återvände hem. Biskop Henrik qvarstannade för att ytterligare stadga kristendomen i landet. Han nedsatte sig bredvid Åbo och döpte många hedningar. Men efter någon tid blef han mördad af en finne, som hyste agg till honom.

6. Efter sitt korståg till Finland förbättrade Erik lagarne och fortsatte sin utmärkta landsfaderliga regering. Kristi himmelsfärdsdag år 1160 bevistade han gudstjensten i Upsala. Hastigt instörtade en af hans tjenare med den underrättelsen, att en dansk prins, Magnus Henriksson, oväntadt var kommen med en krigshär. "Låt mig höra messan till slut!" svarade konungen. "Det öfriga af gudstjensten hoppas jag få fira annanstädes." Men när konungen, omgifven af sina få trogne, utkom, togs han efter ett skarpt, men kort fäktande till fånga och halshöggs. Det säges, att på den plats, der han halshöggs, en klar källa upprann, som än i dag kallas: "Sankt Eriks källa." Hans ben förvaras ännu i ett silfverskrin i Upsala domkyrka.

Engelbrekt Engelbrektsson.

1. Knappast någonsin har wäl eländet i Swerge warit så stort som under konnng Erik XIII. Landet utarmades genom stora skatter, och bördorna tiodubblades genom de grymma, utländska fogdar, som konungen tillsatt att indrifwa skatterna. När nu den ena grymheten utöfwades wärre än den andra och då lagen ej längre gaf något skydd, hade den annars tålmodige swenske bonden ingen annan utwäg än att söka hjelpa sig sjelf.

2. En af de kungliga fogdarne, Jösse Eriksson i Dalarne, utmärkte sig synnerligen för sin grymhet. När bönderna ej mer hade några dragare att sätta för plogen, spände fogden för bönderna sjelfwa samt deras hustrur och döttrar för hölassen. Klagade någon gång bönderna hos konungen, så möttes de af hån och förakt hos herrarne, och när de kommo hem, förlorade de ofta både lif och gods. Sådan orättwisa war i hög grad olidlig för dalkarlarne, de mest frisinnade bland swenskarne.

3. Wid Kopparberget bodde då en rik bergsman, som hette **Engelbrekt Engelbrektsson.** Han war liten till wäxten, men i den lilla kroppen bodde en stor själ. Dertill war han krigskunnig och wältalig. Han behjertade dalkarlarnes nöd och åtog sig deras sak. För att först söka i godo winna rättwisa hos kungen drog Engelbrekt ned till Danmark och klagade böndernas nöd. Kungen trodde honom ej, men då sade Engelbrekt: "Sätt mig in i tornet och kalla hit din fogde, och winner jag ej min sak, så will jag hänga". — "Du för ett högt språk", sade konungen. "Rikets råd skall undersöka eder twist."

4. Snart kom Engelbrekt åter till konungen med en skrifwelse från rådet, att klagomålen woro grundade, men kungen hade fått helt andra underrättelser från Jösse Eriksson, som han trodde mera, och swarade derför: "Du klagar alltid. Gå bort och kom aldrig mera åter!" Engelbrekt harmades öfwer detta swar och sade oförskräckt: "Dock lärer det nog hända, att jag än en gång kommer igen." Med sådant besked kom Engelbrekt hem.

5. Dalkarlarne beslöto nu att sjelfwe skaffa sig rättwisa och befria ej blott sin landsände utan hela riket från utländskt wåld. De walde Engelbrekt till sin anförare och drogo ut ur Dalarne, beväpnade med pilar och armborst, klubbor och yxor, och hwar helst bondehären tågade fram, fördrefwos fogdarne och nedbrötos deras borgar. Bönderna i de andra landskapen följde dalkarlarnes exempel, och de förnämsta herrarne i riket twungos att göra gemensam sak med allmogen. Äfwen rikets råd twangs att uppsäga konung Erik tro och lydnad, och Engelbrekt waldes år 1435 till rikshöfwitsman. Inom kort hade han utfört sitt wärf. Han hade genomtågat största delen af riket, intagit dess slott och fördrifwit de danske förtryckarne.

6. Men ansträngningen hade så medtagit hans krafter, att han i Westergötland insjuknade och måste på en hästbår föras till Örebro, hwars slott han ännu hade i förläning. I granskapet af denna stad bodde på Göksholm en riddare wid namn Bengt Stensson Natt och Dag, med hwilken Engelbrekt haft en twist, men nu efter sin hemkomst ingått förlikning. Denne gaf Engelbrekt det rådet att sjöledes resa till Stockholm, enär hans swaga helsa icke tillät honom att färdas landwägen, men hans närwaro i Stockholm war af nöden.

7. Det war i slutet af april 1436. Kylan war skarp. Men Engelbrekt, åtföljd af sin hustru och några få tjenare, begaf sig på twänne båtar åstad öfwer sjön Hjälmaren. Han hade sändt sina swenner landwägen, ty den redlige mannen trodde sig ej efter den ingångna förlikningen hafwa något att frukta. Mot natten hade han hunnit till

en holme utanför Göksholm. Der gick han i land för att hwila och lät upptända en eld. Snart nalkades en fullrustad båt från Göksholm, hwari man igenkände herr Bengts son Måns. "Herr Bengt will bjuda mig till Göksholm", yttrade Engelbrekt. "Men jag kan ej mottaga bjudningen för min sjukdoms skull."

8. Han gick derefter, stödd på en krycka, sin försonade motståndares son till mötes. Men Måns rusade upp ur båten och frågade med häftighet, om han ej för Engelbrekt skulle få ega frid i Swerge. Engelbrekt swarade, att han blifwit förlikt med hans fader och att således ingen ofred kunde komma i fråga. Men den wilde ynglingen swängde en yxa i handen och måttade ett hugg åt Engelbrekt. Denne afwärjde hugget med kryckan; men det träffade sjelfwa handen och afskar trenne fingrar. Ett nytt hugg träffade halsen, det tredje hufwudet, och Engelbrekt störtade död till marken. Den grymme mördaren sönderkrossade hans hufwud, sköt den döda kroppen full med pilar samt förde Engelbrekts hustru och följeslagar såsom fångar till Göksholm.

9. Wid ryktet om mordet samlade sig de kringboende bönderna till holmen, funno Engelbrekts lik i dess blod, upptogo det under strida tårar och begrofwo det. Allmogens sorg förwandlade sig snart i harm mot mördaren. Brinnande af hämdlust, stormade bönderna Göksholms slott, men dess fasta murar trotsade deras anfall. Mördaren hade dock aldrig sedan någon ro. Han wille i förtwiflan mörda sig sjelf och betraktades allmänt med afsky och fasa. Man sade, att Guds straffdom städse förföljde hans ätt med missöden och olyckor.

10. Engelbrekts minne blef så heligt för den swenska allmogen, att han betraktades såsom helgon, och det berättades, att underwerk skedde wid hans graf.

Gustaf I Vasa.

1. Gustaf Eriksson Vasa var född i Upland och tillhörde en förnäm adlig slägt. Såsom yngling kom Gustaf till Sten Sture den yngres hof och deltog med

ära i striden mot den danske konungen Kristian, som då gjorde anspråk på svenska kronan. Snart blef han af den trolöse Kristian förrädiskt gripen och bortförd till Danmark. Under sin fångenskap fick han höra om fäderneslandets nöd och om danskarnes tillämnade krigståg mot Sverge. Derigenom intogs han af en oemotståndlig längtan att få återkomma och kämpa för det älskade fäderneslandet.

2. På hemliga vägar kom han till en af sin faders gårdar i Södermanland, der en af hans faders tjenare underrättade honom om *Stockholms blod bad*, der bland många andra äfven Gustafs fader, svåger och fränder blifvit afrättade samt hans moder och syster fängslade.

3. Gripen af fasa, begaf han sig på flykt. För att ej upptäckas klädde han sig i dalkarlsdrägt och tog vägen till Dalarne. Liksom Engelbrekt ville han förmå dalkarlarne att gripa till vapen för fäderneslandets räddning, men på de flesta ställen möttes han af räddhåga och liknöjdhet. Hans belägenhet blef allt farligare, ty konung Kristian hade utlofvat en stor belöning åt den, som öfverlemnade Gustaf i hans våld. Danske spejare lurade på honom öfver allt, och ofta räddades han liksom genom underverk ur deras händer.

4. Så hände sig en gång, då Gustaf kommit till Sven Elfsson i Isala, att spejarne inträdde i stugan för att söka honom. Hustrun bakade bröd, och Gustaf stod framför ugnen. När danskarne frågade efter flyktingen, tog hustrun brödspaden, gaf Gustaf ett slag öfver ryggen och sade: "Hvi står du här och gapar? Har du aldrig sett folk förr? Packa dig strax ut i ladan och tröska." Gustaf skyndade

ut, och danskarne misstänkte ej, att denne kunde vara herr Gustaf. Sven förde honom nu, inbäddad i ett hölass, längre uppåt landet. Några danska soldater, som mötte lasset, fattade misstankar och stucko sina spjut derigenom och sårade flyktingen.

5. Efter mångfaldiga äfventyr kom Gustaf omsider vid jultiden till Mora. Prosten Jakob Persson mottog honom vänligt, men vågade ej hysa honom i prestgården. Han anförtrodde honom åt en bonde, Tomte Matts, i byn Utmedland. Denne gömde honom i en källare, dit man nedgick genom en lucka på golfvet. Snart kommo danska spejare dit, men Tomte Matts hustru, som höll på att brygga julölet, vältrade hastigt ett kar öfver luckan, så att danskarne ej märkte den, och Gustaf undkom äfven denna fara.

6. Äfven Morakarlarne voro i början tvehågse och kunde ej fatta något visst beslut. Misströstande beslöt Gustaf då att öfvergifva fosterlandet och begaf sig på väg genom skogarne till Norge. Men snart började dalkarlarne att ångra sig och afsände två skidlöpare att återkalla Gustaf. Desse upphunno honom nära norska gränsen och återförde honom till Mora, der dalkarlarne valde honom till sin höfvitsman i januari 1521. De väpnade sig mangrant och tågade snart under Gustafs anförande mot söder.

7. Vid Brunnbäcks färja mötte de först en dansk här, som måste gifva sig på flykten, sedan många jagats i floden och drunknat. Gustafs här ökades allt jämt, och vid Vesterås blef den danska hären fullkomligt slagen. Gustaf, som i början styrt landet såsom riksföreståndare, blef på en allmän

riksdag år 1523 enhälligt vald till Sverges konung. Kort derpå måste äfven Stockholm efter en lång belägring öppna sina portar för konung Gustaf, och dermed var landets befrielse fullbordad.

8. Men detta var endast ett af Gustafs storverk. Genom honom infördes den luterska reformationen i landet, och Gustaf var det, som bragte ordning och reda i landets styrelse. Derefter grun-

dade han äfven en stark konungamakt genom att på riksdagen genomdrifva en lag, som förklarade Sverges krona ärftlig inom Gustafs ätt. Dessa sina storverk betryggade han genom att ordna rikets hushållning och uppsätta en stark krigsmakt till lands och sjös.

9. Dessa arbeten för rikets väl fick han dock ej i lugn och ro utföra. Dalkarlarne gjorde ej mind-

re än trenne gånger uppror, hvilka dock Gustaf genom fasthet och kraft visste att kufva. Det, som vållade konungen ännu mera bekymmer och som hotade med ännu större fara, var det uppror, som utbröt i Småland och som efter sin upphofsman, Nils Dacke, fått namnet *Dackefejden*. Dacke samlade de missnöjde bönderna och drog med dem omkring, mördade fogdar och adelsmän samt brände och plundrade deras gårdar. Upproret hade hunnit sprida sig vida omkring i landet, innan Gustaf lyckades slå de upproriske, hvarefter Dacke under flykten blef ihjälskjuten med pilar.

10. När gamle konung Gustaf kände sitt slut nalkas, kallade han ständerna tillsammans för att taga afsked af sitt folk. Omgifven af alla sina söner, uppträdde den vördnadsvärde landsfadern inför ständerna på rikssalen och talade till dem. Han tackade Gud, som utsett honom till ett redskap för Sverges räddning ur träldomen, och han liknade sig vid konung David, som Gud från en herde gjort till en mäktig konung. Slutligen helsade han ständerna med tårar i ögonen och lemnade så den djupt rörda församlingen. Kort derpå dog han i Stockholm, år 1560.

Dalkullans visa om Gustaf Vasa.

Hvar markens ros skall vissna, hvar sommar följs af höst,
men aldrig dör den bilden, som bor i folkets bröst.

I våra berg och dalar han lefver ännu qvar,
den kungen, som oss alla har älskat som en far.

Han gick i våra skogar, han tröskat på vår strand,
han hvässat våra pilar, han lossat våra band.

Hur skön är kungakronan! . Hon trotsar stormens hot,
när så i folkets kärlek hon har sin fasta rot.

Hur skön är kungaspiran, en himmelsk stråle lik,
när till de ringas kojor hon tränger hugnerik!

Hur skön är kungagrafven, när den, som bor deri,
har lemnat qvar ett minne, som skall välsignadt bli!

Berättelser om Gustaf II Adolf.

1. Redan såsom barn wisade Gustaf Adolf ett modigt, ädelt och hugstort sinnelag. Detta gaf hans fader, Karl IX, grundade skäl att hoppas någonting stort om sonen. Wid tal om det myckna, som han ej hann med att utföra, plägade han derför med en blick på den förhoppningsfulle sonen säga: "Han skall göra't".

2. Då Gustaf war fem år gammal, fick han följa med sin fader till Kalmar. I hamnen lågo en mängd krigsskepp. En af herrarne i hans omgifning frågade gossen, hwilket af skeppen han tyckte mest om. Han pekade genast på ett af de största, och då man frågade honom, hwarför han tyckte mest om detta, swarade han: "Emedan det för de flesta kanonerna."

3. Under kriget med Danmark, som fördes i början af Gustaf Adolfs regering, gjorde han ett infall i Skåne, som då tillhörde Danmark, men blef under återwägen angripen af en öfwerlägsen styrka på Wittsjöns is. Här råkade Gustaf i den största lifsfara. Isen brast under honom. Både han och hans häst störtade i wattnet. När nu faran war som störst och konungen såg sin undergång säker, kommo Per Banér och en ryttare Tomas Larsson till stället. Med swårighet lyckades de draga upp konungen. Så snart Gustaf kommit upp på isen, spände han af sitt silfwerbälte och skänkte det åt ryttaren, sägande: "Jag skall komma ihåg dig med ett stycke bröd, som icke skall tryta ware sig för dig eller dina barn." Konungen höll sitt ord. Han skänkte sedermera Tomas Larsson en gård i dennes födelsesocken.

4. Under kriget mot Polen hade swenskarne intagit slottet Mewe. Polska hären drog dit för att återtaga det, och striden blef hårdnackad.

Konungen deltog deri med wanligt mod. En gång blef han under striden omringad af fiender. En swensk ryttare, som såg den fara, hwari konungen swäfwade, skyndade dit för att hjelpa honom. För att

ej röja konungen och derigenom öka faran ropade han åt kamraterna: "Kom och hjelp mig att förswara bror min derborta!" Desse hastade dit och lyckades äfwen att rädda konungen. Striden fortfor lika häftigt. En stund derefter såg konungen, huru den ryttare, som räddat honom, bortsläpades som fånge. Han tog genast några af dem, som woro honom närmast, med sig och ilade till stället. Polackarne jagades undan, och ryttaren befriades. "Nu, broder kamrat, äro wi qwitt", ropade konungen till honom.

5. Under samma krig wille Gustaf Adolf en gång eröfra en skans, som låg på andra sidan om floden Weichsel. Ibland de båtar, som skulle öfwerföra krigsfolket, uppstod i mörkret oordning och willerwalla. Härigenom wäcktes fiendens uppmärksamhet, och de började skjuta. Då skyndade konungen jämte några män i en båt och lät ro sig ut i floden för att återställa ordningen. När det lyckats honom att få båtarne i ordning, befann han sig nära den fiendtliga stranden. Fienden sköt skott på skott. En kula träffade konungen i magen, så att han föll ned i båten. Skyndsamt rodde man nu till baka, fruktande, att konungen war sårad till döds. Båten hade ock blifwit så sönderskjuten, att han höll på att sjunka. Sedan såret blifwit undersökt, wisade det sig, att kulan stannat i magen utan att göra någon swårare skada. Efter några weckor war konungen åter fullt frisk.

6. I slaget wid Dirschau red konungen in i häftigaste striden. Han framtog, der han red på hästen, sin kikare för att bättre kunna öfwerskåda truppernas rörelser. Då träffades han utmed halsen i högra axeln af en muskötkula så häftigt, att armen ryckes upp i höjden. De, som stodo i närheten, trodde honom wara sårad till döds, då de sågo blodet forsa fram ur näsa och mun. I lägret rådde stor oro och bestörtning. Men den förbyttes snart i glädje, när man förnam, att konungens sår ej war dödligt. Kulan hade dock trängt för långt in för att kunna uttagas. "Så låt henne då sitta der", sade konungen, "till minne af en lefnad, som icke förflutit under sysslolöshet och nöjen! Mod höfwes en konung, som icke want sig wid weklighet." Såret läktes, men kulan blef qwar. Efter den tiden blefwo twå fingrar på högra handen lama och högra armen något styf.

7. Längre fram under detta krig hände det, att konungen i spetsen för en afdelning ryttare kom i en häftig strid mot fienderna wid Stuhm. Härunder råkade han en gång midt in bland fienderna. En fiendtlig ryttare fattade tag i hans bälte och wille draga honom med sig. Gustaf kastade hastigt bältet öfwer hufwudet och kom på detta sätt lös, ehuru han derwid förlorade hatten. En stund derefter hade han åter råkat in bland fienderna. En af dem fattade tag i hans arm och försökte släpa bort honom såsom fånge. En swensk ryttare räckte då konungen sin pistol. Med denne sköt han ihjäl sin fiende och sökte förswara sig med ryttarens hjelp. Ändtligen kom mera hjelp, och konungen räddades. "Aldrig har jag warit i hetare bad", yttrade konungen om denna strid.

8. Medan Gustaf Adolf war i det trettioåriga kriget, hände sig, att man sent en afton i konungens sängkammare träffade en katolsk prest, som smugit sig dit med en dolk gömd i sin ficka. Derjämte hade man fått kännedom derom, att sex katoliker sökte tillfälle att öfwerfalla och döda honom, när han war ensam. Man berättade detta för konungen och bad honom att iakttaga större försigtighet. Gustaf Adolf swarade: "En konungs plikter tillåta honom icke att lefwa innesluten i en ask. De illasinnade förmå icke allt hwad de wilja. Förtröstan på Gud förmår mer än den bästa lifwakt." Gud wisste nog, huru långt och huru länge han wille betjena sig af honom, och skulle nog, när han fann det för godt, uppwäcka en annan och mäktigare i hans ställe. Det werk, som den allsmäktige Guden wille utföra, berodde icke på en enda förgänglig människa.

9. Men snart skulle fäderneslandet förlora sin ädle konung och religionsfriheten sin främste jordiske förswarare. På slagfältet, der han hittills mött och undgått så många faror, skulle Gustaf Adolf finna hjeltedöden. Detta skedde wid Lützen i Tyskland den 6 november 1632. På morgonen nämda dag låg en tät dimma utbredd öfwer slätten wid Lützen, hwarigenom Gustaf Adolf nödgades uppskjuta det beslutade anfallet på den kejserlige härföraren Wallenstein. Hären gjorde först bön, hwarpå konungen red utefter leden och talade uppmuntrande ord till folket. Då dimman började skingra sig, kommen=

derade konungen framåt, i det han utropade: "Jesus, hjelp mig i dag att strida till ditt heliga namns ära!" Sedan striden begynt, märkte konungen, att fotfolket, som stod i midten, började wika. Han

skyndade då dit i spetsen för Smålands rytteri till hjelp, men kom i dimman för nära det fiendtliga rytteriet. Hans häst sårades, sjelf träffades han af ett pistolskott i armen och fick, då han wille draga sig

ur striden, ett nytt skott genom ryggen, så att han föll af hästen. Hans följeslage sökte nu att hjelpa honom upp på en annan häst, då i det samma några fiendtliga ryttare kommo fram och dödade honom.

10. Imellertid hade swenskarne blifwit kastade till baka. Man såg konungens blodiga häst med tom sadel springa utefter leden, och sorgeposten spred sig som en löpeld bland soldaterna. Alla fordrade högljudt att åter föras mot fienden. Med oemotståndlig kraft stormade den swenska hären fram. En förbittrad kamp uppstod, i hwilken dock swenskarne behöllo segern. Bland de 12,000 döde och sårade, som betäckte slagfältet, påträffades äfwen hjeltekonungens döda kropp, utplundrad och wanstäld af nio sår. På den plats, der Gustaf Adolf föll, har rests en wacker enkel minneswård, som af tyskarne kallas **Schwedenstein.**

11. Sällan har ett dödsfall gjort ett sådant intryck öfwer hela werlden. Katolikerna jublade deröfwer såsom öfwer en stor seger. Protestanterna sörjde Gustaf Adolf såsom sin befriare, sin "Gideon", som Gud utkorat till deras räddning. För religionens och fäderneslandets sak hade Gustaf Adolf willigt gått i döden, och derför skall hans namn alltid lefwa i ett wälsignadt minne.

Om svenska språket.

1. Svenska språket tillhör, jämte danska, tyska, engelska med flere, den stora afdelning, som kallas den *germanska* språkfamiljen. För åtta hundra år sedan talade svenskar, norrmän och danskar samma språk. Det kallades då *norräna tunga* och var nära beslägtadt med de språk, som talas af tyskar, holländare och engelsmän.

2. Sedermera, när de tre folken länge lefvat åtskilda eller varit i krig med hvarandra, begynte danska språket få ett mjukare, vekare ljud, emedan det hade tyskan så nära. Och då Danmark länge beherskade Norge, blefvo danska och norska i det

närmaste samma språk, ehuru dock norskan är hårdare. Men från dessa två skilde sig svenska språket, hvilket bibehöll sin gamla nordiska kraft, men med tiden blef mindre sträft och mera välljudande, än det var i norräna tunga.

3. För mer än tre hundra femtio år sedan öfversattes bibeln till svenska. Då var detta språk ännu mycket hårdt och skrefs med en underlig, ojämn stafning. Men efter hand började stora skalder och vetenskapsmän att skrifva svenska böcker, och då utbildades svenska språket, så att det både i uttrycksfullhet och välljud nu står bland de främsta.

4. Svenska språket är manligt och kraftfullt. Det klingar som stål mot berg. Emedan det sjungits af stora skalder, har det blifvit så stolt och glänsande som få andra språk.

5. Detta språk förtjenar också vår kärlek och omsorg. Det är vårt modersmål. Det är det språk, som talats af våra förfäder sedan gammalt. Det bör vara oss heligt, ty det påminner oss svenskar i detta land, att vi äro bröder och komne af ett och samma hugstora, kraftiga folk. Den gör sig sjelf till en narr, som blyges för detta sitt modersmål, ty det är ett härligt språk och äradt bland kunnigt folk i verlden. Blott då må vi blygas, om vi bruka det i svordomar och annat lågt och ohöfviskt tal. Det svenska språket är ett heligt arf ifrån våra förfäder, och vi få ej vanvårda, utan böra bruka och förkofra detta arf. Ty förslösa vi detta, förlora vi på samma gång allt det bästa vi ärft och blifva kanske sedan lottlösa styfbarn bland skaran af andra nationer.

Svenska språket.

Klinga, du kraftiga, ljufva och rena
språk med din malmklang i tal och i sång!
Klinga att splittrade krafterna ena!
Väck du vårt slägte ur dvalan så lång,
väck det att älska, att vårda och värna
skatten, som eges af yngling och tärna!

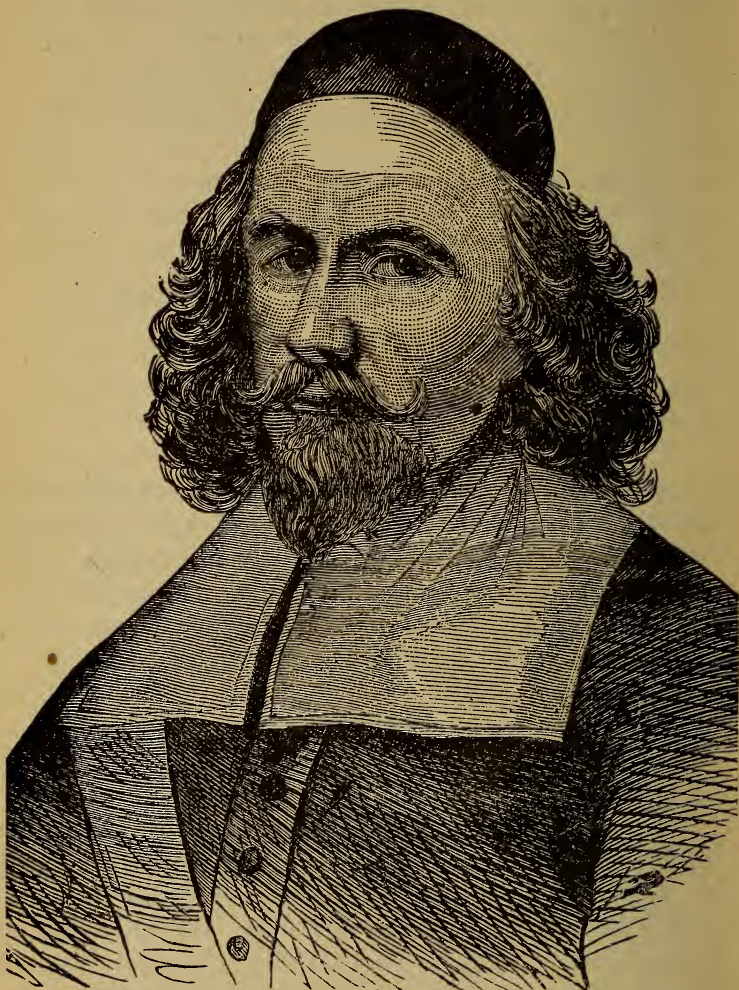
Klinga i hemmet, i dalen, i skogen,
klinga i höjd och på brusande sjö!
Nordmannaanden, redbar, och trogen,
aldrig i fädernespråket kan dö.
Hvart uti verlden dess stämma än räcker,
dit ock hans andliga rike sig sträcker.

Georg Stjernhjelm.

1. Sedan de gamla hedniska skalderna i och med kristendomens införande upphört att sjunga i norden, inträdde en tid, under hwilken swenska språket just höll på att bildas såsom ett särskildt språk. Under denna öfwergångsperiod öfwades mycket litet werklig skaldekonst i Swerge. Först sedan landet genom Gustaf Wasa kommit i en sjelfständig ställning och i och med Gustaf II Adolf wunnit politisk ära, waknade wetenskap och konst ur sin långa dwala. En ny tidsföljd inträdde nu ock för den swenska diktkonsten, och den, som gaf den egentliga ansatsen dertill, war **Georg Stjernhjelm**, som derför äfwen blifwit kallad "swenska skaldekonstens fader".

2. Denne märklige man, hwilkens namn ursprungligen war Göran Olsson, föddes år 1598 i Wika socken i Dalarne, der hans fader war bergsman. Redan från barndomen röjde han ett owanligt förstånd och den qwicka fyndighet i tal och swar, som sedan alltid utmärkte honom. Då han wid fem års ålder en stjernklar winterafton med sin fader färdades öfwer sjön Runn och fadern frågade honom, huru han trodde att stjernorna uppkommit, swarade gossen: "Wår

Herre, som är en gammal man, går öfwer himlahwalfwet, stödd på en käpp. När då käppens doppsko gör hål i hwalfwet, lyser himmelens klarhet genom hålen, och det skenet är hwad wi kalla stjernor."

3. Gossens utomordentliga anlag föranledde hans fader att låta honom studera. Han förwärfwade ock tidigt särdeles goda och

omfattande kunskaper. Efter genomgången lärotid i Westerås skola fick han äfwen snart tillfälle att ytterligare förkofra sig genom en resa i Tyskland, Italien, Frankrike, Holland och England.

4. Efter återkomsten till fäderneslandet anstäldes han först som lärare wid det nyligen stiftade gymnasiet i Westerås. Men länge fick han ej stanna der. Med sina stora kunskaper och sin begåfning blef han anwänd i en mängd olika befattningar. Bland annat fick han i uppdrag att deltaga i ordnandet af Swerges lagwerk. Under det han för detta ändamål wistades i Stockholm, tillwann han sig genom sitt snille, sin lärdom och sin qwickhet drottning Kristinas synnerliga ynnest. Hon förordnade honom till riksantiqvarie, det är, wårdare af landets fornsaker och gamla minnesmärken, samt till föreståndare af riksarkivet. Men då han utan skonsamhet gjorde drottningens gunstlingar till föremål för sina bitande infall och äfwen frimodigt utlät sig om henne sjelf, förlorade han slutligen hennes gunst och återsändes till Dorpt i Lifland, der han redan förut warit vice president i hofrätten.

5. Då under Karl den tiondes regering ryssarne plundrade staden Dorpt samt äfwen härjade och brände det gods, som Gustaf Adolf förläuat Stjernhjelm, flydde han öfwer till Swerge. Der war han under ett års tid landdomare i Trondhjems län, men förlorade denna tjenst, då detta län åter förenades med Norge. Derefter blef Stjernhjelm af Karl den elftes förmyndareregering befordrad till krigsråd och slutligen till styresman öfwer antiqvitetskollegium, hwilken befattning han innehade till sin död.

6. Stjernhjelm war ett ibland de mångsidigaste snillen, som Swerge frambragt, och utan twifwel på sin tid den lärdaste man i landet. Hans språkkunskap war owanligt widsträckt. Han kände ej mindre än femton olika språk. Men hans språkstudier gingo i synnerhet ut på att ådagalägga swenskans förträfflighet, och han wille bewisa detta språks företräde framför alla andra. Swenska språket hade på hans tid råkat i djup wanwård och under de ständiga krigen blifwit uppblandadt med en myckenhet främmande ord och talesätt. Att rena, uppodla och rikta det blef derför Stjernhjelms ifrigaste bemödande, och undranswärd är den förädling, som det erhöll under hans hand.

Med medfödd bergsmannaskicklighet, likson genom en egen smältning, dref han ut swenskans rena klingande metall ur de rostade ämnen, af hwilka denna kärna blifwit omhöljd.

7. På många wetenskapliga områden utmärkte sig Stjernhjelm. Under wistelsen i Lifland plägade han egna sina lediga stunder företrädeswis åt naturwetenskapliga undersökningar och begagnade derwid bland annat förstoringsglas och solglas, hwilka ännu i hans hembygd woro okända. Då han med dessa stundom utförde några rön inför sin okunniga omgifning och genom förstoringsglaset wisade åtskilliga småkryp i en häpnadswäckande storlek och skepnad samt wid ett tillfälle med solglaset swedde skägget på en bonde, föranlédde sådant den tron, att Stjernhjelm wore en trollkarl. Misstanken i detta hänseende gick slutligen så långt, att han anklagades för trolldom och måste offentligen uppträda till sitt förswar.

8. Den egenskap, i hwilken Stjernhjelm mest utmärkte sig och utöfwade det förnämsta inflytandet på samtid och eftertid, war såsom skald. Med honom börjar ett nytt tidehwarf i den swenska witterheten. Först wid några och fyrtio års ålder började han odla skaldekonsten, och det synes, som om han företagit sig detta af fosterländsk harm öfwer de hinder, som modersmålets wanwårdade skick lade i wägen för uttrycket af hans tankar. Ty han wille skrifwa swenska och nöjde sig ej med att, såsom andra på hans tid, låna ett främmande språk för hemfödda tankar. Hans kraftiga ande förstod ock att böja språket efter tanken. Kraften i hans wälljudande poesi, som stundom ljuder som forsen genom skogen, är ännu i swenska språket oöfwerträffad.

Esaias Tegnér.

1. I By socken i Värmland föddes Esaias Tegnér den 13 november 1782. Redan vid nio års ålder förlorade han sin fader, som då var kyrkoherde i Millesviks pastorat. Modern, som med sex barn befann

sig i fattiga omständigheter, såg ingen utväg att för den yngste sonen Esaias bekosta en lärd uppfostran.

2. Vid elfva års ålder blef han upptagen af en nära bekant och vän till familjen, kronofogde Branting, hvilken beslutat att sörja för den unge Esaias' framtid. Här begagnade han hvarje ledigt ögonblick till studier. Ja, stundom förglömde han det göromål man gifvit honom för att i stället läsa någon bok, som han kommit öfver.

3. Ehuru Branting, som fick sin fosterson allt mera kär, helst hade önskat att på ålderdomen få lemna honom både sin tjenst och sin dotter, så ville han dock ej handla i strid mot gossens utpräglade anlag och begåfning och bestämde honom sålunda för den lärda banan.

4. Den första handledningen vid studierna fick han af sin bror Lars Gustaf och bedref dem med sådan ifver, att han redan under första året af sin studietid förvärfvade sig en ganska omfattande insigt i latinska, grekiska, franska och engelska språken. Han kunde stundom så fördjupa sig i sin läsning, att han ej gaf akt på hvad tiden led förr, än morgonens inbrott lät honom märka, att han suttit uppe hela natten.

5. Genom understöd af Branting och en brukspatron Myhrman blef ynglingen vid sjutton års ålder satt i tillfälle att besöka universitetet i Lund. Der inskrefs han som student den 4 oktober 1799. Han fortsatte nu sina studier med sådan fart, att han redan 1802 erhöll hedersrummet vid den filosofie doktorspromotion, som då egde rum.

6. Året derpå blef Tegnér sjelf lärare vid universitetet, i det att han utnämdes till docent i äste-

tik. År 1812 blef han professor i grekiska språket, och samma år blef han äfven prestvigd. Professorsbefattningen lemnade han år 1824, då han utnämdes till biskop i Vexiö stift.

7. Redan tidigt började Tegnérs helsa blifva vacklande. Hans lynne fördystrades med åren allt

mera. År 1840 träffades han af ett slaganfall, och från detta tillfälle inträdde stunder af sinnesförvirring. Sedan han vid en i Slesvig befintlig anstalt för sinnessjuke blifvit — såsom det först tycktes — återstäld, kunde han till och med för någon tid återtaga utöfningen af sitt ämbete. Men förnyade slaganfall bröto hans krafter. Han aftynade mer

och mer, till dess han den 2 november 1846 afled. — Många ärebetygelser följde den hädangångne. Hans bildstod, gjuten i brons, pryder en af de öppna platserna i Lund.

8. Tegnér hade jämte de trägna studier, genom hvilka han utbildade sig till en lärd man, redan i sin första ungdom börjat de öfningar, som slutligen gjorde honom till Sverges mest berömde skald. Oaktadt sin afgjorda poetiska kallelse behandlade han dock länge diktens konst som en bisak. Hans tidigare försök i denna konst förrådde ej heller de inneboende stora anlagen och väckte derför ingen synnerlig uppmärksamhet. Men när han år 1808 diktade sin *Krigssång för skånska landtvärnet*, hvilket fosterländska qväde gick som en löpeld genom hela landet, blef hans namn i hast allmänt kändt och nämdes öfver allt med beundran. Tre år derefter författade han det högstämda skaldestycket *Svea*, som framkallade ännu allmännare, ännu lifligare hänförelse.

9. Från denna tid vann Tegnér under en följd af år ett oupphörligt stigande skalderykte genom nya poetiska skapelser, hvilka så småningom stälde alla andra svenska skalder i skuggan. Utom talrika smärre poem framträdde nu kort efter hvarandra hans härliga större skaldeverk *Nattvardsbarnen*, *Axel* och slutligen *Fritjofs saga*. Denna sist nämda dikt satte kronan på hans ära. Med så utomordentligt bifall hade ännu aldrig något qväde blifvit helsadt i Sverges land, och detta bifall fann genljud öfver hela den bildade verlden. Fritjofs saga är antingen delvis eller i sin helhet öfversatt på nästan alla odlade folks tungomål.

10. Tegnér har förvärfvat sig ett lysande namn äfven såsom vältalare. Många af hans tal äro fulländade mästerstycken, som läsas med beundran för sin på en gång okonstlade och prydliga stil, sin rikedom på träffande bilder samt för tankarnes kraft och klarhet.

11. Såsom biskop var Tegnérs oaflåtliga sträfvan att fylla sitt kall. Han nitälskade varmt och samvetsgrant för allt, som med stiftets styrelse stod i gemenskap, han ifrade för ordning och odling samt sörjde framför allt för läroverken och de ungas uppfostran.

Washington Irving.

1. Bland Amerikas prosaförfattare i den lätta och behagliga stilen intager Washington Irving främsta rummet. Han eger i synnerhet stor förmåga att med lif och åskådlighet teckna egendomliga scener och karaktärer. Med samma behag och lätthet rör han sig äfwen på det allwarligare området, och somliga af hans stycken förråda ett owanligt djup. Hans arbeten ega en särskild finhet och reda i framställningen, äro fria från alla onödiga enskildheter och halflärda utläggningar.

2. Irving föddes i New York den 3 april 1783. Han fick en wanlig skoluppfostran till sexton års ålder. Derefter woro lifwet, erfarenheten och sjelfstudium hans skola. Hans bröst war swagt, och för att stärka sin helsa företog han år 1804 en resa till Europa, hwarwid han besökte Frankrike, Italien, Holland och England.

3. Efter sin återkomst studerade han lagfarenhet. Men han egnade sig ej åt utöfwandet af detta yrke, utan började nu i stället på allwar sitt författarskap. Under tiden war han med såsom delegare i sina bröders handelsaffär. Men genom dessas konkurs förlorade han allt hwad han egde och hade nu endast sin penna, med hwilken han måste skaffa sig uppehälle.

4. När detta hände, befann Irving sig i England. Här skref han "Skissboken", en samling sköna smärre natur- och lifsbilder. Delar af detta arbete offentliggjordes i Amerika, men Irving önskade utgifwa hela werket i England. Detta hade sig dock icke så lätt. Ty de engelska bokförläggarne hade föga förtroende för amerikanska författare, och först sedan Walter Scott warmt förordat Irvings "Skisser", wågade en boktryckare åtaga sig deras offentliggörande. Dessa teckningar ur naturen och människolifwet ega en särskild friskhet och behag. De mottogos ock från början med werklig förtjusning och grundlade hans rykte både i gamla och nya werlden.

5. Bland yttre utmärkelser, som kommo Irving till del, må nämnas, att han år 1829 utnämdes till sekreterare wid amerikanska beskickningen i London och att han år 1842 blef skickad som minister till Spanien. Under sin wistelse i Spanien författade han ett stort antal arbeten, bland hwilka är hans berömda historia om Kolumbus. Efter återkomsten till Amerika utgaf han sitt största och mest omsorgsfulla arbete "Washingtons lif".

6. Sina sista år tillbragte han på sitt landställe Sunnyside i staten New York. Här lefde han ett lugnt lif. Hans rykte såsom författare war grundadt, hans arbeten bringade honom förmögenhet, och omgifwen af wänner, framlefde han med förnöjdt sinne sin ålders dagar. Han war icke gift. I sin ungdom hade han warit förlofwad med en miss Hoffman; men hon dog i sitt adertonde år. Han förblef hennes minne trogen. Den bibel han ärft ifrån henne bewarade han som en skatt, och den fans på bordet wid hans bädd, när han plötsligt afled, träffad af hjertförlamning, den 28 november 1859.

Henry Wadsworth Longfellow.

1. Amerikas folkkäraste skald, Longfellow, föddes i Portland, Maine, den 27 februari 1807. Efter att vid aderton års ålder hafva tagit studentexamen vid Bowdoin College utnämdes han följande år till professor i lefvande språk vid samma läro-

verk. För att vidare utbilda sig för denna befattning reste han till Europa, der Tysklands literatur särskildt synes hafva varit föremål för hans studier och äfven utöfvat ett mäktigt inflytande på honom.

2. År 1835 blef Longfellow utnämd till professor vid Harvard universitet, hvilken plats han innehade ända till 1854. Under denna tid gjorde han ett nytt besök i Europa, hvarunder han äfven kom till Sverge och gjorde Tegnérs bekantskap. Nu började han ock sitt egentliga författarskap som skald och vann snart anseende som Amerikas främste diktare. Utom ett stort antal smärre poem, utmärkta för formens renhet och böjlighet samt för bildernas rikedom, har han diktat åtskilliga större skaldestycken, bland hvilka i synnerhet *Evangelina* är en dikt af stor skönhet. Longfellow har äfven på ett förtjenstfullt sätt öfversatt flere främmande arbeten. Han var en stor beundrare af Tegnér och har till engelska öfversatt åtskilliga sånger af *Fritjofs saga* och *Nattvardsbarnen*. Ända till sin lefnads sista år bibehöll han sin lifskraft och diktade med samma friskhet som förr. Efter blott en veckas sjukdom slutade han i mars 1882 sina dagar i en ålder af 75 år.

3. Longfellow är älskad och beundrad ej blott i Amerika utan öfver allt, hvarest han är läst och förstådd. Få skalder torde så lefvat i lugn samklang med lifvet och människorna som Longfellow. Öfver allt i hans dikter är det den rena, känsliga tonen, som klingar och kommer äfven läsarens hjertesträngar att dallra. Ty man märker öfver allt, att det är en djupt känslig medmänniska med idel solsken i sitt hjerta, som sjunger. Han var

med ibland människorna, lärde sig, huru andra känna, och att deltaga med och älska sina likar. Longfellows stil är alltid skön och enkel, ofta bildrik, och hans form är klar och vårdad.

Barnens timme.

Imellan dagsljus och skymning,
när natten börjar sin rund
och dagens bestyr få hvila,
då kommer just barnens stund.

Jag hör i kammarn deruppe
små fötter trampa så brådt
och slamrande dörr, som öppnas,
och röster, som ljuda så godt.

Jag ser vid läsrummets lampljus,
hur trion trapporna når:
Alice och den glada Allegro
och Edit med gyllene hår.

En hviskning, sedan en tystnad —
jag märker, på krigarevis
de spinna den listiga planen
att taga mig med surpris.

Ett plötsligt språng ifrån trappan,
ett ifrån gången också;
med storm genom öppnade dörrar:
och fästningens murar de nå.

Der klättra de upp uti tornet
på stolens karmar och rygg.
Jag söker väl fly, men förgäfves,
ty fienden griper mig trygg.

Man nästan förtär mig med kyssar!
Hvad armar fatta mig se'n!
Jag tänker på Bispen af Bingen
i Rått-tornet en gång vid Ren.

Tron icke, blåögda banditer,
fastän I stormat min vall,
att sådan en krigsbuss, som jag är,
ej ännu kan hämnas hans fall!

Jag har er fast i min fästning
och lemnar er icke så lätt:
i hjertats fängslande rundtorn,
der stänger jag eder med rätt.

Der skall jag er fängsla för evigt,
ack ja, för evigt och mer,
tills murarne gå i ruiner
och multna till stofthögar ner.

Hymn.

Gud bor deruppe i det höga,
der änglar prisa honom gladt;
dock vet jag, att hans fadersöga
mig följer både dag och natt.

Han, som har skapat jord och himmel,
han föder och han kläder mig.
Och bland mång tusen verldars vimmel
till mig hans omsorg sträcker sig.

Han känner all min fröjd och smärta,
för honom får jag säga allt,
han älskar mig, o, skall mitt hjerta
för all Guds kärlek blifva kallt?

Nej, jag vill älska honom åter,
för honom öppna hjertats dörr,
och bedja, att han mig förlåter,
att jag ej älskat honom förr.

Jag vill ock lyda fader, moder
och göra hvad de bjuda mig;
förlåta, om min syster, broder
mot mig ej rätt förhålla sig.

Jag vill ej bannas eller ljuga,
jag vill ej slåss och kifvas här,
ej låta locka eller truga
min hand till det, som orätt är.

Jag vill ej göra satan glädje,
nej, jag Guds änglar glädja vill:
och Herren mig af nåd tillstädje
sin Andes ljus och kraft dertill!

Men jag behöfver daglig rening
i Jesu Kristi dyra blod;
lär mig förstå det blodets mening,
det blodets värde, Herre god!

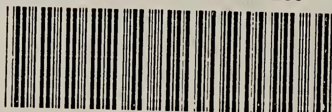
Och när jag sist skall hädanfara
och kroppen blir till jord igen,
låt anden bland din helgonskara
få låfva dig i himmelen!

INNEHÅLL.

* Stycken i bunden stil.

LIBRARY OF CONGRESS
0 003 349 258 3